

РУМ'ЯНИЙ ВАЕС

ЮРІЙ БУРЯКІВЕЦЬ

ЮРІЙ БУРЯКІВЕЦЬ

**РУМ'ЯНИЙ
ВЛЕС**

Обкладинка митця Доротеї Шварць - Фолі

тираж 1000

Нью-Йорк- 1982

VLES OF DAWN

by

YURIJ BURIAKIWEC

NEW YORK - 1982

COVER DESIGN BY DOROTHY SWARTZ FOLEY

1 OF 1000 COPIES

No part of this book may be reproduced in any form
by photostat, microfilm, or any other means,
without written permission from the author.

З А С П І В

О, друзі, словом витязів згадаймо,
Ми ж віри не губили у Творця,
Минулим горді, споконвіку звемо
Дажбожими онуками себе.

Спочилим русам - в променях дзвеніти
Над нивами у рідній стороні;
Вони - навалі - ходу не давали,
І на припоні в лиха - не були.

І Кия - за відвагу спом"янемо,
Над містом, що його ім"ям живе,
Проноситься вогненна колісниця,
Жене громами в блискавках Перун.

Ще гусла Богомирові лунають,
Полеві, Древі - донечкам його,
У сонцеликім задумі світанок,
Віночки із барвінку поплете.

І Богомир моливсь до Влеса палко,
Щоб рід його на корені не всох:
Хай підшукає доням непорочним,
Відвагою достойних женихів.

І вчули ту молитву в наднебесі,
Богове, у подобі юнаків,
Порадувало дів своїм приходом,
В майову нічку, повну таємниць.

Так славмо прехоробрість і відвагу
Вже внуків Богомира , що на світ
Для шастя й долі краю народились ,
Щоб не згубились русичі в віках .

Ось неба вісниця з діброви лине ,
Скидається зозулею й кує ,
Ті вчинки внуків - поділяє вирій ,
І для геройства додає снаги .

І в час , коли вішуха пролітала ,
У ситнягу звисало , мов крило
Біленце , що його згубила Древа ,
В роздумі про нахлинуту любов .

.

П І С Н Я П Е Р Ш А

Приїзд ромеїв - купців до замкнутих на ніч воріт
княжого города Кия. Туди, до Змієвих Вадів і кова-
них брам багатолюдного міста, також скерували свій
багатий караван, купці Ірану. /ІУ ст. Р. Х. /

Подія не від нас ця почалась,
Не нами й скінчиться на світі цьому;
Мов у віночку - всюди зацвіло,
І царство Чия мертві покидали.
Великдень промайнув і Проводи,
Вимкнулася земля з обіймів смерті,
І зазорився барвінковий світ,
Цвітінням чеда викликали радість.
І душі, що у вирій відійшли,
Відсвічувались в мороці зірками,
В той час земля із надр всіляку плодь
В Дажбожий світ, на волю випускала.
А так, як від небіжчиків - лиш тінь,
То раді мешканці Руси вітати,
Мов тих окличників - з чужин купців,
Що караван ведуть залозним шляхом.
В питаннях пориваються до них,
А чи когут пір"їну дивну має,
Яка звивається, коли йому
Пора світанок співом зачинати.

Гориня Мирославич терем мав,
Що порохнею у роках не взявся,
Князь у хоромах прадіда спинявся,
Як повертався з ролиною із вловів.
Княгиня з ним Миляна і дочка
Дубрава, порішили переспати
В родинному кублі, що до горба
Побіля хвиль послулих притулилось.

І верховий коня погнав навскач ,
Щоб воевода знав , де князь ночує ;
Було у небі зоряно , немов
Пречиста діва немовля купала .
Її то синові , як знався люд ,
Дажбог був батьком ; із купелю бризки
Розсипавшись , блищали довкруги ,
Мов з гілячин плодами нависали .

І як облив ясою місяць бір ,
І ту сопілку Влесову пригубив ,
То на світла із княжого двора ,
Наїхала римлян купецька валка .
Просилися у місто на нічліг ,
На шельваху - не відгукнулась варта ,
І видав розпорядження Верен ,
Гостей крізь розворіття пропустити .

І брязнув засув , і протяжний гук
Від скрипоту воріт проскнілу тишу
Там сполохнув , і зв"яга сонних псів
Від берега луною відгукнулась .

Обмовились : їх шибя узяла
В Гісеї диво - камінь розшукати ,
В матрон ромейських ціниться бурштин ,
Оздобою красується на шиї .

Від шкурок соболевих - лица в них
Аж посвітлішають . Тож недаремно
В порогах струга з вартою вони
Вже з тиждень чатувати залишили .
Купці катару із лози напнуть
В тінявій пущі , де іржать призивно
На лузі тарпани до кобилиць ,
Моріг росистий з місяцем смакують .

Ромеї атласу і сап"яну
Дадуть мисливцям за багаті куни ,
І накуплявши воску і лисиць ,
В зворотну їм ладнатися дорогу .

Поміж римлян , гонористих купців ,
Легат знаходився , на ймення Маврій ,
Ім"ям боявся справжнім наректись ,
Бо від покари втік із Царгороду .
Трибун Фокій брехнею напосів ,
Те місце в серці донечки зайняти
Володаря Тіберія , - вона ж ,
До Маврія еством своїм палала .

Повірів цісар у неправду ту ,
І наказав підвладним упіймати
Легата - зрадника , і вже - цупрак ,
Спихнути з штоли , далєбі , в пучину .
Не мав і гадки Маврій у біді ,
Тих лихварів - шельвіврів у дорогу
Трибун для того й вислав , щоб йому
З боліт гадючих більше не вернутись .

Вже в передсінку будучи , - купцям
Крикнява донеслася ізнадвору .
Стрілою ніби шваркнуло з небес ,
Так ковані ворота задзвеніли .
Прибув то з Хоросану караван
До Борисфену із сріблом та золотом ,
Вбирали око : перські килими ,
Ормудські зерна , і дамаську зброю .
І челядь вибігши - вечірню тьму
Пучечками соломи освітила ,
І лиця бородатих персіян ,
Що суп"ятилися заночувати .

І князеві Горині в дар меча
Підносили у золотистих піхвах ;
Темляк у рукояті заблищав ,
Відсвічувавсь смарагдом і алмазом .
А для його дружини і доньки ,
Сережки і намиста дарували ;
Ясніли подарунки , мов зоря ,
Що з-над озер у надвечір'ї сходить .

І князь Руси іранців привітав ,
Очолював Сасан їх із Халідом ,
І плутався здогадливістю князь ,
Мету яку купці приїзджі мають ?
Думки снувались різні в голові ,
Як з ночі забуття з'явилися гості ,
В хороми після купелі зайдуть ,
З ромеями вечеряти присядуть .

В світильниках високих по кутках
Топився лій , освітлюючи темінь ,
І узялася челядь між столів
Медами срібні келихи сповняти .

Серед зичливих персів був юнак ,
Шахзаде Нушисад , його матусю
Прозвали Сонею , і гордий рід
Виводила від кіммерів завзятих .
А батька мав Кей - Хосрова , що був
Володарем могутнім у Ірані ,
Він Сою за красу її любив ;
Зладнатися їх спонукала доля .

В палаці все ж - султанною була
Нушиба , що Гормузда породила ,
І карти Соніни синком своїм
На все життя в єдину мить змішала .

В таблицю тіл небесних подививсь
Пероза - мобедан й таке пророчив
Раз Нушисадові , коли ніде
Душі живої не було на башті .
"- Оцаришся у Персії тоді ,
Коли палацу стіни в Ктесифоні ,
Почують сміх князівни із Русі ,
Що матір"ю твого насліддя стане ...

Інакше - мрії днів твоїх земних ,
Поймає хвиля , і жбурне в бездоння ,
Звідкіль ніколи їм не виринать ,
І ти не здійсниш задумів високих"-

Повіривши Перозові - у світ
Принц з Сасаном зібрався і Халідом
У той , як хурма кіммерійський край ,
Коней через хребти й провалля наглив .
Упала в око князева донька ,
Він серцем прагнув дівчину здобути ,
Приспати з нею думалось , зорю ,
А ледьве світ - ізнову розбудити .

Дубраві раз химерний снівся сон ,
Тож бачила , як сокіл бистрозорий
На вкритий сонцем опустився луг ,
Де вивільга співала на калині .

Видіння те , - бідою чи грозить
Хулавці у літах її цнотливих ?
Хотілось думи мерхлії прогнать ,
Шаснула мрія - знахарку провідать .
Шерепа - баба , взявши козубець ,
Туди поклавши сліпувату кішку ,
З Дубравою до берега пішла ,
Де баговіння у воді виднілось .

Знахарка кішку випустила з рук ,
І знагла - не по березі побігла ,
А в шалину пустилася вона ,
Де тарахтіли між гілляк сороки .

"-Моя дитино ,-"- знаха прорекла ,
Тебе образить доля й порадіє ,
Розчешеш кісеньку уранці ти ,
А ввечора - голівоньку зряжати .
І сон твій , ніби в руку упаде ,
Зряхтяться тобі в немилу далеч ;
Судженого , що бачила у сні ,
Покриють слави полиски багрові ..."-

І вже з чаклункою вернувшись в двір ,
Вмлівала серденьком : хай баба в кульку
Загляне , і останнєє слівце
Ще раз , не розмисляючись , прокаже .
Їй давши з кварти , з вкритим цвіллю дном ,
Дання ковтнути , із любистком вкупі ,
Мов в штолу ту , - заглянула стара ,
У кришталеву , півпрозору кульку .

"- Із Хоросану наречений твій ,
Коней , запряжених у колісницю ,
Жене з дарами , - знає , з лантухом
Порожнім - до млина ніхто не їде .
Кавратиме він душеньку твою ,
Сова в ту пору гаєм з"яструбіє ,
І знітиться твоя рідня , коли
Вона ще вище сокола полине .
Твій наречений - стане королем ,
Хоч в кульці - тільки принцем виглядає ,
Шварунку жодного не бачу в нім ,
Зорі його - померхнути не скоро .

У поділках лиштва - украсить цвіт
Рожин : і білих , жовтих , і червоних ;
В канарку обернутися тобі ,
Що золотисті розкляє зернини .
Впізнаєш таїну кохання з ним ,
І замітати слід картатій плахті ,
Як роду оцурасешся свого ,
З коханим у спекотний край поїдеш ..."-

Дубраві снилось : райськеє гильце
У неї красувалось на весіллі ; -
Рай - дерівце своєму жениху ,
Підносила , всміхаючись від щастя .
Враз ягоди з калини розтеклись
По сорочині з тонкого рубочка ,
І пойнялися на гафтеті в кров ,
Мережку ту обризкуючи злотну .

І сльози в неї бризнули з очей
На хміль і зела клятьбою німою ,
Опам"ятавшись , проруб на грудях
В судженого сльозою тамувала .

І звіря біловухого вона
Помітила , що ніби скеля зводивсь ,
І перемогу , кваплячись , сурмів ,
Цвітіння саду зганьбивши предчасно ...

Нежданно з Хоросану караван
З"явився , серденько її зраділо ,
І Нушисад не тільки стукнув в двір ,
Те клапання - в душі її лунало .
Неначе в руку - сон химерний впав ,
Князівну може до того видіння
Дажбог зневолив , чи у жартах Влес ,
Ту хіть вдихнувши , - жданок не згубити . 13

Гукнув опісля Верен гусярів ,
Як заморське купецтво упилося .
То у ковтках , в намисті і в стьожах ,
Дубрава на поснулий ганок вийшла .
Ніхто тії уваги не звернув ,
З а нею Нушисад залишив лаву ,
Поквапно на подвір'ї опинивсь ,
Блищали над колодязем зірничі .

Дубрава знаючи таємний лаз ,
Не довго кемзувала , і крізь плетінь
На берег вийшла , сила неземна
Її проводила під сонні верби .
А назирці за нею Нушисад
Ступав , як місяць стан її дівочий
Осипав , й розстікався по стьожах ,
До кірок з русих кіс вони звисали .

Вона жагою опекла його ,
Догнавши , пригорнув її до лона ,
Був ніби олень , що смертельний бій
За ланю звів у місячній долині .

Із Нушисадових зірвалось уст
Те слово щире вірності й любови ,
Із нею думав до Горині йти ,
Але вона запалу не схвалила .
"- Я знаю , жодні докази - вітця
Розчулити не зможуть , і покриє
Якітом клятву схмелених сердець ,
Доньку у цару - чужину не пустить .
За Духослава радить - косака
До цуги йти , вже ввосени до двору
Надійдуть старости , - у нього ж я
Ввесь вік сукати цівочок не хочу .

Як стане туманець гойдати в рань ,
Зуспинемось з тобою потаємно ,
За нами - ніби зступиться земля ,
Заржать і вихрем понесуться коні"-

В гридниці , пригощаючи купців ,
Верен ті мислі зносив про Семира ,
Син для потуги ловить тарпанів ,
На них - уздечку метко накидає .

І вже , як в зорях північ надішла ,
І скоморохи грати утомились ,
Притихнути Гориня знак подав ,
Нехай присутні на словечко зважать .

-" О , гості ! Мислі б"ють мені чолом ,
Заносять в зличні , райдужні країни ,
Процвітані багатством кольорів ,
Туди , мабуть , із крамом ви ходили "-

Халід , що осторонь в чалмі сидів ,
І в злotosинньому халаті , - звився ,
Вклонившись князеві , присутнім всім ,
Бажання мав щось гурту оповісти .

Р О З П О В І Д Ь Х А Л І Д А

- О , князю , не аби яку ти нам
Ту ласку виявив в родиннім домі ,
Тут повно страв і меду на столах ,
Та споминами вдаримо об землю .

В спекотнім Гіндустані , як згадав ,
Під сикоморою брагмін усівся ;
Вогонь сухі гілячки пожирав
Побіля старця на глинянім долі .

На привітання й звуку не почув ,
Подумав : клопотами був прибитий ,
Хоч серденько зів'ялилось в літах ,
Йому молитва сили додавала .
Та все ж,- немов рибалка , що з човна
Кладе ту нитку - з поплавцями невід ,
Не відступав із мрією : цундрій ,
До мене в надвечір"ї озоветься .

Почав : - Свиридом звуся і мої
Ті прадіди перевалили гори ,
В Пенджаб із Оріани прибули ,
Кіптяву до небес здіймали коні .
Кресали ратицями твердь воли ,
Жінки сиділи з дітьми на мажарах ,
Як воликів спиняли на постій ,
То з гречкою кільчилася ишениця .
Пришельці із дравідами зжились ,
І за своїх богів тубильці взяли
Дажбога - Трояна , а разом з ним ,
І Влеса доброго , і чуйну Неню .

Мов блискавка , що лискає між хмар ,
Такі були у гриднів колісниці ,
За недругом - кіннота у догонь
Розкочувала по ярах колеса .

І Брамою дравіди Трояна
Прозвали , " Веди " їм дороговказом ,
І світочем в примхливому житті
Серед бурхливої стихії 'стали .
Казали : Брама рибою приплив
До берега , де Ману кидав сітку ,
Богів пересторогу передав :
- Вода собою землю поховає .-

Людину врятували небеса ,
Ковчега допомогли їй спорудити ,
І гобзувала в нім всіляка плоть ,
Мов воїнство в тій колісниці Божій .
Зотління праху старця не бажав
Троян всесильний , утілившись в рибу ,
В надхмарних Гімалаях те судно
Пришвартував до голих скель у вечір .
І вже , коли потоп з лиця землі
Цілком пронав , свою офіру Ману ,
Що з свіжого складалась молока ,
В понишкнуту , морську стихію , вилив .
І жертвою богове уйнялись ,
На полі він у скорім часі ставив
Пшеницю в клані , а від згубних вод ,
Прийшла , як молоко , білява жінка .
Тож кажуть , що від неї русів рід
Повився незабаром в цілим світі ,
А тут - жене худобу на попас ,
І землю оре , і пшеницю сіє ...
В такій ідилії , - пройшли віки ,
Нешастя все ж назирило людину :
Із оріями січу почали
Бірманці , виявляючи завзяття .
Я - Малин внук , - безжурним юнаком
У Ведоградї ріс , пішов в походи ;
На колісницях , вишваривши коней ,
Крізь джунглі ми на Бірму наїзджали .
Забрівши вже в багряній стороні
У Деві храм з цікавості , - красуню
Там стрів серед освітлених колон ,
Тендітну , білу руку простягнула .

Довірилась : царівною була ,
І за батьками тужно побивалась ,
Передімною клякнула вона ,
У смутку за невільників молила .
Прозвалась Вадою . Із вітваря
Взяла золи , і на зболіли рани
Наклавши , і ту мантру до богів
Її уста , мов клятьбу прошептали ..."-

І Вада для Свирида поїнялась
В розквітлий лотос , і запала в душу .
Він присягнувсь - не зобижать її ,
Бо мантрою усунула закляття .

-" З святині ту царівну я забрав ,
До Ведограду коники летіли ,
Хотілося мені своїх батьків
До приязні із недругом схилити .
Я перед батьком - крижнем упаду ,
Володаря - отця свого вблагаю ,
Не стане заперечувать мені ,
Твою рідню з в'язниці увільнити

Я в храмі Шіви Ваду залишив ,
На колісниці до палацу мчався ,
Радів намарне : доленька моя
Зладнається , коли царя зуспіну .

Дворецький уклонившись , проказав :
" Хортів володар скидавсь годувати ,
Вже як зрядився , був готовий двір
На полювання рушити у джунглі .
Здається , що навмисно гавкуни
Тривогу не ударили , як в хашах
Тигриця на володаря зі скель
Там плигнувши , його перелякала .

Все ж цар ожив , і на руках його
Понесли до палацу , і на ложе
Німого клали й немічного , він
Не міг бровою навіть ворухнути .
Я з смутком на володаря дививсь ,
Та не зслизнув з обличчя страх у нього ,
Мов хтось зурочив батечка мого ,
Не час було весілля починати .
І я на власну руч рішив батьків
Свої нареченної звільнити ,
Їх в підземеллі смраднім розшукав
Пехай душа у Вади порадіс .
Із ними до святині поспішав ,
Своїй коханій серце звеселити ,
Стрілу раптово блискавиця з хмар ,
З навислих хмар роз"ятрено , пустила .
Підбіг до віттаря , та не знайшов
Там ні душі живої , грізно Шіва
Стояв на п"сесталі , тать якась
У нього з шиї ланцюжка украла .

І блискавиці освітив той пас
Стемнілий храм , і я лише хустину
Підняв , яку в святині Деві ще ,
Моя кохана у руці тримала .

І я збагнув : зневолили її
Грабіжники, і то вони зірвали
Прикрасу з шиї грізного судді ,
І в спалахах грози , - у джунглях зникли .

Про здогад свій- родині оповів,
З очей змарнілих полилися сльози,
Хоч з-під берди й звільнилися старі,
Все ж радість - обернулася на горе.
Я колісницю їм віддав свою
Із таркачами- кіньми, і в дорогу
До Бірми спорядив, а сам пішов
Ті розшуки принцеси бізувати.
Мов хвиля, що заграє й зашнує,
Зробилося непогамовне серце,
Телятком у оборі навесні,
Таким я був у пору благовісним.
Коханої утрата додала
Ще більше болю, викликала горе,
Я сам себе словами докоряв,
Чом Ваду залишив напризволяще ?

Нізчим до Ведограду повернувся,
Де сполохав підковників в руїнах,
Було їх копно- зорі й молодик,
Закрили густо у вечірню пору.
Від розпачу- у тиші закричав,
Бо я не здибав ні душі живої,
Те місто Шіва пралісам віддав,
І покарав ту безпричинно людність .

Коня шевляжного у будяках
Спіймав і охляпом помчав у безвість,
Не зчувсь, як у страшну безодню впав,
І в темнім підземеллі опинився.
На купи литих з золота прикрас,
Помітив мертву Ваду- трохи далі
Кістки тієї таті, що колись
Наважилась святиною обікрасти .

Їх видко, кобра з світу ізжила,
Від жал зміїних берег залишили,
З алмазом Шівиного ланцюга
Поклав на лоно мертвої і плавав.
Небожицю землею покривав,
Побіля неї хтілося й умерти,
Та вгору глянув,- нізвідкіль з"явивсь
Табун мавп"ячий, в яму задивившись.
Хвостами сплівшись, у могильний склеп
Спустили крайніх, і по тому мосту
Я виліз на поверхню, і очам
Не вірив, що сподіялося чудо.
Душа вслухалась в щебетання птиць,
І шамотіння слухала водиці,
Молитву Троянові я возніс,
Що надіслав нежданий порятунок..."-

На цьому повість пресумну свою
Свирид закінчив,- орів нащадок,
І перебравши вервиці в руках,
Пронав в промінні сходячого сонця.

А я Халід, - сахнувся від думок,
Зачувши рев священної корови,
Повз неї через рижові поля,
Табун мави"ячий перебіг дорогу.

Відгонив буйвол з ярістю хвостом
І гедзів й комарів побіля Гангу,
Мов у ловецьких сітях,- так кричав
З платану птах,- на сиву каню схожий.

Р О З П О В І Д Ь С А С А Н А

Розмовою прикрасився Сасан :
" Я оком скинув на судно величне ,
З купцями -друзями зійшов на борт ,
У край драконів хтілося попасти .

До Синксу зорі вказували шлях ,
Везло кунецтво килими квітчасті ,
Ормудзькі зерна , муксус , бірюзу ,
Мечі , що злотні мали рукояті .
І до творця і неба і землі
Вклонялися , благали про удачу
Там , кажуть , нав"я у вечірній час
Здебільше людям не дає спокою .

А так , як Бог на землю надіслав
Своїх пророків правду воскресати ,
То знали : Будда воцаритись встиг
В горах Паміру і в країні Чина .
І він є ловчим спрагнених сердець ,
Як Муххамед- сабеїв просвітитель ,
Чи як Христос , або в Персіді в нас
Є Зоратушта - найчутніший лікар .

Пригадую : наш корабель нап"яв
Вітрила , і пасати щогли гнули ,
І Мітра у короні золотій ,
Ввостанне із - за сірих скель з"явився .
І кидало судно , немов м"яча ,
Якого ключкою їздець підкинув ,
І вправно вдаривши його ще раз ,
Вправляючи в човган , майданом мчить ся .
Так нас пристріло море ; ніч крилом
Чорніше ебоніту огорнула
Привиддя повну безпросвітню шир ,
Повз нас дракони - змії пролітали .

Хотілось Ормузда світання блиск
На пружі неба і води зустріти ,
Та виринув з бездоння Аріман ,
Дев" ятим валом змивши хмаровії.
Він щоглу на кораблику зламав ,
Подер вітрила у скаженній люті ,
Судно шпурнув у найлютіший вир ,
Ми пришибу не мали де шукати .
Така плавба не лудила купців ,
І опинивсь я за бортом зненацька ,
Здавалося , що та моя душа
От -от із грішним тілом розминеться .
Не покидав молитись небесам ,
У хлані борсаючись наудачу ,
О , браття ! Мусив бути у світах
Той берег золотий в зелених пальмах .

Здавалосьь , Ормузд сам до дужих рук
Взяв лука , і облучку наложивши ,
Вогненну вклав у тятиву стрілу ,
Пустив її безвиддя освітити .
Врятованого тіло на пісок
Жбурнув прибій , і дякував я Богу ,
Що витягнути на цей раз мені
Вдалося найщасливішого льоса .

Лучилось : прокидаюсь на піску ,
Зі скель гібони - мавпи позирали ,
Самичка хвилювалася найбільш ,
Себе у волохаті груди біла .
Раділа видко,- з мертвих я воскрес ,
Коби вона про любки - зілля чула ,
То б розшукала квіття чарівне ,
До ніг врятованому би поклала .

Отак в сім'ї я в їхній опинивсь,
Кокосові горіхи і банани
Приносили, мов любощів дання,
Хоча й не прагнув до самичок втішних.

Одного разу ватажок пропав,
В кубло до подруги не появився
І цілу ніч серед громаддя скель,
Вона за ним безтямно голосила.
І перестало битися її
З напруги серце ранньої години,
Ужиток маючи, - собі майнув
Я виходу із пралісу шукати.
В руїнах, де ліани поросли,
Чечекали комахи із шершнями,
Я ледьве в пастці не згубив життя, -
Вужами сіть в провалля нависала.
У пастку спійманий- гібон сидів,
Я спострігав, як миші ревно гризли
Мотуззя, сплетене із линв міцних,
Його хотіли визволити з сітки.
Від болю, нерозважний, верешав; -
Ще перед тим, як вернутись мисливці,
На волю хтілось вирватись йому,
Самичку ширим криком привітати.

Як перегризли миші й пацюки
Тенета, він з тієї западини
Помчавсь до скель, де любку залишив,
Оту свою і радість і турботу.
Я бачив із високого горба,
Як прослуху, ні слуху він від неї
Не маючи, життя укоротив,
З безкеття ринувся у море грізне.

Мохнате тіло вірного самця
Погойдували , вгамувавшись , хвилі ,
На пружі сонце гасло , і пищав
Дельфін , з"являючись з-за скель примарних .
Вже мертвого гібона грізний вал
Із тиною на побережжя виніс ,
І мов по знаку , - тисячі птахів ,
Злетілось , - тризну жалібну справляти .

Він подрузі - три радості дарив ,
Що перша - не маніжив у коханні ,
А друга - у біді не залишав ,
А третя - про її принаду думав .

Я знехотя марудно віддалявся
Від скель , з роздумом про згаслу зірку ,
Стежину навмання від моря взяв ,
І на багаття селища натрапив .
Узнав , що не до Синску доля зла
Мене зблудила , а у царство кхмерів ,
І не у гнів сказати , що мене
Вітали гойно мешканці щасливі .

Порадилися старіші й до царя
Самбора вирядили чужоземця ,
В столиці Вачо зводився палац ,
Володар вощідав на злотнім троні .
Цареві низько кхмерському вклонивсь ,
Ще й довелося брьохнути край трону ,
Не смів підвести погляду свого ,
Аж поки цар на ноги не підвівся .

"-Зведися миттю , мандрівниче мій ,
В якій землі суденце будоражив ,
З якого роду будеш , розкажи ,
І як в країну ти мою потрапив ?

До краю повістю мою був
З царицею розчулений: " Масуді ,
Не ремстю збиток вернеться тобі ,
А ширим до царя й цариці словом.
Хоч і zostавсь на світі жебраком,
Та все ж не матінка журба. За тебе
Віддам я Таю,- донечку свою,
А з нею віно- вельми пребагате .
Візьмеш собі і коней і слонів,
Невільників і воїнів досхочу,
І маятися буде те тобі ,
Що у житті не снилося ніколи .
З Паміру довший час мені жерці,
Плянет збагнувши тайну, сповіщали
Про твій прихід. Щасливий буде вік ,
Як ти змішаєшся з моєю кров"ю. ...- "
Якою мацею донька царя
Була, коли в коморі широзлотій,
Я кров побачив кмерських владарів,
Отак з царями в роді опинився.
Медовий місяць з Таєю удвох
Справляли на галері мальовничій,
В тому судні - мальовані боки,
І киндяками й шовком красувались.
Як кольору цитрини ізійшов
З-над бамбукових пущ зіркатий місяць;
На чердаку, я прислухався в ніч,
Нагнувшись до розписаних облавок .
Не зчувся, як із-заду хтось мене
Підкравшись, вдарив, - я'упав у хвилі
З галери, що в миг ока вдалині
Тим вогнедишним маришем ізчезла .

І досягнувши берега , набрів
На кмеря , - в жабурі і в скряжках сітку
Розвішував , притулок дав мені ,
Вже я до Вачо більше не вернувся .

Що те одруження було не сон ,
На пальці в мене перстень залишився :
Алмазне очко блискотіло в нім ,
І неземним вогнем переливалось .

Його спродавши , - у затоці я
Спіткав судно , готове до відчалу ,
Все ж страх не покидав думок моїх ,
Життя оте утратити намарне .

Я лихоліття те перетерпів ,
І в добрий час - вертався до вітчизни ,
Мавп"яча вийшла з пралісу сім"я ,
Мене в далекій рейс випроводжала ..."-

ВЕСТАЛКА І ОДОАКР

Вже після перса - надійшла черга
Ромеям слово сповіді докинуть ,
І Маврій Флавій - наймолодший з них
Буваль про Рим почав оповідати .

- " Чинилось це у відлунний час ,
Я коваля - русина ясно бачу ,
Він міха в кузні ревно роздував ,
Що край Апієвого мріє шляху .
Обруч йому ту шию оповив ,
Неволі знак у круговертні днини ,
Розпечені підкови вигортав
Із горна , розсипаючи іскрини .
В місцях родивсь , де неозорий степ
Могилами сягає до Славути ,
Він , той коваль , мені оповідав
Про Одоакрову любов - весталку .

- Серед весталок , - повногрудих дів ,
Первіта - скитіянка походжала ,
Мов сплетені у сонці колоски
Така була її коса на грудях .
Із батьком Орестом іше дитям
Потрапила до Риму , і спокуса
Життя розкішного її думок
І стану трепетного не торкала .
Ще перед тим , як консулом вітця
Проголосили на сенатський площі ,
Первіта тверде рішення взяла
Тих любощів гріховних не зазнати .

Тож згодилася в храмі пильнувать
Дівонину статую , що із Трої
Еней колись із поспіхом забрав ,
В тім мармурі -богиня оживала .

Ту статую - Абарус сотворив ,
З Гіперборії , власне , він походив ,
Ним створена богиня - про любов
На мові Скитії пісні співала .

І не по серцю вибір був доньки
І батькові і матері , - все ж волі
Її скорилися , і Вести храм
Там заяснів дівочою красою .
Кохання не зазнавши у житті ,
Вона добула для душі бальзаму ,
В служінні чистім діви пресвятій ,
І цішами богині лик вкрашала .

І раз , як птицям підсипала корм ,
Від форуму - кіннотник появився ,
Первіті він , зіскочивши з коня ,
Не дав у храм порталу увігнатись .

"— В Карпатах сивих - Одинаком звусь ,
А тут римляни звать Одоакар ом ;
Як бачиш , - я з країни русичів ,
І про весталку чув мого роду .

Зваж , діво , що лише гладун - комар
Боїться сонця гожою порою ,
Бо наче віск - розтопиться у нім,
Хіба ж тебе з комариком рівняти ?
На мислі мав - давно поговорить
З тобою, може серденько самітне ,
Хоч непорочним зором звеселиш ,
Трояндно зацвіте у нім кохання ..."-
Звела Первіта на зухвальця зір ,
Ті згодились уста на мови бути ,
Смиренним тілом розстеклася млюсть ,
Бо ще ніхто не говорив так з нею .

Сказала: "Бути горю і біді ,
Бо бачу, загорівсь бажанням чистим,
Зі мною в згоді - човника того
На плесі саянім хочеш розгойдати.
Під піній шум-я назвисько твое
Шовком не вишию, не підрубаю
Мережку золотом, бо присяглась
Богині Весті широ послужити..."-

—"О, діво, я з тебе здіймаю гріх ,
Нам в любощах єднатися до скону,
Богиню Ладу з племені свого,
Ти в Бористенських долах залишила .
Без тебе червіє душа моя,
Тебе кохаю, мов безумець волю
В Карпатах що зродилась між вершин,
Де беркут із безкеття споглядає.
Тож не каляймо славу рідних піль,
І рід отих, що внуками Дажбога
З'явилися, за свій боролись край,
І нам тропу в єднанні показали...."—

І більше слів не слухала його,
На паперть збігла, між колон пропала,
Зійшов ні з чим вояк по сходах вниз ,
Коня смикнув з досади за уздечку.

Вже різною порою опісля
З'являвся до святині й розстікався
У здогадах, чи вийде на порталъ
Первіта Божу птицю пригощати ?
Носився з думою: оте гніздо
І миша для сім'ї своєї мостить,
Чом заманулось вік в самотині
В святині Вести дівчині кортати?

Любови хіть - чимери затигла ,
Та все ж з весталкою зустрітись мріяв,
О, леле ! Непорочною вона ,
Лишивши храм , йому на руки впала .

В оливах за ніч вим"явши траву ,
І впившись цілунками,- до батька
Пішла , його і матір ублагать ,
Хай коровай готують на весілля .

Розлютувався Орест і звелів
Доньку за прелюб - люто покарати ;
І ворожитів , знахурів зібрав ,
Яке то скажуть про русина слово ?
Прозорливець з Халдеї проказав :
- О, славний лицарю , дозволь ікластих
Свиней зігнати з кожної землі ,
Кувіканням хай сажі роздирають .
В корита у дубові пійла їм
Не сип із тиждень , не давай водиці ,
Убавляться , чи здохнуть з них які ,
Тоді те мудре рішення і примем .

Коли долине хоч слабенський писк
Від сажу , де замкнем свиней із Риму ,
То уповайся , цуги напинай ,
Бо не тобі до цури бути битим .
Коли ж ті римські здохнуть кабани ,
А скитські лишаться , тоді русинів ,
В яких цідиться в жилах царська кров ,
З тим Одоакром-бережись щосили...."-
Звелів Орест зробити , як йому
Порадив ворожит , а рідну доню,
Зневолив із Тарпейської гори
Богам в офіру - кинути в провалля .

А свиням тим - ні пійла , ні води
В дубовім не залишили кориті ,
Заглянули за тиждень в кожний саж ,
Найперше - римські свині поздыхали .

А скитські вепри вижили , хоча
Ледь хрюкали , і жах обняв Ореста ,
Догадувавсь - пороблено йому ,
Що безпричинно погубив Первіту .

Те ворожитство - ствердилось цілком ,
В бою з римлянами за Вічне Місто ,
Ореста Одоакр , мов кабана
Там заколов і кинув хижим птицям .

Він за коханою в шуканні тім,
Лишивши варварів , в святиню в"їхав ,
Пташиною відчаю між колон
У храмі Вести поклик скорби вився .

І в розпач впав , бо в овид покосив
Травицю лугову і вижав жито ,
Первіту понад мрію покохав ,
Струмком цілющим був весталки голос ."-

,

ЦАР СКОПАС І ПОХІД ДАРІЯ

Коли закінчив Флавій говорить,
То князь, не поспішаючи, промовив :
-" Серед сколотів - жив колись Скопас,
Був вдатний на банкетах жартувати.
Він учту раз препишну зарядив,
Збуривши городища ассирійців,
Крім знатних скитів- між гостей вітав,
Володарів народів вікопомних.
В наметі царському, на подушках,
Сиділи внуки тих, що в ярих битвах,
Мечем скарали недругів своїх,
Залоги в Єгипті залишили.
І сміх не угавав між скотярів,
Повір"я пригадавши, як із неба,
Упала чаша щирозолота,
Ярмо із ясею і плуг залізний.
Нащадкам завойовників,- в степу
Плуг знадобився цілину орати
Волами круторогими, яких
У ярма запрягали на світанні.
Знадобилась і чаша золота,
У неї мед - горілку наливали,
В жупанах розсідались у кріслах,
Здобутих у палацах Вавілону.
Було в царя Скопаса табунів
В оборах, стаднях безліку, та тільки
Подруги вірної хоробрий муж ,
Не міг, за браком часу, пошукати.
- Коня тобі із золота - у дар
Віддам,- сказав Меотії правитель,
Чей не моїй судилося дочці,
З царем славетним діточок нажити ?

І владар аргіпеїв проказав :
- У мене з п"ять принцес , одну засватай ,
І Партатуєм другим стань мені ,
Що взяв колись доньку Асаргаддона
А третій цар - від арімасів був ,
І вискіпався : "Скитиче , послухай ,
Я лиш єдину донечку придбав ,
Красою може місяцю рівнятись .
І їй - казковий посаг віддаю ,
З незчисленим добром в дубовій скрині ,
Мов на Купали напороті цвіт ,
Алмази в ній горять неопалимо .
Таким багатством - сам лідійський цар
Позаздрить міг , приятелю достойний ,
Я посагом нав"ючу караван ,
Скарби тобі , володарю , діставлю .
І про Амелію - доньку свою ,
Ту таїну лише тобі відкрию :
У племені мишиному вона
З колиски ще у шані привеликій .
І не від світу цього честь така
Дісталась їй , злюби ж її , Скопасе ,
Шанобу вияви моїй доньці ,
Вподобай серцем і правдивим словом . "

Коли замовк , то скити , як один ,
Із рейвахом зняли в наметі регіт ,
Та стихли згорда , бо хотіли знать ,
Що відповість чуданові володар .
Скопас роздумуючи проковтнуть
Ту швабу висікаки й нахвалився :
- Клянусь , - одному , мої друзі , з вас ,
Я стану і прибічником і зятем .
Породничатись з кожним - честь мені ,
Умовину лиш ставлю перед вами :
Хай той в змаганні льоса умикне ,
Кому з донькою посаг засилати .

То ж, вірні друзі, рушимо у степ,
І списками межу накреслим рівну,
Де кіммерійці в затишку могил,
При саяві від вогню-кобил доїли.
Хай кожен візьме ратище до рук,
І в напрямку шпурне до Ексампеї,
Там, кажуть, полинем обріс казан
Коло "Святих Шляхів" відважних предків."
Якщо котрийсь із списів упаде
Найдалше від мого-клянусь Папасм,
Й праматір"ю своєю, що візьму
Собі за жінку-доню переможця..."-

І списа гостролезого узяв
До рук володар, відхилившись трохи,
Ступнув вперед, і ратище своє
За хмари, що клубочились, закинув.
І спис в навислих хмарах рокотав,
Ченаче Анахар то над землею,
На "Золотій стрілі" собі летів,
Завзятістю-страхи на смерть наводив.

Черга з Меотії царя прийшла :
Вихнувши списом, розігнавшись миттю,
Його шибнув, і спис у небесах,
Як блискавка, шулікою полинув.
І поблизу печери він упав,
Колись жила в ній німфа змієнога,
На в'язанках нарублених лозин,
Жерці безсмерття їй пророкували.
Лиш півдороги спис той пролетів
Туди, до казана у Ексампеї,
Розчарувався меодітський вождь,
Для іншого тим поступився місцем.
І цар із Аргіпеї, що пишавсь
П'ятьма доньками, легко взяв у руку
Коп"е і, відхилившись, що є сил,
Метнув його під самі оболоти.

Хоча коп"є у хмарах й загуло ,
Та вигук розчаровання почувся :
Не долетіло навіть до дубів ,
Де гречкосії борозну орали .
Тут чаклунові жеребок упав ,
В змаганні , кинути узятє древко ,
Донькою нахвалявся , і якій
Ті ховрахи і миші поклонялись .
А так , як прихудюще виглядав
Чудан , і аж валявся з ніг від вітру ,
То регіт із Скопасом підняли
Спострегачі сумнівного змагання .

І сам Скопас з усмішкою йому
Підніс , і вклав до рук важкого списа ,
До колісниці в жартах відійшов ,
Вудила коні норовисті гризли .
Зігнувся шолудивий арімпас ,
Насилу зміг до лінії добігти ,
Те древко - із натугою метнув ,
О , диво ! Зникло в рокотанні грому .

З відкритими ротами , із царем
Завмерли скити , і відлуння грому
У хмарах розстигалось , а за ним ,
Скреснула з оболоків блискавиця .

Спис чаклуна упав в " Святих місцях " ,
І в Арріантовий казан влучивши ,
Там залишився у землі стирчать ,
Мов акинав в святилищі , Ареса .

Отак був непоказним чаклуном
Володар Скитії в змаганні чеснім
Поганьблений , та слова він свого
Не смів на тім видовищі зламати .
Шальвіра з Арімпасу попрощавсь ,
У шубі куневій до білих урів
Від"їхав , і володар жалкував ,
Що легко дався братися на штуки .

Про випадок із прогрою забув
У шатанині - Скитії володар ,
І ніби сонце , що колує - він
Так об"їзджав своє велике царство .

Одного разу з сім"ями , коли
Справляли на могилах скити тризну ,
То цар втомився , просто на траві
Заснув , куті й узвару скостувавши .
Мишей у сні з"явилося до мгли ,
Та раптом круки затемнили небо ,
Ударили у щирину вони ,
Тих плазунів у нори заганяли

На цьому і прокинувся Скопас ,
Не знаючи , хто вийшов переможцем ,
Чи ті земні, плодючі гризуни ,
Чи вороння , що в небі лет тримає ?

І ворожбитів із усіх країв
Покликати звелів володар стєну ,
Волав те сновидіння розгадать ,
Окови із душі важучі скинуть .
Один із всевидючих , проказав :
-" Діяння неба , царю , невідомі ,
Звели , нехай козу сюди ведуть ,
Утнуть очеретину із болота ."-
Мечем козину шию полоснув ,
Той знахар крівці наточив у чашу ,
Рукою жилу стиснувши , звелів ,
Хучіше приску з вівтаря подати .
Золою кровотечу зупинив ,
І кров козину у високій чаші ,
Очеретиною з вином змішав ,
І в полум"я напій іскристий, хлюнув .

І зашипів вогонь , а їдкий дим
Поповз шатром і уїдався в очі ,
І віхоть вогняний з кострища знов
Метнувся , зводячи крило багряне .

І глянувши на грізного царя
Таке промовив ворожбит в задумі :
-" О , царю , недруги на скитський край ,
Мов вороння те - нападуть підступно .
І стане цмоковиною цей степ ,
Кров цебенитиме із ран глибоких ,
Від шарварку навали ворогів ,
Ти брязкоту мечів своїх не вчуєш .
І дим , що встане від чужих багать ,
Досягне Бористеном хмар найвищих ,
І посмутнієш серденьком своїм ,
Бо ярчуки над трупами завиють .
Коли ж ти сам завести ярчуків
Собі бажаєш , то потрібно сучку ,
Яка оценьється , притьма , убить ,
З дорібку залишить одне малятко .
І так аж до дев"ятих поколінь ,
Щенятко - сучечкою мусить бути ,
Ота тобі сучака , - ярчуків ,
Підрісиши , в стайні , у кутку наплодить .
В них вовчі зуби будуть , і вовки ,
І відьми , і всіляка падша сила
Боятимуться їх , тоді біду
Ти проженеш із Скитії відразу ..." -

Від слів таких повеселів Сқопас ,
Здобути ярчуків , - не мав на мислі ,
Чомусь мишей й принцесу пригадав ,
Хитрун миршавий нею нахвалявся .
Дозорці тут із Сходу донесли ,
Що караван багатий на кордоні
З"явився десь з ханянської землі ,
В нім на верблюді дивна панна їде .

На ній розшита золотом парча,
Переливається вінець сузір'ям,
З морської хлані перла в сталки три
Дзвінким на перса потічком спадають.
Такий, як у газелі в неї зір,
І в каджаві, під синнім балдахіном,
З богинею зрівнялась у красі,
Мов Аргіпаса тая виглядас.
У почті має власних нукерів,
Цв"яховані в них злотом обладунки,
Мов водограї в сонці,- так мечів
Піхви в рубінах і в смарагдах сяють..."-
Немислиму почувши вість,- Скопас,
Забуту обітницю пригадавши,
Окличників дарами обділив,
І спорядивсь судженну зустрічати.
Аж три рази зіходила зоря
На сході, і вже тричі погасала,
І на кінець зустрілися вони,
Тож з жарту і веселячко бувас.
І як Скопас уздрів молоду,
То серденьтко защеміло з жалю,
І думалось: вона- мов шкурка та,
Що за чиньбу, як не крути,- не стане.
І конопель надихавшись у ніч,
На ложе із медвежих шкур звалився,
А мелія скрасчку прилягла,
Світильником освітлена півтьмяним.
І вже, як півень прокричав зорю,
І та утома їх до сну клонила,
То цар їй про видіння оновів,
Наплазунів як галич напосіла.
На ті слова зронила: "Царю, я
В мишей в пошані від самої люлі,
Але ти знай, із круками вони
Втілили ненависть у вічну дружбу.

І я , мій муже , як якась біда
Насунеться в цю сторону знічев"я ,
Зроблю що зможу в силах у моїх ,
Мишей тобі гукну на допомогу ..."-

Таке зачувши , цар Скопас не зняв
Горита з стрілами , прострелить жінку ,
І списа вогняного не метнув ,
Не потяглась рука за акинаком .
Подумав : конопельок чадний дух
Видінням навіснів йому у ліжку ;
Амелію забрати наказав ,
Коли на оклик варта поспішила .
Дружину у Гілею спорядив ,
Віддавши їй печерю , де русалка
Колись жила , і в неї - замість ніг ,
Линовище зміїне красувалось .
Нехай за кроснами коротає дні ,
Всіляку плодь , як хоче , доглядає ,
Йде по водицю з кручі до ріки ,
У хвилі власне горе переливши...
Володар більш женитись не хотів ,
Дозвілля з виночерпієм проводив ,
Не знаючи , з яких сторін біда
На скитський край , наїжившись , насуне .
Та раптом вчув: іранці перейшли
Широкий Істр по зведеному мості ,
Їх не втопила буря навісна ,
Слуг Арімана - в море не занесла .
У Дарія , що їх веде ; - аж дві
Змії отруйні , входи до намету
І день і ніч вартують , і нема
Тієї сили гадів з світу звести .
Симург - пташина віща - їх у дар ,
З вершин , окутаних в льодові хмари ,
Піднесла Дарієві , від біди
Його і шахський трон охороняти .

З сатрапами він суне на Гелон ,
Потреба : раду скликати негайно ,
Прийняти рішення , чи зможем ми
Нашестя ярчукове зупинити ?..."-

І царських скитів - воїнів зібрав
Володар у палаці на нараду ,
І до зірниці рейвах не стихав ,
Боялись хибне рішення прийняти .
І в час , як скитські радились вожді ,
То кинувши свою оселю в скелях ,
Амалія вернулась у Гелон ,
Побачивши її , - завмерли скити .

І ясеневу скриньку у руці
Тримаючи , знебуджена , сказала :
" Як бачу , знидівсь в клопотах Скопас ,
Хай відійшла мій подарунок персам .

Що в скриньці ? - догадайтеся самі ,
Письмом тим скитським дари я назвала ,
В ральцеві - мишка нежива лежить ,
Порожній колосок - стрілою втятий .

Коли ж ти , царю , подарунки ці
Пошлеш іранцям , - сам з відважним військом
В глибінь землі своєї відступай ,
Дим з пожарищ твій відворот прикриє ..."-

І Скитії вожді на вічі тім
Зробили так , як радила цариця ,
І каявся Скопас , що відвернувся
Тієї шлюбної від неї ночі .
До табору ворожого їздя
Було надіслано з тима дарами ;
Його скарати шахиншах звелів ,
Ту шкіру здерти наказав з живого .

Вже з мертвого - опудало звелів
Хохою виставити на могилі ,
Місцевим вістунам нагнати страх ,
Хай мається , як всохла бадиллина .
А сам , міжчасі , у намет гукнув
З Ірану і Турану ворожбитів ,
Най скитське розтулмачують письмо ,
Румійські розгортаючи таблиці .
Хай розгадають знаки потайні
Мобеди , чорнокнижники славетні ,
Бо Дарій розумом ніяк не втне ,
Яка то доля з наднебесся зниїде ?

Вклонились шахиншаху : " У світах
Твоя зоря , о , Дарію , не згасне ,
Ти супротивників у прах поверг
Від гір Хорезму аж до вод Бенгалю .
Покарою ти сім морів пройшов ,
Твоєї слави відгук не померкне ,
І меченосці - воїни твої ,
Твердиню будь-яку на світі зрушать .
Ні барс , ні тигр від меткої стріли
Твоєї не втече , ні дика сарна ; -
Ти в битву мчишся на своїм коні ,
Мов Ормузд сам у плоть твою втілюся .

Але на скитське листування - зваж :
Стріла - це смерть Скопас нам посилає ,
Тим голодом - грозить порожній знак ,
І ніби миша - здохнемо , без їжи... " -

І від віщунських слів , мов свінув світ ,
Все ж на своє хилив : наказ рушати
Сатрапам видав , - захопить Гелон ,
На марші лиху - персів не вморити !

І взявши , подарунки не змогли
Спинити полчища з-над вод Істрянських ,
Володар сполохнувся , і послав
Гінців туди в печерю , до цариці .
А з верховими і свого листа
Він передав , таке у ньому вивів :

- " О , жінко вірна , подруго моя ,
Пробач ще раз за вчинок очманілий .
Володаркою повертайсь мерщій ,
Для мене будь ти чічкою городу ,
Прохаю : шуляків тих і мишей
Скликай відважним воїнам на поміч .
Стрільцям я півня наказав пустить
У стріхи міста і Гелон спалити ,
Щоб Дарій не наситився добром ,
Ні скотом , ні зерном , ані рабами .

Шах не об"їде лиха свого ,
І пропаде у Борисфенських кручах ,
Де скит Тевтар Геракла навчав ,
Як тятеву у лука натягати .
І вірю : допоможеш у біді ,
На битву гідних вершників покличу ,
А в перемоги день , дозволь мені
Тебе на пишну учту запросити ..."-

І прочитавши щирого листа ,
Амелія коротко відписала :
-" Від тебе сина маю , царю мій ,
Спроварила його батькам в науку .
В них мудрості навчиться отрок твій ,
І ти , коли ще визнати захочеш
Його своїм , то Скитії царем
На славу рідної вітчизни стане .

Я все зроблю , що в силах є моїх
Навалу Дарія з дороги збити ,
А покищо -"прощай " , - і скитам я
Кріпитись духом у бою бажаю .-"
Лиш перси до Гелону підійшли ,
То Скитії столиця запалала ,
Лишаючи на схилах край ріки
Звуглілий пагорб згарища страшного .
Мов тисячі шершнів , - так із усяд
На військо Дарія метнулись круки ;
Розбіглися верблуди і слони
Від зграй воронячих та лав мишачих .
Роздерли зміїв Дарія умить ,
Тому Симург і вчула скорби голос ,
До моря Чина напрямом взяла ,
Де гадина яйце дракона чинить .
Хотілося яйцем тим оживить
Загиблих зміїв , поруби зцілити ,
Щоб Дарій , мов баб" як біля нори ,
Від скитських стріл не згинув серед степу .

Симург через пустелі та моря
Летіла із яйцем здобутим в дзьобі ,
Над бойовищем стомленим крилом
Махнувши , персам сили додавала .
Збагнувши , віщих зміїв вороння
Пороздирало кігтями й склювало ,
Вона принесене з трудом яйце
В безодню хвиль зронила Бористенських .
І полетіла у жалобі геть
Туди , де Демавенд покритий снігом ,
І в мряці коло Каспія Албурз
Гнізду Симурга місцем поступився .
І Дарій глянувши , що не його
Тут випадає в битви перемога ,
В карнай звелів свій відступ сповістити ,
Тампанникам- гатити в барабани .

Залишив і сатрапів і слонів ,
Шах втечею зумів урятуватись ,
Із гіркотою про стрілу згадав ,
Про здохлу мишу й колосок порожній .

І свято перемоги зарядив
Цар Скитії Скопас , в чеканні жінки ,
У нього серце , як згадав її ,
Мов лин у жакові затрепетало .

По неї послані ті верхові ,
Вернулися з порожніми руками ,
Як видно , зрадилася до батьків
З печери рушити в тривожну пору .

І вже коли володар умирав ,
Амелія нізвідки появилась
З хлоп"ям , і вказуючи на царя ,
Сказала : " Сину , це твій рідний батько .
Щоб не вкоряли , що не мав дітей
Од рода цар до років посивілих ,
Засівши на престолі , - докажи ,
Що батька ти свого усім достоїн .
Так будь хоробрим , мужнім , мов Скопас ,
І Скитію ти не віддай в поталу ,
Вождем будь мудрим . Землю цю люби ,
Вона ж тебе для честі породила . " -

З М І Є В І В А Л И

Вже після князя - слово промовляв
Боярин мудрий , Мензімиром звався :
- О , князю мій , і люди із чужин ,
Бувальщину схотілось оповісти :

В печері , у якій колись жила
Праматір скитів , у пониззі Непри ,
Куди володар наказав заслать
Свою дружину - мишачого роду ,
І звідки зозулем , -казали так , -
Царівна скинулася й відлетіла
У невідоме , -Змій туди вселився ,
Ніхто не відав , де такий узявся ?
Овечок і корівок роздирав ,
Лишаючи від мотлоху скибнеї ,
А вилупився він з того яйця ,
Яке Симург зронила у річище .
Обрісше скряжками у тині тій
Яйце й залилося на дні глевкому ,
В століттях обминувши кабалик ,
Що існував на березі річковім .

В серпневий день раз сітку у глибінь
Рибалки з дуба скида закидали ,
В затоці біля лоз тягли її ,
Мов в ятері - там побивалась щука .
З матні ще витрусили на пісок
Лящів , рибців і соменків безусих ,
І те покриті жабуром яйце ,
Симругом зронене у сивій днині .
Рибалки поспішали , бо зднялась
Нежданно бирса , блискавка сяйнула ,
Півнеба краяла , тому яйце ,
Вони оглянути , як слід забули .

І видко , гнівався з небес Перун ,
Бо у яйце вогненну блискавицю
Пустив , злегка шкарлупу зачепив ,
І розкололося воно надвое .

Із нього вивалилось гаденя
З двома головами , і несміло
У приярку сховалося собі ,
Аж поки у дракона не змужніло .

Печеря знадобилася йому ,
Гурчав у ній , неначе дідько в скелі ;
Напав в околицях на смерів жах ,
Від реву звіря- мури затремтіли .

Хоч мудро княжив у ті днини Кий ,
Та звомпив , вчувши препогані вісті ,
Пішло на звід населенню його ,
Не міг людей від Змія захистити .

Крім того - наїзджали з чужини
Темрявою десь виплоджені вої ,
Не клали милості ні на дітей ,
Ні на жінок , ні на дідів столітніх .

Не знав , як зарядити на Русі
Недолі лиху і позбутись Змія ,
І Влес на гада гнівався , бо стягнув
Бичків із пасовиська вже чимало .

І Влес Магуру - птицю надіслав
До Кожем"яки-коваля , що в кузні
Мечі і рала для людей кував ,
У Кия був в заслуженій пошані .
З"явилась віща птиця й прорекла :
-Іди до князя і скажи , що зможеш
Приборкати дракона , пілий край
Звільнити від кривавого податку .

Під панцирною лускою росте
У Змія пір"я, що в житті хижацьким,
Йому наснаги, сили додає,
Вся міць у тому пір"ї заховалась.
Коли Дракона в захід сонця сон
Знеможе, то пір"їни зріж несхибно
Ще до світання і тоді той Змій
Тобі слухняним до роботи стане..."-

У гридниці простірній на Горі
Князь Кий не знав ні радості, ні сміху,
Хоч мав засіки повні від зерна,
Все ж засмутив його Дажбог драконом.
Та засталилось серденько оте,
У нього промінь соняшний заглянув,
Коваль йому вклонився й проказав
Таке, що очі Кий підняв на нього:

- Магуру віщу Влес мені послав,
Затуркотіла: "Вирушай до князя,
На заставки усі- ту поміч дасть,
І ти дракона запряжеш до плуга."

Речу : дозволь ти бондарям Руси
Кленових клепок настругати уйму,
І зрихтувати діжку шохучіш
На лузі, де бугай корівок лилить.
І в те барило вгрузле, із медуш
І княжих, і боярських наносити
І пива й меду цебрами, - лишить
І день і цілу ніч його відкритим.
А трохи оддалік, де оболонь,
Гіллям прикрити викопану яму,
Хай буде, як заставочки оті,
Що в лотоках мірошник заставляє.
Гілля травую- сіном притрусить,
А посередині того провалля,
Козу до чурпачині прив"язать,
Хай мекотінням роздирає тишу.

І як із схову вийде хижий Змій,
І до медів з-опалу допадеться,
То очманівши, схочеться йому,
Козою, зголоднівши, поживитись.
Не зчується, як в пастку попаде,
Тоді моя робота, як до плуга
Його запрягти і пілинний степ
Примусити до моря поорати ...".
Кий відповів: "Як Змія запряжеш,
То проорай ним борозну, що ляже
Глибоким ровом, - поличка землі.
Хай Валом до пір'їстих хмар постане .!
Тоді Руси навала не страшна,
Бо хоч несиголовців комонь вража,
Помчавшись ярм й Валу досягне,
Та переплигнути його не зможе.
Хай Вал вітчизни землю довкруги
Тим Перуновим поясом охопить,
І буде, як закляття навіки
Для тих, що рабство схочуть заподіять ...".
І в час, як клепки бондарі тим клом
Боками у барилі приганяли,
То ковалі у кузні день і ніч,
Гуртом кували чересло для плуга.
І змайстрували борону й граділь,
Зубці були, немов в пашеці Змія,
Йому бо присягнувся одягти
Коваль ярмо на вогнедишні шиї.
І змайстрували бочку бандарі,
Жінки з медуш злили горілки й меду,
Виднілась западина звідусюд,
Притрушена поверх ключиння - хмизом .

І мекала серед гілляк коза ,
Прив"язана край оберемку сіна ,
Мов відчувала : жертвою її
Вділили звірові - лякливі кметі .

Чекали люди слушної пори ,
Коли дракон в печері зголодніє ,
І на ловитву вилетить з гори ,
То кладу йому всипле Кожем"яка .
Аж в надвечір "ї появився звір ,
Спекотним зором в обрії поглянув ,
Угледів кадуб , ніби то бика ,
Що в трясовину вгруз серед покосу .

Змій поцікавився , що в бочці тій
Було русинками за день налито ;
І спробувавши меду , - так допавсь ,
Що спорожнив її до половини .
І тут козине мекання йому
Почулося , поласувать тож хтілось
Тієї кізки стегнами , і він
На жалісливий голосок помчався .

Намірявся вже кізку глтонуть ,
Лише попався він у западину ,
Піддавши чмиру , заненав у сон ,
Із чого Кожем"яка скористався .

Під лускою пір"їни розшукав ,
Відсік мечем їх , - що і сили й моні
Давали змієві на всі роки ,
Без них , - був немовлятком у колиці .
І Змій , коли прокинувся , то відчув:
Ярмо скрутило вагогою ший ,
Намірявся занози розметать ,
Та ричував лише , немов скотина .

Збагнув, та мінь згубилася його,
Коваль тоді з громадою у яму
Колоди покотили і по них
В ярмі із пастки вивели потвору.
Слухняно Кожем"яці Змій служив,
І борозна тим ярмом глибоченним
Дягла, і скиби чорної землі,
Стіною непрохідною вставляли.
І вже, як на окраїні орав
Коваль драконом, де у більші води
Стікає Прип"ять з драговин боліт,
Те чересло у плузі поламалось.
До дуба він дракона прив"язав,
Побрів село чи слободу шукати,
До помічі гукнути деревлян,
Для оранки склепати борзо плуга.
Та Див його із пантелику збив,
І Кожем"яка заблудивсь, і впала
На землю ніч, а він усе блукав,
Ловців і бортників на поміч кликав.
Коли ж уранці Хорець молодий
Захвощавсь ковалеві на дорогу,
То на чималі селище набрів,
Вже до ріки із поміччю вернувся.

З його грудей відчаю вирвавсь крик,
Ярмо надібав, на шматки розбите,
І вивернутий із корінням дуб,
Потрошені чепіги і занози.
А за драконом- слід давно простив,
Бо обхитрив ковалика, навмисно
Об валуни чересло поламав,
Утечею- його спечалив серце.

Так Кожем" яка гаву проковтнув,
Не додививсь, що Змій спадає з тіла,
А вже, коли пір"їнки одросли,
Зумів з ярма дві голови звільнити .

В Еллінах опинився той дракон,
Кадьма із Фіннікії у шуканні
За зниклою сестрою , там його
В ущелині побіля моря знищив .

А перед тим-в Дніпров"ї пастухи
Потвору дивну бачили, в повітрі
Зловісливо летіла і вогонь
З пащеки понад степом розкидала.

Нікому не під силу вже було
Валів скінчити і кільце створити,
І там, де Прип"ять з Непрою біжить,
Горбами баввонять вони і нині..."-

П І С Н Я Д Р У Г А

З Е Л Е Н І С В Я Т А

В місцевості , де Валу не воздвиг
Дракон , лишилось з урвищем угіддя :
Туди, на оболонь , свої війська
Міг легко ворог байраком провести .

У тім куті , де аж зіяв прохід ,
Повиж порону і колод для сплаву ,
Рішило віче Прип"ять замостить ,
Немов котець - високу греблю звести.
Русло ріки відсунути убік ,
І луг - вітрам північним залишити ,
З метою :якщо недруг нападе ,
Потугу вражу потопити в хвилях .

Такий то плян схвалили на Русі ;
Майстри з україн радо поспішали :
І грабарі , фірмани й теслярі ,
Всяк хтів до праці руку приложити .

Збудив завзяття в земляків своїх
Боярин Тур , був тисяцьким у князя ,
Донька його Любава піросла ,
У Теремцях , на Прип"яті , родилась .

Вона до Влеса- бога й Перуна
Молилася і до матусі Лелі :
- До нав"я Цур і Пек нехай ідуть ,
Бо для живих і поготів - остили. ...

Оце додому тількищо вона
З-під Вручого вернулася над ,
В обителі її дідусь живе ,
Варнутою той віщий волох - звет. .

У нього з очок вуликів- рої
Бджолині вилітають , і похожі
На щуриків , що в кручах , де поріс
Дубняк , ті нори замість кубел , мають.

Варнута ще , як перволітком був ,
Ставав не раз під бойові знамена ,
Він обладунки прадідів своїх
Вдягав , і в руки брав шита і списа .
Князівського укладу не ламав ,
Від славних кіммерів свій рід виводив ,
Тривким нащадком русичів родивсь ,
Ізпоконвіку в землю цю вrostали.

На старості Варнута повернувся
Ще повен задумів , завзяття й сили ,
В оцарок все заглянути любив ,
Кітці зелені на ставищі ставив .

Любава у обителі святій
Із руськими здружилась письменами ,
В дощинках , воском вкритих , віднайшла
Свого народу потаємну силу .
Варнуту попрохала научить
Ті загадкові літери читати ,
Вділити часу осолоду мав ,
І поволою навчав свою онучку .
Немов прокинулася вона від сну ,
Коли дізналася , що країна рідна ,
З народом росів - гинула не раз ,
Та , ніби фенікс , - з попелу вставала .!

Довідалась, що із русинів Гог
Став королем Мешеху і Туболі,
У Русколунях воїнам своїм
Звелів коней конечне підкувати .
Лиш Оріон засяє - то у путь !
Хай стріли гострять, а у колісницях
Колеса звірять і броню свою,
Очапавшись - їм у похід рушати .
З дошинок, вкритих воском, вже сама
Вчиталася, як змовились мідійці ,
У Вавілоні на бенкеті тім,
Куди вельможих скитів запросили .
В них за столами причаїлась лють,
Бодай мідійці нагло ті зслизнули,
Ще перед тим, як поборолася смерть
Із хмелем воїв з Скитії хоробрих .
Про те прочитане - вона не раз
Проймалася думками в час збирання
На ліки зілля різного в лугах,
Коли відгукувавсь в болотах кулик .
Вертаючись від діда в гожий день,
Коня звернула на косу пісчану,
Любава там на насипу вітця,
Поміж тарасу і возів уздріла .
Тур привітався з донькою й спитав :
- " Як там тобі було у чорноліссі ,
Чи не чварахнула , бува , з коня ,
Ремезове гніздо не зачепила ? - "
" - Вам, татку, волох кланятись звелів,
Як шумом їхала - біди не стріла,
Із вороного не зсадив ніхто ,
Бо я до холка щільно припадала .

І дідо в скорим часі обіцяв
З обителі навідатись в гостину ,
Не бідкається ані трохи він ,
Мого вильця бажає дочекати ...-"
" А часом косака - Семирка - там
Десь на стежині , доню , не спіткала ?
Розпитував доріженьку туди ,
До волоха його послав володар ."-
- " Ні , батечку , не бачила його ,
Хоч я у лузі коника й спиняла
Коло оденка , - там якийсь косар
Цапарину забув , чи так залишив .."-

Шістнадцятий минав Любаві рік ,
Вже висиналось : їй з порогу діло
Той чіпчикок з кибалкою несуть ,
Розплітують свашки в коморі косу .

Тур перервав сподіванки її :
- Семирові годочків буде з двадцять ;
Цупкий собою , і його рука
За гриву в леті тарпана спиняє .
Не кволий серденьком , - він добрим є
Із князем - батьком я у дружбі ширій ,
Коли на стежці стрінеш - не втікай ,
Він заміру поганого немає .

Для раті - диких ловить скакунів ,
На стійбищі , в обори приучає ,
І мислить : на одному з тарпанів ,
На ворога , у час лихий , помчатись .
Тож , доню , знаєш : людям - що кому , -
Мисливцям - соболі і горностаї ,
А другим - ліс для сплаву і бурштин ,
Тож кожен за своє - здійсмає голос .

А кметям за куниці, віск та мед,
І рибу в"ялену,- купці приїзджі,
Дають мотики, зброю, топірці,
А для жіноцтва- дорогі намиста.

Пригадуеш - весною на зорі
Від жовни йшла луна, яка у лісі
Все клюпала у дерево якесь,
Коли на плотвах за ріку рушали.
Тоді дзеніла у серпанку даль,
До берега прибились на покосі,
І верби вигинались до небес,
Зумлялися аж від краси своєї..."-

- Я, татку, в пам"яті все бережу,
І не забуду, поки морок ночі
Не погукає, лиш тривожусь я,
Хоч нас крута година обминає.
Бо як у бубни виб"ють на борню,
З матусею без тебе тяжко буде,
Не вийметься те сонечко з-за хмар,
І я красу дівочу занехаю."-

- "Я, доню, сподіваюсь, буде мир,
На виїзді те воїнство не стане,
Та й перепільці бути не в журбі,
Хоч вилетіла з вирію зарано.
Вблагаємо в молитві Перуна,
Докінчити загату чимскоріше,
Нехай не судиться нам на віку,
Із поспіхом її в біді збурити..."-
І слухаючи батечка свого,
У голові витівочку плекала,
Хотілось їй з Семирком-косаком,
Цієї суботи на тропи зустрітись.

Не зчулась - надвечір"я надійшло ,
Кошлаті хмари за притихлим лугом
Наїжились , неначе в кішки шерсть ,
Як загарчать на неї ті собаки .
От наближався на обляги час ,
І відв"язавши басуна від тички ,
Любава рушила , а Тур лишивсь
Ще раз забиті палі перевірить .

На неї вовчик на подвір"ї жде ,
Знайшла малятком сіроманця в лісі ,
До всього насторожений зростав ,
І гомін лісу слухає зраділо .
Ясигом кличе вовчика того ,
Любаві страх у душу заповзає ,
Як лісом мчиться в нього на спині ,
Руками охопивши товсту шию .

Пори тієї , в теремку її
Було , як у весільному віночку ;
Туди рожевим цвітом заглядав
Зелений вечір вітами крізь лутку .
Глиняною долівкою вітрець
Розніс суцвіття , в пору , як Любава
Зіскочила із коника , і в двір
Відсунула колодку у воротях .
І вороного в стайню завела , ,
Води напитися дала з відерця ,
І оберемок клеверу вона
У ясла попри нього положила .
Матусю Ганну цьмокнувши в чоло :
- Від волоха , - поїхала до татка ,
Вже на вечерю , певно поспіша ,
Тропком , що губиться у верболозах .

У рушниках у неї сніп стояв,
Які були орлами шиті й хмелем;-
Жило повір"я: в снопику тому
Витає дух відгомонілих предків .
І"яніли по селитьбах чебреці
З трой- зіллям, м"ятою, клечанням свіжим,
Нагадували люду на Русі ,
Що наближаються Зелені Свята .
І як Любава в Овручі була,
То батько уподобав ліс найближчий,
Привіз клечання, розмаїтих зел,
Обійстя ціле зеленню умаяв .
Казали - в стовбурах дерев були
Померлих душі у морози люті ,
Дажбог на небо їх тому не взяв,
Бо щось негарне на землі вчинили .
Тому- то на землі свої гріхи
Спокутують , і на Зелені Свята,
Втіляються у зела запашні ,
Господаря їм хату сторожити .
А вже , коли на спаях край борів ,
І гречка , і овес , і жито квітне ,
Ті з"яви - по гаях густих шумлять ,
Перемінившись в буйнолисту зелень ...
Отак міркуючи , з полиць миски
Любава ставила на стіл кленовий;
Раділа добрим духам , що в цей час
З клечання по хатині роздивлялись .
Узвар для духів , колово в кутку ,
Що їх матуся рідна зготувала;
Господареві , з часом, душі ті ,
Добром на полі , чи в дворі віддячать .

Ще трохи , - і сам Тур наїхав двір ,
Був час дідам снувати по світлиці ,
Як в срібних шатах рушила зоря
До місяця руно найтонше ткати .
Душею мати звеселіла враз ,
Тим рогачем горшки виймала з печі ,
І на застелений клечанням стіл ,
Смачні у миски страви насипала .

І Тур доньку і жінку привітав
Із празником , молитву урочисто
Він проказав , і в ложку каші взяв ,
І до стелини з коливом підкинув .
Бо вірив в те , що з чотирьох кутків
Ті добрі духи ненастанно зорять ,
Вже на світанні - злинуть до могил ,
Туди на цвинтар вся сім"я збереться .

Тур в нав"я запитає : " Вас коли
Перунко обіцяв на небо взяти ,
Чи хтось з рідні навідувавсь собі ,
Із вірю , або з там - того світу ? " -

Вечеря вже чекала на столі :
Щавльовий борщ в мисках із карасями ,
Гречана каша , зварені сливки ,
І свіжа паляниця із коржами .

І Трійцю : Влеса , Хорса , Церуна ,
З дідами - прадідами , - всіх до себе
Тур запросив у вечір пресвятий ,
В гостину скромну , у свою родину .

П І С Н Я Т Р Е Т Я

В Р Я Т У В А Н Н Я М А В Р І Я

І вже, як із обителі вертавсь
Вздовж луку Серезень , - косак Семирко ,
То у зеленій осоці уздрів
Він тарпана із гривою , як вихор .

Аж диву дався , бо іще коня
Такого , світом ходячи , не бачив .
Його пустив на пашу , видко , Влес ,
Із стада вибравши богів предвічних .

І золотавим падала руном
На шию в тарпана космата грива ,
І на брунатих клубах і спині ,
Проміння Хорсове переливалось .
І голову свою підняв тарпан ,
І вухами прях тишу у тривозі ,
Чи не накинеться якась біда ,
Уздечкою із гиком завихає .

Людини він присутність уловив
Поза витким гіллям беріз тендітних ,
Мов хтось стрілу пустив у нього , - так
Лошак полинув , вихопившись рвучко .

Назирком по байраках і лугах ,
Напроти ночі нагибав Семирко ,
Шептав молитви Влесові й благав ,
Хай допоможе тарпана зловити .
І на зорю займався світ , і знов
Наповнювався темрявою , з якої
Лунали зойки пугачів і сов ,
Із місць заклятих тишу полохали .

Назавтра , як над коблом драговин
Задер деркач , то серденько в Семира
Заграло , бо у лузі коло верб
Знайомий кінь пощипував травцю .
Ще й інших двох побачив вдалині ,
Виходили з густого очерету ,
Стеменно , - рідними йому були ,
Бо лошака іржанням привітали .
В Семира дух зап"явсь , бо в синяві
Юги , вони всі трое і пропали ,
Мов острівець пловучий ситнягу ,
Що може був , а може лиш ввижався .

Косак тієї мрії не згубив ,
Впокорити коня і заужати ;
Завискотить в міцній руці аркан ,
Він тарпана , нарешті , злебедіє .
І Сережень за вловами втомивсь ,
Звалив косулю з лука біля броду ,
Стегно з її на гілку настромив ,
І у роздумі на вогнищі смажив .

Помірною молитвою скликав
Богів і духів- лада на вечерю ,
Хай мрія не мутніється його ,
Щоби тарпан таки йому дістався .

І аж на шостий день , як при лугах
Світ нахватився , а зірниці й місяць
Порано зникли , - дикого коця
Край срібноводної ріки помітив .
Ту шию в золотавій гриві гнув ,
В блаженній тиші - зоряну водицю
Смакуючи , смоктав , і геть побрів ,
Як приснула стрепета над кущами .

Дійма, на диби звився, як аркан
Злетів і врзався до болю в шию,
Стояв, як вкопаний, на місці кінь,
І дивно на впокірника дивився.
Як видко, сам ту думку понехав,
На волі бережиною помчатись,
Здавалось, сам людині в руки вдавсь,
Злебедати себе дозволив в млаці.
Вже згодом, лагідно йому косак
Погладив гриву, з легкістю промовив:
"Тебе Бужком я, коню, назову,
Бо я поняв тебе по волі Бога.
Яка б біда не пхалась наперед,
Ії ми обженемо, допоможеш
Мені кохану дівчину ввмікнуть,
Кінець тому покласти на рубоцтву.
Від нас обох злі сили утечуть,
Хоч грива золота і посічеться,
Та проженемо Дива у дрягву,
Бо вірю, - Влес тебе послав для мене..."
Отак косак в дорозі крізь луги
З Бужком розмову вів, - свого ж - на пашу
Пустив, вуздечку коло броду здняв,
Нехай гуляє по широкий волі.
І задоволений, що тарпана
Судилося найліпшого спіймати,
Семир думками линув в далечінь
Туди, за греблю, до борів відвічних.
За Овручем, в обителі бував,
Бо волхові Варнуті мав від князя
Сказати дещо, і листа того
Він передав з березового lika.
Читав Варнута княжеське письмо:
"Без тебе ми зіскучилися, брате,
Не чуєм в граді голосу твого,
А нам твоя порада найцініша.

Бо і Магура - птиця всі часи
Тобі думки Дажбожі повідає ,
Удосталь наговоримось , -приїдь ,
Турботи відгоняючи від серця .
І поки світа - з нами на Гори
Живи, Господне рішення , чи волю
Нам переказуй , -ми б на манівцях
Ватагою овечок не блукали ..."-

Із лика в скрутку - письмена дрібні
Варнута прочитав, щиміло серце,
Та все ж Веренові таке писав :
"Він в Овручі обителі не кине.
Йому вже віку доживати тут,
Коб спокій панував в русинському царстві
Володар має радників своїх ,
Упораються в рішеннях без нього .

Варнуті любо внучку доучить ,
Вже воскові дошинки розуміє ,
Вона , як поросль у цвітінні тим ,
І догляду , і сонця потребує .

За кужелем і мати і дочка ,
А Тур - в своїх турботах повсякденних ,
Будує греблю з рідними людьми ,
Шлях вовкулакам в край загородити .
Отак, Семире, князеві й скажи:
Навідаюся в гості я до нього ,
Як недруг у підступності своїй ,
Зіпнеться на Вали оті Змієві .
Мені , як стежі звістку подадуть ,
І в страсі вдови з дітьми затріпочуть ,
Тоді гінців у Овруцькі бори
Ти засилай і я тоді з"явлюся.."-

І вже надвечір , утомившись вкрай
Думками й тілом , вогнище розклавши ,
Поблизу тарпана Семир й заснув
Під ненастанне квакання жабини .
І пороснули зорі із небес
Серед узлісся в трепеті осики
І в сизуватих хвилях розстіклись ,
Втілились на мулкому дні у скряжки .
І Сержневі мріялось у сні :
Племінницю Варнути ясно бачить ,
Схилилась над дощинками вона ,
Героїка в них предків зацімила .

Ні те лукування сичів в гаю ,
Ні веслування кажанів в темряві
Його не розбудив , а бір шумів ,
Ганяв нечисту силу на болота .
І тарпана того не чатував
Ніхто безвиддям мерклим , і безслідно
Пропасти міг в нічному забуттю ,
Що вкрашувався блудними вогнями .
А як ввостанне пугач прокричав ,
І обрії світанком рожевіли ,
Косак розплющив очі й здивувався ,
Бужок стояв і землю бив копитом .
А на бугрі лежала край кущів
Вовчиця мертва у калюжі крові ,
Їй видко , коник перебив хребта
Ударом дужого свого копита .
І уявляючи смертельний бій ,
Косак до нього підшов й погладив
Змокрилу шерсть і гриву золоту ,
Його цілуючи в розумне око .

І осідлавши тарпана свого ,
Косак поснідавши , повз нетрі мчався ,
Лиш виїхав з байраку до ріки ,
До нього зойк розпачливий донісся .
Край довбанки помітив юнака ,
З останніх сил , як видко , боронився
Від чотирьох , що хтіли зарубать
Його своїми грізними мечами .
Не дав вчинити злочину того ,
І меткі стріли випустивши з лука ,
Семирко двох напасників поклав ,
А двоє в гушаку безслідно зникли .

До себе , як врятований прийшов ,
Сказав : " прибув із Царгороду й зветься
Легатом Маврієм , і в цих місцях
Шукав із лихварями за бурштином..."

І отрок на бурштині тій розживсь ,
Немов на куні при дощі сорока ,
Бо ті купці , як він переконавсь ,
Його хотіли з світу погубити .

Їх Фокій , - довен злоби надіслав ,
Зумів Тіберія таки обплутать ,
Надіявсь , Маврій згине , то йому
Констанція дістанеться за жінку .

- " Тож Сережню - Семире , у боргу
Перед тобою залишусь довіку ,
Без помочі твоєї , - я би був
У пору цю вже в потойбічнім світі .

Впізнав твою матусю і сестру ,
Ночуючи у князевій гридниці ,
Гостинно прийняли нас на Русі , -

Не мав підозри до своїх ромеїв ... " -

Отак Семир у Маврії зискав
Довічно і товариша і брата ,
Назавтра він двох косаків послав ,
В град Кия небораку супроводить .

П І С Н Я Ч Е Т В Е Р Т А

В С В Я Щ Е Н Н О М У Г А Ю

Подібно до бджолиної скали,
Яка для рою вибирає місце,
Так само до обителі зівсюд,
З'їзджалися у літній час прочани.
Немов рідню - їх волох зустрічав,
У свитах, у плащах, чи у карунках,
Бо знав, що серце кожного з гостей
Промінням неугасаючим наливо.
Від соняшника кращої нема
На присадибному городі квітки,
Дажбожим внукам — віри не знайти
Яка б народу віру замінила.
Тож з віруванням предків дорогих
Семир відчув, що поки сонце світить
Дажбогові підвладне, доти світ
Добра в країні Юга не стемніє...

Від Ругії верстали шлях кунці,
По мед цілющий аж в обитель дальню,
І волхом кожне сказане слівце,
Наснагою у душу западало.
І святістю блаженною у них
Наповнювалось серце, і світилось
Тією добротою, що лишень
Відважні духом можуть відчувати.

І ось чому Семира і тягло
У глухомань, Варнуту привітати,
Передчував: Любаву стріне там,
Йому цільбою серденько обділить.

Крім Всеволода й Мала - ще Семир
Мав друзів : Яромира й Духослава,
Їх ще минулої весни обох,
Послав Гориня у полабську землю.
Вони край моря - княжим оком суть,
Порадниками люду, і не знає,
Коли до града Кия їм впаде
Змінивши верстових - ізнов примчатись.

Горою їдучи повз бір, косак
Задумався про чутку небувалу:
З чужин Христос, як переможець йде,
І кров з ім"ям його світами летиться.
Все ж знає, що нікому не віддасть
Дажбог ту землю рідного народу,
І на погорду, притчею в віках,
З своїм лицем - ніколи Русь не стане.
Носити добре сап"яни чужі,
Та постоли з березового лика,
Приправлені для власної ходи,
Мисливцеві і кметеві - до мірки !

Отак міркуючи в своїм путі,
Він до священного наблизивсь гаю:
Цідилась через кам"яну граду
Вода, із гущавини витікала.
Семир помітив поблизу струмка
В затінню горобинцю постать діви,
З серпанку в неї те було вбрання,
А рядом пасся кінь - гнідої масті.
Чи думав Сережень в глухих місцях
Чираночку омріяну зустріти ?
І вже підозрівати починав,
Мо " чмара то його думки морочить ?

Опам"ятавшись, легко проказав:
- Бог Вам на поміч, хай ясою слава
О, діво, слине про твою рідню,
Чи качурові чиранку впіймати?.. -

"Спечуть жінці набавом коровай,
Настане в деревлян родинне свято,
Чи ти, косаче, празником сюди
На статкування леготом прилинеш?
Не знаю, витязю, де твій постій,
Цікавлюся, куди священним гасм
Прямусш, глянь, як весело дзюрчить
Вода, в яку калина задивилась.
Цвічену посадила восени,
Тому-то й зупинилася поглянуть,
І мрію: красен буде мій жених,
На конику проїде повз віконце.
Зовусь Любавою. Ніхто косу
Ту русу не розсплітував дівочу,
І поцілунком не збавляв уста,
Хоч я весною на станочку стала.

Вся повна і любови й доброти,
Чоло моє, як бачиш, уквітчала
Віночком Лада, тож вона-дівча
У кострубонька гратись научила.
Тепер скажи, а хто ти сам єси? -
Здається не з місцевості моєї,
Хай буде сонцю-Хорсові хвала,
Що освітив тобі мою стежину.

- Я звусь Семирком Сережнем. Сюди
І справді Хорс простелявав дорогу,
Забродою-рибалкою я є,
Якому невід зачепила чепа.

І рибонька вже борсається в нім,
Не знаю, чи мережу з корчовиння
Я витягну, чи втямить серце те,
Галузка в нім любови забростилась .
А це на лузі упіймав коня,
І проти нього - звірина не встоїть,
Ані ведмідь, ні вовк,- гадаю- він
І на Змієвий Вал зоп"ятись зможе .
Про тебе я, Любаво, дещо чув,
Оповідав Варнута і твій батько;
Зориною, як думаю, еси,
Що любо із небес на землю світить .
Та все ж, скажи, як їхати в глушинь
Не побоялась,- повно страху в нетрях,
І птахом Див в потемках верещить,
А вдень, то коршаком циплят хапає..."-
-" Косаче, зваж, за себе постой,
Перед сном,- стелю собі ряднину,
А так богів шаную, і ніхто
Не зважиться мені підкинути лиха.
І не потаю: в козубець гриби
Збирала раз із ненею у лісі,
До дуба зваленого підішла,
Своїм гіллям- зайняв узлісся ціле .
Під логином розчавлених вовків
Аж двох побачила, і тут зненацька
Те вовченятко виповзло з лігва,
На мене жалісливо подивилось.
Його до кошика замість грибів
Поклала, на подвір"ячко принесла,
У мисочку налила молока,
І язиком пожадливо хлептало .

І я, коли лудан купляти йду ,
Чи до Змієвого рушаю Валу ,
Змужнілий вовчик, мов незрима тінь ,
Крадетися невідступно за зімною .
А що речу я правду - можеш сам
Переконатись , - і Любава тихо
Свій голос подала, з-за тернику ,
Мов з-підземелля , вовчик появився .
І від своїх вона всміхнулась слів ,
Заглянувши в Семирові зіниці ,
Здалося їй - посутеніло в них ,
Не міг косак ніяк прийти до тями .
І настурбочив золотаву шерсть
Бужок , і пильно за кущами стежив ,
Тож звідтіля - з'явивсь Любавин вовк ,
Махав до неї хвостиком привітно .
- Ось бачиш, витязю, ніхто дівча
В глухих місцях умкнути не посміє ,
Бо маю друга вірного собі ,
Гукну, душа у кожного потерпне... -
За шерсть рукою діва повела
Довкола шиї вовчої й пустила
Ясига , і потік світами звір ,
Лише порожнє місце залишилось .
Потетерів Семир , та проказав :
" Цікавлюся, куди прямуєш нині ,
Чи вибралася знову по гриби ,
Чи драголюбне зіллячко шукаєш?".
- В обитель їду я, де волхв живе ,
Як знаєш - він Варнутою зоветься;
Свого народу, в сивій голові,
Ту всевидющу правду зберігає .

Туди і я скеровую коня,
Коли дозволиш, - то поїдем разом,
Лиш сіроманцеві своєму знак
Подай, не потикатися на очі.
Ще може ревнющами спалахнуть,
Завис із досади, що я хочу
Любаву із околиці вмикнуть,
Його напризволяще залишити..." -

Любава на Семирові слова
Всміхнулася, і осідлав гнідого
Троною рушила, якою йдуть
І зубри й дики в ніч до водоною.

І на Бужкові рушив і Семир,
Згадалося повір"я, що пустили
Ахеї про русинів, ті, мовляв,
У вовкулаків обертались вміють.
Тому й подяка грекам, бо хрести
Поставили у Сурожі й Дунаєм,
Тож вовкулаків-хресне знамено,
Наблизитись до моря не пускає.

Отак і завивають цілу ніч,
Бо море Руське втративши, - їм скрутно
Доводиться по спаях і лісах,
Без Сурожу, - немає русам ходу!

Голодне наслухаючись виття,
Радіє грек, варяг, і гот-лисиця,
І потішається в думках, що смерть
Петлю на шиї анта зашморгнула. ♪
Хоч Сурож, і степи, і бистру Істр,
Забрали потіпахи, - все ж народом
Ми є, неначе колос, що хилився
Від бурі, та зерном цілющим повен.

І прийде час, ми на потюлю ту
Нікому у століттях не дамося,
І серденьком збучавіти не нам
До люду і до матері Вітчизни.
Було би добре й справді на Русі,
Якби хтось зміг у звіря обернутись,
І вовкулаком бігти уночі,
В горлянку недруга зубами вп'ятись...

Отак міркуючи, Семир спитав
В Любави, чи, бува, хтось стороною
Не проїздив тут ранньої пори,
З коліс обіддя не лишило знаків?
- Раніше гридні, як я чула, - йшли,
А нині, - від країн, куди відходить
Світило на нічліг, у вальці йдуть
Купці й жерці - на віск і мед охочі.
Казали : у полабській стороні,
Аркона зводиться у славі древній,
На острові, що Ругією звать,
Стоїть вона народу заборолом.
І не стихає день і ніч прибій,
Об скелі ударяє, і в безсиллі
Відкочується, пінячись, назад,
Відчай в чайних криках виливає.

У тій Арконі, на крутій горі
Святиня дивна зводиться, і сонце
З бездоння урочисто устає,
Її багровим саявом покриває.

Хоч ще темрява чорну сіть снує,
Та звиж святині німб - вінець із світла;-
Промінням непричасно вона
Просвічена, що падає із неба.

Із рогом, повним меду у руці,
Дажбога- Святотида в храмі постать
Красується, і волхви перед ним
Щоранку у молінні застигають.
І аж чотирі лика має Бог,
На всі частини споглядає світу,
І в храм святий, як скінчаться жнива,
Із косарями женчики заходять.
І взявши чашу- ріг із Божих рук,
Верховний жрець остаток виливає
Питва, з надією,- в святім краю
Добірний здіймуть урожай віряни.

Як в Руське море раз ахейці нам
Відрізали той доступ і в комарах
Зерна не стало, тужно голод вив,
Тягнув насилу ноги з трударями,-
То виявилось, що бичачий ріг,
Який рука тримала Святотида,
Порожнім став, і горе облягло,
І світ потьмарився статечним людям.
І Славу-птицю надіслав Дажбог,
Хай не часує Русь в непевну пору,
І смер не падав духом, бо ізнов
Поля зерном добірним зарясніють.
Так віра повернулась до людей,
І як зайшли в святиню помолитись,
Побачили : Дажбога білий қінь
Там басував, увесь покритий милом.
Це означало, що Всевишній сам
Коня покvapливо вночі сідлає,
По краю мчиться, лицарям своїм
Разити зло наказує у світі.

Так ствердилася віра у серцях,
І часувати перестали люди,
А підвелися горді, як один,
На ратища почвару настромили .
І данець, і лукавства повен грек,
Ті почесні нам віддають і нині,
Не захитнулась воля у людей,
І в Святовида - повен ріг достатку!
Наповнений і медом і вином,
Тож голоду нема чого боятись,
І починок звисає золотий
Край вівтаря укупі з колосками.
В святині русів - меч трима Господь
В руці, із тим- злобі не дати ходу,
Щоб кров не цянула із наших ран
На бойовиші з недругом лукавим- "...
.. Отак удвох розмову ведучи,
Не зчулись ні Семир, ані Любава ,
Як в ту обитель в"їхали, і був
Варнута радий їх на очі вздріти .

П І С Н Я П " Я Т А

О Б И Т Е Л Ь

Погожий день листвою шелестів ,
Коли Варнута внучку і Семира ,
А разом ходаків-гостей просив ,
Із ним трапезу скромну розділити .

І на столах , в полив"яних мисках ,
Борщ парував із рибою , що кметі
В озерцях наловили й принесли
В святу обитель разом із грибами .
І сам Варнута огірків нарвав ,
З цибулею на власному городі ,
Було в гладишках свіже молоко ,
І в забоценцях меду вистачало .

Поштуючи гостей , волхв попросив
Жерця з Щетіну дошукатись слова ,
Хай за столом присутнім оповість
Про храм Триглава у землі далекій...

-" Із ким живем , того і впізнаєм ,
Речу , - вже скреготу зубів нам досить ,
Кийком відбийтесь від скажених псів ,
На ікла вепрові не попадайтесь .

Триглавом називаємо Творця ,
І гніву він не має на русина ,
Бо ні до чого жертви ті йому ,
Вогненної геєни не потрібно .
І православний вірить в нього люд ,
Із правіків підносячи офіру ,
І овочами , льоном , полотном ,
І ягодами , злаками та медом .

І кожен лик є символом в собі ,
І означає Яв , і Прав , і Нав"я ,
Основою є , суттю на землі ,
Тієї віри , данної Дажбогом .

Сам Яв , - це все , що бачимо в житті
Узгір"я , і ліси , поля і води ,
Природу уявляємо цілу
Частинкою самих , - Дажбожих внуків .

А Прав , - це ті закони , що Господь
Вділив найсправедливішим на світі ;
Любов велику маючи в серцях ,
Щоб ми до честі завжди прямували .

А Нав"я - це відгомонілий світ ,
У ньому тіні предків розплилися,
Луну від їхніх чуєм голосів ,
В тужінні вітру з стенових просторів .

І ми , як сніп останній дождемо ,
То предків душі , що живуть у ньому ,
Женці у двір з піснями понесуть ,
З обжинками зустрічних привітають .
Або - вінок дівчата з колосків
Сплетуть , як спорожніє лан злотистий ,
Та й заохочують старих й малих ,
І з ними празник осени справляти .

І не один з тих пращурів з сузір
На землю дивиться крізь хлань безвидну ,
Там дівич - вечір жде на коровай ,
З гільцем весільним ще й перезву стрівши .
А щоб в подружжі трудолюбий рід
Збагатшувався , то в храмі у святому ,
Триглаву молилось за цілий край ,
І осолодою серця сповняєм .

І в час , коли загроза з чужини
Меча підніме , - бойові знамена ,
Ми на майдан з святині несемо ,
Хай лихо супостатові настане .

І ратища свої у скалки дві
Кладемо із різницею в три кроки ,
І волох за узду веде коня ,
На нім чебрак - розписаній у злоті .

І поміж гострих ратищ кінь ступа ,
В чеканні - затамовуємо подих ,
Чи справа спиниться , чи зліва він ,
Ознака буде - звідки бій почати .

І ось чому у храмі осяйнім
Дажбог Триглавом у народі зветься ,
Він долі нашої суддею є ,
Вершителем всіх подумів таємних"-

Коли довів ту повість до кінця
Із заходу пришелець красномовний ,
Від всіх Варнута дякував йому ,
За Боже і правдиве красне слово .

II.

Ч А С И Б У С А

Таке Варнута - волох проказав :
" О, любі друзі і шановні гості ,
До розповіді напрошуся сам ,
Слівець моїх на прах не обернути .

У нас тут царював колись в Русі
Відважний муж , на людях Бусом звався ,
І виявилось : рідним сином був
Він Радогостю , що зійшов на небо .
Той Радогість - полки водив у бій ,
Не раз в чужинні землі вибирався ,
І якось у Бургундії не міг
Ніяк твердиню недруга збудити .
Пуститися на хитрість захотів ,
Прикинувся купцем з Антіохії ,
І закортіло , ніби - то йому ,
Цареві Гані вірно послужити .

А то що правду пресвяту рече ,
Цариці на шушон він адамашку
Підніс , цареві смушку з соболів ,
А для принцес - грезету й оксамиту .

Одна з доньок , що Раєю звалась ,
Безтямно в Радогоста закохалась ,
В бентежне око красень їй упав ,
Зацвів коханнячком в душі дівочій .

Узнала де покої ті йому
Відвів володар , - і як все стихало ,
В одній сорочці кралася вона
Свого вибранця вірність перевірить .
Отак щоночі , як сторожі крок
Стихав на мурах сонної твердині ,
Вона сторожко , мов журавка йшла ,
І до світанку у обіймах мліла .

І завжди, як дізнатися хотів
Тієї звадниці правдиве ймення,
Вона зі сміхом палець на уста,
Красою заворожуючи, клала.
А перед тим, як у ворожий стан
Рушати, він із тисяцьким домовивсь ,
Що свіжкою в темряві знак подасть ,
Запору з брами й засуви відсуне...
І воїни, сховавшись у ліску,
Недремно в морок втуплювали очі ,
В чеканні на умовлену стрілу,
Що вкаже місце наступу на мури.
Одного разу, як вже дишлем Віз
Звернув на діл, вітаючи Чепігу,
То у дозорі лучникам здалось,
Стріла зднялась з бійниці довгожданна.
І справді: Радогість в одній із стін,
Розсохлу кладку виявив у вечір,
Спішив ясу подати до коша,
Від брам північних - наступ зачинати.
Не встиг, як слід, ту свіжку зарядить,
Запору ковану з воріт відсунуть,
Як нукери підбігли, і йому
Назад батіжжям руки пов"язали.
Його до Гани чата повела ,
Дав розпорядження - на кін відвести,
І щоб крамоли більше не було,
Звелів мечем на горло покарати.
І тут служниця царської доньки
Перед володарем смиренно впала:
- Чужак твою дитину до гріха
Довів, що , царю, у тяжі від нього. -

На ті благання Гана й не моргнув ,
Та з серця повелів принцесу Раю
Двом тарпанам вчепити за хвості ,
І хльоснувши бичем , - у степ погнати .

В своєму серці жалості не мав
Ні крапельки , - те надлюдське карання
Його не турбувало . Хай донька
Із роду кривцею ганьбу ізмиє .

Аж за Дунаєм з нею вороні
Пропали , та знебулися в гальопи ,
Тому зійшлись докупи , і отак ,
Хвості піднявши , неповинну несли .
І вітер , що наліг із - за ріки ,
Той біг притишив в затишку долини ,
І цебеніла з мучениці кров
На молочай , на квіття і травицю .

Від тіла неживого басуни
Хвості звільнивши , на мокрині зникли ,
Коли ж з утроби жертви , - в ковилу ,
Те немовлятко випало рожеве .

І плач його борвій рікою ніс ,
Його Магура - віща птиця вчула ,
І прилетівши , - хлопчика того
Цілющою росою напоїла .
Ще мить - побігла лугом запашним
Туди , де на вінки собі дівчата
Червонозолотні кетяги з куща
Калинового , в березі ламали .
І перепілку вгледіли вони
З крилом скаліченим на синнім лузі ,
І їхні душі засмутила жаль ,
Хотіли допомгти нещасній птиці .

І не ввіряючись , Магура все ,
Махаючи крилом , в ярок порісший
Зіскочила , а тих дівчаток гурт ,
У скруті допомогти , - за нею бігли .

І в гостролезій , наче меч , траві ,
Магура -Божа вісниця пропала ;
Вони , о, леле, хлопчика знайшли ,
І емеральдові край нього буси .
В приполі обережно до села
Те немовлятко несли , і вдовиці
Самотній віддали , хатину їй
Плачем і сміхом буде звеселяти .
І ті дівчата взимку , як мете
Метелиця, за кужелем в світлиці
Засядуть , ходором мостини в ній
Там будуть не вгасаючи , ходити .

Отак Магура -птиця і дівки
В пригоді стали знайдений дитині ;
Взоруєчись на буси , що знайшли ,
Оте дитятко Бусом і прозвали .
І хлопчик на вершок коли підріс ,
То вбивсь відразу за п"ятьох у силу ,
Вже будучи отроком - раз почув ,
Що у столицю витязів скликають .

У княжому палаці , із стіни
Звисає лук , пилюкою припавши ,
І хто в його натягне тятеву ,
Без лиха в стольним граді зацарює .
Тих безліч літ в непам"ять відійшло ,
Як лук дармує на стіни без діла ;
Ніхто тієї ласки не зіскав ,
Догадливістю змагу зупинити .

Прийшла черга й на Буса в личаках ,
Немов закляття - взяв у руки лука ,
І ясеневу вийнявши стрілу ,
Наклавши персть - ту тятеву напружив .

Стріла у леті в хмарах потекла ,
І косаки аж ахнули від дива ,
Бо ще такого не лучилось їм ,
Що луток зможе тятеву нап"яти !

Отак в країні , де на світ прийшов ,
Став Бус вершителем людської долі ,
Та все ж - про удовицю не забув ,
Що із колиски матір замінила .
Вже будучи парем - він повернувся
У селище , що потопало в зелах ,
І у хатину рідну завітав ,
В якій колись лунали вечорниці .

І в названій матері спитав :
- "Скажіте, мамо, я з якого роду ?
Звідкіль дитя взялося, що в траві
Знайшли дівчата з бусами на грудях ?

Коли ж не визнаю у літах своїх ,
Прийму удар цей, як найбільшу кару ,
І може в здогадах - отак й помру ,
Хіба Дажбог мою утвердить волю ..."-

Прокинулась з думок: "Синочку мій ,
Тебе, мов ту ясу-послало небо,
Від кореня народу ти розвивсь,
Шануй його у користі довіку .
Не відаю , чи правда, що котрась
З дівчат тебе підкинула , в якій
На сіні, як заснула, з хлопців хтось ,
Того, жартуючи , зганьбив віночка .

Не йму я серцем віри , що була
То з селища дівуха , бо такого
Намиста ще не бачили у нас ,
Що орчиком прикрашене із злота . .."-

Володар у роздумі проказав :
-"Я вас до смерті кликатиму - мамо ,
Не дивлячись , хто справді породив
Дитину , знайдену у тамариску .
Все ж із собою - буси заберу ,
Будь -що відкрити хочу таємницю ,
А поки , - не тужіте по мені ,
Чоло ще повернуся приклонити ."-

Коралі ті узявши , Бус лишив
Вдовицю - мати , і як в град приїхав ,
То взяв , його Аттила у похід
З цілою Руссю проти Риму кличе .
За кривди Бус покарою пройшов
Ворожі землі і сулицю зводив ,
І візі -готів і римлян разив ,
В Іллірію промощував дорогу .

Бенкет Аттила пишний зарядив ,
Ворожі легіони перемігши ,
Поправу руч , - він Буса посадив ,
І називав його прилюдно братом .
І річ повів : "Вовки , як свіжукров
Почують , то збиваються у тічки ,
Те саме з найманцями Риму є ,
Та все ж ти , Бусе , лиха їм накоїв .
Не став онгаром , що собі зблудив
В безводній і спекотливій пустелі ,
Ти гунів у біді порятував ,
І цілої Руси чинив ту волю .

Тому - то за заслуги бойові ,
За поміч , що отримали у битві ,
Тобі дарую сарну молоду ,
Її я сам у полював на влогах .

Це Гунтера - бургундського царя ,
Племінниця , нехай в твоїм наметі
Красітка набірається краси ,
Цюти ніхто у неї не порушив ."-

І дужою рукою гунський вождь
На персах дівчини роздер сорочку ,
Свінув очима Бус , і зір упав
На емеральдові , зелені буси .
Такі самісіньки колись знайшли
З новонародженим дівчата в лузі ,
Як по калину вийшли , де роса
Серпанком бережину покривала .

Коралі Бус з-за пазухи дістав ,
Носився з ними довгими роками
З питанням і загадкою : хто він ,
Чиєї матері є рідним сином ?
Піднявшись із-за столу , підшов ,
У вічі заглядаючи дівочі ,
І полонянку знехотя спитав ,
Чи знає що вона про те намисто ?

-" Я другі , як ти бачиш , маю тут ,
Скажи , яка у цьому таємниця ,
До матері своєї поведи ,
Мо" щось вона повідає у слові ?"-

- Ні роду , ні приплоду вже нема
У мене , - впали у жорстоких січах ,
Володарем - царем дідуньо був ,
Помер від жалю на німих руїнах .

А по тобі я бачу , ти - русин ,
Лице твоє показує і смерті
Я не страшуся ; знай , де б не шукав ,
Лиш пара бус таких на цілїм світі .

Один разок - в моєї неньки був ,
А другий - в бідної її сестриці ,
На учтці цій про неї оповім ,
Хай слухає Аттила із вождями :

Одного разу , як напав на нас
Із Руссю Радогість , то до неволі
Його схопили , і було мечем
Відвазі - буйну голову відтято .
Ще перед тим - в палатах царських жив ,
Прикинувся купцем країв південних ,
На думці мав - залогу перебить ,
І русичам повідкривати брами .

Моєї матері сестра в ті дні ,
Що Раєю звалась , його кохала ,
І у утробі потайки своїй
Той плід кохання вірного носила .
Ніхто не знав про це , аж поки сам
Той Радогість на ділі не попався ,
Устиг подати воїнству ясу ,
Пустивши свіжку вогняну крізь морок .

Його постигла кара , а доньку
Звелів Бургундський конунг прив"язати
До двох таких , як змії - огірїв ,
І хльоснувши бичем , у степ пустити ..."-

Все ясним стало Бусові ураз ,
І проказав тоді русин Аттилї :
-З снаги всієї дякую тобі ,
Беру принцесу в донечки до себе .

Хай забуває зло , яке війна
Створила разом з лихоліттям в світі ;
На цілий край знайду їй жениха ,
На славу Бусові - хай внуків родить !"-

Отак на тім бенкеті князь узнав
Хто батько був йому і рідна мати .
З походу незабаром повернувся ,
За отрока принцесу він засватав .

Справляв весілля цілий місяць Бус ,
І удовицю - матір коло себе
Посадовив і буси їй віддав ,
Їх Рая на грудях колись носила .

Тоді Perezва вулицею йшла ,
Якраз ганяли шуляка по селах ,
І ту колодку дівки жартома
Ще хлопцям , неодруженим , чіпляли .

П І С Н Я Ш О С Т А

С І М В І К І В Т Р О Я Н А

П Е Р Ш И Й В І К

Н Е Н Я

Варнута бачучи, що із прочан
Ніхто лишати столу не бажає,
Про ті віки днедавні Трояна
Повів, не запинаючись, розмову :

"- Одного разу, як на діл в садку
Суцвіття яблуневе осипалось,
Я вулики оглянувши й борті ,
Собі дрімав потиху в холодочку.

Магура прилетіла із небес ,
Все пурхала поміж пахучих віток ,
І сон попід кудерним дерівцем
З очей моїх , натомлених, прогнала .

Рекла : в світах рай- дерево цвіло ,
І дві пелюстки з нього відірвались ,
Створив із них у космосі Дажбог ,
І голуба , і говірку голубку .

І захотілось горличці сім"ї ,
То під крилом у голуба яєчко
Знесла вона в гніздечку потайнім ,
Чекаючи у радості насліддя .

І раз спросоння голуб ворухнувся ,
Те бевкнуло яєчко у бездоння ,
І побивалась горлиця за ним,
Мов зведена була сама із світу .

Висіти й залишилося яйце
З сузір'ям на Трояновій стежині,
Аж поки блискавицю не пустив
Вогненну в нього миру Вседержитель.
На частки розколалося воно,
І полум'я усесвіт освітило,
Затихли вибухи,- то два світи
Створилось: небо і земля спасенна.
І від проміння Хорсового далі
Туманом вкрилась,- і з'явились гори,
Долини, і пустелі і гаї,
А з ними ріки і моря бездонні.
Вогонь, що із Галактики упав,
Насичив хвилі, і на світ зродилась
Морена, і на берег ізійшла,
Чоло дівоче зелом уквітчала.
І голуб'їній пари, що свій лет
Тримали над химерними світами,
Хотілося на Землю полетіть,
Троянове оглянути творіння.
О, диво! Із розбитого яйця,
Яке знесла у космосі голубка,
За щедрістю і сонця і води,
Постали звіри і співучі птиці.
На землю опустились голуби,
Понад затокою- Морену вздріли;
Лататтям свій гнучкий прикривши стан,
Лілеями голівку уквітчала.
Хвалу віддавши Богові,- вона,
Вже після купелі, Хорцем пригріта,
Вітрами заколисана, в траві,
Край шелюги, утомлена, заснула.

І спострігала пара голубів ,
Як ту Морену сам Дажбог в Стрибога
Втілившись , там на березі , окрив ,
Хай ходить у тяжі вона від вітру .

Узнали ще ті двоє голубів ,
Коли з яечка бризки розлетілись ,
То з тих , що впали в безпросвітню твань ,
Всіляке чортovinня народилось .
З Морениним насліддям вже пізніш
Змішалося , від злуки - різні люди
Родилися , які своїх братів ,
Без жодної причини зобижали .

Все ж відчували русичі в краю
Дажбожу пазовитість щохвилини ,
І вчинками - лиш сіяли добро ,
І пагубне їх обминало лихо .

Морена вік найдовший прожила ,
Хвалила Бога за дітей і внуків ,
Які впізнавши ревності й любов ,
Ударились у заздрість між собою .
І тут Морена раптом відійшла ,
Несправедлива смерть її до нав"я
Забрала , і великий плач стояв ,
Коли у вирій неньку відправляли .
У стрічки і намисто одягли ,
Труну її обтикали трой-зіллям ,
І у човні на пагорб понесли ,
Де вогнище не гасло всеочисне .
На купу віток , хмизу й деревин
Той прах її покладено , і в безвість
Вона відлинула , Дажбог узяв
Її , як матір і земну й небесну .

Хай у троїстій подобизні - він
Для людю з"явиться у блискавицях,
У множестві, всесилості своїй,
І розжене підступних супостатів .

Ось нині , в день , як відійшла від нас
Морена, то її земні нащадки ,
Іраматері чекають вороття ,
І воскрешають лик її в уяві .
І твердо вірять : вернеться вона,
Про лад , добробут у країні дбати-
Вірян в ту пору край води, як мгли ,
На падаючу споглядають зірку .

А як не з"явиться вона до них ,
Те сподіваннячко - своїм нащадкам
В століттях - з роду в рід передадуть ,
І ляльку замість неї лугом возять .
Її вбирають в плахту і стрічки ,
Розпалюють багаття всеочисне ,
Несуть ту Лель- Морену до води
З гильцем дівчата, росами умиті .
І пісню починають, щоб до них
На землю із небес зійшла Морена ,
На гулях пустувати вчила їх ,
Віночка не захаяти , ні честі ...

І вірять : їхня Неня у красі
Невиданній ще з"явиться , - то ляльку
У хвилях топлять в час, як водоверть
Пронизус проміння плодотворне .
Отак дівчата з року, в кожен рік
Чекають Лелю на зелених гонах ,
І місяць милость ніби то кладе
На сіножаті срібноперим саявом .

Дівчата розсвітання спрагло ждуть ,
Щоб урочистим і гучним походом ,
До хвиль з Морени ляльку провести ,
Човна зіпхнути з нею в невідомість .

Хай він , як доленька собі пливе ,
Не забивається в ті очерети ,
Що на мілинах з ситнягом ростуть ,
І каченятм пастку розставляють .

ДРУГИЙ ВІК ТРОЯНА

ПОХІД

В наступнім віці - зміни надійшли ,
Бо твердили уперті , що з росиці ,
З'явились їхні пращури на світ ,
З якої і Морена народилась .

Ту землю, де спустились голуби ,
І на якій предвічний Бог панує ,
Прозвали гречкосії й скотарі ,
Землею Орья і матусі Лелі .
Міжчасом - брат на брата гнів завів ,
Не поділившись спадщиною батька ,
І хто слабішим був , - собі рушав
У світ за очі , біль затамувавши .

Так уйма люду - залишила край ,
І пострах ошибав жінок в дорозі ,
Хоч згодом знову квітнули жита ,
Телилися корівки у оборі .
І підкріпляв на дусі всіх Дажбог ,
От'діти підросли : дівчата з лугу ,
З грабельками вертались , а сини
Снопи важучі вилами низали .

Дорослі згадували кальний шлях ,
З собою везли горщики та кухлі :
Жовтаве тло обведене було
Магічним колом без кінця й початку .

В літах дійшовши зросту - ті синки ,
Вже воїнами мчались в колісницях ,
І стрілами , і списами в бою
Несли хулу недолюдкам заклятим .
Тривожна чутка злинула в світах :
Із Півночі , з безвидного туману ,
Народ той росів суне , як чума ,
І Божою покарою він стане .

І в завойованих , чужих краях ,
У власній хаті, статуетку Нені-
Морени ставили у молитвах ,
Нехай щастить їм у краях далеких .
Пізніше, із місцевими людьми
Змішавшись, починали забувати
І мову рідну і звичаї ті ,
А також край, роди з якого вийшли .
А ті сусіди, орії яким
Лишили право мати власну гідність ;
Побачивши, прихідці заслабкі,
Ту пагубу почали замишляти .
Все ж дех-то з русів у біді утік ,
В країну своїх прашурів дістався ,
На вічі у запалі говорив :
- Хай ковалі кують мечів побільше .
Нехай із скотярами орачі
Коней сідлають , квапляться в дорогу ,
Дажбожа милість їх обереже ,
Дружинникам Перун у поміч стане .
Ми долю нашу ствердили гуртом ,
Вона в століттях світиться від кривди ,
Нам вівцями смиренними не будь ,
Хоча вовки того лишень й бажають
І накувавши зброї, орачі
Пішли за вбитих виколупать око
У тих, що гаддям копошились скрізь ,
На волю , дану небом , зазіхали .
І перемозі радувалась Русь ,
Карпени й галич, скити й волиняни ,
Хоч звозували клятву чужину ,
Все ж більшість у отчизну не вернулась .

І чутка над Ефратом поповзла,
За всі гріхи, за гвалт і за убивства,
На ноги знову піднялася Русь,
Рушає за наруги відплатити.
А ті, що недругів в лихих боях
Розбили, замість себе в край послали,
В свої родини,- молодих рабів,
Самі ж у Вавілоні залишились.

Кому ж то треба у степах було,
Чи в Сурожі орати й доглядати
Худобу, бо zostавлені жінки
У господарстві по сім рук не мали.

А ті баби,- сквирившись од нудьги,
Не маючи удома чоловіків,
На сіно й на соломі уймаків,
І пристрастю й жагою заманили.
Дітей тих наплодилося до мгли,
Від помісі солом'яних вдовичок,
З рабами м'язкотілими й чутки
Недобрі закружляли Орієнтом.

І рушили войовники назад,
На землю обітовану та рідну,
Застати мріяли вони в біді
Своїх коханих, вірних до загину.

Побігли в них мурашки по спині,
Морока, видко, розум засліпила
Жінкам, бо скити у дворах своїх
Рабів вчорашніх,- гадзями уздірили.
Ті уймаки звелися, як один,
Проти мужів, законних чоловіків,
Почався бій, не на життя, а смерть,
І верх взяли володарі правдиві.

На цьому й скінчились походи ті ,
У Орієнт. Живі , що в дім вернулись ,
Раділи , Богом данний бачить край ,
Гаї священні і копиці злотні .

Хвалу вознесли прадідам своїм ,
Вітаючи дівчат , що культ Морени
Плекали і гуртом її везли
Волами , наче справжню Богоматір .

І супокій святий в краю настав ,
Заграло сонечко на ясних водах ,
Що ласкою нам радує серця ,
Для люду не суп"ятиться ніколи .

ТРЕТІЙ ВІК ТРОЯНА

ХАНЯНЦІ

Аж від Пенджабу, у посухи час,
Коли горіли під ногами трави,
До краю предків Орій повертався,
З худібкою, із дітками й жінками.

Про чорнозем цілющий у степах,
Почули від дідів, що не здоліли
В дорогу рушити й казали так:
" Хай Вам Дажбог із долею сприяє.

Над Бористеном,- і біда з пушком,
Тече і медом й молоком водиця,
Збудете про злигодні свої
І не спотворить лихо з вас нікого..."-

Старечі, правдомовні голоси
Вчувались Орієві з плем'ям русів,
Пригадував, як люди і мишей
У неврожайний рік з корою їли.
Скотину пошесть вигубила вщент,
І сніг лежав на пасовиськах влітку,-
Щоб голод їх не виморив усіх,
Зібралися з пожитками в дорогу.

Дістались до великої ріки,
У повноводдя довелось отари:
Овець і коней, птицю, і корів,
Не взятих і ще лихом-перевозить.
Із балагур на хурах громіздких,
Жіноцтво із насліддям визирало,
І хоч яка вставала переп'ят,
Не зсунули з наміченого шляху.

Мов вовча тічка, що біжить слідком
Знесиленого буйвола, чи сарни,
Так вузькоокі і з країни Хань,
За тим ісходом русів пильнували.
Мав Орій двух коней, які були
Із злата вилиті у честь Дажбога,
Обабіч красувались вівтаря,
Коли в гаях священних Русь молилась.
І як споряджувались до Карпат,
То святоші забрали із собою,
І спомагали руси, як один,
Якщо біда комусь надокучала.

Переправлявся Орій на плотах
Через ріку, то ті священні коні,
Як хвилюю усе покрив навал
У хлань безвидну бевкнули із плота.
Відважніші, - пірнули в Рай-ріку,
І розшукавши їх на дні глевкому,
Мотуззям обхвативши поперек,
На другім боці ревно витягали.

А з берега, якого тільки мить
Зоставив Орій із людьми своїми,
Ханянці зорили, хотілось їм,
Заволодіти кіньми золотими.
Окличників послали на той бік,
Де Орій розбивав намети наніч,
Щоби з святині огирів продав,
Та він гріха не міг на себе взяти.

Зароїлось у голові ханян,
Коли пільмою виповнивсь берег,
Тоді вони шугнуть через ріку,
І русичів потомлених спограють.

Думки злодійські Орій розгадав,
Розвідників зазделегідь в запліля
Заслав до недруга, які без втрат
Із цінними вістями повернулись .

І як шарлат світила догорів,
Тайком намети руси залишили ,
Щоб не сполохалась зарано тать,
Вогні поміж возами розіклали .
А як ханянці вже на другий бік
Плотвами перекинулись крізь воду,
То кинулись до табору мерщій,
Поцупити що попаде під руку.
Тоді із схову Оря вояки
Ударили щосили по нахабах ,
І Хань, немов із курника лиса
Втікала, кидаючись в бурну воду.
І стріли русичів тих ворогів
Стинали, ніби очерет в болоті,
Пізніше,- хвилі владної ріки,
На дно горнули жовтолицих трупи.

Отак жадобу їхню покарав
Дажбог в безвидній і нічній сум"ятті,-
Один з коней, що щирозлотим був
Пронав, ніхто не відає й не знає.

Опісля поворотцям готи шлях
Загородили, і кривава битва
Край Меодіти смертний стяг зняла,
Та й тут лишився Орій переможцем.
Отак дійшли в мандрівці до Карпат,
І батькові повік і честь і слава,
Бо він пільму неволі поорав,
Нехай колосяться світанків зерна.

ЧЕТВЕРТИЙ ВІК ТРОЯНА

БОЯРИН СЕГЕНЯ

Не в час було , коли Германерик
Із чаші миру і братерства з нами ,
Меди розпив , - і як одна сім"я ,
Ми з готами у дружбі веселились .

В готинок повногрудих - пріскав сміх ,
Як отроки ганялися за ними ,
На шиях дів , намиста дорогі
Брязчали і охоти надавали .

Панянок ніжні пальці в тишині
Торкали струни арф і гусел звучних ,
Нагадували співами сирен ,
Що з скель примарних моряків манили .

Готинки хороводи на лугах
З русинками безжурними водили ;
Були , мов з винограднику вино ,
Що зграйно у нових міхах вирує .

Вітали руси готського царя ,
Коли втікала ланя через море ;
Не що бо й горе ! Даль перепливла ,
І в Сурож шлях для гунів показала .

Загони кутигірів бойові
За нею слідом мчались , і в запілля
Ударили готинцям , що втікають
Від валяви ворожої пустились .

Та з Руссю разом - віроломцям шлях
Загородили в торопі великім ; -
Настало знову мирно на землі ,
Отак ми живота їм дарували .

Вернулось врем"я Бусове до нас ,
Коли в дозрілім віші наші хлопці
Вели сарматок згідних під вінець ,
Або сармати дівок умикали .

Таке пішло , - готинки чарівні
Красою хизувались і в тенета
Ловили русичів , яким пора
Прийшла родину власну закладати .
І стали лятвою подружжя ті ,
Бо як морока - розповзлися краєм ,
І звадою вони тломили люд ,
Скрижалів Орія не визнавали .

І ті нащадки мішаних подруж
Традиції народу зневажали ,
І культ їм знадобився Перуна ,
Мов струхлого в stodолі ворок жита .

В минулому , - насліддя у сім"ю
Росло побожне і душею щасне ,
Ніхто у роді вільному не смів
Перечити ні матері , ні батьку .
Дідам хотілося помощи теж ,
Богам офіру під священним дубом ,
Щоб мішані приносили й собі ,
І духів - лад в молитві почитали .

І в пору тих заведених весіль ,
Боярина нам небо дарувало ,
Прозвався Сегенею , його донька
Яруся - слухала батьків смиренно :
Раз на Купала , у гурті дівчат ,
З віночком у руках , сповніла щастям ,
До Бористенської води прийшла ,
На лоно хвиль віночка опустила .

Від гурту відірвавшись дівчат,
Ярус за вінком слідком побігла,
За кручу у чагарнику поплив,
І в очерети, мов утя, сховався.
Щоби його зловити, - спідниці
З себе здняла, де лози найбуйніші,
З пісочку, у водицю увійшла,
Того віночка з комишу дістати .
І вийнявши його, на бережку
Поклала на спідниці, і у хвилі
Пірнула знову, хтілося на мить,
Про ті життєйські крутіжі забути.
І Хорс її у перса цілував,
І засоромившись, їх прикривала
Руками з мрією, чи в осінь її,
Весілля довгожданне випадає?
Цікавилась, хто буде женихом,
І на подвір"ю коника прив"яже,
Тож їй у ніч на ліжкові шептать
Молитві палко рідним рожаницям.
Замислившись, не зчулося дівча,
Підкрався хтось із осоки і рота
Їй затулив, і в лози потягнув,
Із ляку в небуття Ярус впаала.
Прокинулась вже в надвечірній час,
Збагнула, що вавець-дівоchu цноту
У неї вкрав, і злобно поламав
Те квіття, що збирала на віночка.
І подруги заплакану знайшли
Товаришку у комишах прим"ятих,
Слід на піску виднівся від підків,
На конях, видно, двоє гарцювало.

Про випадок з Ярусєю дізнавсь
Боярин-батько, і гірка образа
Лягла на серце, доню погукав,
Дитини сповідь вислухав сутужно.
Ярусю посадив на скакуна,
У готський стан до короля поїхав,
Йому обличчя-сором заливав,
Зійшла ганьба нечувана на доню.
Таке Германарикові сказав:
-Хай буде причта во язицех, царю,
Заклич хучіш синочка свогого,
Гукай на суд ти принца Альдореха.
Схибнув твій син, збезчестивши мою
Дитину, і як тать, утік від неї,
Так хай мерщій, негідник, шлюб бере,
Живіт від нього у Ярусі пухне..."-
Володар Альдореха погукав,
Хай в залю прийде разом з Гуларехом,
Тим закидам негайно відсіч дасть,
І виведе брехню на чисте лоно.

З"явивсь наступник трону Альдорех,
Разом з своїм кузеном нерозлучним,
Зніяковів, коли дівча зустрів,
Ярусеньку,- красуню упізнавши.
І принц тієї правди королю
Не міг сказати, виронив: " Учора
Конем й насправді мчався за сагу,
З кузеном Гуларехом лугом їхав.
Ганялись за харзою ми удвох,
Що в шелестінні очерету зникла,
І жодної русинки не було
У тих місцях,- ні бачити, ні чути.

І глянувши на батька-короля,
Промовив: "Я чи міг собі дозволить
З русинкою тією мати щось,
Хіба в країні вивелися готки ?
А те, що правдоньку тобі кажу,
Підтвердить свідок,- кузень прехоробрий,
Він лицар честі, і ніхто із нас
У славу блудом не вбивався зроду.
Русинку цю, як видно, водяник,
Коли вилазила з води сушитись,
У лозах перекинув, бо схотів
Із нею ще довечора погратись.
Так вижени цих старців із двора,
Бо я наклепів зносити не можу,
Не поберегла дівонька себе,
Де-інде винуватого шукає.."-

Таке почувши, помстою наллявсь
Сегеня, вийнявши печатку готську,
Яку згубив при гвалті Альдорех,
До трону кинув, і із залі вийшов.
А згодом цілу Русь на ноги звів,
Готуючи до бою ополчення,
Хотів підтоптану дитини честь,
З народом правдомовним захистити.
Вороніжець він міцно укріпив,
Оббив високим муром, і в яруги
Води з річок бурхливих напустив,
Застукати не датися зненацька .

В Ярусі з кожним днем повнивсь живіт,
Судилась доля зла від Альдореха,
І сорому не стримавши свого,
Вона у тій же річці й утопилась .

Її погребши, рушили в похід,
Всевишньому на пагорбі молились :
Від готів - хай залишиться одне
Терміття у годину горезвісну .
І як комонне військо надійшло
До готського кордону, то із клітки
Сегеня в небо сокола пустив,
Дививсь, в якому напрямкові злине.
Ген у південно-східній стороні
Згубилась птаха. Русь тоді рішила
На недруга напасти в тім куті,
Затьмити сонце стрілами своїми .
Сегеня рать Тридоріка розбив,
І синові тому Германарика,
Сокирою в гарячому бою
Ту голову скрушив одним ударом .
І Гулареха кинутим коп"єм
Прошив, і готи в страсі відступили,
Немов вовки, що небезпеку ту
На згарищі ледь тлілому, відчули .
Так дружелябність з готами у нас
Закінчилась. Сегеня після бою
Звелів убитих русичів тіла
З бронею й обладунками спалити .
І там на кручі край бурхливих вод ,
Дерев чимало в балці наваливши,
На них поклавши трупи вояків ,
І все вогню всесильному віддали .
Тіла героїв з чотирьох сторін
Вгорнуло полум"я, яке до неба
Вставало, - Влес то бачив і Перун,
Як тризну вбитим русичі вершили .

І ті останки, що не взяв вогонь,
Засипали землею. Пагорб в тузі
Обклали дереном, Стрибожець ніс
З Обидою скорботу Придніпров"ям.

Т ак цвіт загинув рідної землі,
За честь підводився в немерклій славі,
Щоби крізь сивину віків дійшла
До правнуків в геройстві і посвяті.

Грядучі покоління ще не раз
Боярина Сегеню пригадають,
І донечку його, що свій вінок,
На хвилі в нещасливий день пустила.

.

П'ЯТИЙ ВІК ТРОЯНА
КРИВОРІГ

Ще України ми тоді свої
Тримали вкупі, хоч у Русколунях
Не порхала пташина, мов колись,
Сторожко сарна взгір"ям піднімалась.
Діждалися і недругів-вовків,
Не тільки коней і корів тягнули,
А і дівчаток, і малих дітей,
Все що могли—в неволю продавали.
І поручитися ніхто не міг,
За греків, чи добри Руси бажають?
Спаливши Трою, в Руське море те,
Галери з кораблями скерували .

Новітніх етіопів тут знайшли,
Дарма, що білими людьми відроду
Русини суть, далеко від країв,
Де Океан межу проводить світу.

Навчили греки-в кратерях вино
Розводити водою, ми ж не мали
Тієї гадки у вині втопить
Здоровий глузд, і розуму лишиться.
І узливання проробивши те,
Горланили: "Походим від Дажбога.." -
Все ж, мов пігмеям в Африці бусли,
Так ми чоло за правду підставляли.
Нам всячини усякої купці
Навезли із блакитної Еллади:
В міхах козиних пінилось питво,
Були набиті пряношами тюки.

За ті дрібниці - хитромудрий грек
Видурював густі меди та куни,
І жовті воски, із яких свічки
Світилися у багатолюдних храмах.
А так, як Русь стояла на своїм,
То басивлеси серед скитів чутку
Пустили в Херсонесі: " руська кров
Од первовіку з грецькою змішалась..." -
Тож дякувать Гераклові, який
Шукаючи волів, до Бористену
Забрів, в печері нічку переспав
З русинкою, що хвіст змієвий мала .
Отак у зводі хтіли Русь тримать,
Звампить і кметь, боярин й воєвода,
Такого збачити не можемо їм,
Бо не були б ми внуками Дажбога !
Джерельна купіль освіжає нас,
Очищення прийнявши, з мудрим волхом,
Одягнені ошатно - ідемо
В гаї, де спів пташиний не стихає .
І золоте руно в щедротний час,
Коли просвітлює проміння праліс,
Волхв квапиться розвісить між гілляк,
Жінки йому при ділі допомагають .
Короною густою дуб шумів
Над джерелом; крім золотої пряжі,
Ще мали ми під золотом коня,
Що Орій вивіз в час того ісходу .
І кінь смарагдові підкови мав,
Каптар відсвічувався у рубінах,
І грива у алмазах аж цвіла,
Немов сузір'я на поляні ночі .

Оте руно дівчата і жінки
На кроснах ткали довгими ночами
Під морозець, коли з гілля дерев
Важкими цішами сузір'я висло.
Колись коней для свята Перуна
Ті золотарники в ковбаннях-горнах,
Надхненно виливали до зорі,
І ковалів згукнули підкувати.
Молитися Дажбожі внуки йшли
В гаї священні, і ту злотну пряжу
Несли врочисто, а воли везли
Коня, якого Орій їм залишив.
І похід зупинявся коло води,
До Влеса люд звертався: нехай удвоїть
Уділ того в корівок молока,
Отари, табуни, стада умножить.

І раз у день воскресний, пресвятий,
Вина іскристого в комфортах греки
На Русь десь із Еллади привезли,
Мов фавн- один з них вигравав на дудці.

Лишивши ті дарунки, а самі
Не дуже то чалилися, а щезли;
Міцний напій нам розум помутив,
Данайського ми дару не впізнали.

Вином впилися й на траві лягли
В гаю віряни спати безпробудно,
Коли прокинулись,- то не було
Ані коня, ні пряжі золотої.

І в час, коли чав"яділи усі ,
У городі Воронежці з"явився
Співець - Боян , його палкі пісні
Наснажували серденько до краю .

Він перста клав на струни й рокотав
Мужам звиягу , і в піснях про Сурож
Співалося , й про Руське море те ,
З-над хвиль якого тужаниця скимлить .

Боян зневолив слухать про братів ,
Що їх рабами греки поробили ,
І ті правдиві , вогняні слова ,
На роздум не одного спонукали .

Пригадували золоті часи :
Від різних страв і ласощів ломились
В господаря у gridниці столи ,
Де сам Дажбог любив погостювати .

Бояна якось слухав Криворіг ,
Він тиснув руку, дякував співцеві ,
Дажбога волю в співах убачав ,
Боярам й косякам таке докинув :

- Хай Русь відважне воїнство збере ,
Я поведу комонників до моря ,
І вірю : піде грекові на звід ,
Еліннів буде , як водою змито ! ...-

І вже за Перекопом він пустив
Половика у небо, що атаку
Обозначав . На греків страх напав ,
До кораблів чимдужу утікали .

Отак був Сурож звільнений навік,
Нам не тягнути ярма у неволі,
Звитяжців коні в гирлі воду п"ють,
Вітрила вийти в море, піднімаєм.
Смиренними ченцями в руський стан,
Прийшло посольство від лукавих греків,
Про мир і дружбу мову повели,
І каялись своїх злодійських вчинків.

Тож згодились, що Сурож був і є,
І лишиться русинською землею,
І присягнули- златного коня
З руном священним людям повернути.

Ми кожне літо— перемоги день
Справляємо народом, і на дубі
Розвішуємо пряжу золоту,
Скакун, як сонце сяє край престолу.
Тому коневі з храму Перуна
Вінки на шию вішають дівчата,
Його втопає грива у квітках,
І зела пах розноситься з святині.

Дажбогові, що воїнів надхнув
Здобути перемогу в правій битві,
Складаємо офіру із плодів,
Із овочів та із достиглих злаків.

Ш О С Т И Й В І К Т Р О Я Н А

Б О Ж

Велителем був в Русколунях Бож,
І грекам захотілося назвати
Русинів антами, на мові в них -
Тубильців недолугих означає.
Одриною - так звать його жону,
На світ барвистий- трьох синів родила;
Були собою гарні, як один,
Їм під вінцем тим скоро відклонялись.
Антоном звали старшого із них,
На волики погейкував на спалях,
А Вторко,- то з отарами в степу,
Овечок пильнував, коней гривастих,
А наймолодший Лесь,- любив похід,
Потолі не давав ніде харцизам,
Знебутися в любій борні не смів,
Впустити - бо боявся перемогу .
І наречених мали, хоч води
Із лиць напиться в ясочок привітних;
Рішили разом в ближчий листонад,
Гукнуть бояр і кметів на весілля.
Та чутка нерадива поповзла,
Ті готи- знов плюндрують пограниччя,
Хоч їм Сегеня ребра полатав,
Та видно, що земля їх заспокоїть .
І те поріддя підлих різунів
Не може вгамуватися ні трохи,
І пхається готич, як лютий звір,
Його в тенета важко заманити .

І до герулів, у яких вождем
Був Аламарик, Бож посольство вислав,
Хай ті герулі з антами ідуть
Пліч-о-пліч проти готів чванькуватих.

Коли ж намислить з військом Вінитар
На антів рушить, недругам в запілля
Ударить Аламарик, і разом
Над супостатом перемогу справлять...
Та поламав дідів закони Бож,
На хибну став дорогу, ворожитів
Із знахарями не закликав в стан,
Які б веління неба возвістили.
Зневажив також звичаєм Руси,
Ще перед тим, як тих послів послати,
Дажбогові потреба то була
Звершити потребу в пагорбах приріччя.

І у бояр підозри не було,
Що Аламарик від усіх таємно
Злигався з готами й довір"я те
Русинам боком вилізе із часом.
Послів, яких з дарами вислав Бож,
В палаці пишнім Аламарик прийняв,
З комонним військом у квітучий степ
На стрічу з Божем чимскоріше їхав.
А потай сам герулів - вістунів
Туди, у готську надіслав твердиню:
- Герулям хай на поміч Вінитар
Рушає і під меч положить антів. -

І задум підлий визрів в голові
У Аламарика, бо мав на думці
Серед гульби й весілля вполонить
І Божа, і його синів сп"янілих.

Його в дарунок готам надійшло,
І Русь залишиться, немов отара
Без пастуха, якого раптом зніс
Гірський потік, що буреломно мчався.
І готи за послугу хай дадуть
Йому по три ряди дівчат забрати,
Ще крім наложниць - табуни коней,
Биків, овечок і коровок дійних.
Коб Бож довірився, то замисль-плян
Не підведе герулів. Їхні стежі
Підпалють скирти хліба у степу,
Земля теніти від покари стане.
З послами Божа Аламарик в стан
Поїхав антський і сказав: "О, брате,
Поглянь, яка росиця у яру,
Мов пух на білє кійдо осідає.
Се добрий знак, ми готів розіб'єм,
Посвоїмось, володарю, з тобою,
Незрима сила із глибинь небес
У боротьби нехай нам посиляє.
Чув: наречені у твоїх синів,
Не посагом одним хороми вкрасять,
В них головне: здоров'я і краса,
Здобряться неабияким насліддям.
Звели швидшенько весілля згулять,
Заклич мужів достойних у перезву,
А щоб на згуду недруг не узяв, -
Те царство готське витопчемо кіньми." -
І зглядивши на мовоньку палку,
Довірівсь Бож, і вістунів до моря,
І до озер ген вислав, хай скоріш
З'їзджаються бояри на весілля.

І Мря, і Весь, Мордва, Литва і Чудь,
Славіни, Руги, і Венети славні,
З тридев'яти земель на весілля
У благостинних мріях поспішали.
З приматами великої Руси,
На лавах герулі надуті всілись,
Були чужинці в латах бойових,
Мечі двосічні коло боку мали.
І на весіллі думка взяла верх:
В цю осеницю - рушити на готів;
Нема чого боятися тих стріл,
Що випустять рейтари Вінітара.
Весіллячко дорання затяглось,
Упившись, де-хто вийшов у потемок,
Пожар із степу залю освітив,
І герулів, які в'язали антів.
І Божа раптом жаром обдало,
Його вже із синами заужали,
І в клітки, що стояли на возах,
Позапихали, мов курей на продаж.
Такого світ не бачив, все ж знайшлись
Відважні, що мечами шлях проклали
Крізь ті шеренги недругів й собі
Свободу вибороли наостанку.
Так відступили анти за ріку,
Бербець, уболіваючи за Божем,
Послав по Русколунях верхових,
Сурмів похід, бо горе світ затьмило.
До гунів мчалися його гінці,
Що в порубах кривавих Русь знайшлася,
Хай Біломир свою потугу шле,
Герулям й готам днини приурочить.

Розвідники , примчавшись , донесли :
Далебі , Вінітара суне сила ,
Він ріки перетворює на кров ,
І ніч стає світанком від пожарів .
І конунг порадив , як перед ним
Герулі Божа привели з синами ,
А також - найдостойніших мужів ,
Приматів із україн неозорих .
І Вінітар , на страха всіх племен ,
Що хліб насущий розділили з Руссю ,
Звелів і Божа , і його синів
Там на хрестах воздвигнутих , розп'яти .
Ті антські і отари й табуни
Віддав герулям щедрою рукою ,
А разом із весілля спраглих дів ,
Що у комори ночі не доспали .
І як розп'яли Божа і синів ,
Одрина - мати у великій горі
Упала край хрестів , і плач її
Не міг затишитися до світанку .
Не готів проклинала , а лихих
Герулів у підлоті досконаlih ,
І той , що клятву вірності зламав ,
Чолом за злочин мусить відплатити .
А вістуни , як гунський стан знайшли ,
Оповіли , що втягав гунцеволи ,
І Біломир , як звався гунський вождь ,
Наказ дав до походу готуватись .
Він підлість готів і герулів знав ,
Тому найперше рушив на герулів :
Їх скільки око може засягти ,
Із здобиччю від антів поверталось .

І Аламарикові він мечем
Здняв буйну голову, і розігнавши
Герулів нищих, ніби ховрахів,
На готів гнів караючий, обрушив.
І там, де в кручі хвилями Ерак
Вдаряє, заливаючи пониззя,
З своїми вершниками-Біломир,
Побачив Вінітара з військом готським.

І Біломир стрілу наготував,
Пригнувшись трохи, і її із лука
Пустив, що Вінітару у чоло
У леті невловимому, попала.
І грохнувся на землю Вінітар,
І рейтари і кнехти занімили,
Точився цілий день кривавий бій,
Все ж гуни з Руссю мали перемогу.
Із того часу, - кутигірів кров
Змішалась з руською, мов кіммерійців,
Які кобил доїли у степу,
Нас до труду і волі запалили.

С Ъ О М И Й В І К Т Р О Я Ч А

О Б Р Я Д Н И К И

Біля гаїв священних і води,
Відвагою діди укоренились,
Дівчата вродою вкрашали рід,
Немов дубняк на березі калина.
Уздовж і вшир, - так нарід розроставсь,
У молитвах Русь вклякнула спасенно
Перед Дажбогом , Влесом, Перуном,
Щоб не вкотили духи злі халепи .
Укмітили побожність в небесах ,
Добро для русів слали і здоров"я ,
Ужеребляли коні кобилиць ,
Окочувались вівці у оборах .
Ламалися засіки від зерна ,
Було собі й на продаж вистачало,
Звисали з жерток хутра дорогі
У кушнірів з лисиць та горностаїв .
Й спокоем насолоджувалась Русь ,
Ходила в одязі , сріблом потканім,
Бо ж не була кабицею в стену ,
В якій замість вогню— Стрибожич свише .

Вчорашні недруги — платили дань ,
Ми гору узяли на полі бою,
Керуючись тим гаслом : наперед
Тієї сітки риби не імати ...
Та раптом іскра лиха серед нас
Упала , мов на скирту блискавиця ,
Немов упадь на коні та воли ,
Скрізь пошесть моровицею гніздилась .

Ані Дажбог , ані Перун , ні Влес ,
Не вкоротив крамольникам діяння ,
Такого натворили на Руси ,
Що на воловій шкурі не списати .
Овечок нерозумних розвелось ,
Зробили превеликій колот в світі ,
Не знали , чи молитись Перуну ,
Чи Влесові , чи вішому Дажбогу ?
І не світилось в п'яній голові ,
Що всі боже- то Дажбог всесильний ,
Якого Трояном іще зовуть ,
Владика мира і всього живого .
Як хвилю ти не накрисш стіл ,
Гостей на дні морському не посадиш ,
Так важко розумом переконать
Було людців у дурноті блаженній .
Із них частина - Влеса нарекла
Найвищим Богом , і його подобу
Із ясена різбила й на горі ,
Вже бовванові з дітьми уклонялась .
Тож думка загніздилась в голові ,
Що скот - рушій життя у цьому світі ,
І що дозволив худобині Влес ,
І людям у гріхи не записати .
Туди , де Влесовий стояв кумир ,
Зійшлося прочан , що нового обряду
Схотіли . Видко , очі в них були
Заснічено у дивному бажанні .
І накурившись вдоволь конопель ,
І розігнавши кров медами в жилах ,
З дівчатами у ліщиннику й кущах
Всі лоском п'яні покотом лежали .

Той блуд відбувся в кумира на очах ,
І не одна із дів прийшла над ранок
Додому у розірванім вбранні ,
Чи слимаком гафтованій сорочці .
Бодай та чутка в землю увійшла ,
Ніж схвилювати цілу Русь на вічі ,
Бо у серця старіших вкинувсь страх ,
Лякались думки - честь від цього вклякне .
Казали: батько доню вбив свою ,
Край Влесового боввана грішила ,
На неї впала з ясена не падь ,
А бахур , як під кущиком лежала .
Один русин , то згвалтував дитя ,
Звелась сестра на брата в супереччі ,
Хто віщий в небі : Влес , а чи Дажбог , -
Гуртом всі умикалися у сварчі .
Хоч кажуть , що пагіллячко гінке
Від кореня добротного одійде ,
Та в супереччі культу на Русі ,
Не міг і сам Троян будь - що зарадить .
І того гаспеда роздору в нас
Були мужі безсилі улелекать ,
Ніхто із твердження не умикав ,
Тим бешканням - ще більш зневіру сіяв .
На два ворожі табори - роздор
Дажбожих внуків розділив , і бійка
Зчинилась за обряди й полилась
Із порубів людських невинна кривця .
Від колоту і міжусобиць - Русь
Вмивалася сльозами , - те боріння
Хилилося в один , чи інший бік ,
Києм сваволя безустанно била .

І уйма добрих згинула людей
У колотнечі на поляні честі,
І при одній і другий стороні
Були крім кметів,- влохи і бояри.
В печінки суперечка увійшла,
Немов ушуло в землю на ворота,
Хотіла кожна сторона, щоб Русь
Лише стояла на її умислі.
І Яв, і Прав, і Нјав,- усе тоді
Затуманіло в головах гарячих,
Все ж влєсіянці стали умовкать,
Потрохи, ніби повільно,- унімились.
І група під кінець перемогла,
Яка відбаглювала культ Дажбога,
На втіху більшості,- з горба стягли,
Із Влєса деревину на вогнище.

І ужахнувся люд, коли почав
Здихати скот по стайнях і воловнях,
На горі кметям,- пошесть розповзлась,
Так нагло по кошарах розгулялась.
А новобрядці ті, які тайком
До Влєса у половниках молились,
Вбачали в цім: на русів гнів послав
Людяний Бог, унишкнути хулицю.

І безпросвітня збунтувалась чернь,
За ті сулиці і серпи схопилась,
І над дажбожцями вже самосуд,
Частина влєсіянців умишляла.
Та втамували гнів їм скотярі,
Рішили, рідної не лити крови,
Дозволено знов Влєса почитать
Безкарано, та боввана не ставить.

В гаю лише під дубом віковим
Могли віряни до землі припасти ,
Бо в дубі животворчий дух живе ,
На віруючих при молінні , сходить .

Багаття мали право розкладать
На пагорбі , де горобинець виріс ,
І у затінню , в листячку , пташки
Хвалу возносять небесам і людям .

Вповалися господарі , що знов
Доволі буде скотського приплоду :
Отеляться корівки , а в хліву
В смиренності овечкам окотитись .

Щоб квапити злосливець не посмів ,
Просили : з помислів прогнать спокусу ,
Бо й справді , що вродливі ті дівки
І Влеса можуть збочити з дороги .

Отак зажерна скінчилась війна ,
Довгенько ще її лунав відгомін
По краю , де ми сіємо ячмінь ,
Волочимо і кіньми і волами .

Вшановуємо Влеса й Перуна ,
Бо Бог один , лише в подобах різних ,
Зрятує нас у будь - якій біді ,
Він сонечком по небесах колує .

П І С Н Я С Ь О М А

Б Д Ж О Л И Н І Р О Ї

І як земля у зіллячко колись
Трояновим словечком утвердилась,
Так і буваль, що діялась на ній,
У помислах Варнута збереглася .
І вже, як волох повість докінчив,
І в добрий час присутні розійшлися,
То він з онучкою і косаком,
Пішов до бджілок медоцвітніх луків.
І вулики і на дубах борті
Були хатками, що сніпками вшиті,
І вилітали бджілки золоті,
Згасали у гушавині зеленій.
Від пахошів квіток- хопило дух ,
Ім хуркнула чечітка із-під носа,
Усівшись між кленового гілля,
У западу з проміння стежку ткала.

Цвітистих зел нарвавши в холодку,
Себе Любава в щасті почувала,
І завістило серденько її,
Що косака вона- Семирка, любить.
А так, як сонечко до низу йшло,
А час- чубком, де листя виноградне,
Не ждав, а одбивав, немов цибух,
Давав ростки,- предтечу для грезена,-

То волхв спитав про греблю в молодят,
Чи палі вже у глевке днище вбили?-
Був ясен на виду. Його душа
Десь видко, серед предків, побувала.

І ніби рідних діточок обняв
Вродливу пару в тихім наріканні,
Що голуб"ята відлітають геть,
Мов жень їх непов"язана чекає.
І ненароком, в жартах, проказав,
Якщо сердець їх вивіриться згода
В коханні широму, то руки їм
Розшитим рушником навіки зв"яже.
Вздовж берега, за Овруцькі ліси
Проводячи, спинився волох й слухав:
Висвистував вівчарик на сосні,
Серця бадьорив, з думою про щастя.
Пісчинки в сонці на врунистий діл,
Копитьми збиті, мрійно осідали,
Запону утворили золоту,
Яка собою вершників закрила.
І вже в гаю з Любавою Семир
Край рвучкої води коней спинили,
На звалену березу відпочить
Присіли, повні мрій і неспокою.

Косак до очерету відійшов,
З куріпками набавом повернувся,
Стрілою з лука метко їх підсік,
На ватрі в жартах готував вечерю.
Пізніш, на ноги звестись допоміг
Любаві, - і тримаючись за руки,
Палукою зеленою брели,
Де їхні коні в березі паслися.

Помітили на ближньому горбі
Кущі розлогі шипчаку у травах,
Намистом красувались, і воно,
Мов очі у закоханих, горіло.

Вже вечір синньою каймою луг
Оперезав, і сонце догоряло
За гаткою, де кулик забродив
З куличкою, шукаючи поживи.

Ту урочисту тишу сміх роздер,
З грудей дівочих вирвавсь мимоволі,
Бадьоро відгукнулася луна,
Замчавши на краєчок хмар рожевих.
І сміх єство Семиrove пройняв,
Мов заморока на серденько впала,
Лише тоді до пам"яті прийшов,
Як в обрії губилася Любава.

Косак кохання поклик зрозумів,
І кинувся кохану здогоняти,
Мов чуйна ланя бігла навмання,
Коли ловець з цікавості женеться.
Вже біля свіжоскошених копиць
Він наздогнав свою кохану, ніби
І справді ланею вона була,
Яку би не осмілився уразить.
Із нею впавши в сіно запашне,
Семирко тяготу із серця скинув,
І очі цілував, в яких сльоза
Бажання втаємничено застигла.

Одержавши дання з вабливих уст,
Немов у сні, Любаву взяв на руки,
Здавалося,- була вона йому
Дарунком долі за добротні вчинки.
Тримаючи її за тонкий стан,
З первіткою кружляв, і токотіло
Бентежне серце, і блаженства спів
Із молодечої душі полинув.
Носивсь до часу, поки не замрів
Від очерету місяць, і від млаки
Десь полетіли птахи до гнізда,
І стало тихо на темнілим лузі.

І від зазору милої,-в очах
Семира мрії стали осяйними,
Він подругу на трави опустил,
Вона цілком від пестоців сп"яніла.
Барвінком їй хрещатим луг здавався,
Оті її бажання устиляє,
І лиховісних сил не боючись,
Удвох бродили в травах соковитих.

Сузір"я й місяць, річка і покіс,
Прокинувшись, шептались між собою
Про їхнє щастя, і дзюрчав потік,
Куди дівоча туга заринула.
Лише коли мостилися вони
На верх копиці сіна відпочити,
Пройняло те Ясигове виття
Любаву від поснутих верболізів.
І ніби предчуваючи щось зле,
Спустилася з копиці й погукала
Ясига,- сіроманець із пільми
Від чагару на оклик появився.

Рукою шерсть погладила на нім,
І на змокрілій морді поцілунок
Лишила з думкою, мабуть її
Ревнує рідний вовчик до Семира.
Утихомирився Ясиг і зник,
І не наважився стрілець в засідці
Стрілу пустити сиритно, бо Ясиг
Любого в смертній схватці переможе.

Любава відчувала, в ніч вона
На сні, складеному у копиці,
Віночка згубить з тим, щоби дитя,
В утробі ніжками заворушило.
Від кості буде те її маля,
Від плоті народившись, і сміхом
Свою кохану неньку звеселить,
І барвами її украсить мрії.
Удвох змостивши на стогу кубло,
Лягаючи горилиць, і коханій
Про батька й неньку він оповідав,
І про Дубраву-рідную сестрицю.
Про врятування Флавія хвалились
Із рук надісланих скритоубивців,
Із косаками,- в Київ надіслав,
Хай русів добре серце нам"ятає.

В цілунках, що солодші за меди
Вони й поснули, і ніяка тирка,
Чи інший птах,- будити не посмів,
Їх попід зорями на синнім лузі.
Отак засвічена в серцях любов,
В естві навіки-вічні залишила
Вогні непогасаючи, що в ніч
Горітимуть зірницею до скону.

П І С Н Я В О С Ь М А

В И К Р А Д А Н Н Я Д У Б Р А В И

В гаю священнім волох й повінчав
Любаву з ясим соколом Семиром ,
І серце , що без любок чарівне ,
Не схибнуло блаженною порою .

Суп"ятились зірниці й молодик ,
Як брав косак на руки перепілку ,
Душею тлів , щоб ніжечок вона
Об спичаки і терни не сколола .

Сап"янці залишивши на піску ,
Любава задивилася на вроду ,
Відбиту край лататя серед хвиль ,
Вона із вловів Сережня чекала .
У любощах , мов квітонька була ,
Котра цвіла надиво коло стігла ,
Щоб не поганьбити її краси ,
Те місце буйні тури обминали .
У неї із наснажених грудей
Звисало сонцем впоєне намисто ,
Як стан нагнула - в дзеркалі води
Відсвічувалось промінким сузір"ям .

Не раз на греблю з Сережнем ішла ,
Спинялася у заводі на гатці ,
І споглядали , в лотоках вода
Здіймала бісеру сріблясті нитки .
Раділо серце , бо пішла вона
Кохаючи , лиш заміж за Семира ,
І поговору й тіні не впаде ,
Бо й оку любо, як дівчина в честі .

Коли ж на тирлах журавлиний рід
Курликанням збереться у дорогу,
Семир її до князя забере,
Весіллячко ще й в Києві згуляють.
І будуть тішитись її батьки,
Донька в цвіту, мов квітонька - довіку
З судженням лишиться, і їм удвох,
До берегів умаєних пристати.
Недарма рідна мати в молитвах
Все дякувала тим всесильним духам :
Маруною не стала доня в них,
Яка давно сама пополовіла.

Радів Семир з Любавою , що люд
Узявся дружно будувати греблю ,
З Валами скоро стане нарівні ,
Прогадину заповнить в обороні .

Відкинувши лопати, трударі,
З Чорнобилем і Малином раділи,
І вістуні по шляху верстовім
Коней буланних безупинно гнали .
І як би не стонулася ріка,
Валами гніву греблю не покрити,
І в буревій стихії через верх
Тієї тами їй не перегнути.

На честь будови віку,- звідусіль
Пісні лунали і вогні горіли,
І в Перуна і в Хорса кметь просив,
Нехай чатують мир по українax .
Якщо недолюдок посуне в край ,
Наблизиться до греблі хижим звірем ,
То вартові - засіки відімкнуть,
І погамовану стихію звільнять .

І в час, коли пастух на дуді грав ,
І Теремецькі діви хорюводи
Вели край річки, верховий прибув
Від княжого посілля до Семира .
Із берестини скрутень передав
Він косякові, звісточку із дому ,
І Сержень подумав : чим цей лист
Порадує думки в тривожну пору ?
Верен - Гориня-письмена писав
Чертами й різами: "Велике горе
Звалилось, бо сестрицю ту твою
Купці з Ірану серед ночі вкрали ..."-
Просив володар у письмі хутчіш
Із друзями своїми вирушати
На розшуки Дубрави, без доньки
Княгині і йому - ніщо немиле .
Зітхнув Семир, мов в зимку хтось його
У проруб окунув із головою ,
Вздовж берега погнав Бужка, ту вість
Нераду молодиці оповісти .
Любава те гусине стадо в двір
Від гатки гнала у рожевий вечір ,
Застигла так з лозиною стоять,
Коли Семир стривожений, під'їхав .
- Від князя верховий погану вість
Привіз, нам бути у тяжкій розлуці ,
Аж поки я сестриченьку свою-
Діброву, у світах не розшукаю .
Вернусь, тебе з собою заберу ,
Журба від нас відійде на болота,
І шлях, що мріється у тумані ,
Для нас квічастим килимом проляже .

Від мужа вчувши ті страшні слова,
Відразу сонечко їй закотилось ,
Мостина ніби зірвана була ,
Дитя ще ненароджене сховати .

Її умаєний , барвистий світ ,
З віночком , у яким любисток й рута ,
Із чебрецем сплелися запашним ,
Гарячою сльозою обілявся .

- " О, закликаю тебе , дорогий ,
Вогонь святий , що в серці пломеніє ,
Хай душу й тіло перетворить в прах ,
І попіл лишить , як тебе забуду .

А на Великдень - крашанку свою
Облускуючи , те лушпиння кину
В бистрінь ріки , і кажуть , - рахмани
Край Океану ждуть його зловити .
І може , ти , шукаючи сестру ,
Яскраві барви з крашанки помітиш ,
І пославка про вірність і любов ,
До тебе аж в причинний край долине .

Тобі сповірю заміри свої ,
На самоті , як знаєш , я нудьгую ,
Немов в затінню рожа край вікна ,
Без тебе в"яну , може і загину ..."-

І не чекаючи , що відповідь
На ті її жалі і нарікання ,
За тим гусиним стадом , вся смутна ,
Пішла Любава , на подвір"ї зникла .
Нап"явши міцно кінські поводи ,
Семир від"їхав з Теремців , і довго
Не розумів : хто смів вчинити зло ,
І посягнув на особисте щастя .

І був , як подорожній в ніч глуху ,
На саях хтілось берега дістатись ,
Та рушив лід , і на крижині він
Пливе поміж проталин в невідомість .

В такому настрої , - і гнав Бужка ,
Все з думкою він линув до сестриці ,
У неї очі - як розквітлий льон ,
І русі дві коси на стан спадають .

Від різних дум у серці на зорю
У нього не займалось , хоч приїхав
На батьківське подвір'я , у яке
Пустив іранців князь заночувати .
Сузір'я тишу ткали в вишині ,
Як розчинились ковані ворота ,
І пугач , обірвавшись з гілля ,
На сіножатах тоскно запугував .

Семир ступив у терем , де горіли
Світильники , освітлюючи тьму ,
З Милянєю , в хоромах , на ослоні
Сидів , замріявшись , Гориня - князь .

І до батьків сказавши : "Добрий вечір ,"-
Сквапливо ще такі слівця зронив :
-Коли і як Дубраву нам украли ,
І розмислом яким сестру шукать ?...-

І відповідь така була від батька :
- Созвіздали подвір'ячко купці ,
І перси , і ромеї веселились ,
Їх сокупила горобина ніч .
З купців - лиш Маврій Флавій повернувся ,
Якого в багвах ти урятував ,
У місті , на Горі перебуває ,
До Царгороду думає рушати .

Тіберій правду взнав, хто був насправді
Спричинником пагубної брехні ,
Тож підлий Фокій - винуватий всьому ,
Ще й від покари- непомітно зник .

Поміж купців із Хоросану, сину ,
Був , як мені казали , юний принц ,
Підозру маємо : твою сестрицю
Він оком завидющим спозирнув .
Уранці Яромира й Духослава
Із косаками - друзями бери ,
А вороні - трапок - дорогу вхоплять ,
І до Дубрави швидко занесуть .

Рушатимеш,- то поштарів у клітках
З собою неодмінно забери ,
А щоб душа в нівкого не томилась ,
По - одному у небо випускай .
Як воркуни ті стануть прилітати
До голуб"ятні - порадієм всі ,
Узнавши , що живий ти й горе крушиш ,
Шукаючи сестрицю по землі .

О, Закликаю всіх богів на поміч ,
Щоб торохти у світі не було ,
Що Нушисадові княжна піддалась ,
Із ним аж до Ірану утекла ..."-

"-Клянусь на меч Вам татку й рідна мамо ,
На річці Океану хоч знайду
Сестрицю, де її замчало лихо,
І таті приурочу я кінець .
Дитинства друзів заберу з собою,
І Мала й Всеволода і тих двох ,
Котрі з кордонів західніх примчались ,
На них я успіх сповіряю свій .

Ще знайте, не куницю я надибав
В лісах первісних,- дівчину одну,
Зовуть її Любавою, і мужем
Вона мене від літа нарекла.
І на мочарах Гісії безвидних,
Зловив для себе доброго коня,
Бужком його назвав і у дорогу
Помчиться він, немов вогненний змій.
За огирем,- чимало днів ганявся
Через болота, палуки дзінкі,
Здається, мову нашу розуміє,
Тож виручить Семирка із біди..."-
- Це добре сину,- проказав Гориня,
Я знаю Тура і Варнуту теж,
Коли припала до душі Любава,
Її до себе заберемо в двір.
Я на оглядини тієї греблі,
Що Тур для цілої Руси воздвиг,
Поїду, і Любаву привітаю,
І рідною донькою назову.
А ти з сестрицею хучіш вертайся,
І запомога випаде твоя
У Бозі, а тобі із косаками,
Хай колесом простелюється путь..."-
Робиня із водою миску внесла,
Семир засмагле освіжив лице,
І вірив: прасунок з його серденька
Знечулились, шукаюче- знайде!
І повечерявши, молитву стиха
До Влеса прошептав і Перуна,
З хоромів вийшов, видко, споряжатись,
На розшуки уранці бо рушать.

Попоравшись коло Бужка у стайні ,
На оберіг поп"явся відпочить ,
Оте пахуче ніби квіття , сіно ,
Йому зілінний нагадало луг .

З уяви рідна впливла Любава ,
І жердками обтиканий стіжок
На луговині , де вони в коханні
У сіні п"яну нічку провели .

Чи спить кохана, а чи може вийшла
Ясига кликнула , і з ним у путь
При місяці повз ліс сосновий мчиться
Туди , де Овруцькі шумлять бори .

Шукає, мабуть , золоту пір"їну ,
Що віща птиця із крила свого
Зронила . Хто те пір"ячко підніме ,
То сповняться всі задуми йому .

Отак Семир у мріях про кохану
Не зчувся , як Ясиг тропу знайшов
Аж до узгір"я Кия , і Любаву
Тієї ночі для його приніс .

В обох їх лица святістю свіtilись ,
Як стрілися в востанне в ніч гучну ;
На оберезі , у єдине злившись ,
У шасті розмовляли до зорі .

Коли ж рум"янцем Влес поза рікою
Спахнув й сузір"я зблідли у воді ,
То сіроманець - вовчик у тумані ,
Спотання , із Любавою пропав .

І поцілунок вірної дружини
На дні палкого серденька горів
Вогнем священним , бо спочуту душу
Знайшов точнісеньку , як мав в собі .

Коли зірниця скресла поза лугом
Здавалося , те Влесове лице ,
На всенький обрій у рум'янях грало ,
Десь поратися до худоби йшов .

І присягнувсь Семир офіру скласти
Із меду й ягід Богові тому ,
Ще перед тим, як рушити з країни
На розшуки пропалої сестри .

І злізши з оберега на світанні ,
Косак заглянув в стайню , де стояв
Бужок , ту маючи зболілу тугу ,
Бо з рідними лугами розлучавсь .

І заіржав привітно , як по перса
Йому вівса насипано було ,
Водою напував його господар ,
Рукою гладив гриву золоту .

В ковбиці вже топилось , як Семир
Пішов ввостанні берегом пройтися ;
Немов роса - спадав густий туман ,
І виливав чийсь на трави сльози .

Ще виїздить косак барвистий світ ,
З собою взявши вірних побратимів .
У самім Фарсі - знайде лихварів ,
Сестрицю любу - визволить з неволі .

Семир вдягне тилляги бойові ,
І сагайдак із стрілами поправить ,
Ногами виреться в клуси тарпана ,
Під мури міст небачених , підїде .

На грудях в нього – злотний оберіг ,
Та гривна – на кружальні образ Влеса ,
Той Бог телятко на руках трима ,
Щасливу путь Семирові бажає .

І збереже його у битвах Влес ,
Із силами добра його народу ,
Який живе на берегах річок ,
І коло моря і бескетів хмарних .

Ще до Любави вернеться косак ,
Туди , де греблю зводять біля Валу ,
Вона зупинить вільний біг ріки ,
І ворогові – заборолом стане .

П І С Н Я Д Е В " Я Т А

С К И Т С Ь К А М О Г И Л А

В морочливу і невідому путь
З Семиром місто Кия залишили
І Яромир й хоробрий Духослав ,
Мал - богатир , і Всеволод завзятий .

Кольчугу кожен із собою взяв ,
А з нею шолом , щит і меч надійний ; -
По двох гнідих тримали про запас ,
Нав"ючивши їх добре у дорогу .

Офіру склали з меду та грибів
Богам Руси у капищі на взгір"ї ; -
В той день - не свято малось , а журба ,
Бо без синів - хазяйство помарніє .

І волох з рогу красенів кропив
Для щастя - непочатою водою ,
Щоб зорі , як померхнуть у степу ,
Їх з шляху із правдивого , не збили .

І руки жрець над ними простягнув :
" Най вас щасливо всіх Дажбог провадить ,
Обороняє у лихі часи
Від наглої на чужениці , смерті ..."-

Отой священний у дубка вогонь
В долині жеврів, ялівець курився ,
Шезав у небі, де ще сокіл-птах
Кружляв , мов теж збирався у дорогу .

І линула молитва вище хмар ,
Щоби офіру Вседержитель прийняв ,
І витязів в біді охоронив ,
І зичив їм не згубу, а удачу .

На требищі серед зруділих трав ,
Багряним пір'ям іскри розсипались ,
І всеочисним , праведним вогнем ,
Семирова офіра понялася .

Хоч у обійми друзів прийняв степ ,
Як в сонці загубилось городище ,
Все ж на попас не стали у яру ,
А вороних своїх на обрій гнали .

Комонники раділи , що Дажбог
Офіру їхню скромну не відкинув ;
Їм Влес коней найкращих дарував ,
І підкував Перунко їх у кузні .

Давно минулись селища з людьми ,
Стелився степ широкий , ніби води ,
Вдивлявся в них недавно Духослав
Із Яромиром в Ругії далекій .

Та в пору повернулися назад ,
Щоб з Всеволодом , Малом і Семиром ,
У світ за очі - рушити на шлях ,
Дубраву й на край світа розшукати .

В думках ятріли душу , як один ,
Семир згадав про зустріч і прощання
Із Маврієм , - ромей подарував
Йому на згадку персня золотого .

- " Коли Семире , будеш у біді ,
Потри його , і я прийду на поміч ,
Хоч не чаклун , та вірю у судьбу ,
Бо ти мене переконав у цьому ... "-

Отак і попрощалися вони ,
Де вилкою розходяться дороги ;
Семир на схід наїхав , а ромей
На лівдень вирушив до Царгороду .

Вночі на зорі глянуть косаки ,
І від Валів ще далі - тих Змієвих
Віддаляться , - оперезали Русь ,
Звелись зівсюд і частоколом стали .

Назустріч сонцю мчали косаки
Ковилою високою й проміння
Було таке , як урожайний сніп ,
В яким дзеніло золоте колосся .

Ті русичі , що рушили у путь ,
Дівчат удома зграйних залишили ,
Хотілось хлопцям чимскоріш знайти
Дубраву і додому повернутись .

І там , де з розмаїтих зел намет
Могила попід хмарами нап"яла ,
У бальці , вполювавши сугака ,
Отаборились поблизу кургання .

І як вони роздмухали вогонь ,
І смаженим запахло у повітрі ,
Бужок , що росяну щипав траву ,
Ті нашпорошив у іржанні , вуха .

Земля , мов виглинула з надр своїх .
Причепу вузькооку на поверхню ,
З десятеро напасників лягло ,
Як ратища в них руси запустили .

Із воскуватих лиць - ясівся зір ,
Спустили содухи всі до одного ,
Із друзями обидвома Семир ,
Минувши вбитих , - обійшов могилу .

До неї вхід розкопаний знайшли ,
Як видно , акаціри захотіли
Скарбами пожитись , що у ній
Заховані були в сувоях часу .

Заплюснувшою хвилею в лодью , -
З нутра ударило повітрям прілим ;
Побіля входу - факели знайшли ,
Їм знадобилися вони в могилі .

І освітили у одній з комор
Військову колісницю всю із злота ,
Там конюх спочивав коло коней ,
Уздечки в самоцвітах вигравали .

В кутку на саркофага набрели ,
Царівна в ньому Скитії лежала ,
З брилянтів діядема їй чоло
Оздоблювала в блиску золотому .

І пектораль їй шию прикрашав ,
На ньому птиці із намистом сканним
Вбирали зір , і запола була
Її дбайливо перлами розшита .

Здавалося , її знесилив сон ,
Запобігавши світа , щохвилини
Прокинеться красуня степова ,
В присутніх - душу поглядом вполонить .

І думалось : на хвиличку вона
Лишила двір із конюхом й слугою ,
Посагом славна - мчалась в світлу рань ,
Розсипавши евшан і незабудки .

Півцарства так об"їхала свого ,
Созвідавши рідню , - лягла спочити ,
І сокотила в серденьку любов ,
Немов дівочу цноту до весілля

І Сережень те місце освітив ,
Де виночерпій їй у чашу злотну
Хотів налити з кратера вина ,
Хай любовшів дання до шерця вип"є .

У тім похованні - баских коней
Розгледіли ; побіля їх сторожа
Поснула , нахилившись на мечі ,
А ратиша у землю повстромляла .

І як би хтось із русів - косаків
Окликнув мертвих , то , напевно , б встали ,
І замутивши тишу , в мрійний степ ,
Із гиканням на огирях помчались .

В могильнику розсіявши пітьму
Світильниками , що з собою мали .
Спинились коло схову одного ,
Представився там Скитії володар .

Меча із золотим руків"ям взяв
Семир до рук , а Мал із Духославом
Горити із окуттям дорогим
Оглянувши , на місце положили .

Вже , як вертались , з бронзи казана ,
Із світачами брали на дорогу ,
А вилізши - вернулись до вогню ,
Де чатували : Яр із Всеволодом .

Щоб не посмілився з живих ніхто
Царівни вічний спокій турбувати ,
В могилу вхід прокопаний вони
Камінням , вкритим мохом , завалили .

Уранці ще схотілось далечінь
Із верховинної могили глянуть
Зівсюд втопала в зелені густій ,
Замшитною горою виглядала .

Вже на самісіньким вершку її ,
Що мов саєсан в густих ховався тернах ,
Семира лютий полоз оповив ,
З кущів розрослих , долину посичав .

І не збоявсь , не розгубивсь косак
З мечем в руці піднятій , а як тільки
Зрівнявся із його плечима змії ,
То голову відсік йому відразу .

І полоз срібносірий ті свої
Розкрив обійми , і звільнив людину ,
І під скеміння мух - Семир зітхнув ,
Сновидою - отак на діл посунувсь .

Коли із щолопка додолу зліз ,
Сказав : "Я єсмь народжений від світла
Дажбожого , і як нахлине смерть ,
То розчинюся в Хорсові до краплі ."

На вороних усівшись , і коней
Нав"ючених спішили у дорогу ,
Тіла минули вбитих ворогів ,
На них уже лисиці чатували .

І рушили у степ , як сонце сквар
З васагу золотистого скидало ;
Від пугачів аж скиглила земля ,
І перепел хававканням їм вторив .

Здавалось : ніби сонце звеселить
Схотіло скитіянку у могилі ,
Тому - то ласку із небес лило ,
І щасну домовину обділяло .

ПІСНЯ ДЕСЯТА

АКАЦІРИ

За місяць ревних пошуків , Семир ,
Коли у небі зорі заясніли ,
Те вогнище біля кошматих юрт ,
Із пагорба високого помітив .

Пора для плову в тороків була ,
А може акаціри метушились ,
Бо каган лиха не один вже кіш
Від Танаїсу русичам підсунув .

Ось на заваді стала їм ріка ,
Її утруги Сіргісом назвали ;
Зваливши трохи лісу у ярку ,
Кіньми до хвиль колоди волочили .
І сколотивши їх , - поверх колод
Дошок наклали і коней на плота
Звели , і відштовхнувшись , попливли ,
Отак на другім березі й пристали .
Ступили на зволожений пісок ,
І тишу вухами буланні прями ,
Не комизались комоні баскі ,
Їм щось земля давала перечути .

Вервечкою ті коні запасні
За ними бігли , на спітнілих клусах
Звисали ясеневі клітки в них ,
Із вістунами княжого подвір"я .
І поштаря до рук Семирко взяв ,
І під крило йому письмо - цидулю
З сухої берестини прив"язав ,
В миг ока - голуб з овиду згубився .

До смерку порішили зачекать,
Нехай замовкне метушня у юртах,
І цілий табір опанує сон,
По кублах угамуються собаки.

Тоді до зроби діло доведуть,
І юрту мірзи швидко розшукають,
І в нього запитають, чи бува
Не проїзджали перси караваном?

І чи не бачив поміж них дівча
З Руси, яке красою навіть місяць
Затьмить, коли із зорями у ніч
У срібних шатах вийде погуляти.

Подбати не забули про собак,
Щоб на пришельців тічка не брехала,
Їм кинули із сарни мохану,
Убавилися пси від того м'яса.

От розшукали юрту вожая,
І вартових побіля входу зняли,
І до середини Семир зайшов,
Тримаючи меча наготові.

З наложницею мірза спав. Кругом
Розкидана була багата зброя:
Той меч і шит, із списом сагайдак,
На похваті у головах лежали.

На одаліску страх німий напав,
Як мірзу Сережень будив рукою,
І акацір, прокинувшись, німів,
Сталеве лезо доторкалось горла.

- " Прийшов із миром , - показав Семир ,
Хотілося дізнатися від тебе ,
Залозним шляхом , чи вертався назад
Іранців караван до Хоросану .?
Із відповіддю - не лукав мені ,
За це життя заздалегідь дарую ,
Чи запримітив поглядом своїм
Струнку , як явір серед них русинку ? " -

І затрусився мірза , - звався Дончак ,
Лякався вмерти , і мурашки тіом
Побігли , і вже каявся , - у сильце
Понався , мов кібець на взгір"ї власнім .

- " Чому моєї смерті захотів ,
Ти краще кімлю у глибокі води
Закинь не нарікаючи , й собі
Хоча рибину на вечерю зловиш .

При чому я тобі ? - Не потаю ,
Купці з Персіди проїзджали мимо ,
Із них зугарний - Нушисадом звався ,
Цілком його русинка зчарувала .

І похапцем , щоб я її не вкрав ,
Або не зочив , - перси на світанні
Зслизнули нагло , і росистий степ
Під їхніми вгинався румаками" -

Відчувши , що по ширості вожай
Рече , Семир меча того від горла
Забрав , і мірзу більш не турбував ,
Почав уже виходити із юрти .

Аж гульк , повз нього просвистівши спис ,
Грімницею ударивсь об задвірок ,
Застрявши ключою , що аж луна
Пішла наметом , і в покуті стала .

І в мить єдину , - обернувся косак ,
І зрятувався од меча цим разом ,
І облуком свого сагайдака ,
Ударив Дончака в заріше тім"я .

І підточивсь , як в гужавину впав ,
На хутра ховрашків , і не підводивсь
Той акацір , здрігалась в подушках
Всім тілом одаліска і тремтіла .

Семиркові хотілось чимскоріш
Покинуть табір з друзями своїми ,
Ще перед тим, як пролунає спів
Утрейте з сідал півнів голосистих .

Не так то вийшло , як бажалось їм ,
Гортанна мова в таборі почулась ,
І довелося русичам у бій
Нерівний з харцизяками вступати .

І Мал , і Всеволод , і Яромир ,
І Духослав , немов леви у битву
Поринули , і скоро за горби
У страсі акаціри утікали .

Коней лишили , юрти та биків ,
Жінок , дідів , і наречених й діток ,
Та порішили друзі не займать
Нікого , тільки вибратися звідти .

Немов стрижі , які з шурячих нір
Знялись , - так акації повтікали
У степ , і мерзли в мряці без вогню ,
Боялись до коша свого набристи .

Коли ж серпанок місяцю ізблід ,
Сузір'я порозвіювалось вітром ,
Відваги повні - русичі у путь
З Семиром вирушили невідому .
До Лузістану в тирсі шлях губивсь ,
Із Дончакової не взяли юрти ,
Ні з бунчуками срібну булаву ,
Ані кирею з бурих горностаїв .

І не лякала витязів біда ,
Що степ зачервонів не від маку ,
А від крові проллятої із ран ,
Одного з них , чи разом всіх укуні .

І знав Семир : як скінчиться життя
Земле , то житимуть воїни на луках
Дажбогових , Господь їм піднесе
Води живої в коряку медовім.
І згагою ті сновнені уста
Пригубить їхні , на яву воскреснуть
Для слави й честі рідної землі ,
Служити їй - ніколи не покинуть .

Отак міркуючи , Семир вперед
Із косаками мчавсь , і їм здавалось
Щс от-от клюгою своїх списів
Вони кінця вже світу доторкнуться .
І заспокоївсь Сержень , як вчув
Від мірзи добру звістку про сестрицю ;
Будь - що її від персів відіб'є ,
Без неї збудів у гривожних думках .

І через тиждень у дорозі тій ,
Вони побачили на власні очі
Ту перечуту в сонці далину ,
Стихією об скелі побивала .

Змунив їм Хорець вже не раз в путі ,
А це з"явився у красі величній ,
Тож зніділися русичі в степу ,
Без відпочинку стали знемагати .

Їм на скорушині побіля хвиль ,
Червоні грона ягідок здавались
В блакиті зорями , що в ніч глуху
Єдиним сяяли дороговказом .

Зневолили у затишку спочить ,
Знемагані , багаття розкладали ,
Вечерю готували , - ледве світ ,
З імпетом свіжим - далі вирушати .

І другого вже голуба Семир
Із клітки вийнявши , пустив на волю ,
І не змигнулось , як в повітрі зник ,
До княжого десь злопотівши , двору .

І зна косак : у Теремцях і там
У граді Кия - ждуть вістей від нього ,
Назустріч поштареві - вістуну ,
Любава , чи хоч в подумках летіла ?

П І С Н Я О Д И Н А Ц Я Т А

С А Р А Й - К А Р А В А Н

Прошло тих занів-місяців аж шість ,
Як Нушисад лишив місця родинні ,
І ось з Руси вертається назад
До Ктесифону - перської столиці .
А перед тим , як вдарить в барабан ,
З коханою до матері з'явиться ,
З Халідом надсилає Сасана ,
В сералі про новини розузнати .
Були оті сатрани всі роки
Для Нушисада вухами й очима
У царстві у персідськім та з пільми
Чекали спалаху вогню для люду .

На долю Нушисад не нарікав ,
Любов його на подвиги надхнула ,
І нехтував повір'ям у роках ,
Що ніби мак , - кохання облітає .
Лякавсь тієї думки спочатку :
Дубрава забирсується , як коник ,
Та вірив , що оговтає її ,
Мов дику кобилицю загнуждає .

І хоч назола й випала йому
Баритися в натрудженій дорозі ,
Все ж дівчину зірвав , мов із небес
Сухейль - Єменську ясновітлу зірку .
А перед тим - наснилася ріка ,
По ній з стовбур"я зрихтувавши плота ,
Плив вершник , - раптом буря піднялась ,
Його з конем у вирі захлебнула .

І терехи з буланим попливли ,
І бевкнули в розгнівану стихію ,
Ще борсається в хвилях верхівець ,
Прийти на поміч Господа прохає .

Про сон забув , як сумніви пройшли ,
Пропали під усмішкою любови ,
І тінь на нього віщої Хуми
Унавши , - трон і скіпер обіцяла .

І відчував : коханої коса
Для нього розпускалась край дебриці ,
Оте слівце кохання з спраглих уст ,
Бистрінь несла з попутними вітрами .
І коні басували з копита ,
І квапились у Хоросан на пашу ,
Тож їй в мишачу бидницю прийшлося ,
Із лихом повстрічатись на дорозі .

І у князівні з льону сорочки
Були такі , немов блискуча риза
Снігів , що зеленавих гір шпилі
Собою з первовіку покривають .

А їй , Дубраві , - хтілось привітать
Скоріш матусю шахзаде , що вміє
Так ладно по - русинські говорить ,
Її батьки походили з карпенів .

Отак міркуючи , лице бліде ,
Подібне до розквітлої рожини ,
Дубрава умивала , і сама
У воду задивилась ненароком .
Подумала : мабуть Семир дізнавсь
Про загадкове зникнення сестриці ,
Питатиме у стрічних лихварів ,
Чи голосу її вони не чули ?

Ніде тієї благостини брат
Не звідає , лише вітри Стрибожі
Ту нерадиву звістку принесуть ,
Сестриця заміж на чужині вийшла .

І незборимий духом - Нушисад
Дубравиним є мужем і зорею
Для поневолених племен і рас ,
Ім волю сподівається вернути .
Семиркові запросини пошле ,
В гостину хай приїде до сестриці ,
І гриваня він виведе у степ ,
Від Борисфену в Персію примчиться .
Ударять в бубни русичі лихі ,
І квітнути магнолії й брескині ,
Обніме Серезень сестру свою ,
Хоч берега свого вона й пустилась

Вернувсь Халід і мрії сполохав ,
Бо шойно побував у Ктесифоні ,
Із Сасаном - привіз відрадну вість ,
І Нушисад повеселів душею .

Виходило , що батько - шахиншах ,
Анушиван, від Тібрських схилів рушив
У Сірію , злебедати в пісках
З "Безсмертними " легіонерів Риму .
В дивані залишив Пероза він ,
Тасмною тож змови був душею :
Хотілось - право персам дарувать ,
І християн , немов братів вітати .
Персіда виграє лише на цім ,
Як спрянуть із ярма всілякі стани ,
В добробут вбившись , радо підопруть
Вони Іран могутніми плечима .

І дякуючи за новини ті,
Велів шахзаде вдарить в барабани,
До заходу ще сонця досягнуть
Мідяних брам казкової столиці.
Хотілось рідній матері скоріш
Дубраву русокошу показати;
Немов дві краплі сяйної води,
Вони стеменно вродою похожі.

Кохана буде вабити його
Єдиним вогником, що серед ночі
Заблимає в негоду з чайхани
Для подорожнього в дорозі дальній.
Під вечір з Нушисадом караван
Уїхав в Ктесифон, і на майдані
Із огирів мандрівники зійшли,
Хвалу віддавши Ормузду в молитві.
Виходила шахиня із двірця,
До сліз розчулилась приїздом сина,
Раділа, що здобувся на красу,
Дубравою цілком удовольнилась.

Дізналися від матері - прибув
На румаках взаводних - воїн юний,
Що вістовим від шахиншаха був,
Хоч згага і пекла, - здолав пустелю.
Їм передав володар, що назад,
Той вклавши мир і вічну дружбу з Римом,
Вертається у Персію свою,
Не дав ромеям від Дамаску ходу.
Кружляла чутка: скарбів тих кат-ма,
Ні драхмів, ні динарів у скарбниці,
І нарікає військо, з ним і люд,
Що грянув час позбутися тирана.

А на престол Ірану посадить,
Не Гормузда, а Нушисада -принця,
Селяни із мішанами його
Думок своїх вершителем вважали.
Мав думку візир: як вернеться шах,
Намовити його позбутись спліну,
На влови вепра рушити з двором,
Чи за сайгою в Хоросані мчатись.
Коли не вдасться Хосрова втопить,
У хвилях Окси, - на коня, як вскочить,
І несучись за вепром навздогін,
Притрушеної ями не помітить.

Володар із Шеб- Дізиса злетить,
Впаде на землю і на смерть заб'ється,
На волю вирвавшись його душа,
Відлине чимскоріше до Кейвану.
А мертве тіло віднесе візир
Із заговорниками проти шаха,
На башту мертвих, де шакалів збрід,
Із грифами останки пошматують.

Відразу, як загине шахиншах,
То мобедан-візир, Пероза вірний,
З жрецькими людністю, військо возвістить,
Що шахзаде усім дарує волю.

Служителі священного вогню

Складуть офіру Ормузду, в молитвах
Благатимуть володаря небес,
Щоб Нушисадові дав многі літа.

ПІСНЯ ДВАНАДЦЯТА

МАВРІЙ ФЛАВІЙ

У пору , як на Тібрських берегах
Лунало свято Діоніса - Вакха ,
Провінції від персів захистить ,
Тіберій свіжі легіони вислав .

І на чолі когортів бойових
Став Маврій Флавій , той , якого в багвах
Спіткав Семир , коли презлюча смерть
Ромею горло стисла в трясовині .

Хоч цісар із облегченням зітхнув ,
Як втечею легат урятувався ,
Та ходу Фоковій не дав брехні ,
Бо правда на поверхні появилась .

Щоб примиритись з Маврієм , віддав
За нього імператор рідну доню ,
Не очуралась славна молода ,
Бо жениха , Констанція , кохала .

І сакси й гали з Маврієм пройшли
Покарою Вірменію й Колхиду ,
Тих вояків вже в Сирії своїх ,
Посадовив поспішно на галери .

І рушив Тігром персів покарати
За вчинене Кей - Хосровим насилля
Над людністю , яка в віках жила
Під зверхністю орла , що звівсь із Риму .

Терпіти кривду - не любив ніхто ,
Тож хтів іранцям Маврій відплатити
За Юліана, що його в пісках ,
Немов онгара - перси вполювали .
Бажав претор довготривалий мир
Скоріше укладати з шахиншахом ,
А при нагоді - то зсадить з коня ,
Прибічника собі - для персів дати .
Той заклик - мир і дружба - прийняв шах ,
Югодився потугу відтягнути
З провінцій цісаря , бо у казни
Тих обмаль залишилося динарів .
І ясно тут було усім, як день ,
Бо і в хуртечу , як голодний - рие
Під дубом веприк рилом, щоб знайти
Для себе жолудів обмерзлих трохи .
Такий ромей є , - думав шахиншах ,
Слова про мир солодкі промовляє ,
Та при нагоді - вдарить на Іран ,
Лузидію й Кахетію підверне .
Все ж мусить мати відпочинок він ,
Ось накладе того оброку вдвічі ,
Динарами і драхмами казну
Бодай хоч трохи до весни поповнить .
Тож певно - шах не стане ховрахом
На голім місці у степу , якого
Та каня вздріне і метне крилом ,
Беззахистне звірятко з лету вдарить .

І кігті гострі в голе черівне
Запустить , і звірятко репетує ,
Немов дитина , і ніхто на зойк
Йому не поспіша на допомогу...

Тому - то Хосров рішення прийняв
Домовитися з Маврієм , і швидко
Уклав довгоочікуваний мир ,
Замріявшись про свій сераль розкішний.

І Гормузда - синка свого послав
В Сабейський край з дорученням таємним ,
До шейків , до володарів пустинь ,
Що румаків найкращих в світі мають .

Його наслідник на престіл - Гормузд ,
Ральцем сабеїв мусить задобрити :
Провінції й надалі хай вони
Оті ромейські в набігах плюндрують .

І як синка в дорогу споряджав ,
Дав мису Золота , а в три усинав
Алмазів , яхонтів , що в будь - кого
Ті вирла сяйвом і вночі , сліпили .

Отак в самопошані і вертавсь
До Ктесифону , - хтілося на влогах
Розважитись , аж поки барабан
Під гук літаврів в похід не покличе .

П І С Н Я Т Р И Н А Д Ц Я Т А

Ч Е О Д І Т А

Перед облягами Семир рішив
Відверто з друзями поговорити ,
Хай кожен вискаже свої думки ,
Чи варто далі в гори вирушати ?
Мов те болото , - засмоктали їх
Краї чужинні , повні небезпеки ,
Омана манить у міцні сильця ,
Потрапити у них , - тож згуда буде .

Промовив : " Побратими , дорогі ,
Хотілось знати потаємну думку ,
Що Вас гризе ? Очуливсь може хто ,
Слівце докиньте на нараді широко . " -

Мал : - Святую правду , косаче , речеш ,
Бо хто заскучив за дівчам солодким ,
Або за матір"ю , нехай назад
Коня свого до Росі завертає .

Все ж вірю , витязю , - тебе в біді ,
Хоч як у бурю не згребтись в морі ,
Ніхто не кине , доти ти сестру
По світу цілому не розшукаєш .

Нічого не робитимем згаку ,
Бо розшуки , то це не легкий зволок ,
А труд , немов на гору , на круту
В кошах важке каміння піднімати .

Духослав :

Колись у моря шумного жили
Тут предки русів . В неврожайну пору ,
На зв"язаних колодах і плотах ,
Ріку , що зветься Раєм - залишили .

По їхніх помандруємо слідах ,
Як перекинемось на другий берег ,
Там Лазистану у снігах шпилі
Між гір"ям шлях до Хоросану вкажуть .."-

Всеволод :

" - Так , ми Казбек залишимо в стороні ,
І пасмо Кафське , за яким незримий
Існує світ ; - хто побуває в нім ,
Той щастя вічного блаженство знає"-

Яромир :

- За Гіндокушем пролягає край ,
До нав"я русичів загнав чимало ,
Там , кажуть , жив колись старий Азар ,
Служив Намрудові немерклим словом.
А той Намруд , - на розум був хибким ,
Хіба що ростом з Азарем рівнявся ,
Щоби щось мудре залишить в віках ,
Почав у Вавілоні зводити вежу .

На ній він поза хмари досягнув ,
Та маючи до Азаря ту заздрість ,
Одного разу повелів його ,
В печі живцем із книгами спалити .

А сам на вежу виліз, глянуть вниз,
Де дим у зойках Азара підводивсь,
І рухнула та вежа в мить одну,
І Намруда під себе поховала.

Тиран загинув, і тоді втекли
Русини з берегів річищ кривавих,
Минувши Кафські гори, і у край
Потрапили своїх звияжних предків
Їм на дідизні - пахли полини
За всі оті розкішні диво-квіти,
Що в Вавілонських вирости садах,
Яких висячими буваль прозвала ..."-

Духослав:

"- Ми - оріїв нащадки на землі,
Світати зачало,- вперед дорога,
Інакше - нас дівчата засміють,
Якщо додому без Дубраві рушім.
Такого не було ще на Русі,
Ані по всіх привільних Русколунях,
Щоб думку змінював свою косак,
І зачесно пеню забув народу .
Семир щасливий,- то радієм всі,
Він у біді, як зможем,- порятуєм,
Не сміє бути заторочки в нас,
Отак то є, і лишиться до скону!
Так не ділимо, як Олгенда Русь,
Бо ми - і кімери, сармати й скити,
Корінням в землю міцно уросли,
Затишитися нас - ніхто не змусить .

Семир :

- Я дякую , що згідні ув одно ,
Ніяка зана не затьмить дороги ,
Життя відлуння -громом прогремить ,
І слави вчинками собі засягне .

Блаженні наші предки , що не йшли
Тим нечестивим недругам на руку ,
В тих задумах падких серед злорік ,
Відвагу мали , - кинути їм в вічі .

Жертовний тож розпалюйте вогонь ,
Ми требу вознесем богам предвічним ,
І повечерявши , перепочнем ,
Де вітер коло моря застелився .

А завтра – вирушимо до зорі ,
Перейдемо туманом вкриті гори ,
І не заснітиться , як Хоросан ,
Перлиною заблісне перед нами ..."-

Вже після Сережневих , щирих слів ,
Повідлягало косякам на серці ,
Дажбог тож засмутив їх у думках ,
Все ж ті серця у єдності потішив .
І назбиравши гілячин сухих ,
У затишку , між валунів , лягали ;
Було спокійне море , і зефір
Навіював блаженні сни у леті .
На варті Мал у мороці куняв ,
На ратище схилившись , і домівку
У сні він бачив , і своє дівча ,
Що сорочки із кладки полоскало .

І молодик над побережжям сплив ,
Де пав"ячим хвостом рахтіли зорі ,
Немов їх жниця вижала у свид ,
Оперезавшись срібним перевеслом.

І вчулось Молові в безвидді тім ,
Як знемагав на сон під плюскіт хвилі ,
І знидів без вісток з своїх сторін ,
Що подає дівча незнанне голос .

І занімівши , він на ноги звівсь ,
Побачив дів, у білім наближались ,
Тримали гарфи декотрі в руках ,
А дех-то ніс з вином сріблясті дзбани .

Не зчувся Мал , як панночки його ,
Засмагнені , півколом оточили ,
А інші - в сонних косаків мечі ,
З горитами і списами забрали .

Мостилися хупавки , як одна ,
І з русичами край зарінку спати ,
Каверзували : звідки доля їм
Тих красенів для втіхи надіслала ?

Найперш од всіх - прокинувся Семир ,
І цур і пек замимрив , обіч його
По двох боках лежали ті жінки ,
І тіло в них від млості аж горіло .

Косак від дива - дихати не міг , -
Зазористих дівчат , здоров"ям повних ,
Валялось коло русів в схові скель ,
Мов ягід у траві під стиглу осінь .

Ось русичі прокинулись од сну ,
За стрілами й мечами потягнулись ,
Та не знайшли ні списа , ні меча ,
Мов в запуст безборонні вирушали .

Бо й справді : то не видиво було ,
А зграйні , повні пристрасті дівчата :
Бабусі їхні ще у антський вік
Намистами брязчали понад Істром .

У забаганках юності - вогонь ,
Які б хмарини даль не замостили ,
То сонечко прощається , - так в них
Жага і примха - розганяла смуток .

У кожної коралі золоті
На грудях пломеніли білосніжних ,
Блищали очі від снаги у дів ,
Про таємничість стрічі говорили .

І зрозуміли русичі : вони
Потрапили до готських дів в неволю ,
Тому - то й зброя зникла бойова ,
А з кліток - поштарі повилітали .

І витязям і меду , і вина
Із дзбанів й кухлів наливали діви ,
Мов косаки це з лугу надійшли ,
Чи з поля , де снопи у копи клали .

І ложе панночки з тендітних врун
На мосі розстеляли в лукомор'ї ,
Замилувались хлопцями з Руси ,
Стишаючись , із ними в сон упали .
В полоні тім солодкому пройшло
Чимало днів , від марінь мов очунявсь
Семир , користи з друзями не мав
Він від тієї спраглої любови .

Згадав служницю на ім'я Хурам,
Маячила її в роботі постать,
Вона в знадобі стала косакам,
Коли ніде готинки не з'являлись.

Семир довідався, що голубів,
Яких у клітках везли всю дорогу,
Ті діви понад урвищем звели,
І птиці десь на скирти полетіли.
І непокоїли його думки,
Бо як з чужин ті воркуни прилянуть
У княжий двір, то буде плач стоять,
За вбитих косаків - усім молитись.

І Желя у Любавине вікно
Крилом жалоби стукне, і ту звістку
Уразливу, коханій передасть,
Косак її - зійшов із круга світу ...

І від думок - аж застоснав Семир,
Та порадив, коли Бужка забачив:
Він біг із табунцем серед лужку,
Господареві - заіржав привітно.

Царівні Хільді кінь його доставсь,
Про це йому Хурам сказала нишком,
І та готинка в розмислах своїх,
У Серезня й насправді закохалась.

Лише для себе таємницю ту
Тримала у душі, вночі до нього
Приходила й дивилася, як спав,
В чеканні, може згодиться до неї.

На чоловіків діви мали згляд,
Не залишати у живих нікого,
Із того часу, як мужчин у них
Навала гунів знищила дощенту.
Тож із гістьми з невиданих земель,
Коханячком упившись, на світанні,
Їх будуть мертвими скидати з скель,
Де море зводило вали страшенні.
Призналася Хурам: як промайне
Медовий місяць готок з косаками,
Карання буде витязям з Руси,
З життям земним зарано попрощатись.
Довідавсь ще Семир: Хурам дитям
Потрапила із матір"ю в неволю,
Виводила свій з Хоросану рід,
Знадобились їй косаки в дорогу.
Про обладунки якось нагадав,
Спитав: "Де ділись русичів кольчуги,
Горити стріл, шити, списи, мечі,
І за каверзу, як жінок провчити?
І білобрівка бевкнула в одвіт,
Якутвердили діви їхню долю,
Снотворних зел з них кожному дала,
Коханок потаємно усипити.
І в час, коли зчепурені самі
Зчинили готки небувалі гулі,
Зневолила цариця косака
На тім посаді сісти біля неї.
— "Семире, бережись красунь-дівчат,
З купаліями, - друзями своїми,
Панянки всі скупавіли й мужів
Вже інших, хоч у мріях, - полюбили.

На коровай, косаче, не вповай,
Нема і тла у звичаях тутешніх,
В коморі хоч і нічку проведем,
Та з півня кров стікає на перезву.
Причетові зуривочно іти,
Співаючи, що поняв ти царівну,
І на поход, по бережку морським,
Дивитись вибіжать цікаві звірі,"-
І не помітила, як в чашу їй,
Котра з вином наповнена стояла,
Снотворного усипав, що Хурам
Йому, як запоруку волі дала.
Коли Семира Хільда повела
В комору пишну на ведмежі шкури,
То сон її в знеможі поборов,
Бурмочучи про щось, - вона й заснула.
І в ретязьку її Семир ключі
Намацав, і комору залишивши,
З Хурам у підземелля швидко збіг,
Шукаючи за зброєю своєю.
Оббиті міддю двері відімкнув,
І друзів гуконув- мечі забрати,
І вийшовши наверх, - своїх коней,
На пасовиську ближчим розшукали.

Невдовзі залишили ті місця,
Мов від пристріту, - їх порятувала
Хурам від небезпеки, і сама
Тієї валки русів не зреклася.

Як хміль в готинок із голів пройшов ,
Коханців обік себе не знайшовши ,
На сполох вдарили вони мерщій ,
Тих буйногрових охляпом сіддали .

Пустили румаків вогненних вчвал ,
Та наздогнали вітровія в лузі ,
Їм прасунок з"явився у житті ,
Медова сита видалась гіркою .

Серця дівочі смуток оповив ,
Ще довго русим дівам пам"ятати

Згарених витязів , які любов
Кіньми в дорозі наглій , потоптали .

П І С Н Я Ч О Т И Р Н А Д Ц Я Т А

К Н Я Ж И Й Д В І Р

І звомпили на княжому дворі
У граді Кия , і в поліській пуші ,
Де ніби гори - зводяться Вали ,
І Теремці откоси прикрашають .

І князь Руси оплакував дочку ,
А з нею - найріднішого Семира ,
Бо зграєю вернулись голуби ,
Від косаків- нічого не принесли .
Тож поштареві кожному Семир ,
Із клітки випускаючи на волю ,
Прив"язував маленького листа ,
Хай вдома - у віконечко улине .

І звістка , що , мовляв , ті косаки
З Семиром - у доріженьці пропали ,
Уразила Любаву , і вона
Вже не могла знайти в хоромях місця .

Була їй звісною печаль батьків :
Горині - князя , матері - Миляни ,
Дякалася самою звікувать ,
Ніколи не побачивши Семира .

На неню залишаючи дитя ,
На звість оту , - зібралася в дорогу ,
Й на вовчикові крізь густі бори ,
Помчалася вздовж Прип"яті до князя .

До зоряниці вовчик завивав,
Біду передчуваючи предчасно,
Отак на ньому в припізнілий час,
До терему князівського дісталась.
В світлицю до судженого батьків
Зайшла, низенько князеві вклонилась,
Без слів відчув Гориня хто вона,
Обняв її, своє розкривши горе .
І проказав: " О, донечку, моя,
Пробач, як звідаєш пагубний вчинок,
Бо наказали синові рушати,
Будь- що Дубраву- доню розшукати .
Тож зваж, — окрім любимої доньки,
Ми найдорожчого згубили сина,
Хоч ти скорботу невимовну втіш,
Без тебе час - збіжить у вічній тузі .
Казав Семир, що присягавсь тобі
Під вечір коло Вручого на сіні ,
Коли за Прип"яттю затишивсь грім,
І Віз зійшов шасливою зорею ..."-
- " Я, добрий князю, й мамо дорога,
Від нього сина маю, зву Юрасем,
На Сережня подібний , на вітця ,
Хай виросте , усій Русі на славу.
До Києва пізніше привезу,
Він розважатиме ту Вашу старість,
І Вам серця в скорботі звеселить,
Надією їх, радістю наповнить .

І обняла Миляна у сльозах,
Як рідну донечку,- Любаву міцно,
У тань скорбота князева пішла,
Його хоробрий рід не затемрється !.
І в корені не всохне на Русі,
Хоч мо" Семир до вирію й відлинув,
Нашадка все ж залишив на землі,
Онук продовжувачем роду стане .
Знічев"я , як з"явилась,- так у ніч
Любава загубилась із двору,
Помчалась на Ясигові назад
До Теремців, в містя, де народилась.
Ту звістку, що загинув десь Семир
Із косаками – друзями,- в обитель
Привіз вістун від київських горбів
У час, як в лузі ягоди поспіли.
І як журливу вість Варнута вчув,
То оповів її своїй онучці,
Отож вона й відважилась у путь
Повз ліс, через луги у град пуститись.
Та все ж жила надією вона,
Що може в лютій битві серед степу,
Ті клітки з поштарями,- вороги
Навмисне у тій січі порубали.
Тому ні з чим налинули птахи,
На голуб"ятні - заворкують й нині,
Та жаль,- не хочуть люди зрозуміть
Про що голубка з голубом туркоче ?.

Варнута теж такої думки був ,
Бо ще такого в світі не бувало ,
Що до одного лицарів , в свої
Хороми смерть безвидні потягнула .
Не голуб'їний волоха приліт
Стривожив , а розгорнуте видіння :
У небі бачив кузню Перуна ,
З вогненною мітлою Бог проходив .
І небеса він нею замітав ,
Мітла мела , не маючи спочинку ,
Металися іскрини довкруги ,
На землю падали снопом багряним .
Як затемнілось , - вогняна мітла
Поза Чорнобилем , у лозах зникла ,
Де гребля баввоніє , що русло
Ріки величної цілком змінила ...
- Видіння неба - це недобрий знак , -
Сказав Варнута , - і боюсь : із Сходу
Страшна орда посуне повз Вали ,
І городищ обляже цитаделі .
Але , як указав Перун з небес ,
Що недругом посіяна пожежа ,
На хату перекинеться його ,
І він згорить із дітками своїми . -
Таке Любові кажучи , повів
Її з собою у темник тасмний ;
В одній з комор Варнута зберігав
Клейноди праотців своїх славетних .

На стінах із просмолених колод ,
Зі зброєю , звисали обладунки ,
Ті свідки подвигів його дідів ,
Тих витязів , тих праотців хоробрих .

За батьківщину у походи йшли ,
Ставали ворогові заборолом ,
І натягнувши в лука тятю ,
Напасників стрілою побивали .

У роді всі були - лице в лице ,
Несли штандарти сонцесяйні волі ,
І зарік прашури передали
Нашадкам до народу і країни .

З стіни Варнута обладунок здняв ,
Тим золотом відсяював у льосі ,
Віддав його Любаві , разом з ним -
Меча , горити стріл , шолом і списа .

"- Знай , обладунок , сам Перун кував
В горнилі кузні , і його із неба ,
З мечем і списом кинув предку в дар ,
Щоби нащадки славу виславляли .

Тиляги ці - прапрадід мій зберіг ,
Як дар Всевишнього , своїм онукам
Зоставив , і один хоробрий з них ,
З Аттилою висоти бачив Риму .
З холма на Вічне Місто споглядав
Із русичами , що були в поході ,
І імператора тоді сестра
Приїхала , щоб варвару віддатись . 173

І це не дивлячись на ту брехню ,
Що гуни - витвором є сили пекла
Із відьмами , яких колись в степи ,
Прогнали скити із свого гурту .
Аттила шлюбу з нею не схотів ,
Від сорому того аж зашарившись ,
Від"їхала Гонорія , хоч Рим
Поставою своєю врятувала .
Так ось за цю кольчугу золоту ,
За панцир , в кузні Перуновий кутий ,
За шолом найтонкішої різьби ,
Любаво , ти візьмися , найщільніше .
У запомин із ними не впади ,
Як недруг гряне на Вали Змієві ,
Вдягнувши обладунки , вийми меч
З піхов двосічний , і рушай на битву !...-"

Не вірячи іше своїм очам ,
Взяла Любава злотні обладунки ,
Нетямом не окриються вони ,
А будуть в неї завжди під рукою .
Навчав її , як наготовить лук ,
До бою ту тятиву натягнути ,
Як наложити перстеном стрілу ,
Тим метким стрілом ворога разити .
В науці тій - так літечко пройшло ,
Любава мала потаємну думку ,
Навчити згодом сина ремеслу
Військовому і зброю передати .

Як підросте , то , певне , рушить в путь ,
Шукатиме слідів звияжця - батька ,
Дізнатись треба , де загинув він ,
Чи є якась Семирова могила ?

Збагне в лігах , хто рідним татком був ,
І коником чом не наїхав дому ?
І запомага їй в Дажбозі є ,
Все звидить , і Юрася порятує .

Не вірилось Любаві , що Семир ,
Не запобігши долі , десь загинув ,
Тією здобиччю шакалів став ,
Мов кінь - ходив ще вчора у занузі .

Як заневічити посмів сей світ ? -
І висиналось : з ним бродила в лузі ,
Веселку стобарвисту їм Дажбог
Віночком сплів в зелене надвечір"я .

Над ними самоцвітами вона
Переливалась , ніби пояс дивний ,
У золоті і в яхонтах рахтів ,
Привіз його Семирко у дарунок .

І небеса ту райдугу зняли ,
На лузі розстеляючи край броду ,
Місток створили з неї , - перейти
Засинену аж в небокраях воду .

І на руках її коханий ніс
Усміхнений і радий , і не зчулась ,
Як опинилась по тім боці з ним ,
І небесам вони хвалу воздали .
І їх на боці іншому зівсюд
Рідня вітала , згублена зі світу ,
Яка в так званий , вирій відійшла ,
І в Перуна і Влеса гостювала .

І серед них - бабусеньку свою
Впізнала , із пучечком свіжих квітів ,
Вона в сльозах наблизилась до них ,
Із прибуттям розчулено вітала .

Серед суєтної налоги люд
Стола накрив поміж квіток духм"яних ,
Медами пригощалися усі ,
Варениками , рибою й книшами .

Була на небі сьомому вона
Від щастя й радості з Семиром любим ,
Блаженство їй судилося зазнать ,
І серденьком знестись за оболоти !...

На цьому і прокинулась вночі ,
Тож висиналось : туркотіння лине
Тих голубів , що з Ормудзьких сторін
На княжий двір вернутися зуміли .

І як би їй тут скрутно не було
Одній в роках , та все ж чекати буде ,
Що ще її коханого тарпан ,
Копитом у знайому хвіртку стукне .

П І С Н Я П " Я Т Н А Ц Я Т А

Х У Р А М

Від Меодіти русичі коней
Вихвицом гнали , витуптаним шляхом ,
І знали , що гонитва готських дів
За ними добрі гони проскакала .

У Дузистан спішили , де шпилі ,
Мов скелі витонули із бездоння
Морської хлані , і яких туман
Рядниною суцільною вкриває .

Дорогою тією - довший час ,
Назад не озираючись , скакали ,
І перестала дряготіть земля ,
Опісля вже , як на спочинок стали .

На вогнищі розкладенім між скель ,
В них на верклюзі казанець заблискав ,
Куліш варив смачний у ньому Мал ,
Заправлений і часником і салом .

Хурам про матір повість повела :
" Жила Фатьма з побожними батьками ,
Із кухлем по водицю раз пішла ,
В криницю у глибоку задивилась .

Було цярміння виложене в ній
Стовбур"ям саксаулу , що стіною
На взгір"ї до шпилів безлистих ріс ,
Яких вночі еднав ріжками місяць .

! як заглянути у студню ту,
То зазорялося у ній,- сузір"я
Було тим гроном ягід золотих,
Яких вода в лоснінні, перемила .
Розбивши плеса цебриком,- Фатьма
Наповнила кугман свій, і нежданно
Голубка впала каменем з небес,
Забризкавши їй кров"ю покривало .
Стриміла в птаха із грудей стріла,
Ті крильця- вже до лету не здіймались,
І від крові,- жахнулася вона,
Що білі перса пташці обілляла .
Протяжний крик полинув із грудей,
Страхота обняла Фатьму за душу,
Бо з луком у руці з"явивсь юнак,
Був у чувалах з лані , і в бекеші .
В цей час над мертвою вабець кружляв,
За вбитою тож побивався тужно,
У горі був, неначе той сапсан,
Коли його подругу смерть схопила .
Мисливець до криниці підішов,
Стрілу виймає із мертвої голубки,
Він поглядом Фатьму, мов опалив,
Стояти так і залишилась з кухлем.

Мов з вихлюватого човна,- звідтіль
Пустилась від криниці наутечки,
Мальованого глека край цямрин,
У страсі, утікаючи, лишила.

Юнак , що був в розшитім жупані ,
Зоставленого глека взяв , і слідом
Назирці йшов , і воду з глеком тим
Край перелазу на траву поставив .

Із того часу , як відходив день ,
Туди , під гору , де Фат'яма родилась ,
Навідувався красень молодий ,
До нього хай горянка заговорить .

Наважилась по воду раз сходить ,
Як довший час мисливець не з"являвся ;
Узявши кухоль , швидко перейшла
Дорогу , що в орішнику губилась .

І зграя голуб"їна нізвідкіль
Туди злетілась , і із студні воду
Ті голуби , туркочучи , пили ,
Їй про голубку вбиту нагадали .

І враз юнак - мисливець з гушаків
Наблизився до неї й на коліна
Смиренно впав і проказав : " Пробач
За те , що я стрілою вбив голубку .

Прости , о , діво , злочин зтяжкий ,
Повір , та жертва , що до ніг упала ,
Своє зробила , бо тебе знайшов ,
А серцю світ без любові - немилий ..."-
Повірівши тим запальним словам ,
На ту далася серденьком підмову ,
І від душі - простила юнака ,
Що їй признався в щирому коханні .

А це було ще страшніше,- він
Був сином князя Каді- Асадина,
І звався Ахмедом, на нерівний шлюб
Ніколи князь не дасть тієї згоди.
Та все ж по-справжньому кохав Ахмед
Дівча, що злидні знало із дитинства,
У батенька- єдиним був дитям.
І князя сподівався уговорити.
І люто Каді глянув на його,
І наказав покинути ходити
Туди, де замуравилась в роках
Криниця із студенною водою.
Та батька не послухався Ахмед,
Любов його із бідною зрівняла,
Серденько прагнуло її, і князь
Рішив зухвалого провчити сина.
У лютім гніви,- наказав обох,
Не що бо й горе,- не лишити в світі,
З цією ціллю,- лучників послав,
Зрівняти Фатьми хату із землею.

На щастя,- їх у саклі не було,
Ходили по гриби, і врятувались,
І батьків пожею страшний пожар,
З оселі- поспіхом залишилось.

В околиці Дребі-шту утекли,
І дах звели собі на головою,
Отак й жили в жалупі, де прибій
Каміння ополіскує мохнасте.

Ахмед , як човником раз веслував ,
І невода на камбулу закинув ,
То занегодилось , і піднялась
Над ним нізвідки голуб"їна згряя .

Накинулись на нього ті птахи ,
Неначе заневолити хотіли ,
Від них кленовим відбивавсь веслом ,
З керма він перекинувся у воду .

Та все ж до берега з останніх сил
Доплив , та з того часу , ніби свічка
Згасав , і зіллячко снотворне пив ,
Чекаючи , що біль його облишить .

І до Дребенту рушила Фатьма ,
Підняти чоловіка із постелі ,
Там ворожбита - знахуря знайшла ,
Але він викуп запросив чималий .
А так , як золота в них не було ,
То плачучи , пішла собі в служниці ,
І пряла , мила й чистила в купця ,
В якого на сухоти жінка вмерла .

І раз , як працю поробила ту
В його покоях , і сльозами вмиласть ,
То в неї він у"їдливо спитав :

– Чого ти розридалася скорботно ?"-
Її рукою ухопив за стан
Той висікака , - знадилось купцеві ,
Мов нерозумну вівцю запалить ,
Яку баран на вигоні валує .

Пообіцяв їй золотом платить ,
Нехай уйме щось із того багатства ,
Лише , щоб не перечила вона ,
Коли йому заманиться до неї .

Зачувши підлий зміст , - у гніви геть
Пішла від нього , плачучи додому ,
Поскаржилась Ахмедові , та з уст
Від мужа щось почула протилежне .

- " Тобі лише завдячую , що став
Я Лазарем убогим з Іудеї,
А так би в почестях великих був ,
Стократ в пошані у батьків і в друзів .

Тобі хто в голову дурницю вклав
Купця того образити й ужиток
Відкинуть благодійника й з біди
Якмога швидше мужа рятувати ?

А так я хворий , немічний лежу ,
За цю покару - дякуючи жінці ,
Яка не хтіла з поміччю прийти ,
Хоч знала : золото купця не пахне .

Узявши в нього , - знахаря мерщій
Покликала б , - йому за лікування
Віддавши ленту , - послужила б цим ,
Мені здоров"я втрачене вернути ... " -

Від мужа хворого такі слівця
Докори вчувши , плачучи , до міста
Пішла Фатьма , - між яток й балганів ,
Хотіла знов найнятися в служниці .

За нею назирком пішов купець
І той самий , якого грубу руку
Відкинула ; Фатьму уговорив ,
Годилася вона на ту назолу .

І міркувала : " За перелюб Бог
Простити мусить , - мужеві належу ,
Йому , щоби не трапилось , - я ,
Лише здоров"я кріпкого бажаю" -

Забувши горе , до купця того
Вчашала молодиця , і від нього
Приносила динари , врятувать
Ахмеда , хай видужує скоріше .

І якось мстивий батько - князь почув
Від лихварів навітніх , що в бідності
Той марнотравний син його живе ,
Не клав вже більше гніву на Ахмеда .

І тих негайно вислав верхових
Аж до Дребенту , у глухе безлюддя ,
Надю в Бозі мав - своє дитя
Ще на путь правдиву повернути .

І дякуючи тій своїй Фатьми ,
Ахмед із ліжка звівся цілковито ,
Подруга вірна в радості була ,
І до купця по гроші не ходила .
І раз з базару повернувшись в двір ,
Гінців побачила від Асадина ;
Ахмед тримав уздечку румака ,
І в позументах був жупан на ньому .

- " Я їду до своїх батьків й сюди
Навдак приїду і не хочу більше
З тобою знатися , дарма , що ти
Мене за гроші в смерті відкупила .

Не можу розділяти ліжко більш
Із шлюхою , по стегнах у якої ,
Мов по дзеркальнім плесі ті жучки ,
Купецька примха ковзалась досхочу ..."-

Таке сказавши , - до коня допав ,
І геть помчався , у сльозах залишив
Мою матусю . В жертву принесла
Вона себе , рятуючи Ахмеда .

Міжчасі , із Дребенту караван
З шовками вирушив до Меодіти ,
Один з купців Фатьму з собою взяв ,
Смачну калушу з плову готувати .

У тій дорозі , - я прийшла на світ ,
Де здійнявся вихор , і хвостом грімучим
У хмари засягнувши , - шатра зніс ,
Їх в морі розгортаючи на хвилях .
Верблюди з кіннями в страхі утекли ,
Деся пришибу метнулися шукати ,
Ні гоготу та рейвахи , - купці
Тварин своїх у розпачі не вчули .
І тих масудрів у полон взяли ,
Так само , як і вас , готинки спраглі ;
Й залилась матінка моя у них ,
Зі мною , із дитиною своєю .

І згодом тих купців із стременин,
В провалля скинули згубливі діви,
Я вже була на літі, як моя
Матуся рідна від сухот померла.
Мов палець той - лишилась я одна,
Готинок мову вивчила в притузі,
Робила з думкою, - втекти від них,
Сприятливу чекаючи нагоду.

А перед тим, як ви впіймались в сіть,
У сні я бачила велику птицю,
З-за моря прилетіла, - і мене
Коло безкеття в леті ухонила.
Понесла аж з-за хмари весняні,
І там, де сонце вилило зажуру,
В гніздо на скелі, із сухих гілляк,
Немов свою дитину, опустила.

І ще я з того пам"ятаю сну:
Потужня птиця глянула привітно,
Зі мною підвелась з кубла увись,
Прямуючи до джерела у вербах.

Край нього там покинула мене,
Сама пропала, і на серцю легко
Так стало, в сонці джюркотів струмок,
Під вітром буйна зелень розшумілась.

І ваба загніздилася в думках,
Вернутися туди, до Хоросану,
В колодязне бездоння зазирнуть,
В якім горянка воду набирала"-

На цьому сповідь русичам Хурам
Із серця вилила , і вірно кажуть ,
Як не плекай ті грушки на вербі ,
Вона все " дно не дасть тобі приплоду ...

Звернули на світанні поза ліс ,
Шпилі в снігах поправу руч відкрились ;
Сизистих хмар розірване кільце ,
Драконом на узбочині сповзало .

В скісних проміннях сонечко текло ,
І у долині кожен кряк здавався
Тією купиною серед круч ,
Воістину , яка неопалима !

І не в алмазному стояв вінці
В кущі тому Дажбог , а був у шапці ,
Що зложена була з ягнячих шкур ,
Руно в яких світилось золотисте .

Каміння гуркотіло з верховин ,
Вергаючи кедрини у провалля ,
І світла промінь в згуках наростав ,
Пронизував безодню таємничу .

І дивувались русичі красі
Невиданій ще ними в білім світі ,
Здавалося : у царствіє своє
Їх запросив на мить отець небесний .
Казбек відважних витязів вітав
На скитському шляху ; - вони бо знали ,
До Фазіса від Меодіти їм
На тридцять днів путі лише зосталось .

А звідтіля, де вгору в"ється шлях ,
До Хоросану - вже подать рукою ;
Минуть і Куру , і примарний Каф,
Опиняться десь у там-тому світі .

По ліву сторону - від них Казбек
Виднівся. Від гори , як змій вогненний ,
Злетів орел , і м"ясо в кігтях ніс ,
Не в дивовижу - подорожнім кинув .

Бужок на диби звівся , і з коня
Зійшов Семир, а з ним і побратими ;
Відразу , як беркут в міжгір"ї зник ,
Кусок той м"яса стали розглядати.
Диміла свіжа кров іше на нім ,
Було , як видко , із ребра людського,
І Сережень удрузів запитав:

"Звідкіль даровина така взялася ?"-

За всіх йому Хурам відповіла :
- Незримі джини наповняють гори ,
Та деви плодяться, які крадуть
Земних дівчат, щоб з ними одружитись.

Коли котрась коханнячко розпить
Не схоче з велетом - її карають ,
Збавляють їй в залізній клітці вік,
Підвішеній на недоступнім місці .

Про те , що джини справді в цих краях
Живуть, не важко є переконатись ,
Погляньте лиш на небо до зорі ,
Прорізають його вогненні стріли .
Відстрашують то янголи небес
Земних потвор , хай не кладуть на думку
Наблизитися до небесних брам ,
Появою - кордон світів нарушить .

Коли не діти Чорнобога це ,
Сказав Семир , Троян якого з неба
Шпурнув , мов камінь в прірву , то тоді
Лиш Азазеля на землі нащадки .

Гадаю : м"яса кинутого шмат ,
Як грекам вірити , - мабуть , належить
Тому , що людству вкрав з небес вогонь ,
Хай їм шляхи в безвиддя освіщає"-

Підчас розмови , - вгледіли в горах
Печеру , і спішили в ній сховатись ,
Хотілося вечерю зготувать ,
А завтра знову у дорогу рушить .

Лишивши біля огирів Хурам ,
Самі ж узявши міднокутні стріли ,
На влови рушили , і тут орла
Помітили , що линув з високості .

І птах - хижак між урвища пропав ,
Поза шпилем , і звідти раптом знісся ,
Шмат м"яса свіжого у пазурях
Тримаючи , застиг в підхмарнім леті .

Семирко в лука тятиву торкнув ,
Пустив стрілу у гордовиту птицю , -
Ще пролетівши трохи - із когтей
Орел ту здобич випустив криваву .

Чіпляючись крилом за кожний кущ ,
Уп"явшись кігтьми в мшисте корчовиння
Він вивертав і сосни й валуни ,
І гуркіт той - луною відбивався .

Під насип заховавшись стрімчака ,
Обсіли русів розмаїті гадки ,
Бо думали : ніхто із них в живих
По вагашу не спуститься в печеру .

І буря невгамовно цілий день
Кипіла люттю в пору , як в провалля
Орел безсило падав , і крилом
Скривавленим , здавалось , звисла хмара .

І косаки , лишивши прикриття ,
Коли на бескидах вмирало сонце ,
Враз на одній із стром спинили зір ,
Із неї ланцюги важкі звисали .

Ніде живої не було душі ,
Хоч кров не встигла висохнуть на скелі ,
І наостанку - сонце вогняне
Туди , до штоли кинуло прощання .

Зітхнули витязі : прийшов кінець
Стражданню : чи то був той муж великий ,
Що вкрав вогонь для людства , чи одна
З дівчат , що джинові не покорилась .?

Хвалу воздавши Богу своєму ,
Печеру стали втрачену шукати ,
Стіклось все у темряві й вони
Під бескидом нічліг собі зробили .
І ватру викресали серед скель ,
І сарну , що кедрина придавила ,
Зісмажили в роздумі на вогні ,
І м'ясо з неї мовчки паювали .

У черепі її - топили сніг ,
А سراгу вдовольнивши - зажурились ,
Бува , чи щось не трапилось з Хурам ,
Та з кіньми , кинутими коло неї .

Не знали : як негода почалась ,
То у лісок , на схилах крутовини ,
Їх ватаропко вигнала Хурам ,
І вхибилась сама у тій печері .

І валунами , що , як видко , їх
Котили джики із шпилів нагірних ,
Той вхід завалений в яскіню був ,
У ній Хурам лишилася навіки .

І обшукавши бескиди кругом
Ту бідолашню визволить , - з руками
Порожніми , - вернулися на діл ,
Раділи , хоч булані врятувались .

І рушили в дорогу без Хурам ,
Її в скорботі згадували довго ,
Минаючи аули , у яких
Джигитів - аспіїв домбра лунала .

Від плаїв барсових - качавсь туман ,
І снігом , ніби квіттям вкрились схили ;
Здавалося : сльозою перейнявсь
З безодні голос , що на поміч кликав .

П І С Н Я Ш І С Т Н А Д Ц Я Т А

Х О Р О С А Н

Оплакавши утрачену Хурам ,
Що в поміч стала русичам при втечі ,
Ті шукачі Дубрави , - в Хоросан
Попали , залишаючи узгір"я .

Приваблювали луки і поля ,
Там вівці паслися на полонинах ,
А в селищах - морелі у садах ,
Втопали у рожевому суцвітті .

І коні , видко , радувались теж ,
Спинившись на зеленім пасовиську ,
І верби , як у рідній стороні ,
Стояли в березі ріки шумкої .

Вже ввірились плаї косакам ,
Аули і сніги на верховинах ; -
Зрадили , як один , коли їм храм
З кущів ямину серед пальм відкрився .

Із басунів натомлених зійшли ,
Запилені сап"янці обтирали ,
І утоливши згагу з джерела ,
У храм зайти - цікавість указала .

У очі впав осяєний вівтар ,
На нім вогонь не погасав священний ,
В святині тій - у білому жерці
Намаз творили до вогню живого .
Священників було у колі - сім ,
Що Заратустри учнями прозвались ,
Із вірою в Ормузда , - він створив
Добро і світло для життя земного .

Казали , що пророк сюди прибув
Десь із Хорезму . Боже провидіння
Його послало вісником в Іран ,
Правдиву віру персам голосити .

Додавши до вогню священних зел ,
Докупи змішаних , що в Гіндустані
Ростуть , Ормудза ревний опікун ,
У чашу влив зілинного дурману .

Молитву прошептавши - те питво
Перехилив до горла й на підлогу
Упав , аж вітер полум"я хитнув ,
Із віттаря святиню озаряло .

У коло поставали ті святці ,
Дививсь Семир із друзями , як з тіла
У волхва увільнилася душа ,
Мов ібис - підвела незримі крила .

І розчинилася серед вогнів ,
Немов в підсвічнику дарабчик свічки ,
Така , мов блудний вогник уночі ,
Що Прип"яттю чи Борисфеном лине .

І русичів обняв незнанний страх ,
Побачити їм вперше довелося ,
Як то душа , лишивши тіло те ,
Неначе сокіл - злинула у небо .

Коли служіння скінчилось , жерці
До витязів наблизились неквапно :
- Якою почуткою й звідкіля
Чужинці опинилися у храмі ?"-
Поштиво возвістив Семир , як міг
Про ту свою загублену сестрицю ;
Одбившись в химороді від батьків ,
Її десь доля безталанна , плаче .

Собі в жерців запитував косак :
- Як буде з тим, що в царство сну відлине ,
Чи грішне тіло у землі згние ,
А чи вогонь пожре його всесильний? . -

Найстарший жрець Семирові зронив :
" Не сміє тіло землю осквернити ,
Не можемо збезчешувать й вогню ,
Тому покійників кладем на дахму .
Хай сонце висушить , або з небес
Злетяться круки , чи орли могильні ,
І вицабають по ковалках прах ,
Чи по шматкам шакали розтягають .
З гіснами - їм гризтись за кістки ,
Заблимають погрозово очима ,
Серед безвиддя - реготом стряснуть
Безмовність довгої , як вічність , ночі .

Вогні священні , що із вівтаря ,
Як бачите , горять , - ми називаєм
Свічками Ормузда , безсила тьма
Безоднею своєю їх поглинуть .
Коли ж якась з них згасне , то умить
Новий вогонь засвітиться крізь морок ,
Від нього сили пекла пропадуть ,
І світло те у нас восторжествує .

О , русичі , ви ж бачили самі ,
Як вийшла та душа з мого тіла ,
І янгол Сурш увись її поніс
Туди , на сьоме небо , до Ормузда .

Владика на престолі воссідав ,
Ясу віддав душі , яка лишила
Безсиле тіло коло вівтаря ,
І засвітив її вогнем негасним .

І сповнену любови і тепла
Її той янгол Сурш , що найточніші
Тримає терези , на землю знов
До вівтаря вогню поніс в святиню ..."

Семирові , прощаючись , сказав :
- В сестриці , за якою у дорогу
Відважився із друзями піти ,
Любов із щастям аж по вінця ллється .
І в Гіндустані , і в Хорезмі вам
З дороги бути ; може з вас ще де-хто
Вали уздріне Понту на віку ,
Але не всім домівка випадає .

Ормудзу - Богу просимо хвалу
Вознести , він у січі з Аріманом ,
З носителем хули , облуди й зла ,
І всього що до радості причетне .

А ми лиш світла зв"язковими є ,
Виконуємо ревно службу культу
Між Ормуздом й звичайними людьми ,
Коли вони на судний день вповають .

Поберегтися раджу від душі ,
Бо на ловця і звір куші ламає ;
Гадюка від зміїного лігва
Вам саксагань той може приурочить ..."-

І слухали уважно русичі
Жерця сумлінного поради різні ,
У кожного шепіло від думок ,
Чи не на хирю витязів страхає ?
І косакам - снувала нагла смерть ,
Бодай її зла сила не сплodiла ,
Проте - їм поталанить у житті ,
І Чорнобог обернеться у камінь .

І помолившись в храмі так , як слід ,
І на думках оту пересторогу
Тримаючи , у стоголосий світ
З святині , русичі в роздумі вийшли .

І осідлавши коней , поспіль в путь
Зднялись у час , як горизонт пойнявся
Вже присмерком ; кортіло косакам
Намети ще довечора нап"яти .

Отаборитися хотілось їм ,
Уздріти , як плеснулася на плесі
Пестрюга в сяйві місячнім й луна
Від пісні солов"їної надходить .

П І С Н Я С І М Н А Д Ц Я Т А

К Е Й - Х О С Р О В

Від Тігру і Ефрату , на чолі
Своїх когортів , повернувся у славі
Кей-Хосров , і навруз в блакиті плив
Під посвисти і говори пташині .
З ромеями - шах дружбу був уклав ,
І мир , потрібний цілому Ірану ,
Пора уже була ту честь впізнати ,
Із білого слона попону здняти .
Утішивсь , бо ромеїв присмирив ,
А християн - фанатиків , у себе ; -
Ніяк не згоджувались попліч йти ,
Тому й звелів їх з сім'ями понищити .

Бо поросль , хоч і розів'ється знов ,
Її найлегше буде підрубати ,
І дивувався Хосров , коли на смерть
Проходили , неначе на весілля .

Коли скотина навіть тую кров
Побачивши , чи вчувши , то риче ,
Змітає перешкоди на шляху ,
В різницю затягти її нелегко .
Неслава тая на Христовий люд
Не із його вини в Персіді впала :
Епископ їхній храм відбудувать
Не хтів Ормудза , що вогнем вхопився .
Тому-то , як покару і наслав
На них прокляття - світла повелитель ;
Смиреними овечками ішли
На смерть , і ні на кого не вповали .

І ось чому у договорі тім
З Тіберієм одна стаття стояла,
Не вимагатиме людей назад,
Які під правом Риму опинились.
Собі в Христі пристанище знайшли,
І в Аніосі, і в самім Дамаску,
Все ж цісар з шахом,- в мирі розійшлись,
І кожен задоволений лишився .
Зробив премудро Хосров в пору ту,
Його повернення - дзвеніло в славі,
Народ вітав когорта бойові,
Гостинець устеляючи квітками .
Оточений дихканами , - владар
В столицю Ктесифон під вечір в"їхав;
В наряді був небаченому кінь,
Гарцюючи під шахом небувало .
За сотнею " Безсмертних "- йшли слони,
В брезульках срібних, вуха піднімали,
І мелодійне брякання від них,
Розходилося широкою луною.
На спинах, зверху килимів - попон,
Гойдалися з воїнами грізні клітки,
І переможний рев тварин лунав,
Стрясав палацу мовчазного стіни .
А посеред отих геройських лав,
Ступав священний слон, і був, як біле
Жерців одіння, , і його в боях
Найбільше вояки охороняли .
Здіймався у небо злotosинній стяг,
Якого шах з собою брав на битву:
Із фону - лев з караючим мечем,
На перське військо з гордістю дивився .

Позаду не стихав верблюдів рев ,
Сповзала курява на луговину ,
І бедуїни чвалом пронесли ,
Що Римові зневагу не простили .
А від пісків - кіннота мирно йшла ,
Минаючи брескиньові садиби ;
Цвіли морелі з вишнями і пах
Розносився , куди лиш оком глянуть .
З'явилися лучники із-за горбів ,
З шитами піднімаючи дротинки ,
На вістрях зброї грізної у них
Проміння сонця злотного дзвеніло .
З Шеб - Дісиса , як шахин-шах зійшов ,
До купелі свої прискорив кроки ;
Засушених пелюсток із троянд
Наложниці у воду попустили .
Парфюмами наповнили басейн ,
І муксусом наповнилось повітря ;
Під звуки домбр , в ту купіль шахиншах
Своє занурив наболіле тіло .
Радів душею , - Ормузд на його
Знеслави - напусту в пісках пекельних
Не напустив , у час , як тарани
Звелів на мури міста рихтувати .
То був Дамаск , що постерігся взять
Навальною атакою , бо стежі
Донесли , - легіони свіжі йдуть
Обложеним з Єгипту на підмогу .

В таких думках Кей-Хосров освіживсь,
І мармурову купіль залишивши,
Вдягнув розшитий перлами халат,
Вина іскристого пригубив чашу.
У залю прийняття собі пішов,
І всівшися на золотому троні,
Він визірові кликнути звелів
Нушибу, що Гормузда породила.

Султанну розшукали у садку,
Край водограю між рабинь сиділа,
Шнурочком в неї брівки пролягли,
Ті брижики украсили собою.

Нушиба в тронну залю увійшла,
Завіса піднялася перед нею,
Вся повна знади, вбрана у шовки,
Смирено перед шахом поклонилась.

І їй назустріч звівся володар,
В уста поцілував красуню- жінку,
Сказав: " Ормузд тебе оберігав,
Коли я був в караючій поході.

Там над Ефратом препоганий сон
Я бачив: ніби озером у вечір,
Лебідка пропливала між купин,
Сховали горду птицю очерети.

Якраз вмирало в хвилях мовчазних
Проміння, і латаття золотило,
А вкупі з ним і бамбуковий гай,
Що живоплотом на косу повився.

Лебідонька зненацька із води
Злетіла, прилягаючи на млаку,
І крила й ніжки сплутала трава,
І осокою сонні очі вкрила.

І хижий крук, що вруна оглядав,
Від іви злинув, і в лебідки очі
Поспішно виклював, так що вона
Не встигла від напасника відбитись.

І доспівавши пісню про красу
Життя земного, білосніжні крила
Розбила об скелину, а сама
Своею кров'ю оросила хвилі.
Занурилась у них, і більше я
Її не бачив; сонце у зажурі
Поспішно за безкеття відійшло,
І не виймалося з-над хмар кошлатих.

Прокинувшись, не знав що і гадать,
Яка познака в зникненні лебідки?
Хоча мобеди-тулмачі видінь,
Міркують-що лебідкою-ти будеш."

- О, владарю, без тебе як була,
То ти в тривожні ночі висинався,
Моя із серденька могла б сльоза
Вогонь священний в храмі погасити..."-

Кей-Хосров був розчулений цілком,
Виславлювання те сприйняв утішно:
Струмком бреніли з уст її слова,
Найтаємніших струн душі торкались.

Обіцянкою звеселив її ,
Сю нічку - проведе в гаремі з нею ,
В Нушибиних обіймах і засне ,
П'яніючи від ласки і кохання .

Коли ж султанна вийшла , то звелів
Йому гукнути Нушисада - сина ,
З ним говорити хоче сам на сам ,
Давненько принца рідного не бачив .

І боязко шахзаде увійшов ,
Вклоняючися перед троном батька ,
І руку шах йому в перснях подав ,
І місце указав побіля себе .
Почав розпитувати : чом не йшов
До Тігру мулкого йому на поміч ,
/Ущент піском володаря намет
Самум, що звився від пустель, засипав ./

" Я , батьку , всього тиждень , як прибув
До Ктесифону , із землі Магога ,
Собі князівну за дружину взяв ,
Утіхою вона й для тебе стане .
Сльота сікла доріженьку мою ,
І набивався рот піском , і смага
Посіла геть потріскані уста ,
Все ж я зірвав в саду - найкращу квітку !
Князівну із Куябських гір привіз ,
Дубрава з древнього походить роду ,
За нею поминати шахзаде
Ані в Ірані , ні в світах не буде ... "

- Я вірю , сину мій , що ти речеш
Ту правдоньку , тому медовий місяць
З Дубравою в палаці проведеш ,
А я - у Хоросан , на влови , рушу .

Вже пластунів я завтра надішлю ,
На секти ті поділяться у хащах ,
На мислі маю , - вепра вполювать ,
Де млака очеретом зеленіє ..."-

І в пречудовім настрої- Хосров
Шахзаде відпустив , і син нічого
Не упозав , лише злегка зітхнув ,
Мов із плечей його звалилась скеля .

Був радий , що пташина у сильце
Сама тримає лет , - так буде з шахом ;
У Хоросані смертний свій кінець
Під всекараючим мечем , заслужить .

ПІСНЯ ВІСІМНАДЦЯТА

К Т Е С И Ф О Н

Зоставсь у Ктесифоні Нушисад ,
Коли з двором цілим до Хоросану ,
Нудьгу прогнати , рушив шахиншах ,
На полюванні хтів її позбутись .
І принц в надії вісточки чекав
Від змовників , бо вже кому підеться
То й буде саксагань , і те життя
Із царства тіней - вирвати не вдасться .

Мов вепра із густого чагару ,
Так виманили із двірця Хосрова ,
На нього в очеретах небуття
Віддавна причаївшися , чекало .

І в Нушисада від думок душа
Скипала , як лежав обабіч жінки ,
Собі образу ясно уявляв ,
Яку йому володар занодівав .
Хоч роду чесного в нього була
Матуся Соня , з вірою в Дажбога ,
Чернець один її з дороги збив ,
І вже вона Ісусові молилась .

І це було причиною , що шах
Відсунув Нушисада від престолу ,
Володар Гормузда на трон нарік ,
Віддав йому у царстві перевагу .

Тоді і заспокоївсь цар - царів ,
Збагатшував , як міг , скарбницю власну ,
Ромеїв і турянців переміг ,
І в злеті скрухи серце не зазнало .

Майстрам на скелі висікти зведів
Людей і янголів , птахів , і звірів
В оазі кришталевої води ,
Де пальми прохолоду зберігають .
Хотів він для прийдешніх поколінь
Себе увіковічнити на скелі ;
Тверду мав руку для своїх людей ,
І для народів , у борні підбитих .

Мобедам владу в царстві передав ,
З дихканами по кілька шкур здирали
З мірошників , селян і скотярів ,
Податки стали каменем важучим .

Колив господаря вродило щось ,
То для держави мусив все віддати ,
За кожну фігу - драхму вимагав ,
До нитки оббирав своїх підданих .

І Нушисад знав настрої людей ,
Й поки ще не було йому запізно ,
Він діяти рішив , щоб не пішов
За вітром задум , чи не взявся димом .
Йому лишилось кривду побороть ,
На перевазі ставши з рідним батьком ,
Ще й поневоленим народам він
Пообіцяє волю повернути .

Пероз допомогатиме в усім ,
Бо впевнений у тому , що держава
Ще більше розцвіте , коли у ній
Змає прапор дійсної свободи .
Він Сасана з Халідом надіслав ,
Крім мобедана - шаха заманити ,
У пасті , у забоччі , в глушині ,
Вони тирана лютого прикінчать .

З такими мріями усе носивсь
Шахзаде , і здавалося Дубраві ,
Вселивсь у нього рантом Аріман ,
Незримо звівсь , її обплутав мужа .
Неначе розступилася земля ,
Поглинувши його , лиш тінь блукає
Землею Нушисадова й собі
Ніде в палаці місця не знаходить .

І налякавшись за його життя ,
Сльозу зронила , мов перло із шиї ,
Дорання не заснула , і богів
Руси на поміч кликала благально .
Привидились : матуся й батько - князь ,
І Яромир - той друг її дитинства ,
Все жартував , Дубраву умикнути ,
Як попливе водицею Купало .
І ночі ясної - їй снівсь Семир ,
Якого не відкіль не перечує
Сестриця рідна, і Бог-зна коли
В житті своїм зрадливому уздріне .
Вона за краєм скучила своїм ,
Де горобців цвирінькання миліше
Від співу у Ірані солов'їв ,
Коли ж їй - і весною не до співу .

Не повелося їй - вітчизни край
У серці на країну свого мужа
Змінити : те що незамінним є ,
Краси своєї у віках не губить .
Тут розкошів в палаці зажила ,
Гарему стіни , калли і нарциси ,
Все остогидло до печінок тих ,
Але назад їй не було дороги .

Та все ж кохала мужа свого ,
Бажала щиро серцем , щоби задум ,
Якого шахзаде в роках плекав ,
Таки сповнився у найближчим часі .

Дубрава міркувала : жоден птах ,
Ще понад сонце не злітав у світі ,
Обламлював лише у леті тім
Свої могутні , непокірні крила .

Ось спогадала : радо в Хоросан
Шах Хосров виїзджав на влови вепра ,
І виночерпія - хлопчину взяв ,
Дворецького і стадника в дорогу .
І казначея , писаря й усіх
Причетних до розкішного палацу ,
І конюхів й погоничів слонів ,
Ту челядь поволик до Хоросану .

А також і султанну чарівну ,
Доньок - принцес залишивши в гаремі ,
Гюлянду й Арземіду , що цвіли
Найкраще від усіх рожин на світі .

Той виїзд шаха із двором цілим ,
Дубрава споглядала із віконця ,
На думку спало їй , - лишити все ,
Безжурним дитинчам побігти лугом .
Хотілось Нушисада не збудить ,
Коли гукнуть прибічники на царство ,
Їй страх одній лишатись в чужині ,
Не знаючи , яке те завтра буде .
Зостались мрії з нею й самота , -
Деся мати світочку від сліз не бачить ,
Стужився батько , - в Русколунях князь ,
Його те чачо загубилось з дому .

Отак замріявшись в палаці тім ,
Не зчулася Дубрава , як із ліжка
У досвіток її шахадзе встав ,
І вийшов нишком з царського палацу .

Коня із стайні вивів й осідлав ,
І крізь майдан помчався на дорогу ,
Навстріч гінцеві - нетерпіння мав ,
Чи визірові змова удалася ?

П І С Н Я Д Е В ' Я Т Н А Ц Я Т А

Г О Л У Б И

З костричником і березоль минув ,
Як голуби ті вискіпались в небі ,
З'явилися на княжому дворі ,
На крилах смуток і журбу принесли .
І огорнула серденько печаль ,
Вже сонечко Семира закотилось ,
Загинули десь русичі в бою ,
З лисицями вершили круки тризну .
У смуткові - так круглий рік пройшов ,
Весна-теж не на радість брунькувалась ,
Десь в травні - помордованих мужів
Знайшли в хозарському привіллі стежі .
Тіла у город Кия привезли ,
Гадали всі - то косаки убиті ,
І чутка княжим двором поповзла ,
Одним стеменно є із них Семиром .
Звелів Гориня на одній із круч ,
Тій крем"янистій на річкових схилах ,
Для знайдених убитих вояків ,
З боярами ту тризну зарядити .
Остатки їхні вкласти у лодю ,
Умаявши і рутою й любистком ,
Дерев , сухого хмизу настягать ,
І поминки по тих убитих справить .
Як видно , від численних ворогів ,
Не міг ніхто з тих лицарів відбитись ,
Та не вжахнула душу їм орда ,
Від хижаків - не стали уникати .

Та і втікати не було куди,
Втечеш від вовка, у медвеже тирло
Провалишся, і в лапи ті йому
Хоч і не хочеш, а впадеш нароком.
І видко, Сережневі й косакам,
Що рушили на розшуки Дубрави,
Як употужилася сила зла,
Відвага тую неміч заступила.
І певно, дружно за мечі взялись,
Їх зловорожа сила не злякала,
І супостатів клали-ворогів,
Мов у копиці снопики на полі.
І витязям тим у смертельну мить
Ввижалося, що вдома квітне гречка,
Звідтіль рої до вуликів летять,
В сім'ї предобрий взяток пригодиться.
Хоч груди їм прошила уйма стріл,
Все ж руки ті меча не випускали;
Казала стежа, - глибочезний рів,
Вони ворожим трупом загатили.
І улякнувся ворог й уливав
Собакою, що хвіст піджавши, вие,
Від власної крові бо очманів
В улогім полі, як взорилось небо.
Лякались і до мертвих підійти,
Тому шакалами ті, що вцілили,
Втікали в страсі у безвидний степ,
Мов хтось дання їм труйного підсипав.
Тих безіменних русичів тіла
В човні, на виднім місці положили,
І підпалили дерево сухе
На помості, умаєнім вінками.

І заграва , метнувшись від води
Із пагорба , де князь Верен - Гориня ,
З народом цілим поминки вершив ,
І Теремці й Острогу досягала .

І зойкали дівчата і жінки
За тими , що в те царство Перунове
Відлинули , - всіх порівняла смерть ,
І вже в житах волошками синіють .
А ті кістки , яких вогонь не взяв ,
Мечами й ратищами вигребали
Із попелом розкалених жарин ,
Все разом - у посудинах зарили .

На горщиках - емблема Перуна ,
Те коло - без кінця і без початку ,
Указувало край , куди вони
У честі загалу помандрували .

І перстю прах накрили у сльозах ,
І пагорб свіжим дереном обклали ,
Гориня там до вечора дубки
Садив , на серці з думою тяжкою .

Хай виростуть могутніми й шумлять
Про тих , що не вернулися з походу ,
Прославили вітчизну дорогу ,
Звеличили її в очах потомків .

Коли ж зима у ті місця прийшла ,
І срібним пухом кручу покривала ,
То на замерзлу сходились ріку
Із селищ ближніх , з передграддя люди .
Сокири в руки брали теслярі ,
І не хороми бралися ладнати ,
А вирубавши брилу льодяну ,
Знак Трояна вирізблювали з неї .

Святої Трійці символом були
Оті рамена брили сріблосяйні ,
І означали - нами зримий світ ,
Його загони , і той світ - прийдешній .

Роздмухували волхви ялівець ,
До Хорса зносячи серця і руки ,
Бо народилось сонечко гучне ,
На весну цілий всесвіт повертало .
На лицях радість сяjala в людей ,
Бо знали : зимонці не довго бути .
Хулібку добрий Влес усокотив ,
І відвернув від пошесті тієї .

Здавалось , що достатку щедрий день
Іше учора гучно святкували ,
Хоч у хазяйстві те не все ішло ,
Як то бажалось в помислах і в думках .

І на річиші , де блищав вівтар
Коло Тризуба сяйного /Дажбога ,
Той час згадали статні парубки ,
Коли звізду увечорі крутили .

Найвищої то святості був знак ,
І символом народженого сонця ,
Що надсилає у зелений край
Журавликів , моститися на тирлах .

Весною , як у тань пішли льоди ,
І в лузі повінь каченят гойдала ,
То князь вже другий рік ладнав коня ,
На пагорб з сином говорити їхав .

Була, мов на долоні - далечінь ,
Лице в Горині дивно прояснилось ,
Бо уділив хоч трохи часу він ,
Прибути до Семира на розмову .

Не взяла князя туга потайна
За зиму, тож її , немов гадюку
В омшанику на вила нанизав ,
Не давсь зарано звестися в могилу .

І дивлячись, як прийнялись дубки ,
Де процвітають чічки край вербиці ,
Князь в пам"яті розшукував своїй ,
Чого , властиво, ізійшов на пагорб?

Його чимало згорбили літа ,
Все ж був міцним, немов Семир , і очі
Світилися розумом , та все чогось
У неспокої далеч оглядали .

А це згадав: учора із землі
Тієї половецької - купецтво
Наїхало , - розмовонька зайшла ,
Що нового у світі тім чувати ?
І як зумплятись поголосці тій ,
І ті новини серцеві зуспіти ?
Воно здрігнулося і ожило ,
Надію - хай лукавство не зурочить .

Один з хозарських , зайшлих лихварів
Проговорився : мав купця з Ірану ,
Йому він в Семидорі проказав ,
Про русів чув в казковім Хоросані .
Одного разу гість в путі зайшов
У храм вогнепоклонників й мобеди
Хвалилися : " аж п"ятеро з Русі
Наїхало у пошуках сестриці ."

Вогнище пантрували ті жреці ,
Зронили : " Русичі борід не мали ,
Лише в них на вершечку голови ,
На маківці чубочок розвивався .
Один з тих косаків - на грудях мав
Лявву блискучу , вилиту із злата ,
Божище - Влес з телятком на руках ,
Всміхавсь з покритого емалю диску .."-

І це і все , що вчули лихварі
В святині від поклонників Ормудза ; -
В дорогу рушили , і привезли
Аж до Сералю килими розкішні .

В Хозарії - на ринку свій товар
Пустили з рук , і за свою послугу ,
В утругів - горностаїв і куниць ,
І соболиних шкурок накупляли .

Оті чутки - сприйняв Верен за жарт ,
Хтось з роду Чорнобога це затіяв , -
Чий ж , як не Семирові лежать
Вже перепалені , в могилі , кості .?

Все ж золота лявва із образом
Думок його ніяк не полишала ,
Пригадує : її колись чіпляв
Він власноручно синові на ший .

Семир з грудей , як то Гориня знав ,
Ту гривну не здіймав з кружальцем Влеса ,
Бо оберегом диск йому служив ,
Був охоронцем від хвороб і лиха .

А вчора в місто , у майовий день ,
Дісталися посли із Царгороду ;
Галера в гирло Непри припливла ,
Край Ненаситцю котвицю спустила .

Стихія не вчинила горя їм ,
Хоча вали здіймала із бездонні ,
Ввірвала буря раз оті човни ,
Якими до Самбату добирались .

І не вrekli нікого на Русі
За ті невдачі , що послам прийшлося
Терпіти , бо ухоркались вони
З товарами , аж піт пройняв одежу .

Про Царгород розпитував Верен ,
Узнав , що Маврій одруживсь з дочкою
Тіберія , і шле низький уклін
За свій нежданний в Гісії рятунок .

Він Сержневі дякував найбільш ,
Бо як його ті вбивники схопили ,
То врятувався із ворожих рук ,
Лише за допомогою Семира .

Цікаві речі князь іще почув ,
Мовляв , донесли цісареві стежі ,
Що витязі з далекої Русі ,
Стягли живого з дахми шахиншаха .

Довірівшись рятівникам,-війська
Збирає проти сина Нушисада ,
Який в його корону відібрав ,
Спрягнувши на престол стрілою з лука .

І покладатись більш не може шах ,
Ні на мобедів , ні на тих дихканів ,
І не умкнути смерті би йому ,
Та русичів прийшла нежданна поміч .

Іще недобру від ромеїв вість
Почув Ґориня, що наїздник з Сходу,
Плюгавий каган, покарати Русь
За спілку з Царгородом присягався.
Тому то аж до Києва посла
Приїхали. Веренові на вічі
Схилити треба військо і народ,
За цісарем ту руку потягнути.

Тіберій сам, якого умудрив
Всевишній над народами у світі,
Ралець для князя щедрий передав,
Ту мантию у перлах, соболину.
Просив: "Хай русичі полки зберуть,
Їх надішлють на поміч Царгороду,
Бо як хорти, несуться обри скрізь,
І сил немає у двобої стятись.
І мови кагана ніхто не втне,
Рога втирає Царгороду й Риму,
Їж мусить з Румією славна Русь,
Разом і радість і журбу ділити.
Бо як урозстіч, ніби кораблі,
Що в морі і вони так розійдуться,
То шкода буде, як загине Русь,
А з нею пропаде і Візантія.

Щоб не вривати надаремно ніг,
Укупі авра чатувати треба,
Потузі обопільній та міцній,
Не зможе ворог лиха заподіяти.

Сідлати мусять русичі коней ,
І хоругов у Румію послати ,
Це стане запорукаю , що князь
Тіберію лиш успіху бажає .

Тому - то і хотілось чимскоріш
Ромеям з Руссю договір скріпити ,
Самим бо з аврами точить війну
Без допомоги їм ніяк не хтілось .

Посольство знудьгувалось в чужині ,
Не чують з храмів дзвону , ні подзвіння ,
Хвалу Христу хотілось їм воздати ,
Спасінням він і вірою ушедрить ...

Гориня хоч і радий чутці був
Про сина-витязя , бо чорні думи
Сушили сиву голову його ,
Нова тривога в серці загніздилась .
Князь знав : нелегко буде у бою
Одній Руси стояти проти обра ,
Якщо та Візантія не встоїть ,
Сама і Русь без помочі -загине .

І до Дажбога і до Влеса він ,
На землю впавши , помолився палко :
Вали Змієві - обрам хай дадуть
На вічні часи , а нам - на спомин !
Щоби Апсихові при Теремцях
Тим боком виліз дуг побіля греблі ,
Коби б лишень вдалося заманить
Із ним кінноту у смертельну пастку .

Все ж встигне обр спустошення страшне
Навалою вчинити страхітливе ,
Від моря Руського аж по Дунай ,
Обрушиться на люд велике лихо .

Країна стане , як у морі тім
Галера , що спускана на пожарі ,
І обри , як пройдуть , то із живих
Не лишиться ніхто , - ті трупи спрянуть ."-

І рішення на пагорбі прийняв ;
На гвалт мершій ударити , на сполох ,
Хай люди від токів , обор ідуть
Від обра рідну землю боронити .
Щоб авр , що з Римом ненависть точив ,
Не устумився у русинські справи ,
І не хваливсь на цілий світ : жінок
Дулібських запрягти усіх до плуга .

Верен високі вежі наказав
У пограниччі насіп збудувати ,
За рухом військ Апсиха пильнувать ,
Напоготові вершників тримати .

Ті вістуні , як небезлеку вчують ,
Що преться обр навалою сюди ,
Хай поженуть буланих швидше вітру ,
Всім людям передати скорбну вість .

Хай молодь поспішає у полки ,
Шикуються у лави оборонні ,
Виносячи штандарти Перуна ,
Із ними за вітчизну йде до бою .

Так на підгірку міркував Верен ,
Обік спочилих русів безіменних ,
Барвінок синьоокий зеленів ,
І устеляв і пагорб і каміння .
Розвіявся туман , і сонце те
На сизих водах весело заграло ,
На цілий неозорий небозвод ,
Воно світило щедро з високості .
І князь помітив- між квіток і трав
Там писанки. На пагорбі Любава
Лишила їх , як ялось до батьків
Семирових в те літо приїжджала .
До рук одну із них Верен узяв ,
І розглядав Перунове творіння ;
Свою онучку втаємничив волх ,
Розгадувати ті магічні знаки .
Від"їхала Любава і згадав ,
Що хтів туди комонного послати ,
Хай про Семира звісткою вона
Обрадується в Теремцях лісистих .
Хай не помре від щастя , що живий ,
Надія є-ще вернеться додому ,
І порадіє , що вона йому
Утворного подарувала сина .
І Слава- птиця із небес злетить ,
Ввіщає русичам до бою стати ,
Ті ратища поспішно постругать ,
Гострити також клюги списовії .
Хай пропадуть ті аври навісні ,
Безслідно зникнуть край Валів Змієвих ,
Лиш буде жити причта у віках ,
Що недруг той загине , яко обри

ПІСНЯ ДВАДЦЯТА

ЛИСТИ ЛЮБАВИ

НОВИНА

Коли , мій голубе , удаlechинь
Полинув ти , шукаючи сестрицю ,
Знайти для себе місця не змогла ,
Ані у чорноліссі , чи удома .
Ходила , ніби ягоду дурну
Ту випадково в бережині з"їла ,
Та все ж прийшла до тямки , як дитя
Твое на світ Дажбожий , породила .

Ще перед тим , як з Вручого прибув
Тобі знайомий - діло мій Варнута ,
То татко Тур - снопа із клуні вніс ,
Із осени лишився від обжинок .
А мамця рідна - у ночовки ті
Надляляла непочатої водиці :
Любистку , і васильків запашних ,
У куніль , сонцем впоєну , вложила .

Назвала наше чадо я Юрком !-
Варнута з пелюшок дитятко взявши ,
У зоряну водиню окунув ,
Дажбожим знаком отінив від лиха .
І проказав : " О , животворчо сіло
Моїх лідів і прадідів , подай
Народженому розум і здоров"я ,
І долю неприкаєну , пошли .
О , збережи Дажбоже , не малятко ,
В Твій потузі хлопчик хай росте ,
А як змужніє - вчинками звеличить
Твое і роду цілого ім"я .

І розумом ти наділи хлопчину,
І метким зором, хай не схибне він,
Як підросте, стрілу пустити з лука,
Коли ломитиметься лісом звір.
Нехай із ним оте крокує щастя,
На тих дорогах молодечих літ,
Бо, як піску з бездоння не дістати,
Так згубленої долі не вернуть.
Коли в його колиску влине сонце,
То хай просвічує йому роки,
Аж поки в царство зоряне не злине
Його душа, де владарем еси- "
При тій посвяті – янгольська дитина
Розкривши очі, ручки в кулачки
Стуливши і до рота їх піднісни,
Щось стиха мимрила собі під ніс .

У злаки, що з обжинків, загорнули
Юрасика на тисовім столі,
Обкидали дитя пахучим зіллям,
Васильками для щастя й чебрецем.
І до колиски я синка поклала,
До сволюку її підвисив Тур
На шовкових вервечках, і рукою
Злегка торкала, щоб Юрась заснув .
Гойдаючись, ота рипіла люля
Під спів, що виливався із грудей,
Співаючи- билець не випускала,
І споглядала в щасті на дитя .

І зичила: щоби великим виріс ,
Всіх в роді шанував , і чесно жив
На тій землі , яка його зродила ,
З грудей матусі , пив він молоко .

Юрась родивсь , як в обріях весніло ,
І довший день не покидав двора ,
А в Теремцях - старе й мале раділо ,
Що задзвенить від солов"ів ріка .
І птиці десь із-за морів летіли ,
Ключем тягнулись повз дрімучий бір ,
І ніздечко дві лелеки в нас змостили ,
І радо так клеочуть в пізний час .

І ще одна новина : Влес корівку
У хлів на новий рік подарував ,
І раз , коли її я подоїла ,
То обмаль внесла в сіни молока .
Тоді у вечір гожий на видноті ,
З водою чистою дійницю ту
Я виставила , і купались зорі
В дійниці , і журбу з висот лили .

Водицею тією на світанні
Корівку напоїла й молока
Тоді я втричі більше надоїла ,
Хай , на здоров"я , наш синочок , п"с .
І хоч весна і радувала серце ,
Та біла мла виделась в мою косу :
До голуб"ятні птиці прилетіли ,
Невтішну звістку серцю принесли .
Вже знову дітвора буслів вітає ,
Летять у край - проляже колесом
Хай в Україні їм тяжка дорога ,
Негодоньку у леті перемчать .!

А хлопці знову вогнище всечисне
На березі розклали поміж верб ,
І життєдайний дощ з-над хмари злинув ,
І благодаттю землю покropив .

І вже на лузі Прип"ятським дівчата
Віночки із барвінку поплели ,
За руки взявшись , пісню про Купала
У колі нерозривному ведуть .

І в хороводі потайки прохають ,
Щоб Влес до осені їм надіслав
Тих парубків і жвавих , і вродливих ,
Яким вони би зав"язали світ .

І я , колишучи свою дитину ,
Чекаю , щоб заснув коханий син ;
Охляле серденько налю думками ,
Що ти , Семире , у світах - живий .

Л И С Т Д Р У Г И И

Ч О Р Н О Г У З

Як поночіло , з сином на руках
Я вийшла на леваду, проти мене
Зірниця благостинна з-за ріки
У полиску багаття засвітилась.
Тієї ночі страстної - луна
Ген від Валів Змієвих відбивала
Хлоп"ячі і дівочі голоси,
Аж до човнів у співанках котилась.
Вогні розклала молодь поміж верб
В честь Перунову в березі підгір"я,
Від сміху, і бадьорих голосів,
Сполохалися лилики по клунях.
І крильця розчепіривши свої,
Поблискували в леті черівцями ;
У розстіч розбігалися дівки,
Боялися , щоб в коси не вчепились.
І від горбків летіли кажани,
Де ті могилки зелами буяють:
На цвинтарі - берізки все шумлять,
Де розрослась черемха небувало.

Там черногуз спочинок береже
Свої подруги, що за ніч вмерла,
Від неї не відходить ні на мить,
І дітвора йому приносить їсти.

А перед вечором, - в честь Перуна
Я вимила мостниці й прибирала,
З дубових скринь виймала рушники,
І вкрашувала ними білі стіни.

В одного - загорнула коловай ,
І вклала з крашанками , ковбасою
До кошика . При зорях , до води
Ще непочатої - пішла із двору .
Там на крутому березі було
Старих й малих - числом , що не злічити ;
Водиці зоряної волхв набрав ,
І людям покропив хлібець насущий .
І віруючий кожен очікував ,
Як перший промінь з - за борів заблісне ,
І сонечко рікою буде йти ,
Появою його - душа зрадіє .
Всі уповалися на красні дні ,
Уплине смуток з лихом за водою ,
Душею з тих вірян не хотів ніхто
У найблаженішу годину впасти .
І як вернулась в терем від води ,
То розговілась , і тебе згадала ,
І духів - лад , що може у кутку
Усілись нишком на тесовий лаві .
І наче той порон , що з Теремців
Кодолу у напруженні тримає ,
По ній з одного берега пливе ,
І пристає до другого з дядьками ,
Так само склалось і моє життя ,
То до батьків твоїх у гості їду ,
То перевоза знов на річці жду ,
Хоч і цвіте мій сад в красі та силі .
А в нічку і блаженну і святу ,
Серед вишень - до зірки розмовляю ,
І сяючи між росянистих віт ,
Сама у серці запеклась сльозою .

І нарікала я: чому не дав
Дажбог нам долі- вкупонні пожити;
Утіхою порадувала- мить ,
На цілий вік -не оберешся горя .

Тебе, як пійма пойняла- ніде
Не видко із ловитви, та в любові
Все сподіваюсь,- хоч два літа вже ,
Як ти до цих сторін не прибуваєш .

Л И С Т Т Р Е Т І Й

П О М И Н К И

В той Навський тиждень - вороним конем

У город Кия рушила, а сина

З бабусею лишила, вовчик мій

За мною слідом побережжям мчався.

І я на пагорбі, що в честь твою

Насипали на схилах зеленавих,

Ті писанки, що з Теремців везла,

Розклала із пшеничними коржами.

І поминки справляв Гориня - князь,

Тебе прощаючи і побратимів,

І тризну пам"ять в схронах зберегла

Душі моєї до кінця земного.

Ми однією радістю жили

З тобою, і любов"ю наше щастя

Оповивали, щоби в скорих днях

Розлуку у скорботі переносить.

І доки я ще маю трохи сил,

Семире, стану я тебе чекати,

Чи ти прилинеш з перської землі,

Чи увірвешся від степів хозарських.

Тим помоком, повір, мені не будь,

Якого дівка під каміння клала,

Забувши під яким їй у воді

Ту в"язку конопель собі шукати.

Все ж предчуваю, любий, будем вдвох,

І навіть, як до вирію полину,

То там шукатиму тебе щодня

На запахущім лузі Перуновім.

Хоч тяжко зносить смуту і ріку

У повинь неозору переплисти,

Та все ж не буде в серці забуття,

Для мороку - немає пам"ять місяця.

Ось у цвітінні половіс хліб ,
Пізніше , замість гулянок на лузі ,
В хоромах захурчить веретено ,
А поки - вечір на колодки кличе .

Я чула , як маленькою була :
Ті духи - по хатах перебувають ,
Та все ж ніяк до тямки не візьму ,
Що смерть тебе загнала в тогосвіття .

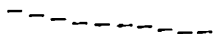
Так бережись , якщо живий еси ,
Я квіткою урватою лишилась ,
Що запаху не втратила свого ,
З васильками - за рушники затката .

Для тих померлих - царство Перуна ,
А нам живим - хай буде на веселість ,
Я серцем , мов під ношею , впаду ,
Та знову квітку соняшну плекаю .

А це я звістку вчула ще таку ,
Що ніби , хтось з купецтва в Хоросані
Про тебе чув , що ти еси живий ,
Не кинув думки , розшукать сестрицю .
І я заснути в щасті не могла ,
Тебе , як бачиш , та моя молитва
Зо дна виймає моря і знайде
Коли потрібно - і на краю світу !

На коника упавши , на зорі ,
До Вручого вздовж берега помчалась ,
Щоб вісточку Варнуті передать ,
Хай в нього радість у душі заграє .

Пригадуеш , як разом із коней
Зійшли , і наніч в лузі залишились ,
На зорі споглядали - із висот
Мою ту душу й нині озаряють .

ЛИСТ ЧЕТВЕРТИЙ

ЖАЙВОРОН

Я втямила від волхва вість таку :
За медом й воском з городища в липень ,
Бендеги приїзджали й тилуни ,
Нам цього року випало поліття .
Вже пов"язали колоски в снопи ,
Черпіта - жайвір у блакиті неба
Співав стодзвінно , мов сказати шось
Мені хотів у співі полудневім .

Кругом дзвеніли коси і серни ,
Стріпнувши крильцями , той птах подався
До Хорса й грудкою на вруна внав ,
Мов позичав в землі тієї сили .
Женців стишились в полі голоси ,
Аж гульк , з"явився понад бором вершник ,
Зі сторони десь Вручого примчавсь ,
Ухорькав , видко , коника в гальопи .

І я про ті забувши колоски ,
Про стайки злотних кіп на ріднім полі ,
Без розголосу мчалась по стерні ,
І босі ніжки до крові сколола .

Він від Варнути звістоньку привіз :
-Поспішно в город тисяцькі і сотці
До князя з"їхались із Русколунь ,
Давно такого віча не бувало .
Гориня грамоту їм зачитав
Від цісаря Тіберія , що кличе
Із Руссю України в правий бій ,
Бо обр , звірюкою зі Сходу лізе .

А Царгород ? - він нікудишнім є
Чолом поставити навалі лютій ,
Те пограниччя мусить пильнувать
В Гілісії , Вірменії і Порту .

І навіть там , де Тігр проносить мул ,
За що йому тії немає вади ,
Проліг ромеїв з персами кордон ,
Пожежа може миттю спалахнути .
Хоч імператор римський і уклав
Із шахом договір про мир і дружбу ,
Та із престолу - син його прогнав ,
Пагубу рабству всюди замишляє .

І ось чому на допомогу Русь
Тіберій кличе , - одностайно стати ,
І помочи у неба попросить ,
Усякого наїздника понизить .

На тому вічі і Варнута був ,
Доречно говорив мужам достойним :
" - Хоча підступний Рим й понав в біду ,
Та все ж русинам , не пора радіти .
Не час нагадувати кривди їм ,
Як дим і полум'я покотить краєм ,
І антську землю геть сплюндрує обр ,
Під кагана із людністю - підверне .

Тож поміркуєм : чи народу будь
На рідній ниві , ніби Божий птиці ,
Чекаючи на окид , як снопи
Для себе лютий ворог обмолотить .
З нас кожен знає : гадина яйце
У гаври чинить , сплоджує нащадків ,
І вилами її , як не прошить ,
То гаденят несила буде знищить .

І вже змужнівши, розповзуться геть,
Сичатимуть із бур"яну в руїнах...-
Вмертвити краще ворога мечем,
Ще поки він у нас не вцарювався.
Чи у борні самі устоїмо,
Жінок й маленьких діток обороним?
Чи вже пізніш, як воїни впадуть,
Ніхто ніякого не вчує плачу?
Бо будуть дітоньки і матері
Посічені мечем в багрянім краю,
Жінок вцілілих у замін волів,
Накаже недруг запрягти до плуга.
І стане ними землю русичів,
Верзуючись орати, поки в ярмах
Не вгрузнуть, безталанні, у ріллю,
Мов в борозні бики ті,- засопуться.

Відвернуться дивитись із небес
На землю здичавілу славні предки,
І птиця Слава,- жалібним крилом
Махне, скорботою безсило звисне.

Так, щоб заживо в яму не упхнув
Нас ворог, то ромеям допомогу
Пошлем, і цим навали лютий вал
Хоч трохи стримаєм, а може зменшим...."-

І довго радилися русичі
На тому вічі: сіверці й дуліби,
Ромеїв, обрив,- всіх разом кляли,
Здіймали руки у Дажбоже небо.
Хай добрий знак Веренові подасть,
І Славу випустить,- свободи птицю,
Яка б вказала, звідкіля орду
У миролюбну сторону чекати.

Рішило віче : на лодьях послать
Тіберієві воїнів на поміч ;
До опанчин , найдужчих , посадить ,
Хай море у відвазі переселять

Л И С Т П " Я Т И Й

О Б Ж И Н К И

Із поля кіньми в серпні Тур снопи
Завіз в стодолу ; запашного сіна
На підру в стайні вилами наклав ,
Тваринам корму вистачить на зиму .

Місцевий волхв і паляниці й мед,
І зела , овочі з городу й саду ,
Коло криниці і ріки святив ,
І за врожай люд дякував Лажбогу .
Було копичок в полі , мов зірок
У полуношному , бездоннім небі ,
Всевишнього це добрий кметям знак ,
Не стане рідних внуків омиляти .

Окрила радість співом Теремці ,
Вінки з обжників вже плетуть дівчата ,
І пахне житнім хлібом від комор ,
Що спечений із свіжого помолу .
До бору по гриби дівчата йдуть ,
Куші минуть і терену і гльоду ,
Їм врода їхня , - певності подасть ,
Кортить з коханим хлопцем зустрічатись .
В них - перевита стьождою коса ,
Дарма , що навалилося роботи ;
Як перестрінуть хлопці , - то у жарт
За пазуху шипшини їм насиплять .
І хочеться судженням заманить
Тих любок у солому , чи на вишки ,
І лати рахувати їм разом ,
І вже уранці , - нічку досипати .

А я , мов перепілолька смутна ,
Тих діток висидівши , - все чекає ,
Ось пірське перепел їй з-за ліска ,
Кінець тому положить поговору .

Тебе чекаю , Серезню , з синком ,
У студень - вже майструє grindжолята ,
Спускатиметься із гори униз ,
Коли сади , немов весною - в білім .

Іще тобі хотілось повідать
Про вовчика , про брата-сіроманця ,
В минуле літо - пару підшукав ,
Із подругою зник у темних хашах .
Зібралася це якось - по гриби ,
Коли це чую : хтось куці ламає ,
Не зчулася , як мій Ясиг прибіг ,
Край дуба я , немов закам"яніла .

Він язиком обнік щоку мою ,
Ті очі приязно його світилися ,
Пірнула у дитинство золоте ,
Був охорошем вовчик мій надійним .
Ясига з радості я обняла ,
А він з обіймів , висмикнувши лапу ,
На луговину мордою кивав ,
Де червоніли кетяги калини .

І зрозуміла вовчика свого ,
Турботу має про свою родину ,
Журитись мусить - у своє лігво
Для вовченят харчі ті здобувати .
А на прощання - ще разок підбіг ,
Лизнувши в руку , загубивсь з сім"єю ,
І я задумалась : щасливий він ,
Бо ще не знає : що таке розлука ?

Л И С Т Ш О С Т И Й

В Е Ч О Р Н И Ц І

І парубкам на стичень , і дівкам
Дозволила справляти вечорниці ; -
В моїх хоромах - тисові лавки ,
Для веретен і кросон , - досить місця .

Ще нещодавно - запирав аж дух
Мороз , мела невпинно хуртовина ,
А це вже пересівся , сонце те
У жоломійки весело заграло .

Не треба й хустки дівчині , як йде ,
Укрис плечі довгими косами ,
По дворі порастється : де не глянь ,
І до телят , і до свиней загляне .

Задивиться в оборі на ягнят ,
Що плякаються , і оті овечки
Чекають , поки дітки молока
Досхочу з пружніх сосок не нап"ються .

І голосу подати нізвідкіль
Нема тій дівці хлопцеві своєму ,
Розмову з поросятами веде ,
З корівками самотність розділяє .
А парубкові , - теж своя біда ,
Немає за роботою й хвилини
У гору глянути , і плющить зір ,
Звізду ту вечоровую уздріти .
В стемнілий час , як впорають усе ,
То йдуть із співами у вечорничну ,
І на поріг з"явившись , то гуртом
Уклоняться , і "добрий вечір " - кажуть .

Мені також, Семире, дорогий,
Скоріш кортіло зуспіту діждатись,
В одне зчалити в омасі серця.
І на вогні жертвному згоріти.
В подолях в мене,- лиштва не одна,
І виложила коси я віночком,
І знаю: порадили ми б разом,
Пеня така нам лучилась завіщо?
Я наскладала в скриню сорочок,
За зиму вишитих, що із плосконі:
На них узори неба й волошок,
І віточки і гльоду і калини.
Ачей переплелися в кольорах
Із золотими колосками поля,
Паткала я на кроснах й рушників,
Я смерк в дівчаток розум забирає .
І не забула про дитя своє,
Коли дворища в морозі дрімали,
Я вишила сорочку на зорі,
Узорами покрила білу свитку.
Відсунувши серпанковий сувій,
Я часто на дівчаток споглядаю,
Із хлопцями край прясел і кужел
Жартують, забуваючи про втому.
І бедро те снується крізь зубці,
Його проймають розмаїті нитки,
Кольори мають неба і лугів,
І хвиль, і сонця, і рожин пахучих.

Дівчата мріють,- всякого добра
Судженому із посагом привезти,
Похвалить неня рідного сінка,
Що у невістки роботящі руки.

На досвітках те серденько й мос
Первітки звеселяють ворожінням :
Спугнуть із сідала в хліву старим,
З пером чорнявим когута опівніч.
І в хату вносять півня, і зерна
У мисочки для нього насипають,
Побіля кожної із них стоїть
Одна з дівчат, що стала на станочку.

І оточивши півня звідусіль,
За ним слідкують, і як він зернину
З якоїсь клюне мисочки,-то знак,
Що дівчина небавом заміж вийде.

Було би добре, щоб Семире, ти,
Ще перед тим, як морозонько вдарить,
І під покровом білим луг замре,
Коло воріт на конику спинився.

І посвітлішало би на душі
Моїй, і сина і мене б утішив,
Бо вже давно серпанок тонкий мій
Од слізочок дрібних не висихає.

ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ ПЕРША

Д А Х М А

З жерцями попрошавшись, далєбі,
Фартсангів з шість устигнувши зробити,
У кок-сагизі край води, на ніч,
Намет рішили русичі нап"яти.
Мов стренет,- приснув місяць- винозір,
Над тросником зронивши срібне пір"я,
І провідницею ясна зоря,
Їм на рожевому світанні стала.
Як слід ще не отямившись від слів,
Що їх почули руси у святині,
Струюдились край стоку двох річок,
Не знали, в котру сторону рушати.
Мов напуст напустила то на них
Морока в Хоросані нарозвидні,
І запасних паричивши коней,
У стріть пустилися горбів пісчаних.

Студив плечима Мал і Всеволод,
Здалося їм,- убік той супротивний
Потрібно коників їм завернуть,
Бо там стяга яснішала зірниця.

Суп"ятилась на роздоріжжі Русь,
На коника свого Семир схилився,
Проїхавши до гущиків, Бужок,
З копита взяв дорогу до пустелі.
Він табунець чечіток сполохав,
Що спурхнули із-під куша тернини,
Вже за Семирком,- решта косаків,
Тих розпашнілих коників, погнала.

Бо він , як скеля їм в негоду був ,
Яку вали стихії біля молу
Що день і ночі б"ють , але ніяк
Не в силі з місця зрушити ні трохи .
І Серезень найпершим прокидався ,
Ще перед тим , як серед віт поснулих
З гушавини те птаство залящить ,
У відповідь тим коникам сюрчливим .
Іще як зорі блідли , то світла
Було засвічено в його наметі ,
І тлусом попускав свого Бужка ,
І коник вибирав собі дорогу .

Наснилась у калині й лепесі
Йому Любава , що із воску трійцю
На тисовім столі у Теремцях ,
У теремі високім засвітила .

Судженому сказала : " Любий мій ,
Дістань трой-зілля з пралісів тасмних ,
Копати будеш , - одного вважай ,
Змії отруйній струхнути не дайся .
Бо нарочито , щоб заслухавсь ти ,
Там закує зозуля на узліссі ,
Тож замість сліз , і горя , і журби ,
Хай стрепенеться радістю серденько .
Із чародійним зіллям - обмини
Ріку , а виїдь на багнисті луки ,
Де стрілами , яких Перун метав ,
Сто тисяч вороженьків настигало .
Орлиний клекіт вчувши у яру ,
Щов головах убитих наслідують ,
Звертай туди , де лине крик чайок ,
І бризки океану долітають .

І на кораблика ти роздивись,
Вітрилами тремтітиме на сонці,
На нього із трой-зіллячком сідай,
Він до твоєї попливе вітчизни.
Тією лепехою обложу
Я воскові три свічки і, як скапле
На зела віск, то у горинні нам,
Ту перемігши смерть, - навіки бути.."-

Замріяний про чудернацький сон,
Спинився Сережень коло пустелі
Без надуму, Бужка покерував
Туди, де клацали дзьобами грифи.
І думав: мусив там проходить шлях,
Бо звідти і ворон знялася згряя,
І як жреці казали, - "Окси мул
Щезає далі у пісках синучих..."-

І справді, вдалині, неначе змії
Повився вододіл, і серед русів
Вчинив велику радість, бо ніяк
Не хтілось в сірих барханах згубитись.

Як видко, янгол доброти летів
За Сережнем, ввіщав йому в дорозі,
Щоб гнав Бужка тудою, де зайшло
Увалом сонце, схоронившись в скелях.
Багровий вечір наближавсь з бугрів,
Виття шакалів линуло назустріч,
Гризуться за кістки, - подумав Мал,
І не вгамуються поміж собою.
Підїхавши ще ближче, - кам"яну
Уздріли вежу, і зловоння трупів
Розносилося за жовтії піски,
Злітали грифи із вершечка дахми.

Із румаків мандрівники зійшли ,
Бо увігнались в саме місце смерті ,
Як видно , тут знаходилась юдоль ,
Поклонникам і доброти і світла .
І страху не подав ніхто із них ,
Що в грішне тіло знов душа улине ,
І друзям і рідні вчинить ясу ,
Скорботу хоч сльозою втамувати .
І Сережень по сходах кам"яних
Подавсь туди разом із косаками ,
Мов збіжжя у полях , що град побив ,
Скрізь віруючи в Ормузда лежали .
Один із них між трупів ворухивсь ,
Не мав рам"я на обезсилім тілі ,
Зіяло в прорубах страшних чоло ,
Туди дзьобами грифи націлялись .
А в ранах копошились черв"яки ,
Канючили шматки живого м"яса
З орлами - галки . Жалісно стогнав
Той чоловік , і смерті ждав на себе .

І відігнавши кляте вороння ,
І канюків від бідної людини ,
Гуртом підняли русичі його ,
І до життя ізнову воскресили .
Семир дістав води із бурдюка ,
Удовольнив мерлець оживший спрагу ,
І очі ті розплющивши , спитав ,
Чи не Наура Ормузд в поміч вислав ?
І взявши , що це витязі з Русі ,
В шуканні за сестрицею своєю
Аж у Іран зайшли , - мертець зрадів ,
Назвав себе од дива - шахиншахом .

Учора ще носив вінець царя ,
Володарем був Персії , Турану ,
Кей - Хосровим - його підлеглі звуть
Від моря Чина , до пісків Ефрату .
Із Ктесифону , з свитою , двором ,
На полювання веприка відіхав ,
До Хоросану , - хоч пустив стрілу ,
Та дика нею він не дуже вразив .
І на дворецького накинувся вепр ,
І на куски рубав того невдачу
У гніві іклами , бо не успів
Схибнутися вельможа із стежини .
..."- Через куші за диким кабаном
Я мчався , і рівниною погоня
Лягла , коли з Шеб - Дісиса свого
Опроміть впав на затверділу землю .

Дихкани учинили заговор ,
Нароком яму вирили , позбутись
Мене , і думаючи , що я вмер ,
У чім родився , - кинули на дахму ..."-
Ту сповідь шахиншаха косаки
Уважно слухали , збагнули певно ,
Між трупами - володаря знайшли ,
Повстанцями був скинутий із трону .

Знайшов Семир в дорожньому мішку
Одежину , на Хосрова накинув ,
І на табут поклавши , наскінчу ,
Від башти смерти геть його понесли .
Курінь у непрохідних комишах
Нап"яли коло річки й залишились ,
Аж поки до здоров"ячка мерлець
Коло пустелі жовтої не прийде .

Щось з тиждень зіллям Духослав його
Обходив із Семиром , і очунявся
Могутньої країни шахиншах ,
Хоч сутозлотного вінця утратив .
Новини розузнати , - на зорі ,
Семир , узявши друга Яромира ,
Відїхав , сподївались в скорий час ,
На селище , чи на корчму натрапить .
Тоді стояв у Персії абан ,
Уздрїли під замшитною горою
Духану , - коло неї , - з журавлем
Колодязя в затінню верб шумливих .
І дївчина біля слизьких цямрин
Крутила корбу , цебрика з водою
Тягла собі , і той ланцюг гремїв ,
І тишу полохав ще в сонних долах .

Підїхавши до студні напоїть
Буланих з риштока , - розговорились ,
Дїзнались : краля з вишнею в устах ,
Походженням сама із Хорезему .
В розмові , - очі сходили слїзьми ,
Бо як овечок до кошари гнала ,
Чамбул якраз з" явився з-над горбїв ,
Щоб заясирити дївчат на продаж .
Її купив сардар за стан стрункий ,
За очі карі , він то і тримає
Духану , і від неї навкруги .
Розходяться ті верстові дороги .

"- ...Ота дївоча стать вже рокїв з три
Мене із Хоросану не пускає ,
Хоч статок мїй - здоров"я і краса ,
Не знаю , чи отак довїку буде ?

І перс мене у торока купив
За соли бочку і коня баского ,
Ще на придачу , - дав йому сідло ,
Сріблом окуте із країв червлених .
Оце і ввесь мій , русичі , талан ,
Такий розбій - неволя не від люду
Мого настала , і не вірю я ,
Що на мені закінчиться наруга .
Туди думками я , де світить Хорс ,
Як шойно світ світає , - завжди лину ,
Стискається душа , що рідний край
Спустошення зазнав в годину люту .

Тут у мого господаря , - гульня
Щось з тиждень не вгавала . Веселились ,
Бо Аріман на Хосрова засів ,
Ікло встромив кабаняче у нього .
Ще кажуть : вийняв ноги шахиншах
З стремен , і гепнувся неживим додолу ,
Вже десь його останки розстягли
З кістками круки та орли могильні .
Мобеди і дихкани вість таку
Отримавши , на царство запросили
Одного з багатьох його синів ,
Він Нушисадом всемогутнім зветься .
Як видко , честь на себе кладучи ,
Вони не гаючи ані хвилини ,
Статечно поступили , бо усі
Хотіли ласки світлої зазнати ... "-

Подякувавши за новини ті
Хунавці - дівчині із Хоровзему ,
Коней поїли русичі своїх ,
І їй вони , мов рідній , співчували .

Від"їхали ту нерадиву вість
Врятованому шахові донести ,
Тяжкою каменюкою вона
Йому на серце звеселіле , ляже .
Хай убачається у глушині
Палацу розедарій і корона ,
В ній самоцвіти грають , ніби зір
Його коханної Нушиби- жінки .
До Ктесифону - бархани лягли
З піску рудого , і тропи немає
У Нушисада владу відібрать ,
Бо всі йому на вірність присягнули .

І як дізнався Хосров , що то син
У пастку заманув його на влови ,
То , як мала дитина , зарідав ,
І рани кров"ю свіжою покрились .
Біду у верболозах пережде ,
Тримаючи спасіння в тасмниці ,
І рушить в Дакію одного дня ,
Про врятування світові повідать .
У Дакії лишив Бабека він ,
Шо ніби Олень - волох в дини древні ,
Так нині - трону вірний карананг ,
До Ормузда ту юдність навертає .
Бабек поможе Хосрові в біді ,
А русичів - в поляку за спасіння ,
Обділить золотим конем Хосров ,
Якого в Орія ханянци вкрали .
Хоч знає: косаки не приймуть дар ,
Мовляв , пісок на камені зіходить ,
Хоч з часом , як уїметься зливний дощ ,
Він під відкритим небом мохнатіє .

А як Дубраву знайдуть , - косаки
У радості на свій куток вернуться ,
Бо краще птиці в копах під дощем ,
Ніж у палаці в щирозлотій клітці .

Чекали, щоби в шаха чимскоріш
Зарубцювались рани , то нестримно
До Лакії їм рушити разом ,
І вороні - доріженьку узнають .

ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ ДРУГА

ЕВСКІНСЬКИЙ ПОРТ

Семиркові та витязям з Русі
Лиш дякуючи за рятунок дивний ,
Хосров рушати в Лакію схотів ,
Де залишив він вірного Бабека .
В Іберії , здавалося йому ,
Присяги трону військо не зламало ,
Бабек його від зради захистить ,
Корону допоможе відзискати .

Вночі при зорях рушили у путь ,
Бо днем було на тронах небезпечно ,
Чигали вуха й очі шахзаде ,
Хортами нишпорили , вчувши здобич .
Плеяди блискотіли в небесах ,
По них до моря русичі шукали
Дороги , а вона серед узгір ,
Семиголовою змією вилась .

Хосров , що дахму визнавши на віку ,
З перестраху боявся довіряти ,
Ні в Бактрії , ні в Лакії , - ніде
Зрадливім і дихканам і сатранам .

Пригадує , коли він - шахиншах ,
Відвоював в ромеїв побережжя
З метою - в морі грізному тому
Потугу перську вздріти на галерах .
Плекав він думку : з моря Царгород
Чимшвидше збури , - з тих веж та мурів
Одне каміння бите залишить ,
А людство в рабство до Ірану - вигнать .

Тому - то перед тим , як із двором
Збиравсь рушати на зурочні влови ,
Послав безстрашного Бабека шах
Посилити залогу біля моря .

А це згадав , як в місяць , у мігран ,
Бабек дав розпорядження сурміти
В карнай , в тимпани бити , роди військ
На огляд згукуючи до майдану .
Коли ж Хосров при зброї бойовій
З'явився на його розумні очі ,
Покванливо той шаха надіслав
Назад у наріканні до палацу .
Вернутися тоді Хосров посмів ,
Як тятеві дві запасні для лука
Приніс , - на те сатрапові ішло ,
Щоб приписів стрільця , - і шах тримався .

Тому - то до Бабека їхав він ,
Бо знав , - до самої не зрадить смерті ,
Поставлений їм вірний канаранг ,
Його , немов дитину він догляне .
І хоч на Нушисада гнів поклав ,
Себе винив , - дастурам більше вірив ,
Як слід не додививсь за шахзаде ,
Тому й підняв правицю він на батька .

Злигався з недругами , кручий син ,
Мабуть , ромеї тут попрацювали ,
Загарбати у Персії Кольчин ,
А разом з ним і славному Гелетею ...
В оточенні рятівників своїх :
Семира , Всеволода , Духослава ,
І Яромира й Мала - косаків ,
Кей - Хосров почував себе безпечно .

Лише учора він багатства мав
Ще більше від себеїв . У палаці
Із злота щирого лишився трон,
Склепіння в ньому , - сяє в самоцвітах .
Салфіри , і рубіни й бірюза ,
Переливаються у барвах неба ,
На стелі в тронній залі , - Зодіак
Вершить над вчинками земного світу .
Шах чашсю Джамшила володів ,
В тривожні днини , - заглядав до неї ,
За нею щонайбільше вболівав ,
Без неї , мов сліпий був у дорозі .

Лишив Хосров із мармуру палац ,
І у саду троянднім - любих дощок ,
Гюлянду й Азерміду , що могли
І янголів красою чарувати .
Згадав , що в день народження дівчат ,
Звелів він килим вишити чудесний :
Трояндний сад на ньому розмістить ,
Прикрасити смарагдами і злотором .

І безліч мурно - каменю пішло
Оздобити стежини і басейни ,
Дерева , водограї і куші ,
І райських птиць , і солов"ів на квітах .

Султанні килима він заповів ,
Що Гормузда , і донечок родила ;
З доріжок піднімались павичі ,
Алмазні зерна із гілля клювали .

Шах пригадав : в палаці білих стін
Лишився кінь у нього щирозлотний ,
Його він в каралуків захопив ,
В святилищі колись стояв у русів .
Ще був гарем з рабіннями в його ,
І скакунів у табунах без ліку ...-
А нині - залишився жебраком ,
Нема йому за що купити й хліба .

Всьому синок виною ,- Нушисад ,
Переступив через закон , бо батько
Рішив престол Гормуздів віддати ,
Засяде хай в короні Сансанидів .
І лахів не соромивсь шахиншах ,
Яких йому Семир з піхтіра вийняв ,
Хвалити Бога ,- не пішов під плав ,
У шестистінні в мряці очерету .

В дорозі ,- кожен думав про своє ,
І час не збігся , русичі край моря
Спинили бистрих огирів - коней ,
Із Хосровим Евскінський Порт вітали .
І сонце сіті пряло золоті
На неспокійних , сизуватих хвилях ,
І обмірали коло скель вали ,
І піною вкривалися в безсиллі .

Не довго то міркуючи собі ,
Семирко роздягнувшись , в купіль плигнув ,
Стенулось море , хвилями його
Бурунними усенького накрило .
Позаду нього - скелі в тумані
Звисали , і до маківки сягали
Дуби і сосни , кедри і вільха ,
Що розрослися ген до небосхилу .

А там попереду - стихії гук ,
Бездоння вод , що синявою очі
Сліпить , і рокіт негмамовних хвиль ,
Які на дні що хочеш - заховують .

Із кичиком - носилися чайки ,
І скільки оком кинути , - лиш море
Міяло в сонці кольори свої ,
І риб"ячою лускою блищало .

І раптом хвиля , виступом гори ,
Піднявшись з глибини , хвостом могутнім ,
Звалила у безодню косака ,
В киплячому потоці закрутила .
І в хвилях борсаючи цуцням ,
Не зчувся Сережень , як гривня з шиї
Сковзнула й бевкнула кудись на дно ,
Берлок туди з собою потягнула .

І берега діставшись , зрозумів ,
Несита хвиля у безмежне море ,
Лягну із омулетом золоту
Забрала , і ніколи не поверне .

За втратою у розпачі - пірнув
У хлань морську , устигнувши побачить
Велику рибу в тині мерклих скель ,
Хвостом на рифі - камку одбивала .

І без мети по березі бродив ,
Не зчувся , як Бабек із гарнізоном
Вітав Кей - Хосрова , бо той воскрес
Вже мертвим бувши , хоч не мав кулаха .

ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ ТРЕТЯ

ПЕТРИ

Румійське військо рушило в похід ,
Хоругви розвивались легіонів ,
І за піхотою , - обоз ринів ,
Обабіч шляху - верхові мелькали .
І це тому , що вчули : шахзаде ,
В якого матір ревна християнка ,
На Хосрова свою правицю зняв ,
Схотілось плоду , - корінь підрубати .

Тіберій мудре рішення прийняв :
Овечці краще допомогти , ніж вовку ,
Бо Хосров супротивився в борні ,
Хай буде в полі для ромеїв згідно .

Нічого ані цісар , ані зять
В сум"ятті тому путнього не знали ,
Тож стали табором серед горбів ,
Дозорцями обставившись довкола .
Підняти хтіли військо до зорі ,
Із персами Бабека вполонити ,
Чималу силу в Петри він тримав ,
Його обскочити нелегко буде .

Послали верхових у Лазистан ,
Підмогою лазидців заручитись ,
Хай кожен камінь у фортеці тій
У боротьбі захисники об"юшать .
І вже коли іранцям гордим шлях
Хотіли переп"ясти , то почули :
Лобазі перси вирізали рід ,
Він врятувався чудом від загину .

Донесли стежі : в Персію гряде
Знов шахиншах , а Нушисад подався
Підмогу в поневолених шукать ,
Вже із Ірану Хосрова прогнати .

В Колхіді , висадившись із галер ,
Кільцем ромеї Петри обложили ,
Підвозили волами тарани ,
Гатили ними в ковані ворота .
У рів збігали мечники й тоді
Драбини ставили , п"ялись на стіни ,
На них лили обложені смолу ,
І списами , і стрілами влучали .

Коли ж високий проламали мур ,
І та пробоїна , мов ніч - чорніла ,
То наспіх з приволочених колод ,
Іранці те закрили смертне місце .
Було не варто персам будувать
Широку гавань у підніжжя моря ,
Бо з нього хвилі до небес встають ,
Ще в час недобрий , - ринуться на стіни .

А тако ж можуть Риму кораблі
Підплисти і фортецю обсадити
У три ряди тим військом , що назад
Дорогу відступу ніде не знає .
І оточивши Петри на цей раз ,
Ромеї ставши табором довкола ,
Рішили голодом залогу взять ,
А як пірветься , - до ноги понищать .

ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ ЧЕТВЕРТА

ФАТУМ

В улюблену столицю - Ктесифон
Кей -Хосров повернувся із Галатеї,
Без випочерпія і скарбника ,
Без ловчого,без зрадника Пероза .

Бабек з Лазидії йому привів
І лучників, і бойову кінноту ,
Залогу залишивши незначну
У Петри , в тій фортеці коло Понту .
Тріумф був шаха певний . Нушисад
Утік десь в шахриварі , спорожнивши
Скарбницю царства перського й забрав
Русинку-жінку і шахию - матір .

В провінціях наставити устиг
Сардарів вірних, рушив із Ірану ,
Зневолені народи піднімають,
Нехай ярмо те непосильне скинуть .

І курди, і сисланці з ним ішли ,
Вірмени , хоровземці та індуси ,
Усім їм незалежність обіцяв ,
Як вкуші вдасться шаха побороти .
Немов у забій -перед маршем тим ,
В літаври били , грали в коломійки ,
Лягали звуки сумно на душі ,
Здавалося : когось навік ховали .
Перозові довіривсь Нушисад ,
До Гіндокушу простяглась дорога ,
І Каєву зорю він не забув
З собою із палацу захопити .

І вже , коли намети розіб"ють ,
То над його шатром із адамашку ,
Засяє Сансанидів владний знак ,
Хвартух із шкур у самоцвітах сяйних .

Отак лишив столицю шахзаде ,
Царем хоч ставши , - мусив в скорім часі
Втікати , обминаючи петлю ,
Що обвихнути намагалась горло .

І І .

І в час , як місяць всріблені ріжки
Ті завивав , мов кучері угору ,
То шах із забігів - вертався в Іран ,
Поміж несхибного вояцтва їхав .

Із огиря у трепеті зійшов ,
І цілував святу для нього землю ,
Як щойно вздрів стрункі ряди чинар
Побіля білих стін свого палацу .

В блаженну мить - з ним русичі були ,
Забризкані , як вівці у дорозі ,
Потомлені й засмагли , та живі ,
Не бідкались , хоч їм було не легко .

Дізнався в скорім часі шахиншах ,
Що Гормузд - син його , живий , здоровий ,
В Аламандера - шейка гостював ,
Вже із Аравії додому мчиться .

Щодо Нушиби , - стрілами її ,
Перозою надіслані убивці ,
Засівши у високих комишах ,
Мов утку нерозумну , вполювали .

Між люду чутку мобедан пустив,
Що цар-царів на полюванні згинув,
Як гнавсь за вепром,- з коника упав,
І попрощалася душа із тілом.
І допоміг йому підняти прах
Сасан з Халідом з куряви страшної;
Останки шахиншахові були,
Мов то вовки портал лишили з вівці...

Від поголосу,-усміхнувся шах,
Обкотить він отару неслухняну,
Ягнят на свій ще перетягне бік,
А зістарілих,-на рахунок візьме.
Бажання мав оглянути гарем,
І сад трояндний і палац препишний,
І закортіло донечок-принцес
На власні очі на алеях вздріти.
Із таці срібної він осушив
Вина, що вирувало в злотній чаші;
Між кипарисів, всівшись в холодку,
Вітав красунь Гюлянду й Азермиду.
При втечі не торкнув їх Нушисад,
Переступу й гріха не взяв на душу,
Первістками дівчатонька були,
На світ в ту саму днину народились.
Наруги над доньками не вчинив
Шахзаде, як сидів на злотнім троні,
А нині,-то не вчинить й поготів,
Кей-Хосрова нехай радіє серце.
І глянувши на вроду та красу,
У їхні ті сімнадцяті годочки,
Він у сльозах дітей своїх обняв,
За їхнє небу дякував спасіння.

ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ П'ЯТА

Г И Л К А

В сузір'я Барана , коли ввійшло
Світило , то сади зазеленіли ;
Вже з тиждень , як гуляли косаки ,
Забалували за столом у шаха .
З'явилися , шукаючи пригод
Дівчатка зграйні , русичів збавляти ; -
Пожога , що запалює любов ,
В очах , неначе ватра , розгорялась .
Були всі гарні : станом і лицем ,
І жодною не погребли би хлопці ,
Але закон утямили : за блуд
Розплатяться життям у Ктесифоні .
Тому лиш споглядали на красунь ,
Уявою кохалися із ними ,
На цьому і кінчалось , бо дівчат
І навіть рухом рук , не зачіпали .

Безділля їх некло до печінок ,
Мов сторінки священної Авести ,
Тож Зоараста може і збрехав , -
Тюрбан замінить в шахів діядему .

Пророкував : " в святилищах вогонь
Погасне й колоннади із палацом
Обрушаться , як гряне світ новий ,
З Аравії яскраве світло встане" -

В очікуванні вчути барабан ,
Що кликав шаха з військом до походу ,
Схотілось в гилку русичам згулять ,
Тому й на дві розбились половини .

Тієї участі в хлоп"ячий грі
Не брав лиш Всеволод , звихнувши руку ,
Усівшись на майдані в холодку ,
Дививсь , як друзі за м"ячем ганялись .
У полі з Малом - опинивсь Семир ,
І Яромир , узявши в руки гилку ,
Ударив нею що є сил - м"яча ,
Повстяна кулька в небесах зависла .
І на лету Семир м"яча спіймав ,
Що духу мчався в невелике коло ,
Та Яромир раніш його добіг ,
Спинивсь у ньому , дихаючи важко .

Вже згодом Яромирова черга
Прийшла із Духославом в поле вийти ,
І у долоні сплюнувши свої ,
Ту палицю в руках Семирко стиснув .
Із усієї сили він м"яча
Загилив , і той м"яч велику площу
Перслетів , за живопліт упав ,
Серед азалій і півоній саду .

І необачним бувши , Яромир ,
Вагавсь хвилинку й через тин зелений
Все ж переплигнув за м"ячем своїм
Шукаючи його в кущах трояндних .
Міжчасі , із гарему , в колі слуг ,
В погожу пору , шахові красуні ,
Гюлянда й Азерміда вийшли в сад ,
Ті солов"їні слухаючи співи .
Від них прогнала Анагітра сон ,
Пора прийшла - безтямно закохатись ,
І мріяли про красеня вони ,
Щоб євнухом лише не був бездільним .

Юрливим буде , ніби той Харут ,
Якого неба і землі владика ,
За те , що жінку смертну покохав ,
У Вавілоні , у криницю кинув

Міркуючи , принцеси чарівні ,
Шовками зупинились шастувати ,
Бо у шуканні за своїм м"ячем ,
З кущів трояндних Яромир з"явився .
Він м"язи молодого барса мав ,
І ту косу на маківці у нього ,
На просо схожу - обвивав зефір ,
Здавався роем , що осів в садочку .

І розцвіли бажання у принцес ,
Освячені і пристрастю й жагою ,
Їх поливали сльози самоти
Для зустрічі , що з примхи виростає .
І серденьтка тьохнули у них ,
Мов серед ночі - повновидний місяць
Зійшов між пальм , і моря б"с прибій
У поклику цнотливого кохання .

І глянув на Гюлянду Яромир ,
Сковзнувши зором по устах жагучих ,
І потонув у погляді її ,
Те запаливши пристрасне кохання .

Косак подумав , що коли воңа
Ця чарівниця , з поглядом любови ,
Не під Сатурном привітала світ ,
То він із нею - радості спіткає .
Бо із сімох у небесах планет ,
Лише Сатурн , як вірити мобедам ,
Із цьорою - те горе принесе ,
Піалу радості - слізьми наповнить . 258

Ще раз він на Гюлянду задививсь ,
Сказав : " пробачте "- кущик розгорнувши ,
Знайшов свого пропалого м"яча ,
Зніяковілим , сад лишив трояндний .

І Яромир , стривожений увесь ,
Віддав м"яча Семирові , і більше
У грі , по курній площі не ганяв ,
А відійшовши , про принцесу думав .

ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ ШОСТА

САМАРКАНД

Бабек , що нахлевана мав ім"я ,
Промову виголосив на нараді ,
До вірних трону перського звернувся ,
Думки болючі виклав у розмови :
-" Із ким живем , того і впізнаєм ,
Та памолодь і з доброго насіння ,
З корінням вирве смерч , що від пустель
Піском дихнувши , все живе присипле .
І супостата витопчуть війська
Увесь Іран , коли не схаменемось ,
Пора нам вирушати у похід ,
За зраду Нушисада покарати .

Кіннотчиків , що з Кольчину привів ,
І лучників , - не перемовить ворог ;
Ті їхні стріли , - ворога разять ,
А гострі списи - промаха не знають .

Прикриє фланги комонь бойова ,
З верблюдами сабеї стануть в центрі ,
Той рев тварин , - посіє смуту й страх
У лавах зрадників ріжньоплеменних .
Всією міццю - вдарим на Туран ,
І самостійники втечуть поспішно ,
І перемогу медом і вином
З володарем ми поштовати будем .
Вже час із Ктесифону вирушати ,
Обоз в дорозі нас хоч і обтяжить ,
Та не забідить на шляху селян ,
Ми візьмемо у них сього та того ...

Перехопившись через пасмо гір ,
В долини зеленаві попадемо ,
Де свитами жарини чабани
Від вогнища у соснах забивають .
Ще перед тим , як брами Самарканд
Свої відчинить недругам , - зумієм
Дорогу перекриє бунтівникам ,
На Оксі , що щезає у пустелі .
Піхоті за кіннотчиками йти ,
Хоч ноги й посіче комусь каміння ,
На марші буде воїнство оте ,
Мов плисти плав , де осока маяче .
І Нушисада знищимо в бою ,
На глум віддасть Орзмуд рабів потугу ,
І мобедан із шахзаде ще раз ,
На вішальниці стрінуться , у ката .

Те саме й ворожбит пророкував ,
Коли блищали над сералем зорі :
І метушились садом пергачі ,
Із схронів вилітали Арімана .
Чаклун дививсь у кульку тасмниць ,
Мов шахиншах колись в Ямшида чашу ,
Яку з собою бунтівник забрав ,
А разом з нею - прапор Сансанидів .

Чаклун на кульці - знаки розгадав ,
Веління Ормузда , що ми безпечно
Перейдемо узгір"я снігове ,
Намети у Турані розіб"ємо .
І я кажу : Персіди майбуття
В минулому шукати пильно треба ,
В порожню торбу - духа покладем ,
Його несімо у серцях в - прийдешне .

Те вчення Зороастра , наче тінь
За нами слідус , і відчуваєм
Безсмерття подих коло вівтаря
У омасі священного багаття .
І той вогонь від нього , - у серцях
Тепло лишило , - в тому сила Бога ,
Він нас від Арімана схоронив ,
Із темряви скресавши блискавицю .
З ім"ям тож Ормузда , - ми , як одно ,
Рушаймо до далекого Турану ;
На небесах горить святий вогонь ,
Засвічений в честь гідного походу .

І як ви знаєте , - не вперше трон
Взяло підступство . Був колись сатраном
При Дарії у Бактрії Безус ,
Підвести руку на царя осміливсь .
Тоді із Мекедонії ламався ,
Мов звір крізь нетрі - Олександр війною ,
Під Гауклемою - побив Іран ,
І Дарій мусив кинутись навтьоки .
Його підступно клятий Безус вбив ,
Хотів корону шахову вдягнути ,
Фортуна насміялася над ним ,
Безславно в Екбатані він загинув .

І Нушисад ненатлий не втече ,
Тож стане дахмою Туран для нього ,
Його судьбина Барзова чека ,
Якого перси стрілами прошили"-
У тронній залі , на нараді тій ,
Присутнім був Семир , і Мал завзятий ,
Віддав для русичів Хосров місця
Поправу руч від золотого трону .

Думками розтривожився Семир ,
Бо занедужав Яромир , надії
Немає , що у скорий час косак
На рівні ноги з ліжка підведеться .

Ніхто не знав , коли недуга та ,
Як ті ячмені , що в полях горіли ,
Підкралася . Вже очі в молодця
В яскині воскові позападали .

Прийняли руси рішення : в Туран
Семир , і Мал , і Всеволод поїде :
Залишиться із хворим Духослав ,
В дорогу їм пізніше помикати .

Одного Сержень лише не знав ,
Що Яромир безтямно у Гюлянду
Закоханий й принцеса молода ,
Жагу із ним тасмно розпиває .

Гюлянда про коханнячко своє
Довірілась рабині у гаремі ,
Яка підземним ходом провела
В майову ніч до неї Яромира .

І розцвіла любов в серцях , мов куш
Трояндний в час , як з пуп"янок рожини
З"являються , палають , ніби лал ,
І сад наповнюють дурманним пахом .
Не смів спочатку Яромир коси
Дівочої торкнутись , хоч устами
Дала Гюлянда косакові знак ,
Хай вмоється на ложі біля неї .
І пристрастю і очі , і уста
Її палали , німо говорили :
- Я плід снаги , - коханому , тобі
Дозволю першому його вкусити .

Хіба не випустить ловець стрілу
В тендітну сарну, знаючи, що миттю,
Як те привиддя - зникне із очей,
І буде інший ласувати нею .
Я,- мов магнолія, що у садку
Вже зацвіла, пустивши диво - квіти,
В естві - давно позернилась жага,
Мов білопінна на полянах гречка .
Збагни одне - багаття у душі,
В ту пристрасть розгориться, як галузку
Туди любови кинеш, - нас обох
Святим і вічним полум'ям охопить .
Так не чекай, що ще така нагода
Узавтра трапиться, бо джерело,
Яке було і чистим і спокійним,
Ще може осокою зарости-"
І втративши і помисли і думи,
Під чарами і пошибом краси,
Косу Гюлянді русин в ніч ізану,
Під поцілунки пристрасні, розплів .
І як сторожі змінювався рій,
То Яромир - косак плекав на думці,
Що вже морель дозріла і душа
Йому зірвати овоч не перечить .
В едwab одягнута прозорих шат,
Свою любов Гюлянда зустрічала,
Їм заздрили, здавалось, солов'ї,
Що у кущах трояндних засинали .
І ті птахи, причаївшись собі,
Вслухалися, як присягавсь принцесі
Косак, обіту пристрасні слова,
В трояндний сад у гиші долітали .

Жартуючи , Гюлянда говорила :
– Які дурні насправді солов"ї ,
В рожини на світанку закохались ,
Їм ту хвалу у співках вознесуть .

Летять понад трояндами в зітханні ,
Та не посміють жодної зірвать ,
Бо на колючки можуть настромитись ,
І бризне крівця з сірогрудих перс .
Було б їм краще крильцями обнятись ,
Коханячко розпити племінке ,
Обночувати з любкою гніздечко ,
Ніж про трояндні пуп"янки зітхать .
Хай рій бджолиний на рожини сяде ,
Нелюстки зацілує росяні ;
Обкидані промінням з високості ,
Не вжальять квіти тернами бджілок ...-

І Яромир відчув блаженну радість ,
Обкидав поцілунками її ,
Мов вітер у саду розквітлу вишню ,
Що одяглась в суцвіття запашне .
І він захворів рантом , як Гюлянда
Снотворного підсинала у чай ,
Їй забажалось щасливу долю ,
Із русичем укуні розділить .

Довідалась принцеса : у похід
Аж до Турану Хосров вирушає ,
Щоб славою окрилити свій вік ,
Мов вовк ягня , - так шахзаде побити .

З комонним військом й русичі від"їдуть ,
Рожину , що надиво обцвіла ,
Хоч і зірвав був Яромир , - все ж більше
Тих пахощів вдихати не йому .

Гюлянда препогану вість почувши ,
Хучіш служниці золота дала :
-" Спіши до знахуря , хай чарів -зілля
Приспати русича зготує нам .
Щоби на час далекого походу
Зостався в ліжкові недужим , з тим ,
Пізніше скостувавши інших ліків ,
Потужним знову до кохання став ..."-

Кей - Хосров ще , як рушити з столиці ,
До Яромира лікаря прислав ;
На топчані лежав в гарячці русич ,
Немов косою хтось підтяв його .
І лікар пильно витязя обстежив ,
Пророкував : за тижнів може з три ,
На рівні ноги Яромир зведеться ,
Недуга цілковито пропаде .

Оті слова Семирка звеселили ,
І чув , як шах дворецькому казав :
- Всього най буде косакові повня ,
Не впав ні волос з голови його .

Коли ж з Аравії Гормузд вернеться ,
Хай бедуїнів в поміч шле мені ,
Йому , в моїй відсутності - судити
Підлеглих в царстві - право я даю .
Нема чого нам днини дармувати ,
У Самарканді - кралі ждуть на нас :
В дівчаток перса - сповнені снагою ,
Ніч з ними провести , - гріхом не є .

Всього там повня: і в садах, і в лавках,
Мигдалю, винограду, кавунів;
Абдар вина налле по вінця в чари,
Осушим їх - забудем про роки.
З красунями - зустрінемо світанок,
Долине п'їтькання перепелиць;
В родючому садочку обночуем,
Не подивуємося з крику птиць.

Розстелять євнухи для нас обруси,
На срібних тацях - їжу подадуть;
Назир в долоні вдарить, і до танцю
Підніметься смаглянка не одна.
Ми ж опершись на подушки, очима
Ломити будемо звабливий стан,
Ніхто не переп'є нас за столами,
Де інде - химороди утечуть.

І утомившись довший час їздою,
Заборсавшись на влогах сугака,
Із хоровземками у ніч приляжем,
Повернемо і юність і любов.

Так, друзі дорогі! Гайда в дорогу,
І Ормузд подарує із небес
Ту ласку мирові, та й нам уділить
Тієї насолоди попри мир ..."-.

ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ СЬОМА

ЧУДО - РИБА

У Теремці , у Овруч , і в Чорнобиль ,
Ще швидше від Стрибожичів - вітрів ,
Летіла чутка , - у засіках греблі
Предивна риба в невід увійшла .

У два ряди рибалки з ближніх сіл
На берег із людьми тягли мережу ,
Крізь очка - окунці і соменки
Ще з іншою проскакували плоддю .
Стабурились хлоп"ята і жінки ,
З високого покосу споглядали ,
Як в неводі тім борхалося шось ,
Мережу силкувалось розірвати .
Коли ж матню стягали на пісок ,
Ще й волока накинули у скряжках
На місце , де потвора із морів
У снасть - міцнішу смовді , ударяла .

Покинувши у крем"яхи гулять ,
І в цурку - палку , - дітвора прибігла ,
І чудувала , острах її брав ,
Коли поріддя жабри розкривало .

Любава , що налила у ночви
Мителі , - сина рідного купати ,
Почувши вість таку - мерщій коня
Верхом до того місця загнуждала .
Хтось підказав : гукнути коваля ,
Який , крім кузні , - заправляв на влови ,
На курці , що покинула нестись ,
Ще соколів , як приїзджали гості . 268

Коваль з собою молота приніс ,
Його піднявши , зі всього розгону ,
Чечугу гупонув по голові ,
Яка стенилась сітку розірвати .
Від болю застогнала , ніби звір ,
Або людина , що останній подих
Вже видавила , і її рідня
На погреб у журбі благословила .

Рибалок гурт загодя порішив :
На кручі наламати верболозу ,
Під рибу підстелити на піску ,
Їй живота лискучого розрізати .
Хтось думку дав : порізати на шматки ,
І засоливши , вже в бочках до князя ,
В дарунок у день Влеса надіслати ,
Нехай скоштує заморського дива .

Як рибі розпороли живота ,
І для котів ті тельбухи виймали ,
Таке , неначе гривна золота ,
Щось блиснуло у череві чечуги .

І роздивлялись , оточивши колом
Не рибу вже , а золоту лянву :
Із круглого підвиску на рибалок
Всміхався Влєс з телятком на руках .
Отаман гуконув до гурту Тура ,
Хай про знахідку думку прорече ;
Із батьком разом підійшла й Любава ,
Коня свого лишивши в стороні .
І ланцюжка вона узяла в руки ,
З якого та підвиска золота
Звисала й молодиця подивилась ,
Не знаючи , що думати , казати .

Раменами стелювши , закричала ,
І крик відчаю лугом даленів ,
Відлунювався на Валах Змієвих ,
Де парось цілим гаєм поросла .

Від гатки і човнів почувши зойки ,
Ще уйма кмерів збіглася туди ;
Любава слізьми гривню обливала ,
То звістка від Семира їй була .

І молодицю турбувала думка :
" Навіки стихився коханий мій ..." -
Бо ланцюжка того вона впізнала ,
Його ніколи не здіймав Семир .

Кулон злегка стрілою був угнутий ,
Яку , як похвалився їй косак ,
Пустив облудний акацір зі схову ,
Як полчища хозар з степів ішли .

І думала Любава : видко , з"їла
Його рибина , як по морю плив ;
Кораблика надибала негода ,
Тому косак до неї не вернувсь .

Стіною білою лице здавалось ,
Об землю билась , мов чечуга та ,
Що у густу мережу упіймалась ,
З матні тієї - виходу нема .

Розходилися по домівках люди ,
І тару везли на волах дядьки ,
Рибалки чудо - рибу засоливши ,
До вечора , упорались гуртом .

І вже у вечір, в обріях притихлих
Дві зірки засвітились і пливли,
Були, мов зір тієї чудо-риби,
З Есквіни в повноводдя припливла.
І ніби в тині зеленявій моря,
Ті зіроньки згубилися в лугах,
І линув аж за греблю плач Любави,
Що з гривнею застигла у руках.

П І С Н Я Д В А Д Ц Я Т Ь В О С Ь М А

В А Р Н У Т А

Варнута відчував : у скорім часі
Вже доведеться із земних сторін
До вирію , в дорогу вирушати ,
Де з праотцями і діди живуть .
Хотілося лишити хоч краплину
Тих мислей для нащадків , що всім нам
Прийдуть на зміну , русичів продовжить
У те безсмерття неспокійний рід .

Тож міркував : бджола летить на квітку ,
Приваблює її приємний пах ,
На лапки ті бере пилок квітковий ,
До вулика свій взяток віднести .
І бджілкою для поколінь прийдешніх
Варнута став в обителі своїй ,
Думки хотілося в письмі донести
Для тих краян , що родяться колись .

Надумався ті мислі - у дощинках ,
Натертих воском , - люду залишить ,
І шилом гострим - літери поволі
Надряпував він на скрижалях тих .

Вставав раненько і молився Богу ,
А далі , - за своє писання бравсь ,
Із кожним днем - число росло дощинок ,
І волох серцем радувався своїм .
І це було його найбільшим шастям ,
Трудитись для майбутніх поколінь ,
Здавалось , що Дажбог крилату птицю
Послав , йому підказувать думки .

І вірив : прагнути нащадки будуть ,
Неначе пташенята , що летять
За матір"ю уперше в цьому світі ,
Їм обдивлятися барвистий світ .

Любов"ю в нього серце наливалося ,
Всміхавсь - педарма на землі прожив ,
Зіслав на нього сам Всевишній милість ,
І волохом на цілу Русь назвав .

ПРИЧТА ПРО СИНІВ

Мав чоловік дорослих трьох синів ,
Та їх любив по- різному : одному
Віддав овець отари і коней ,
Найстарший - у багатстві обрадіє .
У спадок середущому лишив
На взліссі вулики , і на дубочках
Борті , а разом з тим , - обійстя все ,
І волики згорьовані для плуга .
Молодшого синочка незлюбив ,
На нього братики наговорили ,
Із києм торбу він йому подав ,
Коня в дорогу не дозволив строїть .

За кривду незаслужену в плачі ,
Лишив юнак те батьківське подвір"я ,
Пішов поневірятися в світах ,
Та зло в його не оселилось серці .
Як і раніше , - батька шанував ,
Братів ріднесеньких , що все підгребли ,
Хай легко їм ведеться у житті ,
І корінь роду їхнього не струхне .

І згоджувався з татком у думках ,
Що той братам віддав хлівці й обори ,
Якби на трьох маєток розділив ,
То б двоє з них відразу б обідніли .
І раз як милостиню той Васько
Просив в дорозі , то купець- чужинець ,
Спинив верблюда й щиро запитав ,
Звідкіль він і якого роду буде ?

До серця відповідь сприйняв лихвар ,
Йому було погонича потрібно ,
Бездомного собі у поміч взяв ,
І сулаття з своєї скрині видав .
Для вигнанця купелю зготував ,
Із того часу у купецькім домі ,
Як рідний син чужак - заблуда був ,
Не мав чого оскаржувати долю .

Не раз із караваном посилав
Васька купець до Сирії , Єгипту ,
На тих ногах до ночі наймит був ,
З пори , як в небесах забованіє .
Та все ж , як там на службі не було ,
Думками син покривджений , - додому
Не раз літав , - хатину бачив в снах ,
Де виростав під шуми яворині .

У милосердного купця того
Була дружина - молода роками ,
Новоприбульця , наймита того ,
За чесність й щире серце полюбила .
Одного разу , як в дорозі тій
Його саум затримав у Єгипті ,
І вчасно на подвір"я не прибув ,
То вже лихвар представився з неділю .

І як печаль по мертвому пройшла
У молодиці , то вона опісля
Тому заблуді руку простягла ,
І по любови з ним і одружилась .
Та все ж манною перед ним стояв
Отець старенький , в снах на поміч кликав ,
Приїдь , благав , ще поки та земля
За ним могильну ляду не накрила .

Порадившись з дружиною, у путь
В далеку вирядився на світанні ,
Провідати отця й братів своїх ,
Ще поки не поглинула їх вічність .
До отчої оселі восени
Добивсь з дороги , - і лякала пуста ,
Здичавілий собака упізнав ,
Зраділим ласм кволо відгукнувся .

З погоничами караван лишив
На рідному подвір'ї, сам у хату
Пригнувшись , увійшов , і татка він
В сорочці трухлій , на печі побачив .
І батько плачучи , Васька впізнав ,
Обняв його , і сипались , як перла
Старечі сльози , бо радів в душі ,
Що перед смертю хоч синочка бачить .
І батько оповів : " Сини його ,
Яким роздав щедротною рукою
Садибу , - струхлявілий цей поріг ,
Десятою обходять стороною .
В одного - дошесть цілі табуни
Забрала , в іншого - рої бджолині
Втекли в ліси , а коні та воли
У неврожайне врем'я поздижали .

А заздрість й недовір'я ту любов
З сердець їм виїла , і оселились
Одне від одного на три шляхи ,
Що кіннями через тиждень не доїдеш .
І радий батько успіхами був
Найменшого в родині , і у щасті
Отак біля заблуди і помер ,
А він вершив над ним Дажбожу тризну .

Тоді поїхав , розшукав братів ,
Докупи звівши , - те своє багатство ,
Яке привіз , мов прощення , роздав ,
Не бештав , а доречно їм промовив :

- " В любові і в злагоді жити нам ,
Бо заздрість , поєднавшись із злобою ,
В душі той чистий скаламутить брід ,
Усі світла згасаючи на світі .

А сам він - диким качуром не є ,
Що від сім'ї відбившись і роду ,
На озері між ряски й ситнягу ,
Проводить дні і горобині ночі .

Із того часу - в радості жили
Братове між собою. Лиш любов"ю
Добра в родині можна досягнуть ,
Наважившись на благородні вчинки .

П Л Е М " Я Н Е В Р И Н І В

Це плем"я , що в окраїнах жило ,
Виводило свій рід із Вавілону :

Сади висячі чи не круглий рік
Цвіли Семіраміди їм на радість .

Та все минулося , коли наскок
Зробили царські скити , і ту людність
В полон погнали й оселили всіх
В землі , де гречка квітнула навсонні .

Коли Дажбожих внуків покарав
Господь засухою , то ті неврини
У праліси незаймані втекли ,
Де вловами й рибальством промишляли .

Навік на рало і на те ярмо
Розгнівались , бо скити- хлібороби
Привчали їх - занози застромлять
І ниву зрання воликом орати .

І жартували скити- орачі ,
Чи ж в уймаків не витримали нерви
За плугом гнути спину по ріллі ,
Тому до лісу , як вовки , побігли .

І неврами згодилися в Русі
Тих вихідців з Ассирії прозвати ; -
І хутра й рибу в"ялену вони
На площадки міняли та сокири .

І млива , і полив"яних мисок ,
І гребенців , і списів тим невритам
У нетрях бракувало , і тому
З охотою приходили до русів .

Вже правнуки із дідусевих уст
Про береги привільні Тігру вчули ,
Там маривом дрімотливим висять
Над Вавилоном ті сади чудесні .
Довідались : цариця в них була
Семіраміда у державі древній ,
І перед нею упали ниць
Володарі і ближні і далекі .
Всім поневоленим - вселяла страх ,
Воли перед Ваалом трепетали ,
Що подобищу прийнявши бика ,
В святилищі стояв на п'єдесталі ...

Наслухавшись про велич і красу
Тих праотців , задумалася молодь ,
Як викрутитись від страшних звірів ,
Не датися гадючю засисати .

Хоч був Ваал , так нарід засмутив ,
Людей тож може у біді й потішить ,
Майстрів рішили з теслями гукнуть ,
В бичачім образі Ваала звести .

Щоб в марнотратстві не заснає зорю ,
Побіля дуба , на краю річища ,
Пеньочки обкосивши й очерет ,
Комуною взялися до роботи .

І слави не каляв з них - ні один ,
І в скорім часі , в сяєві багаття ,
Ваал серед галявини стояв ,
В бичачім тілі , - почувалась сила !
І скрізь по весях , - з дерева богів ,
Де мешкали неврини - наставляли ,
Молились до Ваала , щоб вернув
Ту велич роду , втрачену в століттях .

Аббута - жрець у них кметливим був ,
Чутки про чудо розпустив між люду ,
Мовляв , Ваал той може запліднить
В своїй утробі - діву непорочну .

І на галявині , коло води ,
Де бик стояв , освітлений багаттям ,
Одного разу - тьма зійшлась людей ,
Єміна - діва серед них ступала .
З кісьми розпущеними , і в одній
В тій полотняній , вишитій сорочці ,
Як та святая йшла й до неба зір
Підводила , й молитви ті шептала .
Із рутяним віночком на чолі
Проходила , подібна до цариці ,
Отак і наближалась до бика ,
І жрець її обкадував дурманом .

Снотворної надпити дав води
З кондійки з тим , як в черево бичаче
Вона улізе , то умить засне ,
Не буде знати , що із нею сталось .

І всечесніший жрець , коли туман
Вгорнув Ваала і людей молящих ,
Відкрив дверцята і в бика впихнув
Єміну - діву , опустивши ляду .

Поглянули неврїти : із очей
Безслідно щезла діва непорочна ,
Ваала прославляли , як один ,
Дорання круг багаття веселились .
А як священним місцем дим поповз ,
То жрець Аббута , крадькома ту ляду
Підняв , і сам в бика того уліз ,
І небувалий гріх вчинив у світі .

І як закінчив ту роботу жрець ,
З Єменею , що в забутті лежала ,
То ляду непомітно відхилив ,
Окутаний в імлу , на землю , скочив .

А неври , накурившись дурману
До одуріння в ранковім світанні ,
Суп"ятились на взліссі у кружку ,
І бик на них , немов маняк - дивився .

А щодом чудо їм Ваал послав ,
На світ Єміна - діва непорочна ,
Дитятко миловидне привела ,
Первушу , - сином Бога прозивали .
Та тут , щоб жити у любові їм ,
Змішав Всевишній речі і поняття ,
Напугав люд нечистий на гризню ,
І заколот не знати звідки й взявся .
На бахурів найбільше гнівавсь Влес ,
Бо цінного чимало вбили звіря :
Бобрів і горностаїв , і куниць ,
За ліками химерними в гонитві .
Жрець розтулмачив , - бальзамином є
Рожевоперста жилка у бобриці ,
Той сік із неї - збуджує порив
До сексу в юнаків і в старших віком .

І за наругу над ім"ям бика ,
За гвалт і знищення звіряток милих ,
Влес напусть напустив : гадюк бридких
Навалою послав у край свавільний .
Повзючу гідь зі всіх кутків зібрав ,
І легіон послухало наказу ;
І розступилася земля , - й вони
Із надр серед пільми повиповзали .

Як зійдеш гір"я , доли та бори ,
Ніде такого в світі не побачиш ,
Гаддя те аж шіпило від яруг ,
Із трясовин повзло на неврські житла .
На вавілонців жах німий напав ,
Прикривши наготу срамного тіла ,
Шматками шкурок видер та бобрів ,
Нарадись втікати світ за очі .

Мерзотна гидь спустошення страшне
Лишила на українх північних ,
І грішників скарала без числа ,
Попід землею і в болотах зникла .

Неврити , що zostалися в живих ,
Поселення шукали між будинів ,
Змішались з ними , і отак й живуть ,
Страх відійшов в непам"ять безпробудну .

Забули про Аббуту і бика ,
Про діву непорочну , що на славу
Родила хлопчика , не знати як ,
Довів те діло жрець таки до зроби !

І кажуть , що злітає то вона
Єміна зозулицею до роду ;
На тому місці , де стояв Ваал ,
Кус літа русявому хлопчині .

С И Н В А А Л А

Як обжилися в стороні чужий
Неврити , із будинами змішавшись ,
То мову запозичили у них ,
Чужих богів вже за своїх вважали .

Та серед неврів мудреці знайшлись ,
Духовного не хтіли геноциду ,
На себе взяти напасть на віки ,
Тому - то окремішність замишляли .
І пригадали , що колись діди
Про кавід їм не раз оповідали ,
Як з Вавілону розійшовсь в світі ,
Тож з того плоду - неври і походять .

І скликавши довірених людей
У терником заваленій печері ,
Забутий культ згодились відновить
На власний кшталт , та без ім"я Ваала .
Зібравши гречкосіїв - скотярів ,
Які роки ті марнували в наймах ,
Мов трясцю ту відштовхували , - так
Їх в празеліти вміло навертали .

Хто був упертим , то йому в сім"ю
Все підсували жениха , чи дівку
За сина віддавали , щоб лишень
Та одностайна панувала згода . .

І чутку дивовижну далєбі ,
Пустили , що , в роках , давноминулих
У них синок Господній народивсь ,
Лише неврити про нього забули .

І то ніхто той другий і не був ,
Як син Єміни - пресвятої діви ,
Його владика мира врятував ,
Коли гаддя з мокречі виповзало .
І довго мандрував Господній син ,
І подаяннє просив по людях ; -
Впізнали перкинчики його ,
І видали катам на вічні муки .
Нагода поклонитися йому ,
Як творчому буттю невритів сущих ,
Бо він розп"ятий був , немов Христос ,
Що народивсь колись у Нозореї"
Такі то небилиці скрізь жерці
Із культом проповідували люду ,
Ім правду суццю янгол возвістив ,
З небес від Сина і Отця з"явився .
На землю іще прийде Божий син ,
Судитиме разом: живих і мертвих ,
А перед тим - Єміни рідний син ,
У слові лиш являтиметься люду

І празеліти кинулись мерщій
На свій копил незрячих навертати ,
Щоб неври Бога славили свого ,
Первуші - синові небес вклонились .
Тут зло страшенне розразило світ ,
Земля теніла , з надра виригала
І дим , і полум"я , а тваць слизька
Ліси і води , і поля вкривала .
І у Будинськім царстві - боротьба
Не на життя , а пагубу почалась ,
Бо хто в Первушу вірувать не хтів ,
Йому відразу схизму пришивали .

З інакодумців , мов з тетерюків ,
/З яких навчились маняки робити ,/
Здирали шкуру і на острах всім ,
Опудало на вітер виставляли .

І Діву ту , яка у блуд ввийшла
З Аббутою у череві бичачім
Й Первущу народила , - нарекли
Жоною непорочною у Бога !

І віруючий людності жерці
Казали : " Сонцесяйні брами раю
Відчиняться , віряни вздрять Отця ,
І Духа , що зіходить і на Сина ..."

Дарами й обіцянками також
Будинів в празелітів наvertsали ,
І тим , що безпомільними ішли ,
Регалій надавали і маєтків .

В невритів згодом вождь з"явивсь - Тимко ,
Підбурював : в обітний край вернутись ,
Туди до Вавілону , звідкіля
Те ціле плем"я світом розповзлося .
Позапрягали коні та воли ,
Геть від"їздили за Десну і Прип"ять
З родинами своїми , і про них
І чутка загула у Придніпров"ї .

О, русичі ! Оце в науку Вам ,
На манівці , щоб різні пройдисвіти
Ні Вас не зводили , ані дітей ,
Тож сторожкими мусите Ви бути .
Словесам мелоустним Ви не йміть ,
Коли ж на торговицу й попадетесь ,
То знайте : овоч із своїх грядок
Від яблука Ерідового краший .

ГОТ ТА ЛАЙ ТА ОТРОК ЛЮБИМКО

До Меодіти голубої шлях
З країв варяжських - губиться в болотах,
Те царство Ойкумом чужинці звуть,
Як валками повз праліси проходять.

Одного разу з півночі верстав
Тудою шлях Тілай, за ним верхами
Дружина мчалася у три ряди,
Кольчугами й шоломами блишала.
До Меодіти гот сестрицю віз,
Сульфрідою ту панну прозивали,
Своєю вродою - вона принцес
У готських володіннях закрasila.

Хто лиш погляне на її косу,
Що аж до п'ят зміїлася між персів,
Від диву головою похита,
Бо кращої не вибратися діви.
І завдяки тій чарівній красі
Сільфріда лицаря ніяк до пари
Добрати не могла, хоч женихів
Було так само, як зірок у небі.

І ось в дорогу вибралась вона,
Нудьгу і самотину розігнати,
Їй шлях перед очима миготів
Повз багва і ліси непроходимі.

Просила брата: "Вмру-бо від нудьги,
Якщо з дороги в селище не звернем,
У весі зупинись й оголоси,
Що з смером я готова одружитись.

Лише з умовою: коли хтось з них
Тебе у чеснім змагові здолає,
Бо як інакше, то мені береш
Борця того в челядниці сестрицю ... - "

Тілай, з дебелим ратишем в руці ,
В кольчужі та з мечем побіля боку,
З коня не злазячи , таке в одвіт
Сказав сестриці - феї русокосії :

"- Коли наш батько, славний граф , лежав
На смертному одрі, то я поклявся
За лицаря свою сестру віддати ,
В якого в жилах готська кров вирус .
Тому, Сільфрідо , не дратуй собак ,
Бо зв"ягою заллються безугавно ,
Розділиш долю ти свою із тим,
Хто в конунги на цій землі годиться .
Безглузним кпинам поклади кінець ,
І десять кметів ні в борні , ні в бою
Супроти моці гота не встоять ,
Я в землю їх заб"ю до половини ... "-

Все ж заміру не хтіла з голови
Сільфріда викинути й не вгавала ,
Кортіло їй звернути на узбіч ,
Умову про борню оголосити .

І щоб сестру не гнівати , Тілай ,
Зі шляху збочив, і в селі волинськім ,
Місцевого на площі дужака
Поклав у колі щільнім на лопатки .

Той мусів одцуратися сестри ,
Дісталася рабою для Сульфріди ,
Покинула ридаючи село ,
В обозі ненависнім опинилась .

Отак у тих багnistих сторонах ,
Талай дівчат волив з собою низку
Для рідної приннеси і вона
Від радості була на вищім небі .

Та у дорозі трапилась біда ,
В тій переїзdnій Руссю заволоці :
Його Любимко з смерів наздогнав ,
Сміливий кметь із Брестова походив .
Вергнув : " Навіщо ти мою сестру
Умкнув , коли я зубра бив у хаші ,
Ніхто тобі переки не зробив ,
Чого ж ти учинив таке над нею ?

Аж поки не повернеш ти її ,
Не покладу і милості на тебе ,
Ти схожий , готиче , на ховраха ,
Що мокне в кушніра в глибокій калші ..."-

І по душі припали ті слова
Сульфріді , і хустиною махнувши ,
Дружину зупинила бойову ,
І валка у кольчугах , занімiла .
Волячу міць в руках Любимко мав ,
Із перелсердя на врага понісся ; -
Метким ударом списа із коня ,
Його Тілай зсадив коло болота .
І поліщук на ноги підхопивсь ,
І за мечі тоді взялись обое ,
Та зброя розлетілась на шматки ,
З уламок тільки іскри кресонули .

А як мечі в них розлетілись з рук,
То ратище підняв Тілай і метко
Пустив у кметя, і повз вухо спис
Пророкотав, неначе смерть видюча.

І бачучи, що силою не взять
Йому, кобlistого волоссям, смера,
На хитрість вдався гот : піску загриб ,
І ним Любимкові засипав очі .

І вже комонники справлять взялись
Ту перемогу Тілая , та кметич
Із кручі в купіль озера пірнув ,
Промивши очі , і на берег вибіг .
Схопивши Тілая , мов стовбур той
За комеля , - тримаючи , як свічку ,
Він угатив тим графом у багно ,
По самі плечі тіло в твань убилось .

І завдяки отій дряговині ,
Лишивсь Тілай живим , почав бламати
Йому подарувати живота ,
І взгляд на смерів матиме дружина .

Сільфріда , спострігаючи двобій ,
До брата із розпукою підбігла ,
І проказала : " Ти прости мені
За ті дурні і недотепні жарти .

Мені аж душу млоїть від дурниць ,
Я на найгіршу кару заслужила ,
Бери мене із низкою дівчат
О, линарю , із гущиків первісних .
До згину буду вірною тобі ,
Тим конунгом над графами наставляю ... "
І слухаючи сповідь ту палку ,
Любимко , ніби нехотя промовив :

- Брени, паняно, як королів цвіт,
За таволги тієї найгарніша,
Та із болота квітонька мені
Найбільш ласкає парубоче око.
Ти бачиш: ці дівчатка, що забрав
Твій брат, подібні на суцвіття з вишні,
Коли лише зарожевіє брость,
Наповнивши повітря ароматом.
Дозволь, принцесо, їх домів забрать,
За ними скучили місцеві хлопці,
Що їх кохають, з мрією - сім"ю
Щасливу в дебрях Ойкуму створити.

Я вільним смером серед трясовин
Лишусь довіку, - іншого вже царства
Не потрібую, як і пташці тій
Є зайвим золоту плекати клітку. "

Шануючи відважного борця,
І слово правди, - всіх йому дівчаток,
З сестрицею, Сільфріда віддала,
Як графа витягли із багв насилу.

І залишили готи млаки край,
До Меодіти їм усе ввижався
Любимко, у якого коблом тим
Волосся все на голові стирчало.

І більше вже Сільфріда ту біду
Не хтіла на Тілая накликати,
Бо перевірила, що на Руси
Для людю найдорожчою є воля.!

НАШЕСТЯ ЖАБ

Ще перед тим , як Орій панував ,
Одна з дівчаток славних Богомира ,
На ймення Древа , нам на Божий світ ,
Дітей на славу роду , породила .
А так , як татко - розділив краї
Одним і другим із сім'ї своєї ,
То Древі в спадщину лишився ліс
Над Прип'яттю , з болотом непрохідним .
Туди дісталась з дітками вона ,
Як вирядилась в праліси предвічні :-
На плоті , зв'язаному із колод ,
Замунь мичала , - Древина корова .
Крім неї - в придане їй батько дав
Курей і півня , кішку та собаку ,
Ще мала коника і віз харчів ,
І плуга , перелоги поорати .

З насінням , що у вузликах було ,
Отак і спхнув її отець в дорогу ,
І як вона на Прип'ять прибула ,
То в бур'яні високім голосила .

І до Дажбога руки підвела ,
Таке Всевишньому тоді сказала :
"- О, Ладо , чом мене ти покарав ,
Верни моє безжурне дівування .

Ромен і хміль збирала на землі ,
Де дощиком ти золотеньким сходиш .
Чому ж мене на кпини ті свої
Ти споміж дівоньок у батька вибрав ?

Травиця ніжки сплутає мені ,
А та росиця ясний зір засліпить ,
Де ж милосерддя , Господи , твоє ,
Що ти мене сюди на муки вигнав ? "-

І на її слова одна луна
З мочару одгукнулась й зрозумівши ,
Що марні наріканячка її ,
Сльозину рукавом утерла Древа .
Із воза взявши гострого серпа ,
Корівці осоки пішла урізати ,
І діточок , вдоївши молока ,
Маленьких і дрібоньких , напоїла .
У заводі галявину собі
Ту обкосивши , - із лози й ліщини ,
Поставила хатину - куріня ,
Куди зірниці сипались яскраві .
І хлівчик для худібки підвела ,
І назбиравши гілячин і моху ,
Той животворний розвела вогонь ,
Коло багаття так і задрімала .

У неї трое діточок було :
Хлопчина Луг , Марійка і Радоща ,
Усі білоголовими були ,
І внуками Дажбога називались .
І не турбуючи матусин сон ,
За рученята Луг узяв сестричок ,
І від багаття з ними відійшов ,
Щось зеленаве квакнуло в травиці .
То з племени жабиного була
Царівна , і яка в житті ніколи
Не бачила ані свійських тварин ,
Ані kota , ані маленьких діток .

Цікавлячись , хто тишу сполохнув ,
Хлон"я спішило з сестрами своїми ,
І Луг той зачепившись за корча ,
Унав і жабці покалічив ногу .
Та квакнула на праліси й бори ,
Набігло в неї жабине серденько ,
І дивно птицям слухати було ,
Як плем"я із боліт своє скликає .

І від Горині , Піни та Ікви ,
Із мочарів , річок , озер багвистих ,
Ті сановиті жабини роди ,
На поклик незабаром відгукнулись .

А Древі сон наснивсь , що Богомир ,
В стену , набувши женихів для доньок ,
Із ними п"с горілочку - меди ,
Щоб рід його в віках не перевівся .

І красен , що до серця їй принав ,
Ясним дощем над нивою пронісся ,
Щоб Древа , ніби яблулька цвіла ,
Або , як поле те заколосилась .

Її корівка , на ім"я Замунь ,
То дар Дажбога , - молоком годує
Вона для неї діточок малих ,
І кожен раз у вирій поспішає .

А поспішаючи , - те молоко
По небу розливає й застигає
Воно сузір"ям , і зовуть його
Молочним Шляхом люди в країнах ...

Від голосного квакання в пільмі,
Прокинулася Древа , і великий
На неї страх напав , - не вертунців ,
А ополчення жабині зустріла .

І головешку вийнявши з вогню,
І гукнувши пса на допомогу,
Вона з оточення брудних потвор
Своїх дрібоньких діток ухопила .
В курінь їх, переляканих, ввела,
І до світанку, палячи багаття,
Склепити не могла собі повік,
Вслухаючись у квакання проскніле .
До Влеса Древа рученьки свої
Звела і Бога щедрого благала ,
Дажбожих порятує хай внучат ,
Не дасть ані на глум, ані поталу .
І як зоря із-за густих дібров
Ледь блиснула, то Древа ізраділа,
Бо обрії рум'янцем поїнялись ,
Таким, як в Влеса на шоках буває .

І Влес молитву молодичі вчув,
Їй в поміч гукнув буслів дзьобатих ,
А з ними разом і всіляку тварь ,
Що з плем'ям жабиним рахунок мала .

І як зорі десниця із небес
Проміннячком обрізкала діброви,
То всеньке небо вкрили журавлі ,
І крильми над болотом веслували .
Завзятий бій до ночі не стихав ,
І дех-то із жабиного поріддя ,
Знеслось в повітря, пазурі свої,
Мов крильця розчепіривши у леті .

Зубами вл"явшись в недругів лихих ,
Їх змусили від млаки відступити ,
Болото залишивши , журавлі ,
В закляту ніч - курликали на тирлах .

Пізніш - до миру справжнього дійшло ,
Їм леліт допоміг війну скінчити ;
Межу зробили жаби журавлям ,
Коло озер, зарісших куширями .

У тому застумі й проліг кордон ,
Інакше - кавід міг жабиний зникнуть
З лица землі , що і бусли також
Ніяк такої втрати не хотіли .
Стояло у тій згоді, що лишень
Данину журавлі збирати можуть
Серед боліт, де ворон не грає,
І не лулукують зі схову сови .

А там, де відгукнеться з хаші крук ,
Чи зверсне пугач з хаші ізпросоння ,
Не вільно тонконогим хижакам
І жабки у болоті зачепити .

І Древина сім"я в нових місцях
У скорім часі розрослась на славу :
Внучата ті і правнуки її
По неозорім краю розселились ;
І рибу ловлять, і бобрів, і кун ,
Земельку орють , на волів гукають ,
А в надвечір"ї - на Молочний Шлях ,
Блаженно зір у радості підносять .
Бо знають, що без того молока ,
Яке Замунь - корівка розливала
По небосхилу , - їм би не зрости
В красі і в моці у щедротнім краю .

РУС

Вже Рус на схилах літ перебував,
І переставились батьки давненько,
Ті їхні кості струхли далекі,
В могилі, де і вітер не завіє.
І помину не стало, що було,
Та тут - онука присилає Древа,
І просить в брата помочі вона,
Із ополченням, хай на Прип'ять рушить .
Ятвигів плем'я з півночі прийшло,
А з сходу - костобоки появились,
На Ужі, Тетереві, Мухавці,
Грабунками, розбоем занялися.
Ті їхні гридні - молодичь та дів
Насилують, мужів у рабство ловлять,
З тонкої вовни їхні жупани
Вшент сплямувались крівцею людською.
І чинбарі, мисливці, косарі,
Не звабили землі своєї слави,
Застлали воріженьками рови
Саміж ж - тілами Уборть загатили .

Рус добре зрозумів: його сестрі
Потрібно ані тонкого рубочка,
Ані шальону до сап'янців тих,
А воїв, - ворохобників прогнати .
Письмо від Древі вислухавши, - він,
Кабалик зупинити по полісся,
Із туїнами вибрався в похід,
Що мали право будь - кого судити .

І отроком тим відклонився Рус
До рідної сестриці , і в дорогу
З дружиною у хвилях загубивсь ,
Уверх спихнувши струги гостроносі .
І аж в чотирі лави беріжком
Частина війська рушила з обозом ,
Могли пройти крізь воду і вогонь ,
Не маючи тієї діями страху .

І розбивали плота на торки
Служилі Древі , і пливли назустріч
Тим воїнам , що Рус на поміч їм
Від града Кия й оболоні вислав .

Кричала птиця Слава з вишини ,
Вона ж аж знебутилася у леті,
Розносячи ту вістку , що іде
Із військом Рус Гісею визволяти .
Старий хай ізєднається з малим ,
І гатку вимостять ворожим трупом ,
Хоч недруг вискіпавсь серед борів ,
Та в скорім часі визвінути мусить .

І вірили поліщуки : Дажбог
Є суттю у собі , й вони від нього
Прийшли на світ для честі і добра ,
Тому їх у біді він не покине .

І як зійшов з лодьї на землю Рус ,
То уклонилися ловці і кметі ,
Вітаючи визвольника свого ,
Вже разом - поневолювачів били .
Від Древі був дегтярникам наказ ,
Смоли набільше у кїтлах зварити ,
І просмолити днища у човнах ,
Які до спуску вже були готові .

Сокири відгукнулись й молотки ,
Майстри законопачували днища ,
Смолою обливали , щоб вода
Крізь щілини ніде не протікала .

На стругах вже зрихтованих , пливли
Із воїнами на далеку північ
Туди аж до ятвизької землі ,
І лук і стріли ладили до бою .
На тій ворожій , мерклій стороні ,
Не удавались в любові , а би́ли
Напасників , затямлять хай вони ,
Відплату за розбої і грабунки .

А Рус , що й костобоких переміг ,
На тих і цих данину приурочив ,
Дорадників послуховавши своїх ,
Таке промовив Древі на прощання :

- " Як бачиш , сестро , люду я поклав
Той легіон , - тобі вернути волю ,
В сагайдаках моїх богатирів
Тих міднокутних стрілок не лишилось .
Віднині , як розстопляться сніги ,
І в деревлянський край бусли прилинуть ,
З дружиною я вирушу по дань ,
Усе убгаю , що дадуть від двору .

Чи соболя , чи видру , чи лиса ,
І не відмовлюся від мірки жита ,
А чи від меду і других дарів ,
Коли з полком я буду проїжджати .

Хай кожна жінка - скине полотно ,
Відріже на сорочку , чи на порти ,
Данина піде у мою казну ,
Бо як же , князеві , дружину зброїть ?

Коли хтось і упреться з деревлян,
Або котрась з подружок язикатих,
Не оберуться цілий вік біди ,
І правнукам своїм таке закажуть .

Бо волики із двору заберу,
Корівок з вороними із обори,
Бекешу із господаря здійму,
І розпрощається з перснями жінка . "

Із того часу, як цвіте земля ,
І сонечкові людоньки радіють,
З дружиною у деревлянський край,
Човнами Рус за тим полюддям їде .

І не шемить в нього сумління те,
За той оброк, накладений на душу;
Мисливці по наказові згори
Йому звірків з кантястим писком ловлять .

К Л Ю Ч Н И Ц Я Ж А Д А Н Н А

Угамувавши плем"я костобоких ,
Рус , як з походу дальнього вернувся ,
То на Валах Змієвих частоколи
Воздвигнути для захисту звелів .
Із башт лунали оклики сторожі ,
Вогнищем розганяючи пітьму ,
Брязчання зброї чулось опівночі ,
Як змінювалась варта на Валах .

А так , як Рус в своїм життю коханок
Без ліку мав , то байструків од них
Зросло чимало , і численні ймення
Все плуталися в княжій голові .
І кожна з тих коханок думку мала ,
Що Рус , як буде сани в інший світ
Лагодити , чи то лодью дубову ,
Її дитяти - царство передасть .

Якщо синок в державі запанує ,
То вже матуся з двору прожене
Наложниць заздрісних із байструками ,
Добробут з ладом в царстві заведе .

Ввостанне , як володар на ятвигів
Ходив , красуню в гридницю привіз ,
Жаданною в палатах красних звалась ,
Він ключики їй від медуш вручив .

Тією непорочною красою
Чужинка Руса з розуму звела ,
У звабниці синок родивсь , - Якушком
Його назвала діва молода .

А так , як в Руса від жони Смиренки
Було аж трое витязів - синів ,
То силувався князь , боярство ціле ,
Що старший Волок - сяде на престол .
Жаданна вивідала Руса задум ,
Щоби боярська мрія не збулась ,
Рішила Волока згубить красою ,
Хай не бринить під хмарами вірля .
Коханням роз"ятрила юне серце ,
Він виборсатись з чарів не зумів ,
Де б не ходив : Жаданни чувся голос ,
Палаюче її вбачав лице .

І раз , як вивірив коханій серце ,
І в ніч забахрувалася із ним ,
То Рус в покої увійшов потиху ,
Синочка на гарячому впіймав .
На Волоха напав у зваді безум ,
На батька руку у нестями здняв ,
І Руса вбив , і холячи сам блудом ,
Від кари , у первісні втік ліси .

І віче , після похоронів Руса ,
З боярами рішило , що Рубця
Поставити на царство краще буде ,
Він другим -від Смиренки народивсь .
Рубець не довго княжив у спокої ,
І раз , як з жінкою безжурно спав ,
Жаданна кошика потайки внесла ,
Отруйна з нього виповзла змія .
Представився , коли плосконі брали ,
У горі і за другим тим синком
Смиренка побивалась , і жоржини
На віко клала свіжої труни .

Пізніш Сімдолю вибрали бояри,
Що вже останнім у сім"ю прийшов,
І мудро правив Руса син законний,
Ділами заслужив в народі честь.
Він якось учту зарядив пренишну,
І царства неозорого зібрав
Бояр і восвод і мудрих волхів,
З медуш ще більше меду попросив.
І чашу срібну аж по вінця повну
Жаданна у рум"янах піднесла,
На ній, мов листя сукня шелестіла,
Пойняла нестаріючі серця.
..." І ніби ряст, що землю прикрашає,
Так само радуєш, о, князю, зір,
А як у колі радників проходиш,
Мов брьохається осокою лин..."-
І взявши келиха із рук жіночих,
Жартуючи, Жаданні відповів:
-"Я за красу твою і чари вип"ю,
Щоб славились красуні на Русі.
А перед тим- умовою не брідься,
Прохаю, першою— пів -кубка ти
Перехили вишневими устами
У горло лебединеє, своє.
І осушу я чашу доостанку,
По кімсь хай іншому сосна шумить,
І на якісь незнанній білозірці,
Берізонька листочки нахиля..."-
Не кажучи на ті слова нічого,
Жаданна чашу з рук його бере,
Напою випиває половину,
А решту — простягає до царя.

Допитливо на неї подивився ,
Сімдоля ту надпиту чашу взяв ,
І осушив її до дна й на місце
Під схвальні вигуки сквапливо , сів .

І не пройшло й п'яти хвилин , як мертві
Були обидьва : ключниця і князь ,
І гості за столами заіміли ,
Не сміли і словечка проказать .

Таки наважились уже пізніше
До мертвих тіл з журбою підійти; -
Сімдолю винесли і поховали ,
Як брав туман в степу свої права .

А ту Жаданну на кострищі тайно
Спалили , попіл звіяли вітри ,
Боялись , як впаде в родючу землю ,
Драконе зуби виростуть уміть .

Отак пропав володар по- дурному
З синами славними лиш через те ,
Що почуття над глуздом гору взяло ,
Обрісником затягувало ум ...

ВІДХІД ДРЕВІ

Серед своїх і внуків і дітей
Прожила Древа ще безтямність років ,
Раділа , бачучи , як ріл її
В добробут вбився серед пущ таємних .
Тож вибуяв , як верби у ріки ,
Повнівся колосом , пишався льоном ,
На плесах срібних рибою зринав ,
Де шука ще ганялась за живцями .⁴
За вік свій вижуритись довелось ,
Бо як на вилеті кружляли птиці ,
То так на виїзді її були
У різну пору і онуки й діти .

Тож Богомир їй в спадщину віддав
Цей край , що повен кун і горностаїв ,
І серце запечалилось її ,
Узнавши , як безглуздо Рус загинув .
Довідалася , як його синів
Звела Жаданна рано у могилу ,
Чувала , що у Новим граді тім ,
Її синок Якушко мудро править .

Та радні повелителя - казну
Геть розікрали , і стрільці хотіли ,
Щоб воевод Якушко покарав ,
На чисту воду неподобства вивів .
Коли ж у присінках з'явився князь ,
То закричали : " Ти низького роду ,
Лиш ключниці - повії сучий син ,
Земля тебе нехай скоріш покрис" -

Душею покрививши , - не дали
І слова у оправдання сказати ,
І силоміття навтоп учинив ,
В підсінні тім - Якушка й задавили .
Отак від черні п"яної й пронав ,
Бскешу з нього й сап"янці іздерла ,
І палицями тіло те б"ючи ,
І дитинцем й посадом волочила .
Вже за Валами - тіло неживе
Лишили на поталу хижим звірям .
Отак Якушка спряжили на схаб ,
Хай спом"яне його Перун у царстві .

Одну ще вість почула , що юрма
З боярами і волхами , - Орія
Закликала над ними царювать ,
Як той стихійний бунт угамувався .
А так , як в Прип"ятські , густі бори
Не лиш людина , а й співуча птиця
З"являлась рідко , - то собі жили
Окремішнім життям нащадки Древі .

І полювали й сіяли й дівчат
В пониззі і в верхів"ї умикали ,
Й собі не віщували в добрий час ,
На світі білому - нічого злого .

Та не забули жаби в болотах
Про Древу , що їм лиха наробила
Своїм приїздом ; кодло нависне
Чекало часу слушного помститись .
Одна з них , - із білявим черівцем ,
Якого проти зірок виставляла ,
Донесла королеві , - тій кульзі :
Вікно у Древі - цілу ніч нарозстіж .

Із обляміркою на сорочках ,
В цариці Древі - золотії брижі ,
А з рота ,що безоднею страшить ,
Хропіння вилітають дивні звуки .
Маленька жабка хоче посвятить
Себе у жертву , - задавити лиху ,
Як намагатиме бабусю сон ,
У рот роз"явлений до неї влізе .
Бридючим тілом пельку їй заткне ,
І до легень повітря не допустить ,
Мовляв , що Древа вже на схилку літ ,
У зоряну , майову ніч спочила

І хижа королева плян лихий
Підтримала , і жабка поскакала
Туди , де терем берег прикрашав ,
В хоромах Древа доживала віку .
А та у сні - такого хропака
Дала , що ті з її горлянки звуки
Полинули до місяця й сузір ,
Аж комиші у тиші захитались .

І плигнувши до рота їй у ніч ,
Та жабка бідну Древу й задушила ,
Ніхто того не відав і не знав ,
Ще одне життя в п'їтму вгорнулось .

Уранці , як розвіявся туман ,
До бабці поприходили онуки .,
І Древу вже схололою знайшли ,
Було і крику і плачу доволі .
Той Деревлянський край на довший час
Журбою оповився і печалю ,
Із клацанням стояв буслиний сум ,
Понад дрягвою мшистою й борами .

А щодо жабки , котра те життя
Офірювала Древу задушити ,
То в горлі причаїлася вона
В небожчиці , коли ту убірали .
А як лежали в дерев"яний гріб ,
То жабка вигулькнула їй із рота ,
Та жінка - жалібниця постолом
Її , тим гроном гніву розчавила .

Отак закінчила свій довгий вік
Бабуся мила , наша славна Древа ;
Нехай Дажбог в хоромини свої
Її з любов"ю та привітом прийме .

До лику мучениць тих пресвятих
Хай залікують волохи в прийдешніх
Століттях , ми ж - її ту доброту
Ніколи , поки й світу - не забудем .

О Р І Й Т А К І З Ь К О

У ті часи , як царював Орій ,
Ми дружно кониками вигравали ,
Сусідові у будь-якій біді ,
На поміч поспішали товариством .
Ділити хліба з сіллю не схотів
Кізько із нами і умову схибив ;
Биків , овечок , коників забрав ,
Із однопумцями в степи подався .
Те самолюбство гору узяло ,
І зверхності не визнавав Орія ,
І в битві в не в одній хвали зазнав ,
І попуску не дав песиголовцям .
Захоплені знамена потоптав ,
Здобув і зброї й золота без ліку ,
Молився до кривавого меча ,
Знать , померки зійшли йому на розум .
Заледве чи не Богом на землі
Вважав себе , хоча і мав ту схожість
Із квасолиною , яка в стрючку
Усохлім - тарохтить лиш на городі .
Усе на птицю - Славу покладавсь ,
Його в біді , мов меч - не залишала ,
Хоч зростом був , як коренастий дуб ,
Та порохня в знаки уже давалась .
І видно , і думать не хотів ,
Що більше занорукою у битві
Не стане Слава - вісниця небес ,
Тому і на рожен ведмедем перся .

І раз, як торків клятих усмирив ,
То до барил громозких заходились
І сотники й звичайні вояки ,
Аж визвізділось їм посеред степу .

Спішили до чопа , і так вплились ,
Що й зброї одцурались , і на пашу
Прогнали гриванів , коли ж самі
Із бранками лягли попід возами .
Звитягою сп"янівши , як один ,
І гадки не лишилось про наругу ,
Ніде не виставили вартових ,
Як треба буде-вдарити на сполох .
Охриплі не стихали голоси
Коло возів , кібиток і наметів :
Радів із успіху свого Кізько ,
Без втрат великих - стан здобув ворожий .

І дех-то з дебелинів- вояків ,
З наложницями хіття вдовольнившись ,
Пішов і смажив на вогні ягнят ,
Мечем чи списом бурдюка розтявши .

А так , як добре відає сова
В якому курнику ночують кури ,
Так само й торки знали певний час ,
Коли їм можна вдарити на табір .

І в жоломійки наказав Кізько
До бою грати , та не всі почули ;
Метнувся дех-то до своїх гнідих ,
Та визівнув од стріл і рук ворожих .

Все ж одному кізьківцеві вдалося ,
Крізь недруга ушілене кільце ,
Перед світанком за ріку прорватись ,
Як січа відбувалася страшна .

До Орія він наглив румака ,
Із звісткою про пагубу велику ;
Сідлати коней Орій повелів ,
На виручку Кізькові поспішати .

В здобутім таборі ті , що впились ,
Побитими поміж возів лежали .
І те вино з розпорених міхів ,
Всуціль із кров"ю їхньою змішалось .

Орій коша мертвецького лишив ,
Відіхавши , замислився , що доля
Кізькові послужила , як не слід ,
Звела його зарано у могилу .

Настигла тороків зальотна рать ,
Було їх копно , всіх аж до одного ,
За смерть Кізька , неначе осоку ,
Там викосила в прибережніх плавнях .

Орій із лав своїх гукнув писця ,
Щоб четями і різами уміло
На тих скрижалях ясно записав
Пересторогу для Кізьків майбутніх .

Що пагуба чекатиме всіх тих ,
Які крамолу схочуть учинити ,
Із пливу збити людність на Русі ,
Чи дурнотою шкоду заподіять .

СКРИЖАЛІ ОРІЯ

Я , Орій , цар - володар на Русі ,
Татуньо Кия , Перуна смиренний
Слуга , і рідного Дажбога внук ,
Для поколінь скрижалі залишаю .

Тримайтесь їх , і кривди не робіть ,
Хай поки світу , - викидає нива
На полі колос , в час , коли Хорець
Щедротним нас порадує промінням .

На все запам"ятаємо собі :
Насти корівок любо пастухові
З сопількою дзвінкою , він її
За пазуху ховає в надвечір"ї .

В нас кожному - до вибору собі ,
Бо краще мерзнути у рідній хаті ,
Ніж в чужині на сонечку дрімать ,
Чи із тавром раба по світу нудить .

Затямте , що коли хтось споміж нас ,
Захоче зло , чи пагубу вчинити ,
Життя в його нікчемне відберем ,
І спустить він останній дух із тіла .

І взяв до вмілих рук Русі писець
І четі й різи , і усе , що з царських
Словес збагнув , то вправно записав
На шкурках знятих з ховрашок та білок .

"- Шануйте тих , що пам"ятають вас ,
Колючий терен - грушок не народить ,
Та друзі вас не зрадять у біді ,
За вами - у вогонь підуть і в воду .

Коли ж з них хтось у слові ,чи в ділах
Промовив зле, не маючи на думці
Паруги заподіяти,-простіть,
Вилюднювати є на це нагода.
І не омилить доля вас ніде,
Бо ціншим є,- ту ненависть забути,
Навчитись ближнім кривдоньки прощать,
Злагодою наситити серденько....

2.

Дівчаток не зволочуйте. Вони,
Як заміж вийдуть, матерями стануть,
А дітки їхні згодом підростуть,
І рід русинський у роках примножать.
Коли ж якась безшлюбу приведе
Дитятко,- то його не відцурайтесь,
Коб дав Дажбог на ум допомогти
Йому своїм і досвідом і знанням.
Хай дівка в люди вийде, бо лише
Висвічувати їй, як в небі місяць
Недовго, тож зістариться в літах,
Пташиною до вирію відлине.
Від всякої негоди,-хай зоря
Світанкова, жариною жактіє,
Оті людські наснажує серця,
Що про сиріток ми не забуваєм.
Коли ж того, що й заводу нема,
Дареми схоче світ їй зав"язати,
То краще від халепи відійти,
Не висинається нехай нікому.

Покарою те буде , - у казну
Віддасть до колосочка із ужинку ,
І деркачем сумління задере ,
Спливе , як спонад хвиль незрушна скеля .

Сам Агасфером стане у віках ,
Попару не знаходячи у світі ,
Тієї відцуравсь , яка лежить
В полозі і дитину повиває .

Ганьбу не змиє аж до Судних днів ,
Коли обернутих людей на попіл ,
Дажбог покличе , учинити суд ,
Кінець покласти мукам і скорботі .

3.

Відкиньте заздрість із своїх думок ,
Гамуючи жадобу до сусідки ,
Хоч на снігу від тих залубниць слід ,
Мовляв , поїхав муж її із дому !

Виходить говірлива і метка ,
Худобу впорати , посипать птиці ,
Тобі нема чого її займать ,
Бо ясочі двох соколів не треба .

Пташина рання - теребить носок ,
А пізня , то очиці тільки жмурить ,
Про блавантаси ти чужі забудь ,
Де вістунці погантувало злото .
Не ти зажинки в полі починав ,
І не тобі прийдеться їх кінчати ,
З дороги кінь господаря ірже ,
І на подвір"я сани завертає .

Із дітками дружина проклене ,
Бо татем батько у родині вдався ,
Тож на воли не заздруйте чужі ,
Своїми краще нивоньку орати .

Не вихвачайся попереду всіх ,
Бо попечеш ті загребущі руки ;
Кожуха із кози все" дно не втнеш ,
А із свині - чобіток не пошиєш .

І хоч криницю й викопаш ти
Глибоку , обкладаючи цямрінням ,
Сусіди обминатимуть її ,
Дарма , що зруб у вітках калинових .

Поплатишся , якщо учиниш гвалт ,
Хоч вихвицом і поженеш буланих ,
Куди й не дінешся , то скрізь лишень
Рука тебе настигне правосуддя .

І те сумління власне , згодом вб"є ; -
В стражданнях , що ти другим заподіяв ,
Утонишся , - ніхто до судних днів
Про тебе добрим словом не згадає .

4

В Дажбога віруй , в Трійцю пресвяту :
У Перуна , у Влеса , і у Хорса ,
І в сина Нені , - матері - землі ,
Його Купайлом люди прозивають .

Шануй у роді старших та батьків ,
Люби дітей і роботящу жінку ,
І духам - ладам тризну відправляй ,
Могилки зіллям , чебрецем украшуй .

І як весною сонечко зійде,
Таке , мов радість, що в душі воскресла ,
Хоромини свої - клечанням вкрась ,
Клади на хаті колесо буслине .
З обжинків став на покуті снопа ,
В якому душі предків заховались ,
Вони господарство від зурочих сил
Убережуть , мов віно гречна панна .
До вранішньої помолись зорі ,
Як лелета лулукання притихне ,
Черпнувши непочатої води ,
В Дажбожій тиші нею причастися .

І Хореса вітай гучний прихід ,
Яскріє тим віночком на голівці
У молодой , як сидить вона
Рум"яна і щаслива на посаді .
Вклонися водам , нивам і гаям ,
Заслухайся , як співом ніжним будить
Зорю світання з саду соловей ,
І прокидається цей світ вітати .

Мов в зеленочку квітка лугова,
Так розів"ешся , незгасимим духом ,
Звікуеш для добра, як більшість з нас ,
На славу роду , матері Вітчизні .

.....

А для вдовиці покладемо ленту
В зажинок , і у пору , як снопи
Завозячи їй з поля у стодолу ,
Та сіна із покосу в стиглий час .
При згоді - лихо широко усміхнеться ,
І хоч відчулень враз не прибіжить ,
Лишивши тарпанів табун на лузі,
Та все ж пізніш край хвіртки заірже .

Не датися в хліві тому тхореві ,
 Коли крадеться пласти до курей ,
 Єдиним голосом їм закричати ,
 І тхір хвоста піджавши , утече .
 Відбаглуватися від смерті можуть ,
 Насісти , мов сороки на орла ,
 І вкупі з півнем - татя заклювати ,
 До курника - дорогу заказать .

Бо в разі іншому - біда нагряне ,
 Як голосу відвага не подасть :
 Лиса , чи тхір , - їх всіх перетягає ,
 І сідало те буде пустувать .

Ото ж , не будемо куриним плем"ям ,
 Най тать не розживеться серед нас ,
 Ви свояків - на згуду не давайте ,
 І не для вас той з"їдений гривань .

Жадоби відкидаймо ненасить ,
 Що наставляє брата проти брата ;
 На волі краще вмерти без волів ,
 Ніж замість них - в тяжкім ярмі ходити

.....

Телятко не в спроможі вовча згряя
 Від череди розумної відбить ,
 Маля оточують корівки : колом ,
 І виставляють роги на врага .
 І тічка хижаків в безсиллі вие ,
 Ті очі в них - жаринами блищать ,
 Ніхто під ратицями з них не хоче
 З розпореним лишитись животом .

Отак і нас десятими шляхами
Обходитимуть клятї вороги,
Хоч дех-то з них у золотім жупані,
Але злий дух їх чути за верству.

І як би не підлешувалась звада,
Пора ту знати і для неї честь,
В Русі живем бо дружньою сім'єю,
І у знадобі руку подаєм.

6.

Трояна землю, що в тяжкій борні,
В знегіддя прадіди відвоювали,
Ми хоч в знемозі - будем берегти,
В біді її - ніколи не залишим.

Бо як на сон знеможуть нас меди,
То недруги ті здіймуться, як круки;
Шо нині утече із наших рук,
Намарне думати його зловити.

Коли ж зуміють під ганебний стовп
Підвести нас ті вороги трикляті,
Без жалю стануть каменем кидать,
Аж поки духа визвинуть із тіла.
Тож кулаками тільки у борні,
Нікому з нас ніде не відмахнуться,
Як не молися, то молитва та,
Нам не скує мечів для перемоги.
Лиш розум дальше ока загляда,
Шо скметить, як напасників відбити,-
Зникала Русь в століттях, та ізнов,
Тим феніксом із попілу вставала.

Не дайтесь більше на оману ту,
Розплющіть очі, і смертельну зброю
Тримайте коло себе, і меча
Зумійте вихопити з піхов вчасно.

І покарайте недруга того,
Тож відшептати трясику є нагода,
Бо як спіткнетесь раз на віку,
То воріженьки пальцями затичуть.

Не вдасться недругові на своє
Нас обернути, і клеймо скотяче
На наших, в рабстві згорблених плечах,
Розкаденим залізом залишити.
А тих дівчат - нарузі передать,
Нехай не в"ють віночка із барвінку,
Гарем лиш прикрашають і шатро,
В багатого між бедуїнів шейка.

Цьому не бути! Камінь не спливе
Із дна морського, пір"я не потоне,
Так само вільним буде нарід наш,
Аж поки внуками Дажбога звемось."

ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ ДЕВ'ЯТА

АМУЛЕТ ВЛЕСА

Осінньою порою із дерев
На княжому дворі спадало листя,
Сіверко ніс його до хвиль ріки,
Де здосвіта вже челядь метушилась.
Бо там до кручі берега пристав
Чималий дуб з околиць теременьких,
Рибалки позавчора ще його
Зрадили, не зважаючи на втому.

Багвою тхнуло від прибульців тих,
У витяжках один із риболовів,
З оріха скриньку під пахвою ніс,
Розпитував у княжий двір дорогу.

Із тим ральцем вони і зіп"ялись
Із берега пісчаного на гору,
Аж поривались в терем увійти,
Чи вдома князь Гориця запитали?

Разом з світанком князь на річці був,
Під казана з смолою клав галуззя,
І конопатив днище у човні,
А це пішов поснідати додому.

З рибалками Верен і привітавсь
"- Братове, із новинами якими
Ви завітали серце звеселить,
Або в розповні літ його змутити?

Я бачу, утомились веслярі,
Що ж радий вас з дороги привітати,
Заходьте і сідайте за столи,
Гістьми шановними в господі будьте.
- " Ми раді, князю, слову твоєму,
Бо кажуть, як Дажбог того не годить,
То і вогонь у печі не горить,
То і вогонь у печі не горить,
Так само із приїздом випадковим." -
Сніданок роба гостям принесла,
Курінку з кашею, куліш й лемішку,
Ті страви ставила на довгий стіл,
Горілки - меду із медуш унесла.
Просолоного взявши огірка,
Капусти квашеної з"ївши ложку,
Спитав Верен: " ізвідкіля пливуть
Цілющої чи не везуть водині ?
Рибалка, що тримав ральце, підвівсь,
У жартах проказав: " Коли та миша
Щось із свяченого на тризні з"їсть,
То лиликом у сутінках літає.

Нам, князю, в невід риба надійшла,
Каверзи Влес не втяв, щоб в неї крила
Ті вирости, хоч з образом його
У череві її, - знайшли підвіску.
Цей дивний дар, володарю, оглянь,
Важуча гривня златное кружальце
Тримає, і на ньому, на руках
У Влеса те телятко спочиває..."
Гориня з місця звівшись, підшов
До скриньки, і нервовим рухом, - з неї,
З кулоном вийняв злотний ланцюжок,
Знахідку дивну довго роздивлявся.

Напали думки - гадки на його ,
І запитав : " У річці , чи на суші
Натрапили на цей чудесний дар ,
Міг тільки Влес таку утяти штуку ."-

-" Від чудо - риби подарунок цей ,
У внутрощах її лежала гривна ,
Ходила все по глибу довший час ,
І коло греблі в сітку нам попалась ..." -

І князь в думках понісся у минуле ,
В ті дні , як був Семирко ще хлоп"ям ,
Сідати охляп на коня учився ,
Для лука перші стріли рихтував .
З однолітками на піску боровся ,
А як на глузи брали , - кулаки
Свої вживав , з розюшеним тим носом ,
З квилиною до терему вбігав .

Ходити за скотиною привчали ,
І не обридло вчитися йому
Влучати в ціль без промаху із лука ,
І маняки ті зрублювать мечем .

Його після походу проти торків ,
Посвячено було у косаки ,
І ту косу на маківці він гордо
Носив , батькам відряду дарував .

І ось Семир - коханий син , що з дому
Від"їхав з побратимами шукать
Сестрицю рідну , із країв туманних
Вже вдруге батькові вістину шле .
Ту першу - принесла на білих крилах
Та зграя голуб"їна із степів ,
А другу , - риба , що , напевно , з моря
У Борисфен весною запливла .

Його синок, - тож може вже попався
В ворожі руки, як бува, в кімлаг,
Поставлений у ситнягу зеленім,
Виливає з куширів без гадки, лин.

І князь не знав, чи є на те потреба,
Лягну розболі серця показать,
Чи краше звістку ту в душі гнітити,
З рибалками розмову утаїть?

Нехай княгині мріється, що злине
До рідних берегів іше Семир,
З Дубравою, що нагло одрізались,
Не буде осуду нікому з них.

Подякував нежданним гостям князь,
Провів на зарінок, дивився довго,
Аж поки дуб на оводі не зник,
У зарічку зеленім не сховався.
Тоді запнувшись хвартухом, пішов
В човна законопатити шілини,
Лиштвину прибиваючи собі,
Хотів ще днище просмолить до смерку.

А осінь понад берегом скирти
Наклавши, з сонечком косу клепала,
З ключиною косар по лузі йшов,
Що для дитячої колиски, врізав.

Горині, на крутому бережку,
Сережки з поруділої берези,
Здавалися підвискою, яку
Знайшли рибалки в череві чечуги.

П І С Н Я Т Р И Д Ц Я Т А

В О Д Я Н И Й М Л И Н

Дорога понад Оксою лягла
Відважних русичів у свиті шаха,
І хляпали підкови у коней,
Із ковили куріпок піднімали.
Ходою тихою Бужка пустив
Семир, замислившись, чи з Ктесифону
У скорім часі зможе Яромир
Із Духославом рушити в дорогу.
Найбільше непокоїло його,
Чи розшукає з друзями сестрицю?
Йому не випадало в рідний край
З порожніми руками повертатись.

І на шляху до Самарканду - Мал
Замислився із другом Всеволодом; -
Обіддя ясеневе гнув косак,
Чинбарство Всеволоду йшло на руку.
Тинятися набридло по світах,
Їм пошуки здавалися лозою,
В якій замість котиків пухких,
Дошу краплини- льодом узялися.

Про днину мріяв довгожданну Мал,
Черкотами коневі стисне боки,
І півень, що із сідала злетить,
Побіля перелазу засокоче .
Жив у надії: з коника зійти,
І зарінком податися до кузні ,
Кувати татусеві допомгти
Мечі для воїв, а для смерів – рала.

Його давно кохана вигляда,
Уранці йде по воду, де калина
Завісила стежину до човнів,
Дозрілий кетяг – устоньки у неї.
У силу вбився при кувадлі він,
Та міць йому сама до рук просилась,
Вросла у нього і зрослася з ним,
На землю міг і тура повалити.
Тому Семир найбільше покладавсь
На витязя в непевному поході,
Бо знав, де схибить меч, або стріла,
То Мал за всіх у битві доконає.
Отак дорогою у Самарканд
З Кей-Хосровим, ті русичі домівку
Собі пригадували; шахиншах
Прихильний їхньому був товариству.
Він знову і Туран і Гіндустан
Підверне під свою могутню руку,
І військо пометає, що стоїть
За Нушисадом в куренях димових.
Для русичів той перемоги день
Годиною нагряне нагороди;
Від радості набрякнуть у сльозах
В них очі, як свою вітчизну вздрінуть.
Те військо шахове, що вздовж ріки
До Самарканду просувалось, - стало
На відпочинок в закруті ріки,
Де млин стоїть із колесом старезним.
І мельник шаха з почтом привітав,
Коли він з русичами гострі скелі
Минаючи, під верби підішов,
З коня край лотоків, на землю сплигнув.

Із колеса млинового вода
Збігала в лотоки, каскади срібні ,
У жмурах променів гучних з небес ,
Блищали кришталево на лопатках .

Дугою вигиналась в небесах ,
В коштовних вигравала самоцвітах :
Рожеві , синні , злотні кольори
З червоними й зеленими мішались .

Надвечір сонце на колесі тім
Журбу лишало золоту і в злитки
Її перетворивши , і - вони
В глибінь упавши , на піску лишались .

І мельник Хосрова в млині гостив ,
На подаку зерно мололи жорна ,
І сипалося мливо в довгий кіш ,
Все рухалось довкола й двиготіло .

І шахиншах в мірошника спитав ,
Бува , чи щось йому в млині не снилось
Таке , що варте слухові царя ,
Про що він може і пізніш згадати ?

У відповідь : " - О , любий цар - царів ,
Прохаю , лиш не гніватись на мене ,
Хоч кажуть злі , недобрі язики ,
В млині сам Аріман колеса крутить .

Скажу тобі , що вчора , як заснув
На лантухах зерна тут на помості ,
Наснилось мені , що раз прийшов
Я досвітком в цей млин , муку молоти .

І на соломі в хижці я спіткав
Середніх літ знеможену людину ,
І того мужа гостролезий меч
Мав рукоять у дорогій оздобі .

Голодним незнайомець був. Йому
Віддав я гуску, спечену в ковбиці,
Він разом з тельбухами з'їв її,
І я води йому підсунув кварту.
З гіркотою сказав: "Учора ще
Царем могутнім був."- Його те військо
Пометане агряними, - вони
З саїдом, мов вовки за ним шукають.

Із піхов широзлотних вийняв меч,
З словами простягнув: "Нехай загину
Я краще від безвинної руки,
Ніж від тієї, що мене повергла."-

Із жалю серце стиснулось моє,
І я подумав, що коли бажання
Те сповню, то одержу дорогу
Проллятою заллю на ньому кров"ю.
І та нівчому неповинна кров
Спадатиме замість води із шумом
На колесо старезного млина,
В ушах моїх все буде тарабанить.
При цих словах мірошник онімив,
І шахин-шах зітхнув, немов прочунавсь,
І опустивши очі на поміст,
Він мельникові відповів із сумом:

"— Страшний тобі нав'яв Ормузд сон,
Щоб я із уст твоїх пересторогу,
Для роду всемогутнього почув,
І агарянів ми оберігались.
Та нині - не вони нам вороги,
А власний син, він гірший від ромея,
Бо хотів мене на дахмі погубить,
Корону злotosяйну відібрати .

Та все ж я сон твій буду пам"ятать,
І кинувши йому динарів кілька,
Із водяного вийшов шах млина,
Як смерк пойняв засинене узгір"я.
І довго образ змучений царя
Стояв в його очах, що в млин сховався,
І на соломі у кутку просив,
Щоб мельник те його життя покінчив.
Повз селища з когортами ізнов
Кей-Хосров рушив і небесні звуки
Неслись від кам"яних, білявих веж,
То на кобизі грав мелодій вітер.
Посіви рижу й чаю на ланах
Минали й виноградники на взгір"ях,
І пальми, де немов бджолиний сот
Ті фінники між листя зарясніли.
Про Персію замисливсь шахиншах,
Від Понту – море Чина досягнула,
В країні все що хочеш для душі,
Немає сили тих багатств відняти.
Він цар-царів міг русичам у дар
Коня віддати Ор'я золотого,
Маєток із гаремом, у яким
Красунь, немов зірок на синнім небі.
Та утечуть додому, як один,
Лише свою сестрицю розшукають,
І здіймуться, як птиці полетять
Туди, у сторону святу і рідну.
І вже, як мури з брамами здаля
На сонці Самарканду заблишали,
То шаховому війську – караван,
Що виїхав із міста, повстрічався.

І шахиншах Бабека надіслав
Спитати у купців : чи є у місті
Бунтар - синок , злобливий Нушисад ,
Що з маніхеем - візирем злигався .
Довідався Хосров : шахзаде лишив
Систан , Кабульським вирушив проходом
Десь до Пенджабу , з мрією - скоріш
На ноги цілу Індію підняти .

І від новин таких , - піднявся дух
В Кей-Хорсова , радів , що мідні брами
Для нього розчинились нарозтіж ,
Як військо підійшло до Самарканду .
Довкола гогот з рейвахом стояв ,
Володаря вітала тюрська людність ,
Сторожа присягнула зі всіма
Йому на вірність у Систанським царстві .

І висмикнув хустину з-під сідла
Семир , втираючи чоло спітніле ,
По сторонах із друзями дививсь ,
Їх зустрічали в Самарканді гойно .
В зелених завивалах в два ряди
Стояли кіпариси й до палацу
Лунали вигуки на честь царя ,
Де перед шахом назир простелився .

Кей-Хосров настрій пречудовий мав ,
Тому і візирем його наставив ;
Від честі небувалої , - зрадів ,
З вином звелів барильця прикотити .
Розпорядився в урочисту мить ,
Серед сандалу - килими стелити ,
І смажених принести поросят ,
І дичини , і овочів досхочу .

Нехай з айвану відгукнеться саз,
В граційних рухах танцівниці злинуть,
І їхні, м'ястю споєні тіла,
З жагою пристрасть у гостей розпалить.
Здавалось, в рухах стегон, перс та рук,
Весна бує у насназі юній,
Така, мов з-під каміння джерело,
Якого бризки в зелах гоголіють.
В захопленні ті русичі були,
Що розів'явся цвіт і в зеленочку
Не ізов'яв, як то бува в саду,
Коли без надуму зламають гілку.
Мов листячку зеленому вітри
Дали домаяти в стобарвнім світі,
Так само полонили всіх серця
У танку хоровземки кароокі.

Кей- Хосров, утомившись із дороги,
В долоні вдарив, і пішов спочить,
Він був в ту пору, ніби світлий місяць,
Що від зірок у небі одрізнивсь.

Гульба точилась в такт домбри і бубна,
Мов в зоряній, засиненій імлі
Стрункі чинари у саду розквітлім,
Такі до русів любки надійшли.
Вони на грудях русичів й приспали,
Як нічка зоряний губила шлейф
В місцях, де від кушів одні цикади,
Сюрчали і спалахували в тьмі.

ПІСНЯ ТРИДЦЯТЬ ПЕРША

ВІЩУНИ ЗОДІЯКУ

Шах вістунів послав за Самарканд ,
Де Гіндокушу у снігах стрілиця ,
Кабульський прохід в"ється між узгір
Туди до хвиль і Гангесу і Індри .
Місцевих ворожбитів запросив ,
З мобедами , хай в знаках Зодіяку ,
І в фазах Місяця знайдуть число ,
Сприятливе для вдалого походу .
Хай тюрські , в білих чалмах віщуни
Світил уважно мандри прослідкують ,
І світло Зодіяку , чи воно
В цю пору року шахові сприяє ?
Те пасмо саява , як Кей- Хосров знав ,
У форми піраміди , з оболоків
Гряде , - просвітлює у певний час
Чаклунні знаки не від світу цього .
І Світло є сторожею сузір ,
Недремним оком у космічнім морі ,
Від саява , що отримують вони ,
Людська фортуна на землі залежить .
І віщунам потрібно й знахарям
В небесний Океан вдивлятись пильно ,
Там , ніби в хвилях моря - кораблі ,
Пливуть сузір"я - величезні риби .
Як те судно , що завітало в порт
На певний час - провізії дістати ,
Так само в кожній гавані Світил
Чотири тижні - Сонце загостює .

Тому -то шах про майбуття своє
Дізнатися хотів по сферах віщих ,
Для бою вибрати погожий день ,
Коли йому планети посприяють .
Він свято вірив : на землі усяк
В собі краплину Зодіаку носить ,
Чи Близнюка , чи Рака , чи Стрільця ,
Які всіляко відбивають долю .

Ще будучи у Ктесифоні - шах
Увірував: те всемогутнє Світло
Подібне до земного джерела ,
Що воду з-під скелини розсипає .

Пероза з Птолемеєвих таблиць
Хоч зарікав йому безжурні днини ,
Та затівалося на неврожай ,
І злигодні -відраду затіняли .

Від його візир затаїв одне :
У Хоросані ,вполювавши вепра ,
Опиниться на дахмі шахиншах ,
Засвітить тілом між смердючих трупів .

Лиш дякуючи русичам - в живих
Зостався серед мертвих , що на чатах
Стояли , поки в нього ті страшні
Від грифів рани не зарюбцювались .

І ось таджики - мудрі чаклуни ,
Свій затопили зір в тіла небесні :
Немов овець отари у степу ,
Були сузір"я у світах далеких .
То ж мусить відгадати долю він ,
Звернуть увагу і на те сузір"я ,
Яке плодами злотними з гілок
В тім наднебеснім саді нависало .

В хламіді білій сивий мобедан ,
Вклонившись , підбирав слова вагомі
Сказати їх цареві із царів ,
І сумніви з його думок розвіять .

- " О , царю , в космосі закони ті
Від цих земних - ні трохи не різняться ,
Сузір'я родяться , мов діти в нас ,
І окриває смерть їх у померках .

Ті зорі - у безмежних небесах ,
Подібні до черідки в океані
Китів , з самицями собі плывуть ,
Як світ зачався , - у краї обітні .
Плекають мрію : в краю праотців
Отаборившись , про дітей подбати ,
І в море знову цілим табуном ,
З малятами , в зворотну далеч рушить .

Зненацька стада їхнього вожак
Втрачає провідну , небесну зірку ,
Яка йому цілісеньке життя
Світила і китів оберігала .
Тоді згубивши той дороговказ ,
Не знаючи , куди ватагу вести ,
Збавляє віку у розпуки час ,
В зневірі - викидаючись на скелі .

За вожаєм - черідка і собі
Кінчає самогубством у відчаї ,
Так гинуть всі : над мертвими крячок ,
Чи заридас чайка білосніжна .
Те саме й в космосі , о , цар - царів , -
В безмежному , небеснім океані
Сузір'я плавають , мов гурт китів ,
І раптом у гієні тій - згоряють .

Тому й вмирають люди на землі ,
Бо Аріманові тоді підвладні :
Вкриває сферу Зодіяку мгла ,
І той , хто народивсь під нею- гине .

Я , царю світлий , прокажу одно :
Ти під щасливою родивсь зорею ,
Тобі немає стриму на землі ,
І корінь роду славного не струхне .
Не втратиш шастя у розповні літ ,
Та бережись від світу аж до ночі ,
В озерах , що синіють на сирті
Скупатися в задушливу спекоту ."-

Подяку Хосров віщунові склав ,
Велів розсипати мобедам злота ,
Прощаючись , він знахурів просив ,
Те майбуття для русів возвістити .

В таблиці глянувши і Зодіак ,
Вішун сказав Семирові : " Сестрицю
На власні очі ще побачиш ти ,
Та таємниці не збагнеш кохання .
Остерігайся хвиль , коли вода
Урівень пагорбів скелястих стане ,
Бо безпечально душенька твоя
Із тіла молодечого , відлине ..."-

На осторогу знахуря того
Ані Семир , ані будь-хто із друзів ,
Уваги не звернули , бо в думках
Збентежених , у розмислах , блукали .
І тішились : їм бути на Русі , ,
Росою із розквітлих зел вмиватись ,
Тужили за домівкою вони ,
Туди хотілось чимскоріш - вернутись .

Щось з місяць до походу готувавсь
Кей - Хосров у твердинях Самарканду ,
І лучники й комонники його
В роботі пануками послушували .
Семирові не спалося і в сад
Виходив , споглядаючи на небо ,
І гронами сузір'я золоте
Засиненої ночі нависало .

Вдивляючись у миготіння зір ,
Що випливали із хмарин пір'їстих ,
Згадав , як їм в дорозі повезло ,
Відвагою позбутися готинок .

І звидівся йому Любави лик ,
Горіли променем на персах в неї
Коралики , - ті буси понялись
Слізьми , що сипались з очей , як перли .
І князя й рідну матір пригадав ,
За дітками - журитися до скону !
Десь думають : гавран над ним грює ,
А над сестрицею - вже другий криче .

На скорім часі вдома для мерця
Знаходять ліків знову оживити :
Жарин приносять з тризни знахарі ,
Їх у водиці непочатій гасять .
І тіло задубіле й неживе
Тоді живучою водою кроплять ,
У тіло знов вертається душа ,
І зводиться мерлець на рівні ноги .
З таким - то міркуванням - до Бужка
Пішов в стадарню Сережень в роздумі ;
Його тарпан , що гони проскакав ,
Овес із аргамака мирно хрупав .

Коня в чоло Семир поцідував ,
За шию обійнявши , і скорботу
Бужкові , ніби братові тому ,
У стайні виливав аж до світання .
Стискала душу за минулим жаль ,
І зниділа душа без звісток з дому ,
І серцем чахнув , мов топився віск
У свічці , що не вспіла догоріти .

Згадав , коли ганявся за Бужком ,
Увалом сонце меркло у болоті ,
Аж на Стохід за огирем помчавсь ,
Де Маврія порятував - ромея .
На перстень поглянув , що блищав
У нього на руці , - переконався ,
То справді не маячиться йому ,
А на яву подія відбулася .

Бужка за гриву тріпав золоту ,
Своє гірке пригадував весілля :
Любава - дар йому була земний ,
Навік краплину щастя дарувала .

І думав : вже докінчили мужі
На Прип"яті ту греблю будувати ,
Вже ворог вглиб країни не помчить ,
А каменем на дно річкове ляже .
І від усіх ударів - отчий край
Зуміє захиститися в негоду ,
І кожному обов"язок святий ,
Країні рідній чесно послужити .

І перед тим , як до вітчизни шлях
Йому верстати , - з косаками вступить
В Кабульський прохід - русичам Пенджаб
Свої багатства і красу розкриє .

У пору , як із стайні повертавсь ,
Паткнувсь на верхового від Хосрова ,
З наказом : " Русичі повинні бути
Готові на зірниці до походу ."

І тут Дубрава в мислі надійшла ,
Дай Боже , скоро стрінутися з нею ,
Бо хтілося рушати як найскорш
У край рум"яного , мов ранок , Влеса .

ПІСНЯ ТРИДЦЯТЬ ДРУГА

КАБУЛЬСЬКИЙ ПРОХІД

Не стямився із русичів ніхто ,
Як Самарканд із шахом залишили ,
Стуманеним узгір"ям вився шлях
До Гангу , що нутрується уволю .

В пролом іранське військо увійшло ,
І косаків скеліни обступили ,
Мов серед степу баби кам"яні ,
Ті чатові сарматського кургання .

Ще духу не звели , як із-за скель
Град стріл обрушивсь на потугу шаха ,
Від рику , що до бою пролунав ,
Холола кров , стиналася у жилах .

Семир і Мал , і Всеволод - косак ,
За шахом їхали , і він Бабеку
Послати нукерів у бій звелів ,
Суятити ворожу перепону .
Із скрути вийти - не зумів сатрап ,
Завалений був прохід валунами ,
Стовбур"ям кедрів , сосон та ялиць ,
Повстанці їх із верховин скотили .

І на сарбазів Хосрових з-за скель ,
І на кінноту не вгавали стріли ; -
Убік шарахкалися румаки ,
Із сідел в прірву , вершників скидали .

І бачучи побоїще страшне ,
Мал не схитнувся духом , а прикрившись
Щитом , метнувся прочищати шлях ,
Щоб світ на ньому не зійшовся клином .

Кедрини у провалля повергав ,
Улямки скель усунув із дороги ;
І від падіння валунів , - луна
Відгукувалась довго із бездоння .
Тій силі здивувались вороги ,
Істременим їх страх на крутовині ,
Мов миші з корабля , що йде на дно ,
Так кинулись напасники навтьоки .
Вже після бою , як пройшли війська
Ті шахові Кабульську переправу ,
То на зеленій луці напинав ,
В її подолі Мал - намет козацький .
У честь тієї перемоги - шах
Звелів всім видати вина по тикві ,
І мислив : " Малові то допоміг
Відвалувать його потугу - Ормузд .."-
Куди не глянеш- скрізь Пенджаб проліг ,
Тож більше шах у пастку не потрапить ,
На голову індусів розіб'є ,
Що склали спідку з вражим Нушисадом .
І про Паміру снігом вкритий дах ,
Семирові , як стали на привіллі ,
Оповідав один з індуських радж ,
До шаха присєднався у Систані .
"- Памір увесь алмазами блищить ,
Він - білий слон , зіп'ятий на узгір'я ,
Із правіку знебувся і отак
Закам'янів , в скелину перелився .
Попона злотна покрива його ,
Як сонце підніма свої повіки ,
Осяяє з узгір'я цілий світ ,
І веселить людського смутку душу .

Почув від раджі : у гірських краях ,
Коли тяжиться на спочинок сонце ,
Такий , мов серце в скрусі - лине крик ,
Усе живе здригається від нього .
Потвори таємничої сліди
Вбирає сніг , і , кажуть , що то емі
Зоставив , як над прірвою блукав ,
Тієї смерті він шукав на себе .

Він дуже рідко з сніжних стременин
Одвильне у долини , і повір"я
Існує , - як рукою хтось його
Торкнеться , то безсмерття відзискає .

Ще витязь не родивсь такий на світ ,
Який би еміну спіткав оселю ,
Ніхто іще , як страховісько спить ,
Шерсті його не доторкнувсь рукою .

Семир замисливсь над повір"ям тим ,
І відволати закортіло лихо ,
Зустрітись з емі , і руно жорстке
Погладити на окиді скелини .

Тоді безсмерття в жили перелить ,
І вже землі своєї охоронцем
Довіку стати у святих краях ,
І недругів у змазі побороти .

ПІСНЯ ТРИДЦЯТЬ ТРЕТЯ

ПЕЧАЛЬ

Нерадісні до Нушисада вісті
З Кабульського проходу надійшли,
Систанці войовничі - плин Хосрова
Влихій борні - спинити не змогли.
Для виходу зосталось - радж підняти,
З Віскаю хай, із Гімалаїв теж,
Ті колісниці, мечників готують,
І бойових ведуть сюди слонів.
Тому - то Нушисад гукнув Халіда,
І візиря Перозу, Сасана,
Наполягав - за поміччю послати,
Хай Індія встас на смертний бій.
Затуркотів в Лягорне барабан,
Скликав і сотників і генералів,
Бо від навали шахиншаха - світ
Стемнівся від Кабульського пролому.
Були покошені, мов очерет
Ті лучники хоробрі на узгір'ї,
Мов хмари замостили небовид,
Так військо Хосрова Пенджаб покрило.
Бодай його запав в долині слід,
На іншим боці - на буграх намети
Його біліють, на Лягоре б"є
Вже стрілами отруйними своїми.
Від брам твердині - мчалися гінці
До Брамапутри, Джуми і до Гангу,
Наказ і дасу й оріям - змастить
Колеса в ратах і на бій рушати.

І Нушисад до рішення прийшов,
Лягоре стіни, башти укріпити,
Тримати воїнів в шеренги три,
Коли з ріки Кей-Хосров затакує.
Ще з місяць добрий потрібує шах
Під брами міста тарани підвести,
І ратиш настругати, а з колод
Плоти для переправи війська- збити .
Тож часу досить є в захистників
З надр Індії резерви підтягнути,
Тоді і мчатися в звитяжний бій,
Індусів вмерти кликать за свободу.
Якраз тоді увалом сонце з гір
Сніги своєю ласкою топило,
І линули потоки звідусіль,
На Індусі ту повинь піднімали.
Розтіксь від муру з передмістя люд,
Стіну вже другу зводили довкола
Лягорне, в разі, як засяє зів
У перший від ворожого пролому.
І поза містом, де брунату твань
Бамбук вкрашає коло самих джунглів,
Під прапор волі вишикує він
Систанців, і індусів й хоровземців .
Розмістить вождь на правому крилі
Комонників, слонів залишить в центрі,
Їх ревіт налякає ворогів ,
Здригнеться шахиншах- його почувши .
І воїни на колісницях з крил
Ударять, пометаючи навалу,
І до ріки прорвуться, щоб у ній
Неволю з шахиншахом потопити .

Зоставивши дорадників своїх,
Шахзаде із наради віддалився,
Пішов до жінки, до діток своїх,
І сина і доньку Дубрава мала .
Для неї він, хоч кемзував в біді,
Та все ж хвилини радості знаходив,
Його матуся— Соня, щонайбільш,
Утішилися внучкою і внуком .
Побавившись із дітьми— Нушисад,
Усівся за столом, Дубрава в місці
Подала плову, чаю піднесла
На татні, із піали з медом спити .
За їжею ту нерадиву вість
Матусі оповів і вірній жінці,
Хтів облегчити серденько своє,
Бо за своєю турбувавсь сім"єю.
І вирвалось у нього із нутра,
Що уцілілі лучники з узгір"я,
З Кабульського проходу утекли,
Про бій з гунцвольським військом оповісти .
З уст вирвалось:" В Хосрова об'явивсь
Нізвідки Рус, який побив чимало
Відважних воїнів,- розгородив
Для шаха прохід в Гіндустан казковий .
Той Рус аж на вершок гори зібравсь,
І відломивши віковічні скелі,
Мов гумовим м"ячем собі шпурляв,
І вже лавина лучників давила .
Дубрава добре втямила письмо
Русинське, то нехай листа напише,
І Руса попрохає перейти
На сторону добра і шастя й волі .

Калам взяла дружина до руки ,
І четами і різами поспішно ,
Богатиреві рідної землі ,
Листа сливе такого написала :

- Привіт Тобі , земляче дорогий ,
Хай слине назвище твоє у славі ,
Хоч рабству ти , косаче , послужив ,
Та вірю , що іше послужиш волі !

Скликає Нушисад під прапор свій
Відважних духом- вмерти за свободу ,
А ти - Дажбога скіпку засвіти ,
Хай порадіємо в омраці світлом .

Гулителеві - краще не служи ,
Честь замала тобі- борисфеніту ,
Із різником ту доленьку свою
Скапливо й по- дурному пов"язати .
Проти кого наваживсь здняти меч ?-
Тож в Нушисадовім , косацькім війську ,
Всі раджі - світлооки і стрункі ,
Вони - від доньки Ману народились .
Із плоті й крові - орії в віках-!
І мова їхня схожа на русинську ,
На власних силах чуються в борні ,
І Трояна за Бога почитають .

Не гнівайся , коли тобі скажу :
Скнарюга - шах тебе увів в оману ,
Камбіз він другий , - всіх народів кат ,
Той , що колись вагітну вбив Роксану ...-
Поставивши оте своє ім"я ,
Дубрава дівчину в покій гукнула :
"Бери човна , рушай у перський стан ,
І до намету увійди русина .

Пому листа від мене передай ,
А разом з ним , - і перстня дорогого ,
Вернутись з відповіддю не барись ,
Бо в злигадах серденьком умліваю . "-

І перстня з мурно - каменем зняла
З руки Дубрава , дівчині вручила ,
Орійка зникла , увіщать пішла
Богатиря з далекої країни .

І вийшла поза місто , як туман
Вгортав і мури , і долину й хвилі ;
Вона у троці схованим човном
На той бік готувалась переплисти .

ПІСНЯ ТРИДЦЯТЬ ЧЕТВЕРТА

СТРІЧА

Як сонце встало на вершок коп"я,
Перед очима шаха дивне місто
На другім боці Індусу - ріки,
Мов блискавиця з неба-освітилось.
Хосров на взгір"ї військо розмістив,
Почав хвилини слухної чекати,
Стене хай хвиля на плотах війська,
Відразу, як спаде бурхлива повінь.
Із очерету повелів слижі
Сплітати стеклі, праліси рубати,
В"язати на тороки деревця,
З них обчухравши з листям гілячини.
Для плаву приготовлені плоти
Замаскувати, і як повінь стухне,
Встеливши лодвою, на них вози
Скотити і в дорогу лаштуватись.
І раду війни собі дадуть,
Дрючками відштовгнувшись від причалу,
За поміччю і вітру й бистрини,
На другий берег військо переїде.

Все ж першою потребою - харчі
Для цілої його потуги стали;
Комонників Пенджабом розіслав,
Для полчища запаси заготовить.

І стіни міста Хосров оглядав,
Гніздом дракона зводилось на кручах,
Передчував, тим приступом з ріки,
Йому, як видко, мурів не здобути.

Вже увірялась шахові ріка ,
І башти в насторожених бійницях ,
Тоді якраз ріку перепливла
Човном вістунка юна від Дубрави .
Нахмарилось . В миг ока наступив
З ущелин вечір , а туман окутав
Лягоре , і шатри коло ріки ,
Де станом з шахом косаки стояли .
В наметі Сережень розмову вів
Із Всеволодом , згадуючи разом ,
Як з недругом в проході стявся Мал ,
За всіх в бою здобувши перемогу .
Вони роти розкрили , бо в намет ,
Відсунувши заслону , поза Малом ,
Дівча просунулось , і на уста
Поклало пальця , -згоду на мовчання .

Мал оповів : " Коло ріки бродив ,
Вслухаючись , як одуд гув у нетрях ,
Аж стішився , бо дівчину зустрів ,
Яка русинську мову розуміє .
Довірилась вона , чому і як
Крізь Індус перекинулась таємно ,
Тому рішив , в косацьке шатро ,
Її для товариства запросити ."

Сказала : - Варю мене зовуть ,
За пазухою лист лежить таємний ,
Його лише я русові віддам ,
Що левом бивсь в Кабульському проході-
Всміхнувся Мал і руку простягнув ,
І зашарівшись , дівчина дістала
Із широзлотим перстеном листа ,
Віддавши , мов до князя уклонилась .

І Мал Семирові листа вручив,
Печатку тую царську розірвавши,
Очима по написанім пробіг,
І здивування вирвалося з горла.
Бо руські ті, знайомі письмена,
Ще як ніколи - радували око,
А головне, - писала то рука,
Хто міг подумати ? - його сестриці.
І Всеволоду й Малові про зміст
Листа переповів, і всі зрадили,
Розбили тугу писаним листом,
Знайшли Семира втрачену сестрицю.
І відповідь рішили відписати,
Далебі, отаке в рядках стояло:
- " Дубраво, брат складас це письмо,
Семир-звитяжець, вірний внук Дажбога.

В шуканні за тобою по світах
Потолі серцеві не дав ні трохи,
Возрадувалось, - ти жива еси,
Дарниці іншої мені не треба.

Потуга тут зі мною, - русичі,
І Всеволод і Мал, - найкращі друзі,
В дорозі - Духослав і Яромир,
Наздоганяють нас із Ктесифону.
Зустрінемось, - ще більше оповім,
Лиши палацу непомітно стіни,
На той четверг, - згубися у імлі,
На братіка очікуй поза містом.

Я , стотне , перекинуся човном
На інший бік , до берега пристану ,
Не станем дармувати , і гуртом
У наслід радості - додому рушим .
Нудьгує за тобою батько - князь ,
Нам не життя , о , сестро , на чужині ,
Гож у четверг , як вчуєш півня крик ,
Го знай , що вже я води переїхав .

Прострічу - ти нікому не кажи ,
Бо не подам тобі я більше мови ,
А покищо , до зустрічі , -прощай ,
Не забувай про крик опівніч півня"

І скінчивши того писагь листа ,
Орійці - Варі простягнув поспішно ;
Щоб не рішився хтось обночувать
Її , то вивели гурбою з стану .
І зачекали , поки до човна ,
Прикритого стеблинами не сіла ,
І не сторопились , коли його
Зачало бурхати у грізних хвилях .

І ліхтаря ледь уловимий блиск
З тамтого берега - дав знати русам ,
Що від Дубрави - діва - вістовець
Щасливо в свою сторону дісталась .

ПІСНЯ ТРИДЦЯТЬ П'ЯТА

ГОРМУЗД

Із царства із Сабейського вернувсь
У місяці хурдаді Гормузд славний ,
Нушибиним єдиним сином був ,
Втопив її Пероз у Хоросані .
Дізнався принц про Хосрова похід ,
В пісках Турану , видно , загубився ,
Та все ж мечем скарає шахзаде ,
Щоби душі його настала повня .
І перечулося про смерть йому
Султанни - матері , її десь раки
Давненько з"їли в мулові ріки ,
І жабуром місцина затяглася .

У пору , як з Аравії прибув
Гормузд , - вже Яромир на ноги знісся ,
Гюлянда догоджала , як могла ,
На висадки її - косак не кинув .
Все повелося , ніби перед тим ,
І стриму не було тому кохання ,
Могла згоріти звада на вогні ,
Сама ж його на втіху й запалила .

І як вони у подушках жагу
У місячну опівніч розпивали ,
То жартома Гюлянда в косака
Питала , пригортаючись щільніше :
" Чи чув, о , любий і коханий мій ,
На взгір"ях на яких , чи в полонинках ,
Косулі в час , як сходить молодик ,
Тих козеняток мекотливих телять ?

Згадково усміхався у одвіт
Йй Яромир , впиваючись красою
Лівочою , цікавився і сам :
Коли пора косулям отелитись ?

І пригорталась в пестошах вона
В часину , як визорювалось в небі ,
І відгорталась у жазі своїй ,
Вже як зоріти садом починалось .
Вгортав туман троянди і жасмин ,
Жорствою йшла Гюлянда від коханця ,
Була чистіше в мріях від струмка ,
Що зорями яріє у опівніч .

І Арземіді , що Гюлянді тій
Доводилась сестрою , уподобавсь
Теж Яромир - косак із косаків ,
І не вповала на його байдужість .
Все ж роз"ятріли ревності її ,
Діждавшись , щоб коханці розлучились ,
То на постелю , не заснув косак ,
Вона навшпиньки , крадькома , забралась .

І Яромир , прокинувшись , устиг
Від знади рознашілої сахнутись ,
Принцесі одягнутись наказав ,
І двері показав їй із покою .

І розігнувши стрімко знадний стан ,
Поклялася вона йому віддячить ,
Бо , як перелюб із сестрою мав ,
Міг Арземіду теж удовольнити .
Закляття вимовляючи страшне ,
Горіла гнівом : міг , бодай , попестить
Йй ті повні персаді уста
Цілунок соковитим наділити .

З печалі - їй не сохнути в літах ,
І сновидінням поваба ізчезне ;
Рішила з пересердя поговорі
На русича і на сестру пустити .
І Арземіда , затаївши гнів ,
Приїзд Гормузда щиро привітала ,
І занатужилась вона зловить
Гюлянду на гарячому із русом .
Свого довести хтіла і тому
Перед дворецьким - серця не втаїла :
Гюлянди хай покої озирне ,
Коли лише у небі зазоріє .

І візир все Гормуздові доніс
Про те кохання русича - заброди
З принцесою Гюляндою , і принц
Запекуватим був у власних мислях .
Розпорядився засідку зробити ,
Залюблених пташок в сильце впіймати ,
У час , як бродять зорі по росі ,
І в досвітковій мряці місяць сходить .

Угледила сторожа , як у сад ,
Коло стежин , посипаних жорствою ,
Дівоча тінь , струнка , як кипарис ,
Сковзнула в адамашковий сорочці .

І там , де стежка мріялась з плюща ,
І нахилились іви до піддашся ,
З'явився русич від п'яних кущів ,
Коли троянди в зорях розцвітали .

Злились в одно : Гюлянда й Яромір ,
Ті любові у завороть їх пустили ,
Такий любови - міг позаздрить Бог ,
Якому всесвіт із людьми належить .

Ще перед стрічею цією в ніч ,
Гюлянда мріяла в своїх покоях ,
Про втечу з Яроміром звідці геть ,
Хоч на край світу від очей зурочних .

Отож рішили : завтра на зорі ,
З собою Духослава в путь узявши ,
До Понту рушити , а звідтіля
До Борисфену - палкою докинуть .
Те завтра - їм ніколи не прийшло ,
Бо на гарячому скопці зловили ,
До Гормузда негайно повели ,
В зіндан , - до суду наказав їх кинуть .

Коли ж пізніше - русич Духослав
Прибув з біди друзяку рятувати ,
Сирицею ті руки і йому
Назад зловісні нукери скрутили .

Не клякнула Гюлянда молода ,
Не впала перед братом у молінні ,
Щоб каяттям своїм він дарував
Життя , що брунькувати почалося .

Принцесу , що посміла на любов
З русином - заволокою , - скарати
Наказ дав Гормузд : гострим тим мечем
На людній площі голову ізстяти .

А щодо русів - кімрів - скотярів ,
То за перелюб - очі в Яромира
Гарячим лезом вийняти звелів ,
Та живота йому подарувати .
А Духославові , - то язика
Відрізати в покару , щоб ніколи
Про ту любов ні з ким не говорив ,
В пустелю їх обох , - з Ірану вигнать .

І на майдані , де недавно ще
У гилку русичі сукупно грали ,
Гюлянди скрик предсмертний пролунав ,
Голівка до санету покотилась .

І Яромира осліпив Гормузд ,
Красуні жодної йому не бачить ,
Відтяли в Духослава язика ,
Щоб про кохання друга не базікав .

І Арземіда , що Гормуздів гнів
Наслала на сестрицю безневинно ,
Зумілася , і поночі в саду
Повиснула на стеклій гілячині .

Те тіло на магнолії її
Висіло ; розкуйовджував волосся
Злегка зефір , і місяць на уста
Поклав пелюстку , скупану у сляві .

П І С Н Я Т Р И Д Ц Я Т Ь Ш О С Т А

С Е С Т Р И Н Я

І косаченьки-русичі намет
Зоставили, і сонце, що подібне
До квітки лотосу у хвилях тих,
Вгортаючись у темряву, тонуло.
І вгору, проти течії ріки
Коней погнали, в нетрях бамбукових
Їх залишили, а самі човна
З-під очерету й комишу виймали.
Ще перед тим, як змерхне небовид,
Вернутись хтіли і тому спихнули
Того, в туман навислий, каюка,
Веслом ледь чути-воду розсікали.
І не барились взяти на той бік
Насильства забороло-вірну зброю,
Дійма, бо вередливою для них
Була і є, і буде тая доля.
Семир не відав-четверо коней
Зірчастих, запрягла у колісницю
Дубрава, і на зустріч поспіша
Туди в долину, поза брами міста.
Вона й не знала: вислано було
Аж двісті воїнів в засідці бути,
Щоб половити русичів живцем,
Примусити їх дораз прилучитись.

І Нушисад Дубраві слово дав,
Що волос не спаде з краян преславних,
Пообіцяє допомогти пізніш
Вернутись їм до берегів Куяби.

Стеклого гнали човника вперед
Семир і Мал, і Всеволод хоробрий,
Носились витязі в своїх думках
У сторонах, де терен процвітає.
Згубилось безліч часу із тих пір,
Коли Вали Змієві залишили
В шуканні за Дубравою,- і ось
Покланялась до них здоров"ям повним .
Пригадує Семир, як вирушав
В дорогу, Хорс зіходив у барвінних
Лугах, і оживляв послулий край,
Іташине царство ізі сну підводив .
Воскресло миттю з пам"яті: з коней
Зійшли в степу, і ту палку молитву
Вознесли сонцю- дателью буття,
Що світлом ніч кромішню розсіває.
І знали : літ буремних не спинить,
Мов воду з лотоків, яка вирує.
Тож, мов горох- в лопатки вб"ються ті,
І на стручки година швидко злине .
Всі разом у дорозі - косаки
Із вірою жили- з частинок сонця
Душа в них складена, і як торкнуть,
Звучатиме у ній сумління предків .
Дажбог, що небо й землю сотворив,
Узгір"я , і вогонь, ліси і води,
Свого народу не забув в біді ,
І внуками його - вони прозвались ...
З такими - то думками і пливли
На другий берег Індусу у вечір;
Під днищем гостроногого човна,
Піняста хвиля озивалась стоном .

І Сережень задумавсь про сестру ,
Не в жарт то буде зустріч довгожданна ;
По бережку Дубрава може йде ,
Вділяє мислі про своє бездолля .

Як перекинулись на другий бік ,
То взяли із бадді надійну зброю ,
На вогник , що заблискав вдалині ,
Пішли утрюх долиною неквапно .
І півня крик з темряві пролунав ,
Почувся гук із тиші колісниці ,
Зміясті коні вихопились з тьми ,
Дубрава , стоячи , тримала віжки .

Тоді якраз долину освітив
Широкий місяць , і її обличчя
Було , немов в Девани , що хортів
Жене своїх крізь ліс на полюванні .
Шкурятним поясом Дубравин стан
Був підперезаний , і прив"язала
Вона до нього з піхвами кинджал ,
У сяєві блищало те руків"я .

І крикнув з радості косак Семир ,
Сестру впізнавши , кинувся щосили
Назустріч гриваням , які умить ,
Сун"яtilись і в сторону звернули .
Мов нав"я - тіні , зникли у пільмі ,
Змійну гавру з них один копитом
Задів у леті , гадина в живіт ,
Підскочивши , буланого вкусила .
Тому - то він злякався і потяг
В упряжі других рвучко за собою ; -
Дубрава віжки випустила з рук , -
Як ті вовки , так коні умикали . 356

Не знаючи причини , косаки
Побігли наперейми буйногровим ,
Які все збільшували свій розгін ,
І як вітри у лузі наздогнати ?

А оглянулись - лави бойові
Побачили ворожі , і відчули :
На них сільця розставлено міцні ,
Не легко буде пастку обминути .
І вихопивши із піхов мечі ,
Давай локшити в потемках індусів ,
І врятувались , мов улари ті
З ловецької, розвішаної сітки .
І роз"єдналась сотня бойова ,
Наказано було їй половити
Всіх русичів , і до одного з них
На очі Нушисадові привести .

І відбиваючись від ворогів ,
Так до човна гурмою й відступили ,
Спихнувши в хвилі , за облавки ті
Тримаючись , пливли за течією .

І вже , коли тривога відійшла ,
І стріли з берега не долітали ,
То Мал у човен із поснулих хвиль ,
Край сідалки , з обшивки , перекинувся .
Туди Семира , мов ягня втягнув ,
Подався Всеволодові на поміч ,
Поза бортом його , як не шукав ,
Ніде не чув товариша й не бачив .
У двох його гукали серед хвиль ,
Із думкою , що може озоветься ,
І те убоління лиш луна
У голосах тужливо відбивала .

Човна пригнавши вже на другий бік,
Ступивши на покритий млою берег,
Немов увередилися собі,
Так двоє косаченьків виглядали.

І відв'язавши коней- на зорі,
Уражені утратою- вернулись
У свій курінь, де в здогадах Семир
Всімаи сторонами розтікався.
Збагнув, що Всеволода не вернуть,
Нема на кого ту покуту класти;
Ціла ріка від кайманів кішить,
Горять в них очі блудними вогнями.
І мислив: з них один і потягнув
За ногу Всеволода, так і гулькнув
У царство те підводне, звідкіля
Не виринув про дива розказати.

ПІСНЯ ТРИДЦЯТЬ СЬОМА

Б И Т В А

Рубати джунглі Хосров наказав,
Цупелити до берега колоди,
На Індусі збивати у плоти,
На той бік попливуть за ними й коні.
Десант хотів чимшвидше спорядить,
Під мурами Лягорне стати твердо,
Ще перед тим, як поміч Нушисад
Від радж з всієї Індії дістане.
Бо знав, від Гімалайських стромовин,
З Магахди, Пандії, Курави й Анги,
З слонами і кіннотою на клич
Шахзаде - збройне ополчення рушить.

Ормузд лиш знає, хто програє бій,
Чи Хосрову утриматись в Пенджабі?
Бо може доведеться ще йому
В Систан поспішно п"ятами кивати?

Тому не запропала він людей
Аж гнав чим швидше праліси рубати,
Колоди волочити до ріки,
Ком"яги і плоти з них рихтувати.

Коли на чалці із десятків з них
Там хвилі підмивали у затоці,
Їх відв"язавши, в темряву пливли
Розвідники широкою рікою.
І потрапляли воїни в обміт,
Вже мертвими з"являлися на хвилях,
Все ж духом не знесилився шахиншах,
Ормудзу ту складаючи офіру.

І терехами коней , вислюків
Вантажили , вели на переправу ,
На березі коло човнів і плотв ,
Здіймали рейвах воїни Хосрова .
За плотом , де з шостом стояв Семир ,
Бужок поплив , і витязь ту вуздечку
До крайньої колоди прив"язав ,
І підбадьорував коня словами .

З Семиром Мал на дошках примостивсь ,
Про невблаганність битви призадумавсь ,
Бо як на другім березі зйдуть ,
Їх ополчення смертним боем стріне .

За Всеволодом побивались вдвох ,
І нерозважним вчинком їм Дубрава
Струїла настрій , все ж якусь вину
Вагалися на неї друзі скласти .

Напевно , войовничий Нушисад
За нею слідкував , і шойно місто
Лишила , то таємно надіслав
Він лучників русинів упіймати .

Тож предчуваючи недобре щось ,
Тому й сахнулися у леті коні ,
Не по своїй то волі , - від ріки
До брам міських Дубрава повернулась .

Семир над таємницею найбільш
Замислився такою, бо , чи справді
Сестриця зичить братові добра ,
Захоче з ним вертатися додому ?
І від Бабека мав Семир наказ ,
У бій повести вершників безстрашних :
Ударить в праве ворога крило ,
Навальною атакою зім"яти .

З-за Гімалаїв сонечко зійшло ,
І поволоку сизого туману
З ріки стягнуло , звідки лісу сплав
На другий берег прибував із військом .

І бою рик від мурів пролунав ,
Із веж Лягорне мешканці уздріли
Тих лучників на стругах і плотах ,
Що тарани під брами міста везли .
Відважно захищавсь на мурах люд ,
Як поп"ялися на вали зухвальці ,
Штурляли їх з підставлених драбин ,
Димлящою смолою обливали .
Все ж падали , як птиці із небес
Захисники від граду стріл ворожих ,
З"являлась допомога їм ураз ,
Вже другі - місце вбитих заступали .

Коли ж Семир - звияжець на той бік
Дістався , і оту безстрашну комонь ,
До пралісу притихлого повів ,
Слонів шеренгу бойових помітив .
На спинах тих приучених тварин
Здіймались з війнами грізні вежі ,
А на горбі , де засинів намет ,
Горів той стяг - зоря щаслива Кави .

Семирко знав , що Кави коругов
Святиною Ірану є , хоч шахи ,
Із роду Сансанидів,-вже давно
Тим місцем - Кенаїдам поступились .

Намет з бловату в сонці майорів
У центрі , де підводилось знамено ,
Ще крім корогви , - білого слона
На тім горбочку Сережень помітив .

І як літаври вдарили на бій ,
Послав Семир звідомлення : " Індуси
Атаки не могли його відбить ,
І без ладу , до себе утікали..."
І лучники Кей - Хосрова в цю мить
Наспіли з берега , і влучні стріли
Посипавшись , внесли переполах
Серед слонів , що хоботи здіймали .
Розлютувавшись , з ревітом страшним
Вони розбіглись , й шерөг поламали ,
І по дорозі воїнів своїх
З несамовитою топтали люттю .

Ще раз Семир кінноту розгорнув ,
І у середину , на пагорб вдарив ,
І серед сполоху він радж крушив ,
Так до намету синього наблизивсь .

І Мал , що за Семиром поспішав ,
У пімсту за загибель Всеволода ,
Поцілив Сасана , - мов заєць той ,
Кабата що пішов , - об землю грянувсь .

І прапор , що був свідком перемог
Ірану у століттях , опинився
У Сережня в руках , коли ж той слон
Священний - Малові тоді дістався .

І коруговку - персам дорогу ,
Оздоблену коштовностями світу ,
Чоло спітніле витерши , Семир ,
Поклав Бужкові на злотисту спину .
Лишились косаки на тім горбі
Коло намету здобич чатувати ;
Відомо стало їм , що у шатрі
Дубрави не було , ні Нушисада .

ПІСНЯ ТРИДЦЯТЬ ВОСЬМА

Л Я Г О Р Н Е

Щось з місяць подолати шах не міг
Упертості захисників Лягоре ,
Нарешті крізь пробоїну в стіни
Його війська до міста увірвались .
Стенувшись утікати Нушисад ,
І матір , і Дубраву разом з дітьми ,
З собою , поспішаючи , забрав ,
Навмисно залишивши прапор Кави .

Це із метою - хай удріне шах
На власні очі знамено величне ,
І думас : із військом Нушисад
Перебуває у годину бою .

І вже , як раджив Хосров вполонив ,
Обсмалені пробивши мури міста ,
Довідався : через прохід в Кабул ,
Проскочити його синок устигнув .

І Хорсов ласку раджам проявив ,
У передвірку красної палати ,
Не вимагав в подоланих князків ,
Щоб повзанням до трону добирались .

Здобритися на дружбу шах зумів ,
За те кумання , - вимагалось згіддя :
Рубінів і сапфірів , і срібла ,
Статуй із золота , в алмазах сяйних .

І запропала служать хай йому ,
Слонів для моці шаха доставляють ,
Тож мусить бути так до скону літ ,
Як Ормузд мислі ті йому нарадив .

Скіпнувсь до радж: "Прикраси здерти з них,
Усаможити свій край хотіли ,
Від заколотників , - добра не жди ,
Хоч "шаха й мата" дав їм раптом Хосров .
З систанцями й турянцями - вони ,
Стинатися воліли за свободу ,
А бій програвши, - їм нема чого ,
Скімлюючи , зубами скреготати .
Не буде вже довіку скузи їм ,
Неслава радж - хай слине по Паміру ;
Хоч Індія безмежна пролягла ,
Але від шаха - нікуди подітись ."-

Згодя , закликав йогів цар-царів ,
Увірили : людина злити може
Із Богом душу , досягнувши цим
Блаженства небувалого у світі .

І йогів переможець попросив
Сказати щось про Гіндустан в сповіри :
Багатства різні і всіляка плодь
Віднині - все належить шахиншаху .

- Владико Індії , в віках живи ,
В "Упанішадах " - мова про Каруну
Ведеться ; на землі у честі жив ,
І сповіряв своїй красуні - жінці .
На руку їй робота завжди йшла ,
Вона і наряде, сорочку силаше ,
В своїй красі - сподобною була ,
І чоловіка над усе любила .
На приязнь їхню та святу любов
Нізвідки заздрість впала на Каруну ,
А вже злоба - покінчила його ,
Не думалося , що мертвець - воскресне .

Хоч страта незамінною була,
Все ж жінка тіло узяла з собою
До Арунгаті, згріб із вівтаря
Він приску і Каруни прах посипав.
І диво трапилось, бо мрець ожив,
У радості обняв кохану жінку;
Вона, що зажурилася у днях,
Мов пташка-стрепенулася від щастя."

При цій розмові шелудивий йог,
З торбинки попідү насипав в жменю,
Яким і зацікавився Хосров,
Питаючи: " Втворився він із чого?"-
Йог відповів: "Корівоньки у нас
Рахуються священними, бо вірим,
Що душі наших прадідів, дідів,
Всесяються в тварини ці незлобні.

Щоб втямити, як присок сотворить,
Знайти коров"ячого кізяка потрібно,
Його, з січею треба замісити,
Яку пролле під зорями телиця .
Із суміші сечі та кізяка
Тих кульок, ніби з хліба наробити,
На бібки будуть схожі диких кіз,
Яких вони на взгїр"ї залишають.
Ті кульки- просушитися кладуть,
Від сморїду на сонечку звільнитись,
І не змигнеться й хвильки, як вони,
Готові вже для вівтаря святого.
І як на вівтареві тім вони
Згорять, то залишається з них попїл,
Молитву ту шепочучи, - його
Сміливо можна у торбинку всипать.

І заборолом випало йому
Від невблаганної Морени бути,
Недугу змлоїть, тілу міць пошле,
На духом впалого здоров"ям знийде."-

Подякував за присок шахиншах,
Відразу з ним ту шкіряну торбинку
До пояса мішніше прив"язав,
Із нею змислив- вже не розлучатись.
Шедротами він йогів обділив,
І наказав розвішати по місту
Указ про звільнення святих отців
В цілому Гіндустані від податків.
В чаклунську силу попілу того
Шах вірив свято. в полум"я всесильне,
З якого Ормузд всесвіт сотворив,-
Тому все може в попіл обернутись.

Те золото й каміння для прикрас,
У радж забравши, у Систан рушати
Звелів потузі перський, щоби там
Крамолу Нушисадову збороти.

Ой, вірив Хосров у свою зорю,
Зродився з долею і ріс у шасті;
Гуляв по зволу, Рим у прах поверг,
Не дав собі у кашу наплювати.
Як не раділи вершники його
З тієї в Гіндустані перемоги,
Все ж не було нікому затужить
По мертвих воїнах, що впали в битвах.
Із Малом в Індії журились Семир,-
Від Яромира й Духослава звістки
Їм не було, мов друзі дорогі
Десь у криницю у глибоку впали.

ПІСНЯ ТРИДЦЯТЬ ДЕВ'ЯТА

СИСТАН

В Систані мрячним , де Кабул дріма ,
Оточений снігами гір надхмарних ,
Від вістунів своїх Хосров почув ,
Що роз"їзди з"явились Нушисада .
Всміхалась доля принцеві ще раз ,
Бо залучивсь підмогою Кушнаса ,
Він з Каспію з карлуками прибув ,
Привів комонних , лучників з собою .
Кабульці теж на гладкому шляху ,
Бо Нушисадові на поміч стали ; -
Пора не перепорилась у них .
Кей - Хосрову потугу ще розбити .

І сполохався Хосров не на жарт ,
Ще випадуть йому на переливки ,
Із військом розмістився на нічліг ,
Він лугу край ріки не перележить .
Передчував : як далі рушить в путь ,
То з"єднання ворожі можуть вдарить
Зі всіх боків , і стане у бою ,
Тим перекидистим човном у бурю .

Донесення розвідників йому
Гнітило душу , чув про каралуків ,
Вони - немов шуліки чи орли ,
На ворога несуться у атаці .
Дастури то нараяли йому
Отаборитись : з двох сторін тягнулись
Узгір"я , а між ними - плин ріки ,
Тієї Окси в закрутах губився .

І Кави прапор поблизу шатра
Звелів розмаяти у тихий ранок,
Над станом з гордістю нехай злетить,
І дух підсилить в шахових когортах.
То на забачення всім ворогам
Ту виставляє Кавову хоругву,
А поблизу намету, на горбі,
Ім перемогу білий слон протрубить.
І злототканна із слини слона
Попона звисне у бловаті з шовку,
На ній лежатиме і барабан,
І литі ширим золотом літаври.
І як надоба стане, то до рук
Хорунжий візьме їх, і вправно вдарить,
Почують клич до бою верхові,
І піхотинці - лучники завзяті.

Уранці шах Бабека погукав
І радж в тюрбанах білих, із Пенджабу
Крізь Кімбер бойових слонів вели,
Для січі із повстанцями тримали.
Із шахиншахом в тім яру була
Безстрашна комонь, лучники півсвіта
Пройшли із ним, знемага і жара
Ще їхньої відваги не зломила.

Зайнявши оборону край ріки,
Піхоту розмістивши на узгір'ю
Кей-Хосров русів в розвідку послав,
З веретою і в одязі пастушім.
Від"їхавши від табору убік,
І проскакавши берегом годину,
Семир і Мал на плаї на круті
Звели коней і вийшли на стрілицю.

З того узгір'я глянули униз
Повз скелі, де здіймались грифи в леті,
Помітили кінноту, що у яр
З рівнини, зднявши куряву, спускалась.
То чорних кlobуків вів Кушінас
З'єднатись з Нушисадам, що у балці
У стін гори на допомогу ждав,
Радів, дотримав каган обіцянку.
Забачивши лявину свіжу військ
В стязі від сонця, що ішло на захід,
Семир із Малом з'їхали униз,
І клусом румаків своїх погнали.
Отак в тривозі вечір надійшов,
Вовками ніч з ущелин завивала,
І шах в намет мобедів погукав,
Нехай скімління вовче розтолкують.
Вішун прищулив брови й проказав:
" Володарю, вогонь на вівтареві
Свяшений не погасне, бо пітьму
Із наших душ сам Ормузд проганяє.
Хвалу йому тож радо вознесім,
Він живодайне подарує світло,
Що пламеніє у вогні святім,
І охоронцем є надійним трону.
Записано на зорях, що своїх
Ти недругів в прийдешній битві скрушиш,
І згине Арімановий слуга
Ще перед тим, як тьма окрие землю.

Так сміло засідлай свого коня
Зіркатого і ним скачи по зволу,

Ні меч, ні спис, ні торока стріла
Тебе на бойовищі не зачепить .

Як знаєш- вовк , то не боїться пса ,
Але втікає , як зачує зв"ягу ;
Так в ноги кинеться страшна орда ,
Від рику , що його слони підіймуть .
І вивернешся із усіх невдач ,
Тобі , о царю , добре буде видко ,
Як западе під недругом земля ,
І зступиться , і викине травицю .
І буде так - мов у ріку шпурнуть
Чималий камінець , - кругами хвилі
Розійдуться , і стане плесо знов
Спокійним , мов нічого й не бувало"-
І несказанно віщуванням тим
Зрадів Анушиван , палку молитву
Воздав Ормуздові . Вже більш нічим
Не турбувавсь , чекаючи на битву .
І вдруге , як прокинувся від сну
Світанок коло Окси у суп"ятті ,
То вмивсь промінням , що з- за гір ішло ,
Згоняючи тумани із долини .
І каган Кушнас затрубив у ріг ,
І вислав верхового передати
Прохання Хосрову - умову з ним
Хай шах складе нехитру перед боєм .
Ще перед тим , як кров"ю обагрить
Мечі - хай двоє силою своєю
Поміряються , і сильніший з них
За ціле військо вийде переможцем .
Із лав карлуцьких каган надійшле
Одного з ломусів , а шах між персів
Собі також батира підбере ,
І двоє - суперечку хай рішають"-

Як каралук програє чесний бій,
Тоді нагайкою махне володар,
До Каспія потугу завертатъ,
Відмовить Нушисадові підмогу .
Як каралук звияжиться в бою,
То Хосров віддає престол Ірану
Своєму недругові - шахзаде,
Що волю всім народам обіцяє ...
Мобедів шах на раду погукав,
А з ними радж, русинів і Бабека,
Бо сам вагався прийняти будь - щось,
Лякався думки - в дурнях залишитись .
Було карлуків в декілька разів
Від шахиншахівських когортів більше;
На перемогу - успіх замалий,
Для нього винадав в годину грізну.
На тій нараді - слово взяв Семир:
- "Лиш витязь Мал з біди порятувати
Хосрова зможе і усіх із нас,
А каган чтитиме те данне слово"
І попрохали Мала, щоб на бій
Із каралуком вийшов, - від загину
Кей - Хосрова і військо одволав,
Священного слона і прапор Кави .
І взявши сітку, що для риби сплів,
У час дозвілля ще у Гіндустані,
Мал захонивши ратище своє,
Із друзями рукою попрошався .
Він табір Хосрова залишив вмиль,
І напрямку тримався - сонце ранне,
Хай в стороні від нього - ті пучки
Проміння золотистого жбурляє .

Йому назустріч, ніби та гора,
Від каралуцьких з'єднань віддалився
З мечем й з щитом довгастим богатир,
Не встояв ще ніхто супроти нього.
І занімили полчища умиць,
Готові рівно битву споглядати,
Підняв карлук вогненного меча,
І віку хтів вже русичеві збавить.
Все ж зору меткого не втратив Мал,
В'юном тим ухилився від удару,
І вибравши момент, - меча із рук
У велета ударом списа вибив.

Кмітливістю своєю так побив
Мал каралука, - русич і на думці
Не мав кушпелу зводити в борні,
Чи по степу за сайгаками гнатись.
І Мал, піднявши каралуцький меч,
Шита забравши й висмикнувши сітку,
Пішов туди, де Хосрові війська
З напруженням за боєм споглядали.

І каралуцький богатир підвівсь,
Зрадівши, що в живих, бодай, лишився,
У сторону свою у страсі біг,
Де Кушнаса кіннота бовваніла.

І каган бачучи, що ті пари
Програв, з досади, вклав стрілу до лука,
І нею велетові у чоло,
Ввесь повен гніву, із прокляттям вшів.
Опісля - засурмів в бичачий ріг,
І ніби смерч - лишивши місце бою,
Ту за собою куряву підняв,
У відворот, до Каспія, помчався.

Довідавшись, що каган військо те
Немає в думці лаштувать до битви,
Ударив у літаври Нушисад,
Помчався із кіннотою на шаха.
І ті його комонники страшне
Спустошення зробили, і індуси,
Покидавши слонів, втікали геть,
І персів за собою потягнули.
У січі тій – Бабек Перозу вздрів,
І ратищем його під ребра вдарив,
І настромив на списа, мов ляша,
З коня на землю неживого скинув.
І бачучи, яку то долю стрів,
Його друзяка-побратим в негоді,
На огирі взметнувся Нушисад,
Ударив що є духу за Бабеком.
При вході у долину наздогнав,
Відтяв йому ту голову хоробру,
Мов кавуна на лезо настромив,
І в гущу нукерів ворожих кинув.
І обертаючи коня, уздрів
Знамено Кави-там коло намету,
Де мусів бути Хосров-шахиншах,
Спричинник зла і всіх нещасть на світі.
І вдаривши острогами коня,
Туди помчався шахзаде,- дорогу
Він прокладав до пагорба собі,
І враз священного слона помітив.
Зіскочивши із огиря- мечем
Він хобота відсік тому слонові,
Бо знав, коли священний згине слон,
То розбіжаться воїни у страсі.

І заревів від болю білий слон,
Метаючись, напасника помітив,
На ікла Нушисада настромив,
На землю кинув, витрусив ялити.
Зробивши з тіла мотлох, до ріки
Помчався, і у хвилях загубився,
І кров'яниста смуга, де він біг,
На стеблах і травиці залишалась.

І вчувши звістку: у живих нема
Вже Нушисада, - лучники й комонні,
Що вибрали свободу разом з ним,
Скривавлену долину залишили.

Приніс Халід русинці вість страшну,
А сам, не гаючи ані хвилини,
До Понту, в стан ромеїв утікав,
За ним і чутка в землю провалилась.

І ту отруту - суміш різних зел,
Дубрава з медом розмішавши - дітям
Дала напитись, і вони удвох
На килимах, - блаженним сном заснули.

І мати Нушисадова до уст
Пригубила піалу, і отрута
Подіяла негайно, і сама
За внученнями - пішла зі світу.

Дубрава чашу вгледівши в кутку
Джамида, на шматки її розбила,
Зоставлену отруту - до денця
Ту випивши, відлинула до предків.

Дізнавсь Семирко про сестрину смерть,
Скорботою вгорнув думки і серце:
Чом зличну, повну радості в літах,
Устиг зарано морок злебедати?

Тепер полине душенька її
У рідну сторону - до батька й неньки,
І штахом неприкаяна злетить
Від гаю у травневий день до роду.
І перевівши зір на діточок,
На мертву тещу рідної сестриці,
Задумавсь Сережень, чи шахзаде
І справді був його сестри достоїн?
Було все ясно, тож за ним пішла
Вона сама, без жодного вагання,
І відклонятись не було кому,
Бо з женихом втекла дочка із дому.
За мертвих помолившись у шатрі,
Удвох рішили друзі-побратими,
Тіла покласти на зелений горб,
Над жертвами кострище запалити.
Ті іскри з нього вище гір злетять,
І понесуться у обітну землю,
І в порох занімують на Валах,
Що спалахне, немов сузір'я - в чічках.
Хоч цим прислужить рідній стороні
Дубравин прах, на лузі коло гаю,
Де безтурботною вона росла,
І на зарінкові косу кохала.

І мріями, якими повсякчас
Жила сестриця, хай квітують доли
В червоних, жовтих, голубих квітках,
Де ще чиесь кохання порадіє.

Хай на підмову лихові ніде
Не дасться дівчина в жазі майовій,
Щоби на звід життя те не пішло,
Як то з Дубравою прийшлось у світі .
..І порох, що з сестриці залишивсь,
Та з діток й тещі- у китайки клали,
На скелі залишивши- і вітри
Розвіють, понесуть його далеко .
І вже, як вечір синявою вкрив
Долину і ріку, і вічні гори,
У табір руси в скорбі надійшли,
Коли природа в мороці мовчала .

П І С Н Я С О Р О К О В А

З В І С Т К А

Вертаючись у сторону свою ,
Кабул лишивши, шах у Хоросані ,
В знак перемоги , - комоні своїй ,
Гульбу дозволив в селищах згуляти .

А сам надумавсь - їхать до озер ,
Що серед гір тарелями синіють ,
Де кришталевої з вершин води ,
Ормуздовими янголами влито .
Йому згадалися терни й чагарі ,
І шелест вітру в жовтім очереті ;
В одне з озер схотілось , мов колись ,
Пірнути рознашілим після вловів .

Пересторогу ворожбитів шах
Забув , які його у Самарканді
Застерігали , щоби не купавсь
На сирту , у озерах бірюзових .
Він в гушики незаймані гукав
З собою русичів : Семира з Малом ,
Все ж горе - радість затемнило в них ,
І каменем важким лягло на душу .

За втратою Дубрави - косаки
Жалобу ту надвое розділили ; -
Від Яромира звістки не було ,
І Духослав , мов в проруб провалився .

І жойно, як помчався шахиншах
Уполювати дикого кулана,
То з Ктесифону в Бактрію купці,
Доріженьку крізь Хоросан топтали.

І зупинивсь спочити караван
Під аргуваною ; з намету вийшов
Семир, купців до себе запросив,
Хотілось дещо із новин дізнатись.

Усівшись у розлогому шатрі,
При тій розмові - пригошались чаєм,
Про Ктесифон розмову повели,
Де урядує Гормузד - замість шаха.

І про Гюлянду та її любов
Обмовився один з купців присутніх;
Вона - голубка, жертвою була
Тієї незрадливої любови.

Коли їй голову Гормузד відсік,
То Яромира - ревного кохання,
На площі осліпив, і язика
Відрізав Духославові в миг ока.

Так все пройшло, і зливою сліди
Страшної кари на майдані змити;
Немов тоді - із саду солов'ї
Рулади над кущами виливають.

Нема кому відклонюватись більш
До саду, у трояндах пишноцвітніх,
Хоч голуб із листом і відлетить,
Йому вістей не принесе з сералю.
Прощаючись, один з купців сказав :
- Двох русичів тих вигнали з Ірану,
Десь держать путь у сторону свою,
Якщо їх звірі у пісках не з'їли.

Із Ктесифону вигнали обох ,
Сліпого й безязикового , з метою ,
Що як в безводну смугу попадуть ,
То у пісках , споквола , і зانيшкнуть .."-

Ту вислухавши сповідь пресумну ,
Семира й Мала , мов прибило громом .
Купці в дорогу рушили й сльоза
У косаків аж в серці запеклася .

Бужок , що пасся поблизу шатра ,
Забасував , очицями заблиснув ,
Зднялась у нього грива золота ,
Копитом згрїбши землю , - загубився .
Як не гукав його Семир , та кінь
На поклик очайдушний не з"являвся ,
Немов крізь землю провалився Бужок ,
Чи мо" втопився в озері глибокім .
І Серезень ще більш засумував ,
Пригадував лиху недолю друзів ,
Бо що людині без очей робить ,
Чи бути безязикову без мови ?

Отак Семир коло шатра й сидів ,
Все намагався тупіт уловити ,
Лише довкілля тиша облягла ,
Шлях не дуднів , луною не розходивсь .

Купців пропав у мляці караван ,
Та русичі не прибирали місця ,
Не думалося косакові в край
Доріженьку без тарпана верстати .
Він розшукає скакуна свого ,
В душі його ізціляться недуги ;
Несамовитість вразила Бужка ,
Бо видко , зрозумів купецьку мову .

Напевно , тимчасово збіг тарпан ,
Деся на лощині кобилиць надивав ;
Уразила Бужка погана вість ,
Не міг тієї втрати перенести .

Хоч і злиняє грива у коня ,
Як блискавиці обрії покрають ,
Все ж огиря , неначе деркача ,
Ніхто косою в лузі не підкосить .
Коли вгломониться , - то знов сюди
Примчить і буде голосно іржати ,
Кінь гривною стрясне , мовляв , пора
Настала , в рідну сторону рушати .

А досвітком , то повернувся назир ,
Оповідав про полювання з сумом :
- Хосров , коли онгара умертвив ,
Схотів собі у озері скупатись .
Ще перед тим , як у глибінь пірнуть ,
Торбинку з попелом , яку ті йоги
Йому подарували , відв"язав ,
На морву , разом з одягом повісив .

Шубовстнув у водицю на сирті ,
І сонце розколов в озернім плесі ,
Був ввесь спітнілий , - довго бо ганявся
За онгарем , що пилом затинався .
Тривогу ловчий зняв , коли ніде
Володар з вод глибоких не з"явився ,
Як не шукали в озері за ним ,
Було даремне те гірке шукання .
І озеро у крутіжах своїх
Не видало тієї таємниці ,
Бодай воно лататтям заросло ,
Бож пагубу нечувану вчинило .

Про те , що лунь Кей - Хосрова схопив ,
Драгва ще більше косаків покрила ,
І за Семиром Мал у смутку дні
Дивився , ніби за дитятком хворим .

І з Хоросану перське військо те
До Ктесифону у жалобі мчалось ,
Кричали скрізь : " Великий шах помер ,
Хай Гормузд править миром у короні !"-

І мучився у тих догадках Мал :
" Куди Бужок зірнув із недоузка ?
Бо , як тарпан не вернеться назад ,
То , мабуть , і Семир в журбі загине . -"

ПІСНЯ С О Р О К П Е Р Ш А

Б У Ж О К

В хурдаді , у сераю білих стін ,
Що в Ктесифоні в миртах потопає ,
Гормузд із нетерплячкою чекав
Із Хоросану батька - шахиншаха .

І на майдан досвітньої пори
Виходив , зупиняв купецьку валку ,
І неустанно в лихварів питав :
" Що там чувати у світах далеких ?" -

І не лише від шахських вістових
Любив дізнатись дещо про події ,
Бо думка непокоїла його ,
Як Хосров сприйме звістку про Гюлянду .?
Тому й заносили думки його ,
Отак довідався , як був розбитий
В підніжжя Гімалаїв Нушисад ,
Втікав якомога швидше з Гіндустану .

І вже біля Кабулу у бою ,
Він на священного слона наїхав ,
І звір його на ікла настромив ,
Вже мертвого собі під ноги кинув .

Гормудзові хотілося мерщій
Кей - Хосрова вітати на майдані ; -
У батечка не здійметься рука ,
Синочка за Гюлянду покарати .
Принц виконав обов'язок сповна ,
В " Зенд-Весті " сказано , що за перелюб
Покара бахуря не обмине ,
Ані тієї у гаремі любки .

Сама себе на згуду віддала
Гюлянда, поміж перс приспала руса ,
Для нього нишком вмаєну косу
Вербицею щедротно розпускала .

Окрім турбот - погано Гормузд спав ,
Гюлянди привид увижався часто :
Приносила в приполі дитинча ,
Їм знищене у зародку своєму .
Тому - то і хотілося йому
Скоріш сералю стіни залишити ,
До Галатеї , чи у Мевр втекти ,
Коли володар в Ктесифон прибуде .

І на зорі , як сонечко з-над хвиль
І кіпариси й пальми покривало ,
Гормузд на площі у купців питав :
- Що нового у тих світах чувати ?.-
Від батька з Хоросану звістки ждав ,
Бо звідти шахиншах з хоробрим військом
Прибуде в добрій славі в Ктесифон ,
Наслідника престолу він обніме .

Про Гіндустан казковий оповість ,
Трофеї розкладе у тронній залі :
Тарелі й глечики ті золоті ,
В яких рубінів і смарагдів повно .
І здобриться до принця батько - шах ,
Пошле до Понту з цісарем боротись :
Ромеї знов Ірану хочуть шлях
У Лазистан навік загородити .
Коли ж представиться могутній шах ,
Останками землі не осквернивши ,
То Гормузд, що засяє на престіл,
Собі дасть раду у могутнім царстві .

І лихом занудившись , - принц собі
Сераль лишивши , у погожий ранок ,
Як на майдані опинивсь , то враз
Він кушпелу на обрії помітив .
Коня перед Гормуздом осідлав ,
На землю вістовий в пилюці скочив :
"- Бодай земля запала по мені ,
Я в Ктесифон привіз недобру вістку .
Те лихо в Хоросані нас знайшло ,
Вже після вловів дикого кулана ,
Кунаючись , понав Хосров в обміть ,
І наглу смерть знайшов в підступних хвилях .
Жалоба вкрила чорним нас крилом ,
Іран поникне в невимовнім сумі ,
Пропав Ануширван . Нехай живе
Гормузд , - новітній цар - царів у світі !..."-

І вість таку почувши , - поспішав
Принц до палацу в радості великій ;
Зробився він володарем земель ,
Що простяглись від Індру до Єфрату .

II .

Хоч ставши шахиншахом , - мов колись ,
Запекуватості Гормузд не втратив ,
По звичці йшов з сералю на майдан ,
Від лихварів проїзджих вчути вісті .
В лящанні солов'їному манив
У водограях сад , де квітли рожі ;
На стежці там уперше Яромир
Зустрів своє немеркнуче кохання .

І повз росисті Гормузд йшов кущі ,
З магнолії на нього падь упала ,
І опекла , неначе та сльоза ,
Яку Гюлянда потайки пролила .

І раз , минаючи трояндний сад ,
Своїм очам не вірячи , - побачив
Він огиря , що вибіг на майдан ,
Будь - що коня хотілось запосісти .
Назирові - впіймати наказав ,
Бо як Гормузд на щось таки наваживсь ,
То мусить те , хоч у борні здобуть ,
Такої вдачі новий був володар .
Та огир - царедворців й конюхів
Не підпускав до себе на майдані ,
Когось все ніби кликав і іржав ,
Володаря ще більше в тузі вабив .

І увірвався шахові терпець ;
" Чому коня і досі не вловили ? "
Від конюха у руки взяв узду,
Так не терпілось огиря спіймати .
Коли підходив , - коник зупинивсь ,
Володаря покірливістю лудив ,
Як руку щойно Гормузд ту підняв ,
На дибки звився , ніби смерч в пустелі .

І Гормузда у груди копитом
Дійнув , і проломивши їх , - тим вихром
З майдану смерті , - в невідомість зник ,
Лиш курява його сліди окрила .
Мобеди , то по зорях наперед
Вже знали , незавидну долю стріне
Гормузд-вавцір -людського шастя кат ,
Що руку злу підняв на Яромира .

П І С Н Я С О Р О К Д Р У Г А

В І Д В О Р О Т

Одного разу, як заходив день,
І перед смерком горяч поспадала,
Семир замріявся про Есквінський Понт,
Де над стихією крячок ридає.
Косак поза наметом спочивав,
Серденько вивірівши у блуканнях,
Чи ще воно у грудях заячить,
Мов лебідь, що подруженьку утратив?
І раптом- стрепенулося воно,
Курило шось з пустелі, де стелився
Удалечі й зливався з небом шлях,
Ще губиться у мурах Ктесифону .
І упізнав Семир свого Бужа,
Під тарпаном земля аж дряготіла,
І довгими, здавалось не були
Коневі в леті безкінечні верстви .
І наче з-під землі з"явивсь Бужок,
Копита іскри полум"ям кресали;
Семир не помиливсь- то був тарпан,
Його з Полісся коник найрідніший .
За шию обнімаючи Бужа,
Косак сльозину вилив за минулим,
Розпитував : " Де , конику, бував,
Чому свого господаря покинув ?."-
Бужок від задоволення іржав,
І твердь копитом бив коло намету,
В його вологих, росяних очах,
Відбився смуток, перейнятий болем.

Семир коневі витер копито ,
Чиясь на ньому кривця запеклася ,
І дивувався : кого дійнути міг
Бужок у груди кованим копитом ?
Навік , як видко , запалу здіймав
З ім"я і Духослава й Яромира ,
Здається , - віща птиця із небес
Помститися у леті нашептала .

І як там не було , - вернувсь Бужок ,
Віднині із Семиром розшукає
Дорогу на окраїну землі ,
У сторону безсмертного Магога .
І видима його минула смерть ,
І лихом не занудився в пустелі ,
Очей не виїв із пожарищ дим ,
Хоч посіклася золотиста грива .

І Серезень дорання говорив
Із тарпаном , неначе з батьком рідним ;
І викотилось дві сльози з очей
Бужкових , на траві застигли перлом .
І вже , коли зірниці почали
На небі чахнути , косак верету
Під айвою , в травиці розвернув ,
І сном уперше задрімав щасливим .

І супокій Бужок оберігав
Семира - косака , з яким півсвіту
Об"їхав , - через лихо перейти ,
І вийти неушкодженим із битви .
Тож треба ще ту силу зберігати ,
Не вікуватимуть у Хоросані ,
Їм рушити у рідну сторону ,
Снаги для цього , - в серці не забракне .

У сторону свою Бужок помчить ,
Туди , де в лузі вороная стада
Пасеться , а у ній поміж кобил
Вже подруга його доходить зросту .

Як поїно у блакитних небесах
Заграв Хорець у сурму золотисту ,
І хустки рожевїли сизих хмар ,
То знехоти косак на ноги звівся .
Досидував на сонечко дзвінке ,
Бо перервало сон його чудесний ; -
Наснилось : у поліський стороні -
Журавликів із вирію стрічає .

Назустріч ранкові летять собі ,
До птиць , Любава , розчинивши вікна
Гукає : " Крилечка оті свої
Попід хмаринами не знесиліте .
І не пораньте ніжочок тонких ,
Як станете в рудому баговинні
Тих жаб удосвітку собі шукать ,
У час як іволга той глід дзьобає ."

Ще снилось : добрий Влес за плугом йшов ,
Погейкував на воликів відрання ,
Плужок чорнющі скиби відвертав ,
Цілющі зерна прикривав ріллею .
Тож втішений видінням осяйним
Країв священних і до болю милих ,
Семир прокинувся , і сон йому
Здавалося , за ніч прибавив сили .
Поглянувши довкола , то Бужка
Впізнав і радість Сережневї душу
Наповнила , до Мала загукав ,
І очі під ясним серпанком мружив .

Утішивсь Мал , як побратим ожив ,
Вернулася до нього міць пропавша ;
І на ковбиці вогнище розклав
І друга за безсоння довго бештав .
Знесуть біду в мандрівці нелегкій ,
Радітимуть роям , які у леті
Пристанище шукають по лугах ,
На тих галявинах , де кашка пахне .
Хоч їх обмочить хляга , та ізнов
Промінням сонечко одежу всушить ,
І навіть сам віднині Чорнобог ,
Не виведе із косаками справи .
Ждуть рідні , виглядають із степів ,
Вони ж - ще можуть хвилю осідлати ,
І вибродивши море , - в рідний край ,
Журавликами прилетіть весною .

Любава недаремно по собі
Ясного соколонька вибирала ,
І мудрий був , і гарний , як вона ,
Та з добрим серцем до всього живого .
І стежечка , яку вони колись
Стоптали повз пасльон і терен йдучи ,
Не побуяла , мов думки в роках ,
Укупі їх для радості плекали .

Отак і рушили Семир і Мал
Туди , де море вал за валом котить ,
Яке Есквінським Понтом греки звуть ,
І де галери Риму пропливають .
Звідтіль до краю - найкоротший шлях ,
Над ними спалахне в безвидну пору
Раптово місяць , ніби верчик той
З соломи , полум'ям у ніч глибоку .

ПІСНЯ СОРОК ТРЕТЯ

ЛАЗИСТАН

Нарадилися гнати вороних
Семир із Малом шляхом незнайомим ,
І риб"ячий той почували пах
Крізь шум морського , грізного прибою .
Сутичок уникаючи в горах ,
Живились однією дичиною ,
Спотання ватру клали серед скель ,
Стаганювали казанок завидна .
Аули обминали крадькома ,
І ті фортеці , що із стременини ,
Мов гнізда насторожених орлів ,
Просвітлювало сонечко над вечір .

Кружастими обрусами пільма
Для них стола у зорях застеляла ,
Трапезу скромну вітер розділяв
Із косаками у затишних зворах .
І обнімала їх безвидна ніч ,
Нікого їм стріляти чи рубати
Не хтілося , та і самим в живих
Будь - що таки бажалося лишитись .

Не раз зневіра серце облягла
Їм у дорозі ; названим став братом
В блуканнях Мал ; отак верстали шлях ,
Зріднилися , як риба із водою .
Молитву разом відмовляли ту ,
Хай Влес коней догляне у негоду .
Щоб сили їм обом Дажбог подав ,
Ще обітовану уздріти землю .

Не погибати в Лазистані їм ,
Бо все , що спромоглись лише зробити
В шуканні за Дубравою в світах ,
Вони в гірку годину доконали .

Наврочено сестриці у літах
Скрижалі ті Дажбожичів зламати ,
І віддалитись з рідної землі ,
За ради щастя - одцуратись роду ,
Оте кохання , - їй пішло на звід ,
І ласка Нушисадова , - для неї
Була Великднем отчої землі ,
Бо княжа донька - сиротою стала .

Молився Серезень : " О, Боже , наш ,
Пошли нам радість з ясних оболоків ,
Щоб з Малом ще почув , як у степу
З нори бабак , повеселівши , свисне .
І хай ніхто сіток тих не плете
На перепілку , і на дрібних діток ,
Бо жити хоче кожна тварь земна ,
І радуватись , мов людина - сонцю .

Ось пригадалося , як увійшов
Із Малом до намету , де лежала
Вже мертвою Дубрава , що була ,
Як та весна в хрещатому барвінку .
В її сорочці - тонкі рукави
І ляхівки , - усі повишивані ,
Повимережувані , мов вона
Із двору княжого й не виїжджала .

А миски ті та горщики -були
У кониках , у півниках і в зелах ,
І в пружиках і в хрещиках отих ,
Там по боках , - собою зір вбирали .

У вишиванках діточки її,
На кшталт один-змертвілими лежали
З бабусею схологою, яка
В сорочці рукави з листвою мала.
Сеструніни повіки опустил
Семир рукою на осклілі очі,
Китайку висмикнув з-під ременя,
Накрив в скорботі звосковіле личко.
А як із Малом на кострище клав
Її останки-спочував присутність
Душі померлої, і знав-вона
Край вогнища на тризну споглядає.
Далася заморочити себе,
Побачити їй заманулось світу...
Із клятої, без неї чужини,
Вертається Семир у край обітний.
І раз, як зорювали барани
З овечками, отирлувавшись в горах,
То від отари відійшов чабан,
І їм таку подав пересторогу:
" На пляях тут очікуєм біди,
Вона гаразду зносити не може,
Пустив хтось чутку: персів переміг
Король лазидців у борні завзятій."..
Тому не дуже вогнище вони
В яскінях-шталах на ніч розкладали,
А ставши на спочинок, в напівтьмі,
У кожний визвук жадібно вслухались.
Їх лускотіння віток полохав
У час, як Сіріус світив яскраво,
Отак були на варті цілу ніч,
Біди вони не дались вискіпатись.

І знали : коло ширу десь вода
Леліє в грізнім морі , і галери
Пливуть удаль , працвітани трьома
Цвітами : чорним , білим і червоним .
Не раз удвох лежали голотіч ,
Вдивлялись у сузір'я , що дугою
Оперезало рідну сторону ,
Куди вони доріженьку тримали .

Удосвіта , як поміж скель вогонь
Вони розклали , смажачи ланину ,
То в безгомінні мерклому вітрів ,
Учувся гук свавільного прибою .
Не вірячи іще своїм ушам ,
Семир на взгір'я виліз і побачив
Блакитні хвилі , - сонце палену
Із вишини туману розірвало .

І осторогу пагубну забув ,
В захопленні гукнув косак на Мала ,
І голос в полонинах даленів ,
Губився у безодні урвищ темних .

І вигук , що луною покотивсь ,
Лазидці вчули , з королем Габазом ,
Кіннота їхня рушила у путь ,
Наскоком персів із країни вигнать .
Габаз кількох розвідників послав
Довідатись : " Наважився хто голос
Подати у країні , що йому
Належить тут на берегах Колхіди ? . "-
І вже , як з крутовини зліз Семир ,
То заіржав злегка Бужок в тривозі ,
І русичі баских своїх коней
Допавши , заніміли у чеканні .

Всього лазидців декілька було,
Підіхавши, спинились двоє ззаду,
Хтось збоку причаївся оддалік,
Ще спереду-аж трое гарцювало.

Спитали : " Що за люди і куди
Свій шлях торуєте в непевну днину ?
Не посприє доля Вам, коли
З гурами щось маєте до спілки ?."-
Семир одмовив : -Добрим людям , Вам,
Хай Вседержитель довгого дасть віку ,
Не лазуряки ми ,ані купці ,
А русичі , які сестру шукали.
А нині - нарядились в рідний край ,
Туди в Сарматію, на Русь прямуєм ,
І там, де Вал Змієвий зорить степ ,
Ту нашу долю волхви записали...."-

Одному з них , Бесасові - Бужок
Сподобався , поставив він умову :
Пропустить русичів через кордон ,
Як обмінюються своїми кіньми ...
Міжчасі , і король Губаза сам
Під'їхав з свитою. Про спір дізнався ,
І руку за Бесасом потягнув ,
Йому також Бужок упав ув око.

І бачачи, що мусить з тарпаном
В розлуці бути, Сережень недовзі
Пустивсь на хитрощі , і відповів
Таке Губазові розважним тоном :
- "О, королю і витязю! Я чув
Про справедливість ту твою далеку ,
Та пам'ятай , що раз спіткнешся ти ,
То цілий світ не обере обмови.

Дозволь мені за красеня - коня
Ту річ держати : лусом я гнідого
Віддам Бесасові , лише , як він
На нього охляпом з уздою , сяде .

Коли ж програє з русичем пари ,
Уздечки без кульбаки не накине ,
Тоді дай слово честі , щоб твої
Загони нас до Понту пропустили"-

Король , що настрій пречудовий мав ,
Свою дав згоду , не чинити кривди
Двом подорожнім й пропустити їх ,
Коли Бесас умовину програє .

Уздечку срібну знявши і сідло ,
Чебарку з карамзину , де пишалось
Із Гіндустану золоте письмо ,
Семир Бужка на сіножаті вивів .

І лави лазидійців відійшли ,
І хтиво спострігали , як уздечку
Бесас уміло взяв до метких рук ,
Коневі плігнув , наче барс на спину .

Та став на цапки з вершником тарпан ,
Метнувся так , аж задріжали гори ,
На землю гелнувся замертво Бесас ,
Присутніх - смерть видюча ужахнула .

Пройняла лютъ Губаза - короля ,
Не міг знести наруги отакої ,
З торопа протверезився лишень ,
Як русичі із овиду пропали .

Семир відразу, як Бесас упав,
Бужкові плигнув на змокрілу спину,
За ним і Мал, мов сокіл злинув вслід,
Таки убрали лазидійців в шори !

Губаз в погоню вершників послав,
Хай давонуть їх видимою смертю,
Побіля скель, де кедрі молоді,
Ще брилою над морем нависають .

І острівець забачив вдалині
Семир зелений у блакиті моря,
Відважилися косаки коней
В роз"ятрену стихію скерувати .

Хотілось досягнути острівця,
І шпака в тому змагові не вбити,
А згодом, як панує в морі штиль,
Чи в час припливу - берега дістатись .

І як погоні вереск наближавсь,
З безкеття у запінену пучину,
Тримаючись за гриви вороних,
В миг ока - двоє русичів пірнуло .

І лазидійці із своїх коней
Зіскочили, ураз нап"явши луки,
І з зарви випустивши зливу стріл,
В зворотну путь з досадою, погнались .

Повірили : на русів смерть зійшла
У чорних хвилях, бирсою підбитих,
І визирала твань із скель крутих,
Її з бездоння море виригало .
Ховало таємниці у собі,
Злавалось, що із царства тьми в дорогу
Когось ще виряджало на зорі,
Хай празеліта чорна персть покриє .

П І С Н Я С О Р О К Ч Е Т В Е Р Т А

З Н А К Р И М У

Галера, що преторієм була
Ромеям тимчасово, - з Царгороду
У море вийшла. Табором на ній
В поході Маврій Флавій розмістився .
І киндяками вкрашені боки
В собі вбірали кольори барвисті:
Небес і золотистих колосків,
І лугу, що у зелені пишався .
Коли вже майже Петри досягли,
Де мури почорніли від пожарів,
То вітерець уйнявся серед хвиль,
Вітрила німічні заполоскали .
І запустили гребки в лоно хвиль
Гребці, їм виливався піт на очі;
Хотілося до берега скоріш
Галеру ту розписану домчати .
І як вони не вибивались з сил,
До опанчин приковані довгастих,
Стояв на морі таємничий зиб,
Мов пойнялися мертвотою хвилі .
Звелів претор до острівця гребти,
Що в зелені серед води маячив,
Попутним вітром хтілось через ніч,
Як Бог освіне, в Петри вирушати .
Іранці з її мурів не втечуть,
В облогу міцно цитаделю взято;
Фабриція хоробрий гарнізон,
На ласку переможців мусить здатись .

Претор вчував , що зброю підняли
Лазидці проти шаха , бо розкрили
Новітню змову : хтіли короля
Гобазу перси з світу відпровадять .

Коли галера острова дійшла ,
То хвилі променіли в побережжю ,
Були , немов на плесі лебеді ,
Що світу перготять на те здоров"я .
І Маврій із помосту оглядав
Жовтаву рінь у забережнях камки ;
Помітив двох лежачих на піску ,
Подумав : мертвих викинуло море .
Та оддалік - стояло двох гнідих ,
Ховаючись у тіні верболозу ,
Як видко - мухи докучали їм ,
Бо ненастанно мордами кивали .

І Маврій зацікавився , чи ті
На березі живі , а мо" побиті ?
Тому байдак подати наказав ,
З хорунжим лікаря послав розвідать .

Ромеї , що на острів ізійшли ,
Наблизившись , побачили - ті двоє ,
Хоч обезвольні , та таки живі ,
В плече у скрайнього - стріла уп"ялась .
І лікар вістря вирізав ножем ,
Пораненому повернув свідомість ,
На перстня золотого скинув зір ,
Що круг мазинця міцно обвихнувся .

До губ піднесли прісної води ,
Щоб двоє на піску опам"ятались ,
Очунявшись - вони збагнули враз ,
Хто їх порадував своїм приходом .

І Маврієві доповів вістун ,
З Сарматії в біду попали двоє ,
В одного сяє перстень на руці ,
Ознака Риму вибита на ньому .
Таке почувши , - усміхнувся претор ,
Звелів врятованих на поміст взяти ,
Завдати коням клеверу й вівса
Удоволь - наказав своїм підручним .

І на галері , головою ниць
Лежав Семир , не міг поворухнутись ,
І у гарящі день і ніч чекав ,
Щоб між суглобів рана затягнулась .
За ним дививсь , мов за малятком Мал ,
Хоча замлілий сам , - та вірив свято ,
Зведеться побратим і на Бужка
Знов зможе без тії натуги , вскочить .

Терпіли злигодні удвох страшні ,
Лишилось менше бути у халепі ,
І заречеться Мал кудись вже більш
Де інде із вітчизни вибувати .
В дорогу рано засвітило їм ,
Перен"яті було у світі досить ,
Тих перевозів мали , - не злічить
На повноводді рік украй бурхливих .
І як ніхто у кузні з ковалем
Не торгувався за крючки і ості ,
Так само й Мал у долі не питав ,
Чому вона така в житті буває ?

І винужались досі косаки
На шляху кальному до Гіндустану;
Деся місяченько з Любеча вставав,
Висвічував долини і узгір'я.

Ще буде довго русичам у снах
Систан із Хоросаном висинатись,
Там, ніби верша - загубивсь Хосров,
Яку не знати де і засторочив .

Вони ту славу рідної землі
Скрізь виславляли, і біду від себе,
Немов щитом стрілу або коп'є,
У битвах ненастанних одбивали.

Відвага їхню долю озаря,
Ті добрі вчинки - в небі пам'ятають,
І як колись у вирій відійдуть,
За службу щедро їм Дажбог заплатить .

Утрата побратимів їм лягла
Важчим каменем на серце й горе
Здавило друзів в час, коли знайшли
Схололе тіло бідної Дубрави .

Було би легше море сплисти це,
Ніж нести вічно втрату із собою,
Хоч в бурю серед вспінених валів
Не дуже легко і згребтись можна .

В житті все може бути, як було
Там в Гіндустані, де туман підводивсь
Від Гімалаїв і водою плив ,
Під соняшним промінням розстікався .

І на галери Малові не раз
Замаяні корови убачались ,
По Індії безмежній розбрелись ,
Їм пагуби ніхто не замишляє .
Хоча й ослаб , як плигнув із конем
В стихію , - все ж окріп , і може сісти
На огиря , та треба зачекать ,
Ще від стріли Семирко не очунявсь .

Семирові - як небуття впізнав ,
Завискотіла сніжна завірюха ,
Що в вікнах ті засліплює шибки ,
Тріскучим морозищем замурує .
А як покращало - йому покис
Заквітчаний , в пташиних співах снівся :
На ньому з граблями - дівочий рій ,
За косарями поспішав у сонці .

У снах - ще Гіндустаном мандрував ,
Вітав його бузак , в своїй подобі
Скидався на каню , голос подавав ,
З крилець білявих - вибирав росицю .

І розцвітав світанками канір ,
Куші його схожі на трояндні ;
І облітав з гілок рожевий цвіт ,
Нагадуючи маківок розквітлих .
Одного разу Хосров запросив
Семира з Малом рушити на влови :
Стояло сонце у сузір'ї Риб ,
І носороги брьохались у мулі .
І чатували з схову косаки
За буйволами дикими ; із хачі
До водопою цілим стадом йшли ,
Маляток бережко охороняли .

Коли ж мисливців стріли звідусіль
На них посипались , тварини врозтіч
Побігли на болота , діток тих
В агонії смертельній прикривали . '

І трясогузка з схову із свого
Кричала для тварин пересторогу ,
Хай обминають пастку в чагарях ,
Де і для птиць розвішано тенета .

Семир в саду , де кірні з джаманом
Пвітуть , тим співом чарувався куїла ,
Ітах заливався , як в гаю соловей ,
Де вперше він з Любавою зустрівся .

Плодами частувався кармака
В садкові , що красується вишенням ,
Там на сестрицю мрії переніс ,
Для неї хтілося квіток нарвати .

Їх джасуном індуси нарекли ,
Півоній пахощі в собі ховають ,
Собі для втіхи й радості цвітуть ,
Хоч знають : доведеться їм пов"януть .

Оті пелюстки - сонечко з небес
Ласкаючи пригріло , і розкрились
У час , як пригра з вуликів зднялась ,
Шукаючи зеленої прилуки .

І пригадав Семир , як раз зустрів
У колі корівок священних ; в білім
Брагміна ; мав одержу на собі
Таку , як на Русі вдягають волхви .
На грудях в нього - щирозлотний шнур
Виблискував на білому одінні ,
І жрець у незнайомців поспитав :

- З яких країв з"явились в Гіндустані ?-.

Семир у відповідь: " Я тут зустрів
У багвах птиць, що їх в тім в ріднім краю ,
Журавликами на Русі зовуть,
Навідуються з вирію весною .
Тож мостять гнізда, і радіє люд,
Повернення веселиків вітає,
І колесо на стрісі їм кладуть,
Чи на в"язині, чи на самім дубі :"
Брагмін почувши, що вони з Русі,
З країни оріїв і кіммерійців,
На мову Вед відразу перейшов,
І розм"ягчилось серденько у нього .
І зрозумілою вона була
Для русичів. Семирові здавалось,
Ні з ким- то більше слово не веде,
Як із Варнутою, що тут з"явився.
Сказав таке брагмін:—" Тож кожен з нас,
Аж двічі може народитись в світі ,
Від матері, - то переймаєм міць
Сливе, в усім своїм гріховним тілом.
А вдруге сли"-сь,- від духа, як душа,
Наллється святістю і чистотою,
Із сторінок тих оживають " Вед ",
Її для Оріїв боги списали-"
І радий був Семир, що в чужині
Його далекі предки залишили
Себе частинку, і душі красу,
Її на вогні священному не збліднуть .
Отак про в мандрах сходжені місяця,
Сідхарті славні, і законів Ману,
У час недуги - вимріяв Семир,
А видужавши, враз на ноги звівся .

І Маврій вперше з ним заговорив ,
Оповідав про різні небезпеки ,
І дивувався долею , що знов
Ще раз в житті їх зводила до купи .
І про своє весілля оповів
Йому претор , віддав доньку єдину
За нього цісар , і дітей йому
Констанція півмірки подарує .

Семир й собі про долю оповів ,
Вела у пошуках аж до Пенджабу ;
Із сумом про Дубраву розказав ,
Яка безглуздо з світом попрощалась .
Косак претора Маврія просив ,
Галеру скерувати до лиману ,
І Мал і він у Сурожі зійдуть ,
На конях в рідну сторону поїдуть .

Претор в одвіт : " Загинете удвох
Без помочі , бо обри , що хозарське
Пустили царство з димом , - йдуть на Русь ,
Орду Семир і Мал не подолають..." -
Тож про рятунок згадуючи свій ,
Коли Семирко у гадючих багвах ,
Сливе життя утрачене вернув ,
В боргу не хтів у нього Маврій бути .
Пообіцяв - аж за пороги ті
Від Борисфену русичів провести ,
Щоби на них із плавнів аврілють
Не вилили у смертноносних стрілах .
І радий був Семир , а з ним і Мал ,
Що врятував ромей їх в злу годину ,
Бо на безлюднім острові могли
Вони в чеканні помочі й загинуть .

ПІСНЯ СОРОК П"ЯТА

РУЖА

Вже , як вернулись журавлів ключі ,
Спадала падь з розквітлого вишення ,
Любава з хати вийшла на город ,
І диву не могла надивуватись .
Ще як ніколи , - зрушилась земля ,
Рожеві розпускаючи віночки ,
А серед синіх , жовтих квіточок ,
Над все - червона ружа красувалась .

І думалось Любові : то - Дажбог
Пролив на зіллячко сльозу криваву
За вбитими онуками в той час ,
Коли зориці луками зоріють .
Серед убитих - певно є Семир ,
Бо як до цього часу не вернувся ,
То на дорогах вирію , між зір ,
Його і поготів не розшукати .

Від поговору - вітром льодяним
Не раз сипнуло у роках розлуки ,
Клятьбою споневічених років
Чиясь перезва аж дудніла в далях .

Хороми б ті розсунула вона ,
Лише б до неї Сережень вернувся ;
Не все сповняється в людським житті ,
Що думаєш і що собі бажаєш .

Та все ж Любава в серденьку своїм
Голубила надію , мов журавка :
З покосу ще журавлик прилетить , -
Криличко десь об осоку пошкодив .

І як би то не мислила вона ,
То убачається : всілякі мрії
Навінос їй Влес , як в літній час ,
Так само і в хурделицю і в осінь .
З городом в неї - красувавсь вишняк ,
Були як писанки , що залишила
На пагорбі , де спалений був прах ,
Семиришим міг без обмови бути .
І хоч її колись малим дитям
В любистку мати на святки й купала ,
Забула , видко , долю ублагать ,
Віночка з рути доні дарувати .
І мо" від цього так замало днів
У щасті бути їй із милим впало ,
Пропав її коханий в цвіті літ ,
За ним то й побивається Любава .
Все ж почасти навідується в снах ,
Осідланого коника тримає ,
І в поцілунках пристрасних , своїх ,
В її душі - криваві сльози сушить .

В Любаві - хоч щасливий теремок ,
Бо з вірію у двір летить лелека ,
Він із ломаччя намости́в гніздо ,
З подругою розмову починає .
І знає : тим хороминам ніхто
Не вчинить лиха , де гніздяться птахи ,
Обійстя Влес під охорону взяв ,
А разом з домом - мешканців щасливих .
Семирко може перевоза жде ,
Бусли його від неї привітають ; -
Ось стрепенули крильцями в гнізді
Ті двоє , на болота полетіли .

Була Любава в повному цвіту ,
Мов вишня , у суцвітті росянистім ,
Картаючи лише свої літа
В розлуці довгі роки із Семиром .

І гірко їй на серденьку було ,
Мов перепільці , що стернею бігла ,
І ніжки поколола до крові ,
І в дощ під скиртою цілком обмокла .

І квітонька , яка цвіла собі
Надиво вогнено , в багрових ранках ,
В майову пору серденько її
Якимсь тривожним смутком устелила .
І в те ество - вселилася журба ,
Тож недаремно зарясніла ружа ,
Бо як казав їй батько , - що війна
Вже наближається до Бористену .

І вовкулаки - обри сунуть в степ ,
Меча загнати русичам у груди ,
І цілий нарід може одтерпить ,
Мов кіммери на берегах Ефрату .

Від кагана Апсихові - наказ :
Зневолених - покласти в домовину ,
Немов ахеї - русичів рідню
Отих троянців у забуті днини .
Все ж вірила Любава , що коли
Вздовж Валу та Апсихова кіннота
Помчиться , неодмінно у прохід
Побіля греблі і Валів ускочить .
Туди орда потоком потіче
З надією : хучіше в Русь попасти ,
Понишити і села , і міста ,
І віку гордим русам вкоротити .

Отак у пастку ворог й попаде ,
Із розгородженої греблі - хлине
Вода , і втонуть недруги усі ,
І причтею зостануться навіки .

Із мріями такими і була
Любава на розквітлому городі ;
Вже яблуні і груші зацвіли ,
Пахуча зав"язь сповнила повітря .

На вишні раптом вгледіла вона
Двох пташок , - щебетали серед листя ;
Одна з них дзьобиком пила росу
З рожевого , навислого суцвіття .
А друга - струни сонця золоті
Перебирала в щебетанні щаснім , -
В розору ставши , - в той - Любава - спів
На самотині серцем прислухалась .

Здавалось : сірогрудонька , що п"є
Суцвіття - то душа її Семира ,
У пташечку вселилася собі ,
Радіє , - в рідний край бо прилетіла .
А в другу , - не забариться її
Душі втілитись , і тому не дивно ,
Та пташка не торкнулась до роси ,
Лиш струни сонця все перебирає .

Молилася Любава : " Боже , наш ,
Ти всесвіту творець , - всього живого ,
І людям й тварям дарував життя ,
В красі поля , діброви звів і води !
Ти повинь шлеш , і шквирю , бирсу й град ,
Отож скажи , хто часто нам дарує
Порожні в жовтім полі колоски ,
Чи пошесть шле і на бички й корови ?

Прошу бездольній ти допоможи ,
Ще перед тим, коли мене покличеш
До вирію , так хочеться зажити
На цій землі хоч трохи із Семиром ..."-

Отак Любава серце в молитвах ,
Де світості вогонь і в ніч не гаснув ,
Для слова розкривала і воно ,
Мов вишня- пелюстками рожевіло .

І молячися , їй від тих пташок
Дух зайнявся,- все дзьобали на вітках
Якісь комахки й з саду на город
У сторону Любави споглядали .

Недарма в серці квітка зацвіла ,
Коханням виплекана до Семира ,
Насіння з неї дозрівало в плід ,
І син у неї вже за плугом ходить .
І невловима сила з глибини
Єства , наснажує думки , і віру
Плекає , ніби квітку чарівну ,
І смерть Любаву з милим не розлучить .

Її косак в долину забуття
Не сміє відійти , - не світить сонце
Там, ані ті Стрибожичі не дмуть ,
І Цур і Пек те місце обминає .
Вона з коханим у сучвітні дні
Блаженства досягнула і зосталась
Душа , налита щастям на завжди ,
Дарма, що гіркістю сповнілась радість .

В її альтану Хорса і краси ,
Ні заздрість , ні прокляття не заходить ,
Щільному снограють промені гучні ,
Від цього проростуть на грядках квіти .

І ось чому не страшно буде їй
До вірію ладнатися в дорогу ,
Як обри , ніби хвиля через Вал
Прорвуться , із метою людність знищить .
Любава обладунки бойові
Тримає під рукою . Їх Варнута
Подарував колись , - як треба - в бій
Тиляги вдягне , до борні готова .

Від зочення хоч не схова Дажбог ,
Та все ж меча двосічного підніме ,
Рубатиме ним недругів лихих ,
І стрілами проб"є кольчуги литі .
Це все з метою : щоб цвіла земля
Її народу , і проскнілий морок
Відходив з краю кімрів - скотярів ,
Застеляючи недолугим очі .

І той вогонь , що роззілє Ансих ,
Йому і стане з військом на погибель ;
Не буде й зазору , лиш вічно Хорс
Вогні священні для живих воздвине .

І стане сонечко , мов ружі цвіт ,
З рум"яним диском , що свої віночки
Серед росистих розпустила зел ,
Де поралась Любава на городі .

ПІСНЯ СОРОК ШОСТА

МЕНЗІМИР

Почув Гориня - князь погану вість ,
Хозар підбивши , - аври спорядили
І стріли й коп"я - вдарити на Русь ,
Тілами антів ріки загатити .
Тому й рішило віче : в аврський стан
З боярами , хай Мензімир поїде ,
І соболі й лисиці повезе ,
І обра гнів хоч трохи погамує .

Погоничі не в настрої були ,
Та не могли зарадити , - не везти
Багатство рідних зворів лісових ,
З каменями коштовними та медом .

Під себе аврський цар попідбивав
Країв багато і чимало миру ;
У нього - срібні сідла вояки ,
З попонами тримають золотими .
Він лихо чинить , всіх кладе під меч ,
І жито у копах - своїм вважає ,
Хоч не трудився злодій у жнива
На тих полях і сплях споконвіку .

Все ж ради русам , далебі , нема ,
Куматися із обрами запізно ,
Як вчора дружнім лиходій не був ,
Приятелем не стане доостанку .
Міркуючи отак , - в полинний степ
Ті рушили носли , умилоствить
Авара - кагана , і смерти хід
Спинити за Змієвими Валами .

Як Мензімир збіравсь у аврський стан ,
То требу уділив найбільше Влесу ,
Щоб Чорнобог його на манівці
Не збив , коли до кагана прибуде .

Ачей моливсь , щоб лихо відвернув
Церун і блискавицями записав ,
Сподіяв протилежне й скерував
Замість Русі - навалу ту де-інде .

Лукавства в анта - на душі нема ,
Везе ралець для обра пребагатий :
Хай з полчищами на ромеїв йде ,
А русичів зоставить у спокої .

На побережжі танаїських вод ,
Чекав пихатий каган Мензімира ,
Звелів: дарунки скинути із хур,
І до посла уїдливо промовив :

- "Яким ти кіпом , кручий сину , смів
Не плазувати , увійшовши в юрту ,
Перед володарем народів всіх ,
А в тім числі і антів недолугих ?-".

І десть вже та відвага узялась
У Мензімира , гордовито глянув
На кагана міршавого й в одвіт
Сказав , вишукуючи думку ладну :

- "Володарю , за слово те моє
Не гнівайся . В нас одуд красним пір"ям
Хизується , - біда , що він смердить
Аж до хвоста від маківки своєї .

Та не займаємо його . Нехай
Літає , де лиш хоче побувати ,
І знай,- тоді і поневолиш нас ,
Як пір"я з того одуда потоне .

Дажбожею ми вірою міцні ,
Нема чого вповати , як загинем ,
І янголи небесні віднесуть
Безвинні душі в луки Перунові .
Не залякаєш гвалтом Русь своїм ,
Меча піднявши , від його й загинеш ,
Або згориш у полум"ї страшнім ,
Що з городиш зловісно розпливеться .
Тож краще , царю , антів не чіпай ,
Ані дулібів , ані мря , ні чуді ,
Бо сам зведешся з військом на ніщо ,
Те з гаку зло у серці притаївши ..."-

І каган злий , як у негоду вовк ,
Налитий кров"ю звився , зднявши списа ,
Метнув у Мензімира , - і його ,
Немов бобра того - прошив на місці .

А русичів , отих бояр , що з ним
Приїхали просити миру в обра ,
Вмертвив , - тіла голодним кинув псам ,
Хоч трохи зв"ягою нехай унишкнуть .

Негайно розпорядження віддав ,
Стотисячну кінноту до походу
Підняти , в Русколуні вирушать ,
Не вмовкне горе , де вона промчиться .

П І С Н Я С О Р О К С Ъ О М А

К О Л И С К А

Обіцянку , що Маврій Флавій дав
Семирові , - він виконав із честю ,
Ту котвицю - камінний диск , претор
З галери в Бористенськiм гирлі кинув .

Бужок , відчувши рідні береги ,
Іржав привітно , і пашіли ніздри ,
В розмаєному паху чебрецю ,
І ярусу , і медоцвітів й кашки .
Семир і Мал на румаках своїх ,
Уп"яли очі у страшну руїну :
На них голодні не вповали пси ,
На згарищах - ледь ноги волочили .
І там , де гомонів з рікою ліс ,
Старого смера випадково вздріли ,
Під явориною усівшись , - він
Тим жахом огорнув криваву повість .
Пошукував із кошиком грибів ,
Мав думку в селище прийти над вечір ,
І на узліссі крук , що загрузав ,
Збудив його під верески і крики .

На горб зійшовши , - глянув на село ,
Вбивали обри і старих і діток ,
Орда наказ до зроби додела ,
В пожежі залишаючи руїну . .
.."- І я помітив , як один з бандюг ,
З коня зіскочив і пішов до вітру ,
Підловзши , запоясника йому
Вгатав у груди по саменьку ручку .

Ті очі перелякано підвів ,
І гвалтівник устиг лише сказати ,
З комонниками аврськими прибув ,
Одне ім'я із антів залишити

Ще довго хоронився у лісах ,
Страхи пропали , як повідну-обри ,
Копитами своїх баских коней
По згаришах удалечінь помчались .

Ні Перуна , ні Влеса в молитвах
Я більш не кличу . Видко , відвернулись
Боги від русів , і гадюк страшних
В цю сторону , навмисне , напустили ."-
І вислухавши повість пресумну ,
Семир з журбою обійнявши Мала :
"- Не вгайся , а в Сіверськ поспішай ,
В годину лиха , над народом зглянься .
Будь-що нам треба людність зберегти ,
Коли ж навала край Валів Змієвих
Ворожа захлибнеться , то мечі
Ми за свободу Батьківщини , зді ймем ..."-

Роз'їхались хоробрі косаки ,
Не за вівсом - весілля обсівати ,
А замість зернят , хмелю і сливок ,
Обсипать стрілами нахабу-обра .
І сум в Семирові уновз думки ,
Гадюкою холодною на серце
Лягла журба , бо на розпуттях скрізь ,
Від згариш-ситі круки піднімались .

До княжого примчавсь Бужок двора ,
Валялись зірвані з ушул ворота ,
Ніде Семир ні гласу не почув ,
Лиш батька під в"язиною помітив .

Рукою кволою Гориня - князь
Тулив до лона з бересту колиску ,
Із павутиння на горищі зняв ,
Не хтів її він обрам залишити .

Семир підбігши , обійняв отця :
- О, татку - страднику , - не впізнаєте ? -
Я безнастанку гнав свого Бужка ,
На чужаниці - роду не цурався

Розплюшив очі помутнілі князь ,
Промовив : "- Радий, що вернувся, сину ,
Я вже віджив , і предки ті мене
На Перунових луках не діждуться .
Відходячи , на тебе , сину , Русь
З народом нашим добрим залишаю ,
Нехай шастить ... В ліси народ пішов ,
Свого доправитись пізніш у обра .

Підступно Мензімира каган вбив ,
Послав його я миру попрохати ,
Людей у зворах , сину , бережи ,
Аж поки не вберешся в грізну силу .

Ще знай - твоя матуся із людьми
Подвір"я при нещасті залишила ,
У луші із робинями пішла ,
Все що могла , - з собою захонила .
Сам будучи вже в нетрях - пригадав
Про ту твою березову колиску ,
Вернувся , ще з голуб"ятні поштарів
Підняв в повітря , хай летять шасливо .

З-під крокв - вервечки люлі відчепив ,
Стараскався драбиною додолу ,
Здавалося мені у пору ту ,
Що я тебе несу малим дитятком .

І вже , коли з колискою сів
На вороного , в звори лісу мчались ,
Нізвідки в груди вп"ялася стріла ,
На мене , видко , обри чатували .

Аж гульк ! З"явилися безувірі ті ,
Зіскочивши з коней- мене мечами
Проткнули , а самі уздовж ріки ,
Із гуком диким хланею помчались .

Тож сину , не барися , поспішай ,
Рятуй свою Любаву , що від тебе
Родила чадо , а мені пора
Мальованого струга в ніч спускати"-

Коли замовк,- на руки і лице
Вечірнє сонце чебрик осипало ,
І проводжало князя в інший світ ,
Куди і смерть боїться увиходить .

Предвічна радість страдницьке чоло
Покрила і Семирові здавалось ,
Що батько лави воїнів уздрів ,
Їх сам Перунко шиковав до бою .
Поможуть мужнім русичам двобій
Із обром виграти , - Гориня бачив
Вмираючи ту Славу , що увись
На крилах піднімала перемогу .

П І С Н Я С О Р О К В О С Ь М А

П О Т О П

І сноглядав з Валів Змієвих Тур
Звиж Прип"яті на оболонь квітчасту ,
Була недавно ще руслом ріки ,
Під днищем стругів - хвиля вирувала .
Знав тисяцький, лише одну з комор
У греблі відчинити, як потоки
Заллють в миг ока, цілу оболонь ,
Усе живе, лютуючи, затоплять .
Від круч скелястих, яром появивсь
Розвідувач, із вороного скочив :
"Тією тічкою скімлячих псів ,
Шукають обри в застумі пролому .
І комоні шаленної розгін
Апсих у закутень, сюди керує ,
Йому ті власні стежі донесли ,
Що полоса тут вільна для проходу .
На Теремці ті полчиша й веде ,
Проскочити у цих місцях намислив ,
Де з сього боку та з того— проліг
Зеленим килимом шлях в Русколуні..."

Подякував розвідникові Тур ,
Був в панцирі , шолома мав із криці ,
І меч при боці у його висів ,
Мисливський ріг звисав на дужі груди .

Як на найвищій кручі спалахне
Вогонь— ознака , що надходить ворог ,
То Тур зарадить з Валу все , як слід ,
Щоб греблю ту умить розгородити .

І Турові, що обри йдуть сюди,
Заздалегідь дали служилі знати,
В обору саме тисяцький шов,
Скотину порати у час світання.
І легко на душі йому було,
Бо сила животворча, що від сонця
Зійшла на нього, улила навік
В його ество і моці і здоров"я.
Він знав, як кожен русич на землі,
Що сонце у Дажбозі народилось,
І плоттю й духом, він увесь у нім,
А разом з ним,- оті його онуки.
І як відлине в зорянистий світ,
То, зітканий із світла, Тур постане
У вічності,- одним із парусів
Того світила, що ми Хорсом звемо.
В його душі,- нема й краплинки зла,
Вона, мов гребінь променів блакитних,
Її вкриває слава рідних піль,
З ним буде нерозлучною довіку.
А обра,- доля лиса не мине,
Що вздрівув із нори в поколодові
Куріпку, і у пастку, між колод,
Просунути вже голову готовий.
Апсих про брами Золотих Воріт
Тих наших міст і думати забуде,
І срібними одвірками лишень
Йому у сонці хвиля замаячить.
Куди б не озирався він,- то скрізь
Стихія моря буде лютувати,
І від навали обрських вершників,
Вода непогамовна, потемніє.

Як не кидатиметься недруг вплинь ,
Скелястих круч і Валу не досягне ,
Отак , як з моря не дістать піску ,
Так наших городів йому не бачить .
На пагубу їм піде той пролом ,
У гонах виру - зслизнуть до одного ,
Тож є Господь могутній в небесах ,
За кляті вчинки - люто покарає .
Не зчуються , як рибу годувать
Тілами підуть у безодню чорну ,
І буде смерть Апсихові тому ,
Мов крукові , що за циплям ганявся

Так думав Тур . Лишилося йому
Лиш заманити обра у долину ,
І для мети цієї вибрав він ,
Дві сотні косаків своїх найкращих .
І нагло задуднів поліський край ,
Земля задвиготіла серед гуку ,
Мов сарана по яру понеслась
Апсихова , стотисячна кіннота .

На оболонь свій скерувала біг ,
Всією міццю хтілося на русів
Обрушитись , все знищити до тла ,
І сліду не залишити з народу .

Русини - витязі в проході тім ,
Як і з'явилися - раптом і пропали ,
Натомість - з круч посунувся граніт
Із двох боків , - зрівнявшись із Валами .
Ті обри - стрілами у небесах
Затьмили сонце і на луг пустились , -
І засурмив підручним Тур у ріг ,
Щоб голубів із кліток випускали .

Відразу , як у небі поштарі
З'явились , то сокирами канати
На греблі розрубали , і страшний
Там гуркіт із ревінням хвиль рознісся .

Зачувши звуки рогу й поштарів
Угледівши над греблею , - на кручу
Любава вивела свого коня ,
На нього в обладунках злотних сіла .

Вже на покоті віку дарував
Їй волхв ту зброю із часів звитяжених ,
Тож роду гордістю броня була ,
І берегли її , як стяг Дажбога .
Любава вирядилась у похід
З мечем караючим , щитом і списом ,
На воронім сиділа й ні на мить
Із оболоні не спускала ока .

В серпанку сизім крились Теремці ,
І гребля й ліс , що на Валах Змієвих
Розрісся , верховіттям зашумів ,
В мелодіях - кріпив відважним душу .
Кубки Любава - срібні й золоті ,
Заздалегідь з полиці поздіймала ,
І завиніння забирала з скринь ,
Листи , які на бересту писала .
Клейноди закопавши у садку ,
Тож в час тривоги до Валів помчалась ,
Щоби зозулі в цих місцях не чув
Той ворохобний , ненаситний ворог .
І перелле вона любов на гнів
До недруга , йому хай стане гірко ,
Бо безкаранно хижий вовкулак
Не сміє з гордих русів насміятись .

І будуть вікопомні гусярі
Співати красно про часи тривожні ,
Як лоском після битви вороги
Тим викошеним бур"яном лежали .
Не стане помину ніде по них ,
І вищезнуть , мов рід песиголовців ,
Дитят в яких край жител і печер ,
Орли й шуліки в леті похапали .

І навіть , як в баталії – життя
Любава втратить , то в цвітінні душу
І Влес добрий візьме й віднесе
На небеса , на луки Перунові .
І там на вруну гнатиме коня
Із думкою : десь Сережень блукає
У світі , все шукаючи сестру ,
При зустрічі - не урікне і словом .

... Любава зблідла , бо напереріз
Кінноті обрський , вихватився вершник ,
Вихвицом коника щосили гнав ,
Думки її тривога охопила .
І знаючи - за хвиличку одну
Заграє море тут по оболонні ,
З метою - обрив вигубити всіх ,
Той крик у неї вирвався із горла .
І гриваня впізнавши й косака ,
Спустилася із кручі і помчалась
Навстріч коханому , Сёмир також
Зустріть дружину мчавсь по луговині .
І вже , як порівнявся в леті кінь
Її із ладом , то бурхливі хвилі
Валами величезними змели
Іх двох , і обрив гребнями накрили .

І загострився в Тура пильний зір ,
Бо в парусах у Хорсових щедротних ,
Погойдувавсь вітрильник , на кермі
Семир сидів з Любавою своєю .

Отак в промінні сонця гомінкім
З човном і розчинилися набавом ;
В безмежжі ще пінилася вода ,
Вируючи в роз"ятреному морі .

Тих обрив - хвиля витопила всіх ,
І від Валів Змієвих відкотилась ,
А греблю - геть стихія рознесла ,
Не знати де пізніше і пропала .

Лише Бужок - Семирів вірний кінь ,
Урятувався , бачили , як виліз
На крутовину мшисту за Случем ,
І до зорі іржав на пасовиську .
Тарпан пропав в поліській стороні ,
Його уздрів Варнута- волох згодом ,
Як слухав шум осипаних гаїв ,
Під гуки пугачів гаїв стемнілих .

Пропали обри , ніби сон страшний ,
Одні Вали лишилися Змієві ,
Для поколінь ту пам"ять зберегти
Як вигинули в глушині гунцволи .

Славута й нині б"є у береги ,
І Прип"ять їй , мов матері - водицю ,
В насназі , без надуму , віддає ,
Зливаються в одно - й до моря мчаться .

Звідтіль , від хвиль Есквіни і вертався
Семир із Малом, від узгір Колхіди ;
Гяурів згадували вівтарі ,
Де Ормузда горить вогонь священний .

В Систані у жалобі поховав
Косак останки рідної сестриці ,
Домів вернувшись -в сонці розстопивсь ,
З Любовою , до вирію відлинув .

По всіх світах - про неї мріяв він ,
Коханої у вчинках не заплямив ,
Ще кажуть , Влес тому й човна подав ,
За перевізне Нию не платити .

І оселившись в ірію - живуть ,
Пригадують , як від Валів Змієвих ,
З густих борів виходили вовки ,
І обрську кість в байраках жвакували .

ПІСНЯ СОРОК ДЕВ'ЯТА

СВЯТО ВЛЕСА

В поліття пору , в Деревлянський край ,
На празник Влеса з'їхалися люди ;
Від лісу - горлиці полинув крик
Ту звістку притупневі передати .
Водиця , що колись вкривала луг
Між греблею й Змієвими Валами ,
У Руське море , стішившись , стекла ,
Де Мал з Семиром пантрували далеч .

Ой , грали там на заставки усі
Музики біля верб зеленокоших ,
Побіля них - юначки й юнаки ,
Вже почали , як мога , розважатись .
В піднесеному настрої були ,
Бо свято Влеса - це великий празник ,
І віра утвердилася , що Влес
Розсвітлює пітьму перед світанням .

Ледь світа - Бог обороами іде ,
Ту змагу між тваринами спинити ,
Бо кінь і віл , корова і вівця ,
Даремно хліба не їдять у гадзи .
Тож дякуючи Влесові - дядьки
Для себе вдоволь мали і на продаж ,
В коморах , і на полі , і в хліву ,
Було в щедротну осінь всього повня .
Засіки аж тріщали від зерна ,
Телилися корівки , а овечки
Окочувались , і людські серця
З подякою возносились до Влеса .

Із празником едналася якраз
І урочиста днина перемоги ;
Наїхало на хурах і возах
До мами стиглої родин зі всюди .

На Прип"яті , де берег дубняком
Обріс - занозини з волів здіймали
Господарі й на соковитий дуг
Пастися круторогих попускали .
А на возах - медівочка була ,
І ковбаса , насущик і веприна ,
І трапезуючи , оті дядьки ,
У настрої роздолля споглядали .
І хлопці на ходулях , над всіма
Здіймалися і на руках ходили ;
Ще другі - серед навтопу роззяв ,
З квача , без страху , полум"я глitalи .

І якось легше людям на душі
Ставало , як таємну сповідь серця
Ту розкривали поміж слухачів ,
У відповідь чекаючи поради .
І возвишали гласи край возів ,
Побідою втішаючись над обром ,
Господь їм Правом душі освятив ,
Став коренем буття на світі цьому .

І зрозуміла людові була
І друга культу істина , що Явом
Прозвалася , і відбивала світ ,
Утілюваний у життя майове .
Воно є - сонцем , і смарагдом нив ,
Водою непочатою над ранок ,
Пташиним співом , спалахом грози ,
Усмішкою і криком немовляти .

Від барв , чаруючих багатством зір ,
Красою прикрасивши цілий всесвіт ,
Для русів є народження світань ,
Вони в собі несуть Дажбоже світло .
І доброго ми Влеса впізнаєм
У перших спалахах з-над хвиль зірниць ,
З народом зрісся він отут в Русі ,
В одно разом як колосочки жали .

Ось бабиного літечка пора
Залискала у вирі кришталевім ,
До померок у шамотинні будь ,
Чіпляти павутиння де попало .
На дудки виграватимуть в дворах ,
Цимбали забряжчать ,ударять в бубни ,
Весілячко у нишпоті своїй
По вулиці перейде перезвою .

Токма , що кожен двір , де тільки є
Дівця , у якої всюди в хаті ,
Осипано васильком й чебрецем , -
На старостів чекає урочисто .
І де її не з'явиться краса ,
Розмова не вмовкає край криниці ,
І ради тій відданиці нема ,
Як рушники за любого подати .

З людьми радів і Влес : того добра
В хліви , повітки , клуні привалило ,
А головне , що спокій панував
По всій Русі , по країнах славних .
І при високих вербах у ріки ,
На любові й на милощі в чеканні ,
Дівчата із піснями хоровід
Вели в віночках , сплечених з барвінку .

І про Любаву пісню почали,
Немов її присутність відчували,
Та знали: сітка рветься із трави,
Із вирію Любаву не вернути.
Згадавши про коханнячко палке,
В дівчаток шоки пойнялись рум'янцем;
Казали: хвиля піднялася з дна,
З Любавою Семира поховала.
Заплюснула та хвиля у лодю,
Тож нею правив Влес серед стихії,
Забрав Любаву з ладом в небеса,
Вони на луках бродять Перунових.
Ще іншу чутку чути в Теремцях:
У глупу пору-прилітає сокіл,
Сідає в оболоні на вербу,
На коника очікує у млаці.
І в тишині, від лоз, де в лотоках
Колись вода нестримано шуміла,
Іржання чути від полинних піль,
То сокола того румак вітає.
І сивий сокіл, що в затемний час
Нізвідки прилетів, йому на крижа
Сідає, як в притихлих небесах,
Останній звук зірниці завмирає.
І шойно визирнеться з-за борів
Сріблястий місяць, над лугами звисне,
На спину скакунцеві птах злетить,
І побережжям кінь тоді рушає.

Із соколом у Овруцькі ліси
Гривань біжить, спиняючись у гаю,
Зозуля із гушавин закує,
Соколика того з туману кличе.

І кажуть : " То Любаву з косаком -
Семирком , - відпустив Дажбог на землю ,
В майовий день в пташок перетворив ,
Весну нехай у співах звеселяють .
Хоч з Сережнем - лише короткий вік
Зжила Любава , в пам"яті лишився
Він красенем надиво молодим ,
Таким , як Влес , що обрїї рум"янить ...

На лузі , біля Прип"яті - ріки ,
Блукаючи поміж возів і яток ,
Косак , що , видко , здалеку прибув ,
На хоровід дівочий задивився .
Спинившись , прислухався в голоси ,
Забрьохався у пам"яті , неначе
Бобер біля дзвінкого потічка ,
Для гребельки шукаючи ломаччя .

Косак той звався Малом , і прибув
Із Сіверська , чував , Семир - загинув ,
З собою обрїв на той світ забрав ,
Жаль , що не може чарку з ним розпити .
І думав : тим дірявим бродником
Не можна й жаби в озері спіймати ,
Так не знайти такого ярмісу ,
Із того світу у живих вернутись .
Семир для Мала вартий більше був
За ту усю Апсихову кінноту ;
Вже над кістками обрїв - осока
Шумить із очеретом край болота .

І відвернувши погляд від дівчат ,
Мал утопив свій зір в широкі води ,
Вздрів каюка на бруї , в нім були
Якісь там двоє й керували в кручу .
Каюк у тиху заводь увійшов ,
Двох косаків неквапом з нього вийшли ;
Один з них - гусла вийняв із керми ,
Сліпого з сідалки підняв і вивів .

І Мал із вигуком, що аж луна
Пішла до Вручого , до них наблизивсь ,
Впізнав і Яромира - косака ,
І Духослава - рідних побратимів .

Приїхали - божище вшанувать
З Воронженця , на свято многолюдне ,
І стрепенулися серця у них ,
На поклик дружній - радо відгукнулись .

Сполоханими птицями ураз
Ген розлетілися думки у згадках ,
В давноминулі чалилися дні ,
Крізь Лузістан з Семирком мандрували .
На взгір"ях хмарних - вічний сніг лежить ,
І як на дужий голос закричати ,
То об шпилі ударившись , луна
В бездонному проваллі відгукнеться .

І пригадали в Хоросані храм ,
Мобеди перед Ормуздом молились ,
І день і ніч на вівтарі вогонь
Священний гоготів в горинні чистім .
Ніхто не завічав , що в тих краях ,
Куди шукати подались Дубраву ,
Їм лихо трапиться , і що назад
Не всі вони повернуться додому .

І вирилося косякам з думок :

Сераль і сад , і площа в Ктесифоні ,
Гюлянда між азалій , що була
І втіхою й життям для Яромира .

І він , коли із мандрів повернувся ,
Пісні почав складати і на гуслах
Їх награвав ; усюди в шані був ,
Як в сиву давнину Боян безсмертний .

Найбільше про Семира у піснях
Співав по селищах і городищах ,
І про Гюлянду спів його бренів ,
Яка палац собою заквітчала .

І Мал радів : вертається весна
До нього знову й пропадає смуток
Із схрону серця , і поклявся він
З друзями вже більш не розлучатись .

Бо Яромир хоча й утратив зір ,
А Духослав - німим в житті лишився ,
Утрюх їм - на землі своїх батьків ,
Тепер і море буде по коліна !

І дякували Влесові вони ,
Їх на своєму празнику до купи
Навіки- вічні в Україні звів ,
Мов сонце й місяць і весінні зорі .

Полинуть з часом в ірий неземний ,
Із вірою , що мужності не втратять
Сміливі духом русичі в віках ,
Їх для свободи народила слава .

Почато в січні 1979 р. , а закінчено в квітні, 1981 року.

Нью - Йорк

П Р И М І Т К И

Від автора

Героїчна епопея " Рум"яний Влес" є ніщо іншим, як літературним, епічним твором.

Щодо виведених на сторінках книги історичних статей, то майже всі вони діють в межах свого земного часу.

Описи тодішнього світу в значній мірі відзеркалюють реальні події, що склалися в часи навали аврів/обрів/ на терен стародавньої України.

стр. 5. Заспів

" Дажбожими онуками себе." Дажбог - творець видимого і невидимого світу, всього живого і сушого. Він будучи початком слова, завжди перебував у трьох творчих лицах : Хорса/бога сонця/, Перуна - бога грому та блискавки, і Влеса/бога людського добробуту, тварин, і здоров'я.

Дажбог брав найактивнішу участь у творенні і збереженні наших пращурів, і цілого народу українського.

стр.5. "Кия спом"янемо"- Кий 1 - правдоподібно жив біля 650 - 600 р. до Р.Х.

стр. 5." Ще Богомирові ..." - Богомир - жив в Україні приблизно 950 року до Христа.

стр. 5." ... до Влеса помолився". Влес - одне з первтілень Даждбога.

Пісня перша

стр. 7. "І царство Ния мертві покидають." Ний - опікун всіх тих, що відійшли до нав"я .

стр. 7. "Посілості Гориня-Верен мав ." Верен - князь України-Руси/523-543/ Різдва Христового.

стр.7. "Побіля Бористену.." - Бористен- одна з назв Дніпра - Славути.

стр. 8. "В Гісеї диво-камінь розшукати". Гісея - так називали греки й римляни Полісся.

Диво-камінь- це - бурштин/янтар/. Являє собою застиглу чорну або прозору масу викопної смоли ялиць чи сосон .

стр. 9. "Легат.. Маврій ." Легат-помічник генерала провінції або губернатора в Римі .
Маврій Флавій , пізніше імператор Візантії ./539-602/.

стр.9."Трибун Фокій" . трибун-рим. генерал, став візант. імператором в 602-610/ по Христу .

стр. 9. "Володаря Тіберія". Тіберій/539-602/ по Христі

стр. 9. "З Хоросану караван..." -Хоросан-одна з найбагатших перських провінцій .

стр. 9"Ормудзські зерна і дамаську зброю."-тоб-то перла та харалужні мечі .

стр. 10. "Шахзаде Нушисад" . Шахзаде- титул персь. принців. Нушисад- син християнки- русинки та Кей-Хосрова - володаря Ірану з династії Кєянидів.

стр.11.. "В палаці все ж султанною була Нушиба , що Гормузда породила." султанна- головна шахиня. Гормузд- другий син Ке й- Хосрова.

стр. 11."Пероз, що мобеданом був". мобедан- найвищий жрець культу Ормузда або Ахурамазди.

стр. 11. Ктесифон- одна із перських древніх столиць часів Сансанидів.

"У той, як хурма". хурма-насіння фінників чорного кольору.

стр.15."Верен ті мислі зносив про Семира".- Семир
Сережень- син князя, пізніше володар/523-543/Р.Х.

стр.16. Розповідь Халіда

стр. 16."І Брамою дравіди Трояна..."-дравіди- мі -
сцеві мешканці Індії.Брама- творець .

стр. 16."Веди" їм дороговказом..." - Веди- священ-
на книга культу Брами. Поділяється на "Упанішади"-
вчення не від світу цього, і на книги первісної
природи- " Брахмани " і "Араньки"/Оріянки./

стр.16.Брама рибкою приплив ." Брама- найвищий
бог всього видимого й невидимого, міг втілятися
в будь-що;Брама в собі- це ембріон світового
безсмерття, так званого первопочатку душі .

Він, як і Троян- Дажбог, в своїй троїтності
ще приймає ім'я Вішну, чи добродійності, а вже
згодом перетворюється в руїника-Шіву.

стр.16."Де Ману кидав сітку".- Ману-родоначаль-
ник білих людей після всесвітнього потопу :

стр.17"в Гімалаях те судно."Гімалаї -найвищі гори
світу . Гірсь. хребет проходить Індією , Китаєм ...

стр.17."У Деві храм..." Деві - божество жі н. роду .

стр.20."До Бірми спорядив".Бірма-країна в Півден-
но-східній Азії, що межує з Індією коло Бенг. затоки .

стр.21. "побіля Гангу".Ганг- одна з найвел. рік Індії .

стр.22. Розповідь Сасана

"До Синксу..." -Синкс- старод. назва Китаю.

"Будда воцаритись встиг".-Будда-санск.-просвітлений,
основник релігії , так званого будизму .

"Як Магомет-сабеїв просвітитель."- пророк Аллаха ,
/бл.570-632/Р.Х.Творець священної книги мусульман -
Корану. Основник рел. культу Ісламу .

стр.22."Чи як Христос..."- Христос.-син Божий .
стр.22.Зоратушта-пророк бога Ахурамадзи./Ормузда/.
Походив з Хоревзему .
стр.22."І Мітра..." Мітра-персь.бог світла і чистоти .
стр.22."Вправляючи в човган". човган -персь. гра в
кінське польо.Була дуже популярною в стар. Ірані .
стр.23."з бездоння Аріман." Аріман-персь. бог зла і
вічної темряви.Коли Ормузд створив життя, то Аріман
створив смерть .
стр.23." Хотілось Ормузда ". Ормузд-бог буття земного .
стр.25."царство кмерів". -кмери-людність Камбоджі ,
з високою на той час цивілізацією .
стр.26."Масуді "-тюрськ .-ввічливе звертання до купця з
розмаїтими товарами .
стр.28. Весталка і Одоакр

Весталка-дівчина-жрекиня, що підтримувала вічний во -
гонь в храмі богині Вести .

Одоакр-/вмер 493 р./русин з о. Ругії, син Федька,ва-
тажок так званих варварів , був володарем Римської
імперії на протязі сімнадцяти років . Його підступно
замордував в лютому 493 року по Христі , в Равенні
король візіготів - Теодорик .

стр.28."Що край Апієвого мріє шляху".-Апієва дорога
була промощена , з метою швидкого просування римсь.
легіонерів та військового спорядження з римсь. прові -
нцій до Риму і навпаки .Шлях був збудований за часів
цезаря Аппія Клавдія./312 р. Р.Х. /

стр. 28. " із батьком Орестом". - Орест- з походження
також русин.Був трибуном в Римі/475/по Христі . Про -
гнав з Риму Непота і замість нього, проголосив свого
сина імператором, який прийняв ймення Ромула Августа .

стр.29.

"Створив її безсмертний Анахар."- Анахар-вохв.

Мав мудру голову та золоті руки./ шосте століття до Р.Х./ .Створив перший повітряний корабель- ракету, так звану " Золоту стрілу ".

Цей перший в світі космонавт, перебуваючи в Афінах, був дуже захоплений святами місцевих людей, на честь і пошану богині Гери.. Вернувшись на батьківщину , почав пропагандувати її культ.

Цар Савлій за непошану до вітчизняних свят, забив його.

стр.29. Гіперборія- одна з назв півн. частини наших земель.

стр.30. "Богиню Ладу"- Лада - старо-укр. богиня кохання і родинного шастя .

стр. 31." Прозорливець з Халдеї". Халдея- нинішній Ірак. халдеї -семітське плем'я.

стр.31." Зневолив із Тапейської гори..."-Тапейська гора -бескид, названий ім'ям зрадниці Тапеї, яка показала недругам таємний вхід до Риму. Ця скеля знаходиться на південному схилі Капітолію. З неї скидали приречених на смерть зрадників та різних злочинців.

стр.33. Цар Скопас і похід Дарія

Скопас - ім'я одного із володарів Скитії.

стрі.33."Серед сколотів".-сколоти-назва царських скитів.

стр. 33. Дарій Перший Гістасп/558-486/ до Р.Х. шах Персії, з династії Ахамендів.

стр.33."Збуривши городища ассірійців". Ассірія - бувала могутня держава в північній Месопотамії./сураї/. Розквіт ассірійського царства припадає на 9-7 століття до Різдва Христового.

стр.33." Залози в Єютеї залишили." Єютея-Египет.
стр.33.Здобутих у палацах Вавілоу".

Вавілоу-/19-6 ст. до Р.Х./ - столиця Ваві -
лоуського царства.Мала осідоу між Тігроу і Ефратом.
стр.33."Сказав Меотії правитель."- Меотія -країна
у підніжжя Кавказьких гір.Місцевих людей наз.меотами.
стр.34."І владар аргіпеїв показав"-аргіпеї - плем"я
лисих людей. Жили вони біля Яіку/Уральських гір/. За
Геродотом,аргіпеї за свою людяність і чесність, були
нагороджені назвою" Божих людей".

стр.34. "І Партатаем другим стау мені ."- Партатай -
/681-668/ до Р.Х. володар Ассірії.

Асаргаддоу- таоуж цар Ассірії/652-625/ до Р. Х.

стр.34."Мов на Купали." Купала- велике старо- укр .
свято соуяшної пори року/червеуь-місяць./В той час
буяння і розцвіт в природі набурае найвищої снаги і
чудодійної сили, очікуючи звороту соуя на осіуь.

стр. 34."А третій цар від арімасів буу ."- Аріма -
си- одне із племен, шо жило поза Уралом, разом з
грифами./Геродот./У ті часи- вони були сторожами
копалень скитського золоту .

стр.35." Де кімерійці в затишку яруг ." - кімерійці
назва народу, шо жив на півдні та в Криму перед при -
ходом скитів у Чорномор"я .

стр.35."до Ексампеї". Ексампея- область в Побужжі, де
колись знаходилися"Святі Шляхи" скитських прашурів,
і стояв, обрісший полинем і ковилоу, бронзовий казан
Арріанта .

стр. 35."Клянусь Папаем". Папай- родоначальник скитів,
його дружина - Апі,була богинеу землі .

стр.36." Мов акинак в святилищі Ареса". Арес-Ярий- бог війни в скитів. Акинак-кинджал, на якому воїни присягались.

" до білих урів". Ури- назва народу Уральських гір.
стр.39."І в каджаві". -каджава- тюрсь. верблюже сідло.

Аргімпаса-богиня плодючості у скитів.

стр.40."У Гілею спорядив". -Гілея-грець. назва Полісся.

" вчув, що вже іранці Істр". -Істр- древньогрецька та римська назва р. Дунаю.

"Симург-пташина віща". Симург-мітична покровителька шахського трону та цілої Персії.

стр.41."З сатрапами він суне на Гелон". сатрапи-персь. генерали. Гелон-столиця Скітії.

стр.42."З Ірану та Турану ворожитів". Туран- підбиті шахською потугою краї , переважно заселені тюрками.

" вклонились шахиншаху". -Шахин-шах- титул персь. володарів. Означає: "цар-царів".

стр.42."Мобеди, чорнокнижники славетні". мобеди- жерці бога вічного світла- Ормузда.

"Від гір Хорезму аж до вод Бенгалю."-. Хорезм-край оріїв; набрав свого на той час розквіту на нижній течії ріки Окси/Амудар'ї/, та в областях багатої Бухари. В Бенгальську затоку впадає найбільша з рік Індії, а саме Ганг. Перський шах був володарем країн до моря Чина, тоб-то до кордонів Китаю. Море Чина- Південне Китайське море.

стр.43."Де скит Тевтар Геракла научав." Тевтар - майстер, в якого грецький мітичний герой Геракл вчився мистецтву вправляти з лука.

"Із Токсакісом комонь в бій покличем". Токсакіс - один із найвидатніших володарів Скітії.

стр.44."До моря Чина". -Чин-Китай . -море Чина - Китайське море .

стр.44."Симург крізь гори Кафські."-Гори Каф-межа перських володінь на півночі перед Кавказькими горами.

стр.44."коло Каспія Албурз." Албурз-верхів"я Демавед, на скелях якого Симург мала своє гніздо.

стр.46. Змієві Вали

стр.47."І Влес Магуру-птицю надіслав". Магура-божественна птиця, віщунка Дажбога./Влес-книга./

стр.51."Та Див його із пантелику збив." Див - лісовий демон, що собою уособлює злу силу.

стр.52."В Еллінах..."-Елліни-стр. назва Греції.

стр.52."І там, де Прип"ять з Непрою біжить".

Непра- одна із місцевих назв Дніпра- Славути- Борисфена .

стр.53. Зелені Свята.

"Молилася до рідної Макоші" -Макоша-нерозлучна подруга Купайла, богиня сімейного щастя.

стр.54."До нав"я Цур і Пек".- нечиста сила в народі.

"З-під Овруча".-Овруч-літопис.- Вручий .

стр.55."Що із русинів Гог", став королем Мешеху і Туболі."- Гог- володар країни Магога/Україна/, разом з іншими народами, зробив напад на Палестину, про що і говориться в Езекілю ./Езекіль 38/.

стр.55."У Русколунях" - Русколуні, землі, підвладні русичам. холка- місце, де росте в коня грива.

"Лиш Оріон засяє." -Оріон -яскраве сузір'я, Косарі, як його зве людність в Україні. Назва сузір'я походить від казкового мисливця, що наважився заперечи-

ти Артеміді в її дощечці . Не мігши стерпіти такого нечуваного нахабства, богиня вбила Оріона своєю влучною стрілою. Все ж боги змилювалися над покареним і перенісши його тлінні останки на небо, перетворили хвалькуватого мисливця на яскраве сузір'я.

стр.56."Цапарину забув".Цапар-прилад з кураків ялиці для носіння з покосу сіна.

стр.60." І Трійцю:Влеса,Хорса й Перуна." - тоб-то Дажбога у трьох різновидних лицах.

стр.67. В священному гаю.

" Від Ругії верстали шлях купці. -острів Ругія - твердиня старо- українського світу на березі Північного моря, недалеко данського побережжя.

стр.72."Хоч Сурож , і степи і бистру Істр",".- Сурож- назва Криму нашими предками . Істр- назва Дунаю.

стр.73." Аркона зводиться".- Аркона- святиня русів на острові Ругія. Пізніше , була знищена данськими проповідниками Христової віри.

стр.74. " рука тримала Святовид".- Святовид - одна із місцевих назв Дажбога, єдиного вседержителя тодішньої Руси.

Стр.76. Обитель.

" Жерця з Шетіну дошукатись слова ." Шетін- старорусь. місто на західніх кордонах країни.

Триглав -Дажбог у трьох лицах.

стр.77. Яв , Няв , і Прав . - /Влес -книга /.

стр. 79 . Бус

Радогість- міт. старо- укр. гeрoй,шо ще перед народженням Ісуса Христа вмер , а воскресши з мертвих , зійшов на небо.

Гано- Гунтер- король Бургундії

стр.79. "Аттила."-Атилла-вождь гунів, які вживали між собою старо-українську мову. Гуни- діти широких українських степів, тодішньої пори гайдамаки. Сама держава Аттили простягалася від берегів Волги до слов'янського на той час Рейну. Після вдалого походу на Рим/451 Р.Х./ Аттила через два роки відійшов з цього світу .

84. візі- готи- західня частина готського племені, яка втікла підчас навали гунів на територію римлян, а пізніше вірно їм служила .

89. "Ор'я і матусі Лелі",-тоб-то русинських батьків .

стр. 100. "Це в час було, коли Германерик" - Германерик - король готів , і антів,/якщо вірити " Влес-книзі"/.235-357Р.Х. "І в Сурож шлях для гунів показала." - тоб-то в Крим , де на той час жили готи .

стр.101. "що звався Сегеню."- Сегеня- боярин на Русі.

стр. 103. - Альдорех і Гуларех-готські принци. харза-куниця .

стр. 105."Вороніжець вкринів".- одне з міст в Сіверський землі .

стр.105." І там над Танаїсом."- Танаїс - назва р. Дону.

стр. 106.- "І Стрибожець ніс з Обидою скорботу."-Обида- богиня горя та журби. Стрибожець- вітер .

стр. 107. П'ятий вік Трояна

Криворіг

"Хоч в Русколунях."- Русколуні- поселення і землі поза межами своєї батьківщини .

стр. 110. "Співець -Боян". Боян- співець/Слово про Ігорів похід./

стр. 112. Шостий вік Трояна

112. "Велителем був Бож".-Бож- провідник антів./4ст.Р.Х./.

В 375 році Р.Х. був за наказом короля істер-готів Вінітара , разом з сімдесятю боярами та синами ,розп'ятий на хресті .

стр.113." до герулів".-герулі-одне скито-скандінавське ? плем"я.

стр.115."Хай Біломир"- Біломир, відомий , як Баламбер/- вождь гунів.

стр.117." хвилями Ерак". Ерак-одна з приток Дністра .

стр.117." Із того часу кутигірів кров".- кутигіри- одна з назв приозівських гунів .

стр.118.- Сьомий вік Трояна

Обрядники

стр.119." І накурившись вдоволь гашишу "- гашиш - наркотик.

стр.128. Пісня Друга- Викрадання Дубрави .

стр.129." З Чорнобилем і Малином раділи."- Найближ. міста.

стр. 132." На гори перебуває." - Гора- резиденція князя .

стр.133." На річці Океану хоч знайду."- Океан/Гомер/- сві - това ріка, що в своїй течії, ніби велитенська гадюка,обвиває земні материки . На берегах цієї ріки, крім етіопів, живуть ще, вкриті вічними туманами, найлюдяніші і найсправедливі - ші люди на землі- кімерійці .

стр. 136. " Фарсі"- Фарс-одна з ранніх назв Персії- Ірану.

Також в Ірані знаходиться область з такою назвою .

стр.145. акаціри- тоб-то хозари .

стр.149.-" до Лузістану"- Лузістан- Кавказ

стр.151. - Сарай- караван

" До Ктесифону "- . Ктесифон-столиця персь.шахів часів династії Сансанидів ./226 до Р.Х.-651 до Р.Х ./.

стр. 151."Сухейль...".-/Фіордусі."Шах-Наме"/- зірка що ми звемо Конопусом. Наяскравіше світить , якщо вірити Фіордусі , в Ємені .

стр. 152. карпени - староукраїнське плем"я в Карпатах .

Нинішні бойки та лемки .

стр. 152.- " віщої Хуми".- В " Шах-Наме " зазначено, що коли на когось впаде тінь птиці Хуми, то та особа стане волода - рем цілого Ірану .

стр. 153 . -" в дивані " - диван - уряд / персь . /

стр. 153 .- " з"Безсмертними " - назва відбірних військ шаха .

стр. 154 .- " Заблимає з чайхани ."- чайхана-персь. корчма .

стр. 155.- " чи за сайгою ."- сайга- персь.- ланя .

стр. 155.- " до Кейвану".- Кейван-персь.- потусторонній світ .

стр. 156. Пісня дванадцята . Маврій Флавій .

стр.156.- " празник Вакха".- Вакх- гр. бог вина і безтурботного життя. Бога Вакха в Римі називали Діонісієм .

стр. 156.- " легіони."- легіон- лат. військ. одиниця з 10 тисяч .

стр. 157.- " Лузидію й Кахетію ."-/ персь. провінції на Кавказі./

стр. 158.- " сабейський край."-, -земля арабів-бедуїнів .

стр.159. Меодіта

"За Гіндокушем".- Гірсь. хребет від Кабулу до Індії .

стр. 160." старий Азар".-Азар-бібл.батько Авраама .

Намруд- цар Ассирії. Вавілонська вежа-зигурат , так зване стовпотворіння .

стр. 161.-"Так не ділимо, як Олгенда Русь."-Олгенда - князь на Руси. /Влес-книга ./

стр. 165.-"ніяка зана."- зана-насіння чорного кольору .

стр. 165 . " В Самбаті ". Самбат-місце збірки кораблів .

Так називали скандінавці тодішнє місто Кия .

стр. 174." Від"їхала Гонорія."-Гонорія-сестра рим. імератора Валентиана .стр.177. кучмап- назва високого глека на Кавказі.

стр.180." в околицях Дребенту " .- Дребент- ворота Персії на Кавказ .

стр. 182. динар - персь. золота монета .

стр. 182." Лазарем убогим ."- Лазар- бібл. богач , що роздав своє багатство,увіривши в Ісуса Христа .

стр. 187." Минуть і Куру ..." . Кура- ріка на Кавказі .

стр.188."Лиш Азазеля.".- Азазель-бібл. Один із синів небесного Отця. Післаний Всевишнім на землю, він переспав з простою смертною. За це був Господом разом з своїм насліддям, проклятий на віки-вічні.

стр.189."З дівчат, що джинові".-джини-за персь. повір"ям,- діти грішних синів самого владаря небес.

стр.191. Пісня шістнадцята. - Хоросан .

стр.194." Вали уздріне Понту."- Понт- римсь. назва Чорого або Руського моря.

" Її той янгол Сурш". Сурш- в зороастрійській релігії - божественний вісник- геральд. В Судний для людства день , янгол Сурш буде зважувати діла і вчинки тих, що воскреснуть.
стр.196." і навруз в блакиті плив".- навруз- персь./21 бе - резня , перший соняшний день в Ірані .

стр.197." В Румії знайшли." Румія- Римська імперія.

" Чи в Аніосі , чи в Дамаску."- міста на ближньому Сході в ту пору під зверхністю римлян .

стр.198."З Шеб- Дісиса."- назва огиря Кей- Хосрова .

стр.201."Із землі Магога." Магог /бібл/.- син Яфета.

Він рушив зі своїми нащадками з підніжжя гори Арарату до срібноводних хвиль величного Дністра .

стр. 201." З Куябських гір ".- персь. та арабсь. назва київських гір . місто Куяба- Київ .

стр.208. Голуби.

стр.212 . " Йому у Семидори". - Семидори -хозарсь. місто, що лежало на березі Каспійського моря .

Пізніше , частина Хозарії , з Ітилем , опинилася , як і мітична Атландита, на дні морському .

стр.213. Сераль- одне з хозарських торговельних міст.

стр. 215. " несуться обри." - Обри- /авари/- тюрські кочові племена, які в кінці 6 ст. вторглися в Україну.

стр.216." і хоругов у Румію послати."- полк військ .
стр.216. "Щоби Апсихові".- Апсих- головнокомандувач
сто тисячної кінноти аварів.
стр. 219. Пісня двадцята.
стр.226. Лист третій

" У Навський тиждень ".- дні поминок по небіжчиках.
стр.237. Пісня двадцять перша. Дахма .

Дахма - вежа, на якій залишають віруючи в Орму-
зда своїх покійників, з тим, щоб їх пожерли хижі звіри,
або розкльовали ненаситні птиці .

фартсангів". фартсанг - персь. / 6 кілометрів/.
стр.240."Чи не Наура?". Наур- персь. янгол Ормузда; вва -
жався опікуном людського здоров'я.
стр.242." Тоді стояв у Персії абан."- абан- листопад м-ць/

" тим родом з вирію походить сонця ."-Хорозем- країна
вирію/оріїв/ та бога сонця Хорса .

Чамбул- загін кіннотчиків, що займався в Сх. Азії грабунками .
стр.244."в Лакії." Лакія-персь.провінція. Іберія- Грузія.
стр.246. Евскінський Порт - назва Чорного моря .
стр.247. канаранг - персь. правитель, чи намісник прико -
рдонної області .

мігран-свято осени в Ірані . дасури- дорадники шаха .
стр .247. " З Кольчином " . Кольчин - Колхіда , Галатея-
нинішня Абхазія,- землі, відвойовані персами .

стр.248 . " На стелі в тронній залі - Зодіак." - Зодіак -
смуга, чи тропа на небесній кулі. По тій небесній стежині
мандрують , як земними дорогами подорожні, всього на всьо-
го шість небесних тіл , включаючи Місяць і Сонце .

стр.248/ продовження / Та смуга небесної сфери ви -
глядає собою , ніби облущена померанча , що має
на своїй поверхні виразні , опуклі кла .

За числом сузір'їв - увесь Зодіак поділений на двана-
дцять рівних частин . В кожній із його затишних га -
ваней- портів , - Сонце зупиняється всього лише раз
на місяць .

Стр.251 . Пісня двадцять третя. Петри.

Петри- перська фортеця на той час в бувшій римській
провінції , що називалася Порта .

Лобаза - король в Лазькому царстві./4 ст. Р.Х./
стр.253. Пісня двадцять четверта. Фатум

" Каєву зорю", - тоб-то стяг Сансанидів.
256 . Гилка -українська, хлопчача гра.

стр. 256. " Харутом буде ." - Харут- ім'я одного з
небесних янголів,/другого звали Марут/. Цей янгол
Божий , посланий Всевишнім відвідати на землі людей, він,
заколисаний шумом верб понад берегами Тігру й Ефрату,
спокусився красою- вродою молодой вавілонянки, на
ймення - Зухре. Те саме трапилося й з другим Бо-
жим післанцем - Марутом .

Всемогутній владика неба і землі, довідавшись про
любовні пригоди довірливих янголів, лишив їх обидь -
двох сану, та наказав кинути їх опромить з неба в
глибокий колодязь , що знаходився на той час у Ваві -
лоні . Кажуть , що там вони мусять перебувати аж до
Судного дня .

стр.256." в сузір'я Барана."- Баран-одне з сузір Зодіаку.

" Авести" .-В "Зенд-Авесті" Зародушт предбачав
об'явлення пророка Аллаха, а саме Мухаммеда.

стр.257." Від них прогнала Анагрита сон."- Анагрита - персь.-

богиня зорі та світанку .

стр.257. " Шоб євнухом".- євнух- кастрат. сторож гарему .

стр.254. Аламандер-араб.шейк,ворог Риму.Спалив Сірію/Антіох/.531 Р.Х.

стр. 260. Пісня двадцять шоста. Самарканд.

Самарканд -/Мараканд/- відоме з літоп.4ст.до Р.Х.

стр.261. ріка Окса- Аму- Дар"я .

стр.262. Барз- був страчений в Екбатані Ол. Македонським.

Екбатана- столиця Мідії.Сам Олександр Македо -
нський/356-323 до Р.Х./ син царя Філіппа II, учень філо -
софа Арістотеля. Завоював не лише Грецію, а і Персію,
Індію, Єгипет та інші країни .

стр.264. " В ніч іззану " .- назва кожного двадцятого дня
в перському місяці.

стр.267. абдар- тюрк.-розношик напоїв; назир- дворецький

стр. 278. " Плем"я невринів"- неврини- одне з племен , що за
Геродотом,жило в безпам"ятні часи в Україні.

" Хоч був Ваал". Ваал - бог плодючості у Вавілоні .

стр. 278 . Сади Семіраміді .- Висячі сади у Вавілоні та
в Мідії . Ті сади були засновані мітичною цари-
цею,вище згаданих двох царств,- Семірамідію,що мала славу
спрагливої і неперебірливої коханки .

стр.284. будини - один із народів Скитії. Про будинів
згадує не раз Геродот / 5 ст. до Р.Х./

стр.285 ." Від яблука Ерідового краший". Еріда - грець. бо-
гиня чварів. Кинуте нею яблуко розбрату між трома богинями,
призвело до Троянської війни .

стр.286. Гот Талай та отрок Любимко .

готи- частина русо- скитів, що жили біля Меодіти ,
та біля Північного моря . За чужинецькою теорією- готи- ви -
хідці із Скандінавії, які, мовляв, жили в Балтику і в треть-
ому столітті по Христі, посунули через Україну у північне 447

стр. 286./продовження/Причорномор"я. Частина з них, змішавшись з корінним населенням, була знанна, як аляни. В 4 ст. готи, під тиском гунів, розпалися на придунайських та західних./нім.-остроготи та візиготи./

стр. 291. Нашестя жаб. - "Її Замунь мичала".

Замунь-назва корови, згадується у "Влес-книзі". стр. 296, ятвиґи-литовське плем'я; заселяло простір між Німаном та Нарвою. Вело перв. спосіб життя.

стр. 311. Скрижалі-заповіді, викарбовані на плитах.

стр. 323. Пісня тридцята. Водяний млин.

кобиз-тюрсь. музичний інструмент.

стр. 326. "пометане агряними." - агряни - араб. плем'я, від бібл. Агарі, -доньки Авраама. сайд-тюр.-князь.

стр. 328. Систан -персь. назва Афганістану.

стр. 329. Маніхеї-персь. реліг. секта пророка Мані, страченого за часів Дарія. Визнавали бога добра та зла.

айван-тюрсь. крита тераса, саз та ней - муз. інстр.

стр. 337. Кабульський прохід/Кімбер/-ворота Індії.

стр. 339. раджа-індс.-титул князя в Індії. сарбази-воїни.

стр. 340. Лягорна-індусь. місто на р. Індри.

стр. 342. "подала плову"-плова-варений риж з шматками м'яса. Улюблена страва схід. народів.

стр. 343. "Калям взяла". -калям-персь. перо з комишу.

"від доньки Ману". Ману-санс.-чоловік, створений богом Брахмою. Тому первісному орієві, бог Агні дарував вогонь, а бог Вішну-годованого бика.

стр. 343. Камбіз II - 530-522 до Р.Х.-персь. цар. Відомий, як вбивця своєї вагітної жінки Роксани. /русики/ Також власноручно заколов священного єгип. бика Апіса.

стр. 349. "у місяці хурдаді"-хурдад-персь. назва третього місяця в персь. календарі.

стр. 369. чорні клобуки-так русини називали торків.

стр. 392. "Як Сіріус"-лат. Зірка в сузір'ї Великого Пса.

стр. 394. гяури- люди чужої віри ; лазуряки- розбійники.
стр. 394." в Сарматію."- Сарматія- одна з назв України
вже після так званого скитського періоду.
стр. 397. Пісня сорок третя .

Знак Риму .

стр. 397. " галера, що преторієм була ."- преторій - мі -
сце перебування урядової особи/рим./ або заступ. консула.
претор- /лат./ командувач .

стр. 401 . бузак-/індус./- птаха , подібністю схожа на
яструба .

стр. 401." розвітє канір".- канір/індус/ - квіти .

джаман -/індусь./-назва квітів.

стр. 402. кармак/індус/- овоч, схожий на сливу .

стр. 403. "Сідхарті славні "- Сідхартхи Гаутами - один
із титулів Будди/ санскр./- пробудителя. Друге ім'я
Будди це - Сак"я Муні, яке в будійській релігії озна -
чає : той, що досягнув вічного блаженства - нирвани ,
тоб- то - просвітився .

стр. 405. Пісня сорок четверта

стр. 411. Мензімир - посол антів до аврів. Був їхнім ка -
ганом підступно замордований в році 550 по Христі .

стр. 418 . Пісня сорок сьома .

Потоп .

стр. 418 . "Яка надібала в поколодови " .- поколодова -
дерев"яна пастка, призначена спеціально для ловитви
лисиць та срібнобурих куниць .

стр. 424 . - Ний - укр. міт. - бог підземного царства
та розмаїтого нав"я .

З М І С Т

Р У М " Я Н О Г О В Л Е С А

Заспів	5-6
Пісня перша.....	7-15
1. Розповідь Халіда	15-21
2. Розповідь Сасана	22-27
3. Весталка і Одоакер	28-32
4. Цар Скопас і похід Дарія	33-45
5. Змієві Вали	46-52
Пісня друга..... Зелені свята	53-60
Пісня третя.....Врятування Маврія....	61-66
Пісня четверта.....В священному гаю ...	67-75
Пісня п"ята..... Обитель....	76 - 78
Бус	79-87
Пісня шоста.....Сім віків Трояна....	88-122
Перший вік Неня	88-92
Другий вік Похід....	93-96
Третій вік Ханянці ...	97-99
Четвертий вік Боярин Сегеня ...	100-106
П"ятий вік Криворіг	107-111
Шостий вік Бож....	112-117
Сьомий вік Обрядники ...	118-122
Пісня сьома Блжоліні рої	123-127
Пісня восьма.... Викрадання Дубрави ...	128-137
Пісня дев"ята... Скитська могила...	138-144
Пісня десята Акаціри...	145-150
Пісня одинадцята Сарай - караван ...	151- 155
Пісня дванадцята ... Маврій Флавій ...	156-158
Пісня тринадцята Меодіта ...	159-168

Пісня чотирнадцята ,.....	Княжий двір ...	169-176
Пісня п"ятнадцята	Хурам ...	177-190
Пісня шістнадцята	Хоросан....	191-195
Пісня сімнадцята	Кей -Хосров.....	196-202
Пісня вісімнадцята...	Ктесифон	203-207
Пісня дев"ятнадцята.....	Голуби...	208-218
Пісня двадцята	Листи Любави	219-236
Лист перший	Новина ...	219-222
Лист другий	Чорногуз...	223-225
Лист третій	Поминки	226- 227
Лист четвертий	Жайворон	228- 231
Лист п"ятий	Обжинки	232- 233
Лист шостий	Вечорниці	234-236
Пісня двадцять перша ...	Дахма....	237-245
Пісня двадцять друга ...	Евскінський Порт...	246-250
Пісня двадцять третя ...	Петри...	251 -252
Пісня двадцять четверта	Фатум	253-255
Пісня двадцять п"ята	Гилка ...	256-259
Пісня двадцять шоста	Самарканд . ..	260-267
Пісня двадцять сьома	Чудо- риба	268-271
Пісня двадцять восьма....	Варнута	272-273
Причта про синів		274-277
Плем"я невринів		278-282
Син Ваала	...	283-285
Гот Талай та отрок Любимко		286-290
Нашестя жаб		291-295
Рус		296-299
Ключниця Жаданна		300-303
Відхід Древі		304-307

Орій та Кізько	308-310
Скрижалі Орія	311-318
Пісня двадцять дев"ята... Амулет Влеса ...	319-322
Пісня тридцять Водяний млин ...	323-329
Пісня тридцять перша ... Віщуни Зодіаку ...	330-336
Пісня тридцять друга ... Кабульський прохід...	337-339
Пісня тридцять третя ... Печаль ...	340-344
Пісня тридцять четверта.... Стріча ...	345-348
Пісня тридцять п"ята Гормузд	349-353
Пісня тридцять шоста Сестриця	354-358
Пісня тридцять сьома Битва ...	359-362
Пісня тридцять восьма... Лянгорне...	363-366
Пісня тридцять дев"ята Систан ...	367-376
Пісня сорокова, Звістка	377-381
Пісня сорок перша Бужок ...	382-385
Пісня сорок друга Відворот ...	386-389
Пісня сорок третя Лазистан	390-396
Пісня сорок четверта ... Знак Риму ...	397-404
Пісня сорок п"ята Ружа	405-410
Пісня сорок шоста Мензімир	411-413
Пісня сорок сьома Колиска ...	414-417
Пісня сорок восьма Потоп	418-424
Пісня сорок дев"ята Свято Влеса...	425-431
Примітки,,,,	432-449
Зміст, ...	450-452

